

ZAMANI DOĞURAN DAĞ

-Bir Yolculuğun Hikayesi-

Dersim'den Hewraman'a dağ kavminin özgür çocuklarına...

Başlangıç

Sen kayıp ülkenin savaşçısı, kaç yüzyıl oldu, kaç çağ gelip geçti. Sen hâlâ yollardasın. Tüm çağların günahı yüklendi sana, sorumluluğu, acısı ve elemi... Hep yolda olan, yolların yoldaşı, dağların sırdaşı. Seni özleyenlerin kederinden kaç yol ördün kendine. Senin önünde yürüyenlerin izinden nice özlem biriktirdin.

O uçsuz bucaksız dağların arasına konmuş yalnız, ürkek serçe topluluğunu andıran evleriyle küçük bir köyden çıktın yola. Lacivert bulutlar dolanıyordu dağ başlarında. O küçük dağ köyünden yola çıktığından beri hep yürüyorsun.

Herkesin kendine ait bir başlangıcı ve sonsuzluğu vardır. Çıktığın yol senin sonsuzluğundur savaşçı. Nereye gitsen de hep orada olacaksın. İlk başladığın yere döneceksin. Tavanında kavak ağaçlarının gövdelerinin sıralandığı toprak damda, etrafın koyulaşmış sütunlarla çevrili, alnını taşlara değdirerek evreni içine akıtıyorsun. Işık, tavandan aydınlatıyor, tavana destek olan kadim meşe ağaçlarının gövdesinden okuyorsun yaşanmış olanı. Trizlerin altında küçük avuçlarınla ışığı topluyorsun. Avuçlarına dolan ışık yüzünü aydınlatıyor. Geniş damın gizli köşelerine ışığı taşıyorsun avuçlarınla. Gölgeleğin düştüğü yerde yıldızlar toplanıyor. Gece, tavandaki qulvik'ten (toprak evlerde tavanda ışık için açılan yuvarlak açıklık) düşünce yeryüzüne, yıldızlar düşecek avuçlarına, sonra her bakan göz kırpışında uçuşacaklar. Dedenin esasına tırmanarak onlara ulaşmaya çalışacaksın yeniden. Yer ile göğün arasında uzanan hayat ağacından bir parçayı taşıyan asanın kerameti ile o sonsuzluk zamanıdır. Senin sonsuzluğun böyle başladı. Seni uzaklara savrulduğun kıyılardan yeniden içine çeken budur. Dağları, vadileri aştın, yağmurda ıslandın, karda kemiklerine dek sızladı bedenini, aç ve açıkta kaldın, kulakları sağır eden bombaların altında, dağın her yanından pınarlar fışkırırken susuz kaldın, hiç olmadığı kadar yırtıcıydı düşmanın, meşe yapraklarının altına gizlendin, bazen de ölümün üstüne yürüdü, medeniyet üzerinize ölümünü kusarken içinizden birileri eksildi, geriye kalanlarınız acıdıkça acıdı.

Yüreğinde ömürler biriktirmenin bedeli ağırdır. Ölmek istedikçe daha çok yaşarsın, huzursuz kalbini hatıraların istilasını dindirir. Bu bitmez döngüleri sırtında taşıdın.

Saatlerce izlediğin doğanın her ayrıntısında buldun aradığını ya da kendini. Yuvalarına bitki parçaları taşıyan karıncalara takıldı bakışların. İlk arpanın parçasını taşıyan karıncayı yuvasına dek izledin.

Zamandan bir parçayı geriye doğru, yuvadan aşağıya indirilişine tanık oldun, en son arpanın kabuğunun ince ucu kayboldu toprak delikten, sen de onunla aşağı indin, kat kat sıralanmış minik damların ya da aralıkların içinden geçip yeryüzü nimetlerinin yığıldığı o yere vardınız. İnsan için oldukça küçük bir yığına yeryüzü sığdırılmıştı. Karınca yükünü bırakıp geri dönünce sizinle karşılaştı. Sıra karıncadaydı. Sen yeraltı dünyasını terkederken, karınca seni izledi. Belki hiç farkına varmadın. Vadinin patikasını takip ederek ormana ulaştın. Aşağıda suyun kıyısında sıralanmış ceviz ağaçları yükseliyordu. Cevizlerin yanında meşe ormanlarının kıyısında, belki ikisinin birleştiği yerde de ait olduğun savaşçılar topluluğu yaşıyordu. Bazen derin vadilerde bazen dağ zirvelerinde, bazen meşe ağaçlarının altında bazen cevizlerin sıralandığı suların kıyısında... Dağın her yeri senin evindi. Maddi dünyada hiçbir şeyin sahibi olmadın, olmak istemedin.

Munzur dağlarında ve vadilerinde, dağın kayıp anahtarını arıyordunuz. Kayıp anahtarın ardında nice ömür tüketmişsiniz ve nice ömür başlatmışsınız. Bir vardınız bir yoktunuz, bir açtınız bir toktunuz, bir yalnız bir çokluktaydınız. Anahtarın yitirildiği o dağın gövdesindeydi elleriniz. Avuçlarınızda meşe yaprakları kurumaktaydı, parmaklarınızın arasında ezilen yapraklar toz olup vadiye dağılıyordu.

Güneşin ışıklarıyla geceye varan ve uyanan ve yıldızların yağdığı vadilerin birinde. Meşe yaprağından bir parça da karıncanın önüne düştü. Onu alıp gitmeyi istedi, kıvrımlı bacaklarını kıpırdatamadı, öylece kaldı.

Yol arkadaşın Ferhat yanbaşıdaydı. Yürüdüğünüz uzun yollar boyunca birbirinize omuz vermiştiniz. Otuz defa ellerin uzandı, bir defa boş geri döndü. Kalbinin üzerindeki ağaç kabukları kırırdadı. Gökten geldi ölüm, günden, mavinin tam ortasından, ah ki ne ah insanın metali kullanmayı öğrendiği o günden bu yana yinelenen oluyordu. Sen ise o yılı hatırladın. Ne zaman unutabildin ki!

1938!

O yılı yaşayan yaşlı deden mırıldanmıştı: “Gökten ateş yağdı, yerden ateş yağdı, söndürmeye yeryüzünün suları yetmedi, biz öldük.” Sesi dağların arasındaki boşlukta yankılandı, bir zaman kaç kere tekerrür edebilir. Kim kurtulabilirdi bundan. Göçmen kuşların doldurduğu gök, ölüm yağdıran makinelerle dolduğunda, karınca da dedenin sesini duydu. O anda olan oldu, kurtuluş yoktu. Sen, Ferhat, karınca, kayalar, ağaçlar hiç kimse kurtulamadı. Herkes öldü, herkes yeniden başladı hayata. Yeryüzünde ve yeraltında. Ferhat orada, çınar ağacının köklerinde kaldı. Sen yaralarla dağlara doğru çıktın, bedeninden kan damladı patikalara, taşlara, ağaç köklerine. Karınca tek ayağını ardından sürükleyerek yeraltındaki yurduna ilerlemeye çalıştı. Yeraltına acı taşındı, dağı-taşı acı dolandı. Kan damlalarının başında toplandı börtü-böcek. Karınca kanın hikayesini anlattığında ardından sürüklediği bacağı çok uzaktaydı. Karıncanın gözünde sen, senin yüreğinde yaşamayı sürdüren ruhlar... Zilan deresinin çağlıtı, Ağrı dağının doruklarına ulaştı. Koçgiri'nin yürekli Alişer'i Seyit'e verdi elini, güneyden kuzeye, doğudan batıya ülkenin kayıp çığlıkları birbirini buldu ve o son patlama ile evrene dağıldı. Özgürlüğün bedeli olan her çığlık yükseklerle doğru çıkıyordu. Çığlıklar göklere ulaştığında artık geri dönüş yoktu. Her şey yeniden başlayacaktı.

Anıları vadiye sinmiş olan yaşlı bedenlerin sesi yankılandı kayalarda: “Ölenler bizimle, yeryüzünün suskunluğu içinde öldüler. Daha kaç kere şu vadiye dağılacak bedenlerimiz. Bizi unutmayın! Gökten ve yerden ateş yağdığında yalnızdık. Bizi unutmayın! Kendini dağlara vuran yaralı savaşçı, gittiğin yerden niceleri gitti. Sen bizim gibi yalnız değilsin. Taşlara ve ağaçlara ve yüreğine tutun. Bu yolda ulaşacağın tek gerçek sensin. Ondan ötesine meyletme, yoktur senden gayrısı. Kandan izlerini ardında bırakarak suskunluğun hükmündeki vadilere sığın, rüzgar ile dost olacağın dağ zirvelerine doğru yürü. Döktüğün kan damlaları senin izlerindir, senden sonrakilerin takip etmesi için dökülecekler. Cesaret ettiğin her kalkışma için vereceğin bedeldir. Dokunduğun her yerde senden bir parça kalacak. Acı çekeceksin. Acılar, evrende yerleri değiştirilemez olan derin izlerdir. O izler ki yeni doğumların habercisidir.”

İnsanın hafızasındaki tüm güzellemelerin ardına saklasan da bir sınırdan sonra savaş savaştır.

Vurduğun anda vurulursun. Basittir olabildiğince, tiksindirecek derecede basit ama derindir.

Vurduğun her bedende kalbin yaralanır. Seni vuran eller, ruhların terkedilmişliğiyle başbaşa kalır.

Bacağını ardında sürüyen karınca, eti toprağa karışan Ferhat, bedeninden kan damlayan sen ve ceviz ağaçlarının yanan gövdesi!

Yitirdiğimiz zaman savaştandır. Nerede ve nasıl başladığını ne gördün ne de biliyordun. Herkes kendini süren bu savaşta buldu. Kuzey yurdunda başlamıştı her şey. Senin hafızanda ise ne başlangıç vardı ne de bir son. Vadinin dili olsa belki anlatabilirdi başlangıç anını. Ceviz, meşe, ardıc ağaçları da görmüştü belki. Ne yazık! Biz insanlar kendi dilimizden, sesimizden başkasını duymayı, anlamayı çoktan unuttuk. Sadece yitirmekle kalmadık, yitirdiklerimizi de unuttuk. İnsanlık içine doğru çöken bir yıldız gibi karanlığa gömülüyor. Elbette geri dönüş mümkün. Ama içinde olduğu unutuş buna engel. Vadiler, ağaçlar, taşlar konuşsa dahi onu duyamaz, anlayamaz. Bu yüzdendir, hep savaş içinde oluşu, yeryüzünü dolanıp yeniden kendine dönüşü...

İnsan, kendini dünyanın hatta sınırlarını bilemediği evrenin merkezine koyduğundan beri düşüş devam ediyor. Karanlığa gömülen yıldız belki başka evrenlere kapı aralıyordur, binlerce ışık yılı uzaklığındaki dünyaya uzun zaman sonra da olsa güzel görüntü verir. Ya insanlığın çöküşü ya da düşüşü! En yıkıcısı, çirkin, galiz olanıdır. İçinde büyüdüğü doğaya yaptığı ihanetin bedeli çöküşü oluyor.

Ey savaşçı, sen bu çöküşün ortasında yeni bir diriliş için yol yürüyensin. Bedenindeki yaralara aldırmadan, içinde yıllarını sakladığın defterinin yanında tuz ile ekmeğin bulunduğu sırtındaki çantanla hâlâ yürümektesin. Acılarına ses vermiyorsun, ses olmuyorsun. Acılar harflere dönüşüp çantanda sakladığın defterin yapraklarına düşüyor. Tuza bandığın ekmeğin acıyla buluşuyor. Çantanda taşıdığın defterde kaç ömür saklıyorsun. Harfler, sancılı bir ömrün, gülüşünün damlacıklarıyla nasıl çekilir hale getirildiğini anlatıyor. Gözlerden kalbe taşınıyor. İçinde taşıdığın hayatlar çoğalıyor.

Sevgiyle ördüğün kelimeler, derinlere indikçe bir ışık topuyla karşılaşılıyor. Çağın unuttuğu ya da unutmaya çalıştığı ama senin inançla aradığın ve sarıldığın ışık. İşte herkesin ihtiyacı olan bu ışık. Kıpırtısızlığıyla ölüme koşan insana gereken bu.

Biliyorsun, sesler en iyi suskunlukta duyulur. Gözleri gök mavisini andıran yaşlı dedenden öğrendin bu gerçeği. Suskunluk, onların sırrıydı. O kadar çok konuşan ve o kadar çok birbirini anlamayan garezi bir topluluk vardı ki, onların anlattıkları duyulmadı. Duyamadıklarını kabullenmek yerine “onlar suskundu” diyerek kendi sağırlıklarını gizlediler. Anlamadılar, o çok şey anlatan suskunluğa eremediler. Gözleri gök mavisini andıran deden öldüğünde sen henüz küçüktün ama onun kalbini duydun. O günden beri suskunlukta anlatmayı öğrendin, sadece dinlemeyi değil. İşte sonsuzluğun da orada başladı. Sen suskunluğun manasına erdiğinde ve çöküşü durdurmak için yürüdüğün yollar boyunca her an büyüdüğünde, gördüğün ve tanık olduğun tek başlangıç sonsuzluğundur.

O sonsuzluk salt acının bilgisini taşımıyordu. Şimdi özlediğin yaşamın, doğanın, onunla bir olan insanın, çocuğun, kadının, zamanın, az ile yetinenlerin mutluluğunun, sevginin, iyiliğin, kötülükleri kovmanın, börtü böceğin, dağların, suların, kuşların bilgisini taşıyordu. Sonsuzlukta, yaşamının tüm bilgisi vardı. İnsan o bilgiyi yitirdiği için sefaletle sürüklendi. Sen vazgeçmeyenlerdensin. Kayıp anahtar o sonsuzluktadır biliyorsun. Yaşlı bilgiler göçünce anlatanlar azaldı, masallar unutuldu. Bilginin parçası olan toprağın üzeri betonla sıvazlanarak kurulan şehirlerde yaşayanlar unuttular. Yaşamın bilgisinden bihaber kafeslerinde, demirden ‘tanrıların’ elinde birer cisme dönüşmekteler. Ekmeği unutanlardır onlar. Ekmeğin nereden geldiğinin bilgisini yitirenler, demirden nesnelerin ardından başka bir çeşit varlığa dönüşmekteler. Çöküşün başladığı yer toprağı terkedişin, betondan kuleler arasına doluşmanın zamanıdır.

Senin asırlardır yürüdüğün yol topraktır. Bu yüzdendir tenin dahi toprak kokuyor. Topraktır yol göstericin, karanlıkta gökte parlayan yıldızların toprak ile buluştuğu yerdir, kuzeydir o. Bu yüzden asırlardır yenilmedin. Yenildiğin yerde yeniden doğdun.

Kuzeyin yıldızlarını ve kuşlarını takip ettin asırlar boyu. Çöken insanlıktan kopuşun o an başladı. Bu, çöken dünyanın içinden yeni bir dünyanın doğuşunun da başlangıcıydı. Sen başlangıcsın. Hepimizi içine çeken bu delice savaşın başlangıcını göremedik. Ama yeni bir dünyanın başlangıcını görüyoruz artık. Savaşın başlangıcını gören olsaydı belki sonunu getirmenin bir yolunu bulurdu. Gören yoktu, olmadığı için hâlâ devam ediyordu. Hiçbir şey eskisi gibi değil, olmayacak. Sen suskunların kalbini duyduğundan beri değişim başladı. Sen dinledin, anladın, bildin ve yaşamaya başladın. Yeni bir başlangıcı bize hediye ettiğin için hep önde olacaksın. Senin yürüyüşünde yitirdiğimiz zaman yok. Sen zamanı doğuran dağın çocuğusun. Aslolan budur, zaman bir yanılsamadır. İnsanın içine düştüğü bir tuzaktır. Senin başlangıcın ile hepimiz birarada olacağız. Geçmiş ve gelecek dedikleri o anda buluştu. Bunun için yürüdüğün yol az değildi. İnsanın yarattığı zaman ile her yılın 2160 yıl olabilirdi, daha az ya da daha fazlası da... Yitirdiğin, yitireceğin zamanın olmadı. Yürümenin, her an yolda olmanın gerekliliği. Seninki belki de kuşların zamanı, ağaçların zamanı, yıldızların zamanı olabilirdi. Çünkü sen onlardan bir parça gibi yaşadın. Kimi zaman onlar sana yol gösterdi, kimi zaman sen onları korudun. Kuşlarla paylaştığın ağaçların gölgesi, ağaçlarla paylaştığın toprağın bereketi, toprak ile paylaştığın yıldızların parıltısı, hayatın gerçek bilgisidir.

Yaşadığın her an bir silahtan daha fazlasıydı. Dünyanın göremediği ve çözemediği ve anlayamadığı buydu. Yaptıklarıyla insanın çöküşünün parçası olanların asla anlayamayacağı bu sır senin yüreğinde. Seni sevenler bunu biliyor.

Hep seni beklediler, zamanı doğuran dağın savaşçısı. O dağın yalçın kayalıklarında vurulduğunda yeniden doğuşunu beklediler. Her çağda yeniden doğdun. Hep seni aradılar, kayıp cennetin çiçeklerini döktüğü yüksek dağları arşınlayan savaşçı, hep seni aradılar. Sen dağlarda yol alırken, yokluğunda yol alanlara ne demeli ey savaşçı! Hangi ayrılığın hesabını tutacaklar, tutsalar da kime soracaklar. Onları dinleyen kör sağır duvarlardır sadece. Artık susmayı öğreniyorlar. Kalplerini ehlileştiriyorlar. Acıya, ayrılığa, yaşanmışlığa susan kalpler çoğalıyor. Suskunlara nice suskun ekleniyor. Kaç çağ boyunca hasretini biriktirdiler. Kaç ömrün hasreti, kaç ölümün merhameti. Yas tutamayanlar onlar. Senin yokluğunda yas tutmayı kendine yasak edenler.

Goyîne* kuşunun ardına düştüğünden beri seni, ezelden beri, çağlar boyu ölerек, sonra yeniden yeryüzüne dönerek arıyorlar. Yola koyulduğunda, Goyine kuşunu görürsem sır çözülecek, demiştin.

Nereden duymuştun bu efsaneyi. Kimden duymuştun ki, bu denli inanmıştın. Goyîne kuşunun kanatları şimdiye kadar hiçbir insanın görmediği renkte ve biçimde, ötüşü, ezgisi hiç görülmemiş güzellikeymiş. Sadece geceleri ötermiş. Kim onu görürse ve ötüşünü duyarsa, istediği her dilek gerçekleşmiş. Sırf bu yüzden gözlerinde Goyîne kuşunun kanatlarını aradılar. Elllerinde, geceler boyunca önünde uçuşan gece kuşlarının izini çözmeye uğraştılar. Sana ulaşmaları zor, çağlarca öndesin. Yetişmek için nefes nefese kaldılar. Bazen sözlerinde kendilerini buldular. Ey savaşı, onlar seni özleyenlerdir, senin yolunu delice gözleyenlerdir. Çıktığın yol ne kadar da uzadı. Senin gibisini gördü mü yeryüzü, gördü mü senin gibi hayatını yola sereni, senin gibi dağları mekan eyleyen, senin gibi zamanın dahi önünde olanı; anladılar ey savaşı, zaman sensin anladılar, seni ölürcesine sevdiler hep, sen ki hatırlayansın, hatırladıkça acıyan, acıdıkça daha çok sevensin, onca ihanete rağmen çok sevmekti senin cezan da ödölün de, artık gel ve bize hikayeni anlat. O kayıp ülkenin başlangıcı da sonsuzluğu da sensin savaşı.

** Goyîne, Dersim yöresinde anlatılan bir masal kuşu*

Ardıç Ağacının Hatırası

Yaralı bedeniyle ne kadar yol yürüdü savaşı ve Munzur dağının zirvelerinde kurumuş bir ardıç ağacına ulaştı. O ağaç ki, uzaktan ellerini yukarı kaldırmış da yakaran bir insana benzetilebilirdi. Yaşlı elleri, gökte savrulan beyaz bulutlara değiyordu. Munzur dağının zirveleri, ardıç ağaçlarının mekanı, bir de kayıp anahtarın ardındaki eşkiyaların yuvası. İşte orada ardıç ağacının hikayesi başladı.

Ah, zamanı doğuran dağın savaşı, neredeydin? Ne kadar zaman sürdü bu ayrılık, kaç bin yıl bekledim seni. İşte geldin, buradasın. Herkes burada, hiç kimse bir yere gitmedi; ölenler, yaşayanlar, senin gibi yalnız kalanlar, ayrılık yolunun bitmesini bekleyenler, savaşanlar ve onları arkadan vuran kardeşleri, herkes burada. Yalnız değilsin savaşı, yalnız değilsin! Göğsünde taşıdığın kabukları koy yaralı gövdem, her şeyin başladığı ve son bulduğu o güne gidelim birlikte.

Savaşı, bir hazineyi saklar gibi kalbinin üzerinde taşıdığı yazma parçasını çıkardı. Yeşil rengi solmuş, eskimişti. Savaşının kanı, yazmaya da bulaşmıştı, eskimiş kumaşın bazı yerleri kırmızıya dönmüştü. Düğümü çözdü. Kabukları ardıç ağacının gövdesine yerleştirdi.

Ve ardıç ağacı yeniden dile geldi. Sesi, derinlerden geliyordu. Ardıç ağacı mıydı konuşan yoksa dedesi miydi, çıkaramadı. Uzun zaman geçmişti. Artık dedesinin sesinin ahengini hatırlamıyordu. Sadece yüzünden belli belirsiz parçalar hatırlıyordu. Olukların açıldığı yüzünde parlayan mavi gözlerini, seyrelmiş saçlarını örten şapkasını hatırladı. Suskunluğun çözölüşü böyle başladı.

Gökten ateşin yağdırdığı o gün, on yaşındaydı mavi gözlü deden. Gövdemde yaşama tutunurken, kıyamet dedikleri o günün şahitliğini yapmıştı. Suskunluğu, insanların doğanın her zerresi ile birlikte yandığını gördüğü o günden sonra başladı. Sıcak yaz günlerinin birinde.

Deden Elî'nin köyü, hemen şurada, vadinin yamacını dolduran yaşlı ardıç ağaçlarının gölgesindeydi. Gövdemizde ardıç kuşları, gölgemizde Elî ve komşuları yaşırdı. Kendimizi bildik bileli Elî'nin yurdudur burası. O güne dek buralardan başka yer tanımadılar.

Gövdemizden bazen binlerce ardıç kuşu havalanırdı. Ardıç kuşlarının neşesi, tüm dağa ve vadiye yayılırdı. Kuşlar, vadiyi dolayıp ardıç ağacının dallarında soluklanırlardı yeniden. O kuşlardan biri gövdemde beş yumurtanın üzerine oturmuştu. Bir kaç gün sonra yumurtalar çatlayacak, yeni ardıç kuşları ötecekti, gövdem cıvı cıvı olacaktı.

Elî, her günkü gibi annesinin içine ekmek doğradığı yoğurdunu kaşıklıyordu. Sonra kuzuları otlatmaya çıkaracaktı. Babası tarladaydı. Gökte demirden kuşlar belirdi. Hepimiz ilk defa görüyorduk. Onların attığı toplar nereye değse paramparça oluyordu, korkunç sesler çıkarıyorlardı. Elî'nin ailesi ve tüm köylüler zirvelere, bize doğru kaçıştılar.

Günlerce dağlara bomba yağdırdılar. Köylüler de hep daha yüksekler doğru çıktı. Sanki köy gözlerinden görünmez olduğunda karanlık geçecekti. Ne kadar yükseğe çıksalar, hayata daha çok

yaklaşacaklardı. Suyun kaynağına, zamanın başlangıcına doğru. Soruyordum o yer neresiydi? Oysa az daha yukarı çıksalar, yeniden aşağı doğru inecekti dağlar, ovalara, bozkırlara... Daha fazla gidecek dağlar yok. Ki, dağlar, ağaçlar, börtü böcek hiçbir şey bu kötülükten kaçamıyor, doğanın her parçası payını alıyordu. Her bombanın düşüşü ile derin çukurlar açılıyor, toz toprak metrelerce yükseğe kadar çıkıyordu. Ağaçlar, kurumuş otlar tutuşuyor, kuşlar toprağa düşüyor, kanatları kırılmış kuşlar, yerde acı içinde kıvranıyordu.

Ardıç ağaçlarının serin yamaçlarına doğru nefes nefese koştular. Koşmak denirse buna, ne kadar hızlı adım atsalar o kadar yavaşlıyorlardı. Bir adımı atmak güneşin doğuşu ile batışı arasındaki zaman kadar uzuyordu. Kaç güneş doğdu, kaç güneş ufuktan yitip gitti. Yıldızlar sökün etti, karanlıkları aydınlatamadılar. Ay çıkıp geldi saklandığı dağların ardından, karanlık direndi.

Az önce adımladıkları yerlere düşen bombaların savurduğu toprak onlara dek ulaşıyordu. Elî'nin saçları, toprak ve dağılan taşların parçalarıyla doluyordu. Kaçabilenler şanslı olanlardı. Arkada kalanların, yükseklerle çıkamayanların başına düşüyordu bombalar. Bir daha ayağa kalkamıyorlardı. Dağların etekleri karınca katarları misali insan yüklüydü. Dalgalandan, parçalandan, dağılan katar. Yüksekçe çıktıkça azalıyor, büyükçe taşların ardında öbekleniyordu. Boğuk seslerle yeniden hareketleniyordu. Baharda gökyüzünü dolduran kuşlar gibi çığlık çığlığa. Bedenleri küçülüyor, yer yarılrsa da içine girsek diye dua ediyorlardı. Yer azıcık yarılrsa, bir çatlak olsa yeter küçülen bedenlerini saklamaya. Ne de olsa her şey geçecekti. Kötülüğün baki olduğu görülmemişti, söylenmemişti, anlatılmamıştı. Kadınlar, kundaktaki çocuklarına sımsıkı sarılmış, o küçücük bedenler için de bir yer yok muydu? Yok muydu onlara bir damla süt verecek kimse.

Kaç zaman sürdü kulağı sağır eden bu uğuldama, bu ses, bu her şeyi yok eden demirin ateşi. Buraya dek ulaşanlar mağaraya sığınmıştı. Öyle sokulmuştu herkes birbirine, sanki her an biri gelecek ve bu zinciri parçalamaya çalışacaktı. Titreyen insan bedenleri bunu düşündükçe daha çok sokuluyordu birbirine. Bir insan nefesini yanağında hissetmek yaşamın ta kendisiydi. Titreyen bir kolun başka bir omuzu titretmesi, kadınların uzun saçlarının birbirine karışması, kenetlenen eller, acıyla açılan gözler, yanaklardan usulca süzülen yaşlar... Dudaklarda mırıltılar her an daha da çoğalıyordu. "Neden biz, ne yaptık ulu dağlar, tenimizi ısıtan cömert güneş, bedenimizi saklayan kayalar, gölgesine sığındığımız ardıç ağaçları ne yaptık? Ne yaptık da başımıza taşlar yağdı?"

Durmadan soruyorlardı, dağlara, taşlara, gökyüzüne, ne suçları vardı? Kendilerine yeten, kimseye zarar vermeyen bu insanların suçu neydi? Ama ufuklarının ötesindeki dünyayı bilmiyorlardı. Ufukların ardındaki kötülüklerin amacını sormuyorlardı, sormak akıllarına gelmiyordu belki. Oysa büyükler söylemişti, kötülük, her zaman nedenlerini yanında hazır tutardı. İnsan denen varlığın ruhundan gelen kötülük, daha çabuk genişlerdi, büyürdü.

Dünyanın sonu mu gelmişti. Dünya yok oluyordu sanki, her yer ateşler içindeydi. İnsanlarla birlikte her şey, bu yangını söndürmeye su yetmiyordu. Oysa saklandıkları şu tepenin ardında gürül gürül akan bir ırmak vardı. Munzur ırmağının suyu herkese yeterdi, bu yangını söndürmeye de, tüm insanları beslemeye de. Ulaşabilseler çağiltısını duydukları Munzur'a, o kötülüğe izin vermezdi. Canlıları öldürenlerin kollarını kırardı. Suyunu serpti mi şu topraklara, kötülük namına bir şey kalmazdı. Yeniden köylerindeki güzel zamanlara dönerlerdi. Ah bir ulaşabilseler, "Ya Munzur, sen büyüksün, koruyan kollayansın. Tüm insanlara huzur bahşeyle bir köşede de bize." Bu toprağın insanları, her zaman önce herkes için dilerlerdi, o bütünün içinde de bir parça kendileri için. Çünkü insan, dağ, taş, börtü böcek, her bir yeşeren can birdi.

Sonu gelmez dualar, mağaranın duvarlarından mırıltılar, yağmur sonrası güneş vurduğunda kıvrılarak yükselen buhar misali yayılıyordu. Kayaların çatlaklarından geçiyor, başka bedenlerin titremesine şifa oluyordu.

Mağaranın duvarlarını yumrukladı bir kadın, "Neden, neden, neden" diye haykırdı. Herkes suskundu, kiminin gözleri dünyayı son kez görüyormuşçasına sonuna dek açılmıştı, son kez her şeyi derinlerine çekmek için. Ellerini kanatana dek vurdu duvarlara, sonra kanlı ellerini gösterdi herkese, "Bakın bu döktüğümüz kanın bedeli. Basit nedenlerle birbirimizi vurduk, kırdık. Kardeşliğimizin sırrını bozduk. İşte bunun bedelini ödeyeceğiz. Bu kötülüğün başlangıcı ha, sanmayın bitecek. Nesiller boyu sürecek, ta ki birileri uykudan uyanana, bizi duyana dek. Neden diye sormayın biliyoruz, hep birlikte biliyoruz.

Daha kaç zaman bedenler toprağın yüzünde çürüyecek? Daha ne kadar çürümüş et kokacak bu dağlar?"

Mağarayı sıkış tıksı doldurmuş olanların hepsi yere çevirdi gözlerini. Ne kadar geriye yönelik pişmanlık duysa insan, yüzünü yere dönerdi. Uzun uzun bakardı toprağa. Belki o an bedenini taşıyamamanın ağırlığıydı ya da yeniden toprağa dönmenin özlemiyle yanıp tutuşmaktı.

O yeri parçalayan demir kuşlar gidince her şey bitti sandık. Köyü, anlamadığımız bir dilde konuşan, ellerinde silahlar olan adamlar bastı. Uzun zamandır onlardan bahsediliyordu, Türk askeri demişlerdi ama görmedikleri için inanmamışlardı. Bir masal gibi dinlemişlerdi anlatılanları. Yüzleri gülmüyordu, hepsi aynı elbiselerden giyinmişlerdi. Konuşmalarında ve hareketlerinde görülen tek şey öfkeydi. Evleri, ahırları, samanlıkları yaktıktan sonra dağlara doğru çıkmaya başladılar.

Gövdemdeki ardıc kuşu, yiyecek bulmak için uçtuğu sırada ellerindeki silahlarla ateş ettiler.

"Hadi bakalım kim bu kuşu vurabilir" diye iddiaya girdiler. Gülüşen adamlar, kuşun ardına düştüler. Kuş yuvasına geri gelmek için döndü ve aldığı kurşun ile yere düştü. Mermiden hızlı uçamaz kuş, toprağa düşerken bir tüyün bıraktığı kadardır ağırlığı. Gövdemde beş yumurta öyle yarım, kimsesiz kaldı.

Köyden biri de yanlarındaydı, onlara mağarayı gösterdi. Neredeyse mağaranın duvarına yapışmış, açlık ve susuzluktan çekilmiş bedenleri zorla dışarı çıkardılar. Kadınlar, çocuklar, yaşlılar... Eli silah tutan yetişkinler, topraklarını işgal eden bu kötülüğe karşı savaşmak için dağın geçit vermez zirvelerine gitmişti. Babası, kargaşadan yararlanarak Elî'yi dallarımın arasına bıraktı. Korkudan titreyen çocuk, o kadar küçülmüştü ki bedeni kuşun bıraktığı yeri anca doldurabilirdi.

Elî, ardıc ağacının içinde tüm olan biteni gördü, babasının dahi onca yaşına rağmen tanık olmadığı kadar kötülüğe tanık oldu. Orada başladı suskunluk. Bizim kaderimiz yaz-kış yeşil kalmaktır.

Kurtuluşu arıyordu herkes. Kurtuluş neydi? En büyük kurtuluş ölümdü. Ölümü ölesiye özlemek nasıl bir şeydi. Anlatılabilir miydi. Hayır hayır, ölen kendisiyle birlikte götürürdü tüm anlamları, bu yüzden anlatmak zordu. Ölüm, nasıl olursa olsun ama askerlerin elinden olmasını yeter ki! Bu yüzden hafiflemiş bedenlerini suya attılar, uçurumlardan bıraktılar. Ölümeleri taşlardan, ağaçlardan, bu toprağın bir parçasından olsundu da askerlerin elinden olmasını. Suyun, taşın eli yumuşaktı, incitmezdi. Ama bu askerlerin eli, ölümü görülmemiş bir eziyete dönüştürüyordu. Orada ölüm bile ölüm olmaktan çıktı.

Geride kalanlar ise zamanın uyku tutmayan beşiğinde salındılar yıllarca. Ölüm ile yaşam arasında bir yerde bile değillerdi. Ölüm deseler, en huzursuzuydu. Oysa ölümün göçtükleri yerde huzurla uzanmak olduğunu, bir başka şekilde hayatın bir parçası olmak olduğunu öğrenmişlerdi. Hayatın ve ölümün ötesinde akılların erişemediği bir boyutta asılı kalmaktı.

Karanlık çöktü, askerler çekip gitti. Dağlara gizlenip sağ kalanlar toplandı. Diğer sağ kalabilenlerle birlikte ömürlerinde hiç görmedikleri sıra sıra kara trenlere bindirildiler. Daracık yere onlarca kişi, bilinmezliğe doğru yola koyuldular. Hiç olmazsa yan yanaydılar. Ya bu katardan koparılan kız çocukları... Körpe filizler misali toprağından koparılan o çocuklara ne olduğunu hiç kimse bilemedi. O kız çocuklarından biri de Hacer'di. Elî'nin çok sevdiği oyun arkadaşı Hacer'in hikayesini sana çöller anlatacak, ben anlatamam.

Elî de, o yeni tanışacakları ölüm katarıyla mı gitti, yoksa burada gövdemde mi yaşlandı. Ben bir ardıc ağacı mıyım, yoksa on yaşındaki çocuğun ruhuna mı büründüm. İkimiz bir olduk. Gövdemde kabuğundan çıkamayan beş ardıc kuşu, on yaşında, hiç büyümeyen bir çocuk. Ben ardıc ağacı mıyım, kuş muyum yoksa bir insan mı? Aynı zulme uğrayınca hepimiz bir bedende mi birleştik. Her birimiz, ötekinin hayatını yaşadı, öteki yerine öldü. Bana sorarsan, sürgünde yaşadıklarımı anlatırım sana.

Elî'ye sorarsan bu ıssız dağ başında kuruyan gövdesini anlatır. Kuşa sorarsan, ölümü anlatır.

Herkes Elî'nin gövdeyi terkettikten sonra tren katarlarıyla uzaklara sürüldüğünü, evlendiğini, sürgünlüğü sona erdikten sonra topraklarına döndüğünü, yeniden hayata başladığını, çocuklarının, torunlarının olduğunu sanıyor. Onca kötülüklerden sonra bir yaşam kurdu, güzel zamanlar geçirdi diye rahatladınız. Bir kişi kurtulsa bile iyiydi, bir kişi bile umuttu. Sonra Elî'nin şehirlere mahkum olduğunu, çalıştığı inşaatta başına tuğla düşerek öldüğünü sandınız. Yanıldınız. Ne Elî var ne ardıc ağacı ne de kuş. Elî, orada, o anda öldü. Hep birlikte kurtulduk, sürgün olduk, şimdi hep birlikte ölüyoruz.

Artık kuşları yaklaştırmadım yanıma, meyve vermedim. Tembur olmaya yanaşmadı gövdem. Giderek kurudum. Bu dağ başlarına bir canlı olur da gelirse, kuru bedenime baksın, baksın da anlasın neler yaşandığını.

Ölümden de beter bir suskunluktan yüreklerini her an yakan. Büyük sessizliği kim bozacak savaşçı? Biz ağaçlar, kuşlar, çiçekler, dağlar gördük olan biteni. Biz de anlatamadık, dilsizdik.

Çırılçıplak bir beden ve ruhum. Bana iyi bak savaşçı, çıplaklık budur, tarih boyunca sayısız insan gövdesi ve doğa parçası üzerinden yükselen uygarlığın sonunda kalan tek gerçek budur. İnsanın, pörsüyen şehirlerin raflarından tabularını derleyerek utanılacak hale getirdiği çıplaklık, hakikatin kendisidir.

Uzaklaş benden savaşçı, deden gibi seni koruyacak kanatlarım yok, kurumuş bir bedenim, görüyorsun. Mağaraya sığın. Karanlık çökünce yolculuğun başlayacak. Gövdeme koyduğun kabukları al, benim anlatacaklarım bitti. Toprağa karışmam yakındır. Bak şu dağlara, onlar sonsuza dek uzuyor. Güneye yürüyeceksin, dağın kalbi orada. Kalbinin üzerinde taşıdığın hayat ağacının kabukları da yaşadığın her anı içinde sakladı. Yol boyunca tanık olduğun her şey kabuklarda birikecek, onlar ağacın yeşermesinin bedeli olacak. Kabuklar gövde ile birleştğinde ağaç senin yüreğinden taşanları dinleyecek, görecek. Deden, o yaşam ağacının kabuklarını avuçlarına bıraktığında başladı hikayen. Onları dinleyen kalbin sana yolunu gösterecektir.

Ve yeniden gökte uçaklar belirdi. Savaşçı, ardıc ağacının kurumuş gövdesini üç kere öptü ve mağaraya sığındı. Dağ taş bombalandı, her yerden dumanlar yükseldi. Savaşçı mağarada çığlıkları, yakarışları duydu. Mağaranın tabanında toprağa karışan kemikler, bakır bir tabak, çaydanlık, su kabı, bir yüzük buldu. Dokunduğu her şeyde inleyişler duydu. Başını mağaranın duvarına dayadı ve gözlerini kapadı. Son bomba ardıc ağacının kurumuş gövdesine düştü. Ardıc ağacı parçalandı, parçaları tutuştu. Çık çık çık sesleriyle kıvılcımlar yayıldı. Bir zaman sonra ardıc ağacından geriye kül yığını kaldı. Kadınların sütüyle kararak alınlarına gökyüzünü ve yeryüzünü çizdikleri kül! Ardıc kuşları, yuvalandıkları ağacın meyvelerini dağlar boyunca ekmeye devam etti. Karanlık çöktü, savaşçı mağaradan çıktığında yüzünü okşayan serin yel, ardıc ağacının külünü dağlara, vadilere savurdu.

Savaşçının yolculuğu böyle başladı. Zamanı doğuran dağın kuzey ucu Dersim dağlarının suskunluğunda dinledikleriyle yola çıktı. Güney'e, dağın eteklerinde derin uykuda olanların yurduna. Hâlâ nehirlerle bağlanan toprak beşiklerinde salınanların hikayelerini dinlemeye...

**

Savaşçının Sözü

Güney'e, dağın kalbine doğru yolculuğum böyle başladı. Işıklar içindeki bu dağ, yeryüzünün en eski dağıdır. Bu dağ varolduğunda zaman henüz yoktu. Yeryüzü yaşamı bu dağın etrafında olmaya başladı, diye anlatılır. Cennetin ve insanın öyküsü burada yazıldı. Zaman bilinmeye başlanınca dağın kaderi insanın kaderine dönüştü. Zamanın öncesinden sonrasına dek o dağa Zagros, zamanı doğuran dağ dediler. Geldiği kaynağı unutan insan, düşman oldu dağa. Çok uzaktan silahlarını kuşanıp dağa yaklaştı. "Cennet bu kadar yakın değil, cennet uzakta, ona ulaşmak zor çok zor" dedi, içindeki tuzağa yakalanan insan. Başlangıç ve son zamanın izlerinde saklı ama onu görecek göz köreltiliği için böyle hayatın kıyılarında dolandı. Kah düştü kah yürüdü. Cennetin uzak olmasını istedi, bu yüzden yeryüzünde gördüğü her güzelliği cehenneme çevirmek için uğraştı. Her insan cennete bu kadar kolay ulaşmamalıydı, herkesin olmamalıydı cennet. Cehennem o günden sonra yaklaştı insana, ta kalbine yerleşti. Cennet uğruna öldürdü insan, o günden beri dağı ele geçirmek için savaşlar yarattı. Ele geçiremeyeceğini anladığında dağı yok etmek için çabaladı. Binlerce yıl dağa savaşları getirenler hep uzaklardan gelenler oldu. Düşmanlar o dağda karşılaştı, yeryüzü cennetini yıkarak, öbür dünya denilen tapınakta yeniden kurmak uğruna savaştılar. İncitilen dağın sakinleri, kah dağın zirvelerine çıktı kah derin vadilerine indi. Sığındığı mağara duvarlarına gördüklerini resmetti. "Şikeft" dediği mağaralar o zamandan beri dağ kavminin evi oldu. Zamanı doğuran dağın kaderi, burayı yurt edinmişlerin kaderi ile birleşti.

O, kalplerin dağdır. Onun bağrında yaşayan her canlının kalbinde atar, gözlerinde bulutlara yükselir. İnsanları, onu ellerinde, yüzlerinde taşırlar. Dağdan kopmak ölümdür. Nereye giderlerse gitsinler dağın bir parçası bedenlerinde kalır. Yüzlerine baksan anlarsın dağdan geldiklerini ve ne zaman olursa olsun yeniden dağa döneceklerini bilirsin. Dağ, tüm asaletiyle yerindedir. Ama o da yeryüzüne dağılan kavmiyle dağılmıştır. Yaralıdır. Başlangıçtan beri kuşların yuvalandığı kayalarında her gün bombalar patlatılmaktadır.

Dağın kuzey ucunda ardıc ağacının altında başlayan yolculuğumun sonunu bilmiyorum. Ben yürüyeyim, tanıyım, herkes kendi hikayesini anlatacak. Bu hikayelerle benim oluşum tamamlanacak. Dönüşeceğiz hep birlikte kalbimizin dağında, nereden geldiysek oraya dönüşümüzün başlangıcıdır. Kötülükten muzdarip tüm kavimlerin ve canların buluşacağı yer, dağın kalbinde bizi bekleyen gerçeğimizdir. Oraya ulaşana dek zamanı doğuran dağın eteklerine dağılan insanların öyküleri birbirine karışmalı, birbirini tanımalı. Taşların, ağaçların dahi dillenebileceğini, toprağın derdini anlatmak için titreyip kabardığını, sadece insanların değil yeryüzünde her canlının bir hikayesi olduğunu, insanın yeryüzünden kopukluğunu, gökyüzünü mitleştirip oraya yükselme arzusunun yol açtıklarını, oysa insanın hikayesinin yeryüzündeki her bir canlının hikayesiyle nasıl içiçe geçtiğini göreceğiz. Yaşlı ardıc ağacının gövdesi küle dönüştüğünde yaşamış olanlar topraklar boyunca dağıldı. Onları görüp yaşayacağım. Bu, zamanı doğuran dağın eteklerine dağılmış kavmin hikayesidir. Şehrin ışıklarından olabildiğince uzağa gidiyorum. Üzerimde patikaların tozundan bir hayat taşıyorum. Patikaların tozunda yaşlanıyor bedenim ve yeniden doğuyor. Beni gördüğünüzde tozlardan tanıyacaksınız. Toz zerreciklerinden ve kalbimin üzerinde taşıdığım kabuklardan tanık olduğum her anı okuyacaksınız.

**

Cemre

Uzak dağ köyündeki yaşlılar, her yıl şubat ayının sonlarında ömürlerini bir yıl daha uzatacak o kor ateşi beklerlerdi. Artık beklemenin, sonu olmayan bir yolculuk, hayatın ta kendisi olduğunu anladıklarından hiç acele etmezlerdi. Ellerini gökyüzüne açıp, "Cemre düştü düşecek. Az kaldı, dayanabiliriz" derlerdi. Çocuklara anlatmak zordu. Onlar masallardaki gibi gökyüzünden birilerinin düşeceğini zannederdi, bazen de yıldızların toprağa döküleceğini. Ürkerlerdi, ya üzerlerine, evlerine düşerse ne olacaktı? Döküleceklerse niye tutmak için bir şeyler yapmazdı büyükler. Sadece öylece beklerlerdi susarak. Cemre! Bir döngüyü daha tamamlamak için yeryüzüne, insanlarına verilen gücü belki de hayatın kendisi.

"Önce havaya düşecek cemre."

Ellerini gökyüzüne açmaları boşuna değildi. Mavi gökten ötelere uzanan karanlıkla bağımız neydi? O karanlıkta parıltıyan yıldızlara yakındı bedenimizin her parçası. Eller gökyüzüne açıldıysa önce oraya düşecekti kor ateş ve ısınacaktı tenimize değen hava.

"Sonra suya düşecek cemre."

Böylece yeryüzünün ve bedenin damarları ısınacaktı. O kor ateş su ile yeryüzünü saracaktı.

"En son toprağa düşecek cemre."

Döngü toprak ile tamamlanırdı. Toprak, su ve hava! Kış bitecek, hayat yenilenecekti.

Korkma! Kış bitiyor, yenileniyor hayat, toprak gibi doğuruyor en güzel zamanlarını.

Cemre, köylerden uzak dağlara düşüyordu. Her bir cemre ya kor ateş olup yakıyor ya da sevgi parçacığı olup yaşıtıyordu.

Hava

Metrelerce karın içinde yürüyorlardı. Yolculuk hesaplanan zaman ile bir hafta sürdü. Üşüyen, acıyan, zorlanan her insan için an dahi uzadıkça uzardı. Soğuktu. Dağ doruklarında kar fırtınaları vardı.

Yükseğe çıktıkça artıyordu fırtına; kar, yüzlerine, gözlerine doluyordu. Sarp kayalıkların keskin uçları ve ağaçlar dışında siyahlık yoktu. Bir de onlar, boncuk misali beyaz örtünün üzerine dizilmişlerdi. Kar, üzerlerinde bulduğu her kıvrıma yerleşiyor, orada minik bir tepecik oluşturuyordu hemencececik. Yorgunlukta, bir kar tanesi bile ağırlık demekti. Biri yılgınlığa kapılıp duraklasa diğeri ardından yetişiyordu.

Daran, ayaklarını karda sürüyordu. Yer yoktu. Yer, beyaz ve kalın bir örtü ile kaplanmıştı. Artık yürüyemiyordu. Dizlerinin üzerine çöktü.

"Artık yürüyemiyorum, çok üşüyorum."

Sesi titriyordu, dişlerinin soğuktan birbirine değerken çıkardığı ses duyuluyordu.

O anda sırtında bir elin sıcaklığını hissetti. Warşin'di.

"Kalkmalısın, donacaksın."

"Dondum zaten, artık yürüyemiyorum, ayaklarımı hissetmiyorum. Çok üşüyorum."

"Ben de üşüyorum. Biraz daha dayanacağız, bak şu tepeyi görüyor musun."

"Hiçbir yeri görmek istemiyorum. Gidin, beni bırakın. Ölmek daha iyi."

"Seni bırakmayacağımızı biliyorsun. Bahara az kalmışken sen ölmekten söz ediyorsun. Bir iki güne ilk cemre havaya düşecek. O zaman ısınacak hava. Bu önümüzdeki tepeyi aşarsak arka taraftaki ormanlıkta ateş yakacağız."

Daran'ı koluna girip kaldırdı. Üşüyen ellerini avuçlarına aldı, soluğunu üfleyerek ısıtmaya çalıştı.

Koltuklarının altına koyup biraz tuttu.

Gülümseyerek, "Isındın mı biraz" diye sordu.

Sadece başını sallayabildi Daran. Ağır ağır yürümeye devam ettiler. Dağın doruğuna ulaştıklarında bulutlar aralandı, yıldızlar görüldü. Yıldızlara bakarak ardında dağı sürüyormuş gibi takatsizce yürüdü. Yıldızlar... Çocukken yıldız saymak için yarışarlardı. Her çocuk saydığı yıldızları sahiplenirdi: "Bak şu tepenin üzerindeki yıldızlar benim", "şu en tepedekiler de benim, sakın onları saymayın." Kavgalar uzayıp giderdi. Gök bulutlanmasın, yağmur yağmasın diye dua ederlerdi. Bir geceyi yıldız saymadan atlatırlarsa dileklerinin gerçekleşmeyeceğini düşünürlerdi. Birden çocukluğunun sesleri çöktü karlarla kaplı dağa. Yıldız sayarken ne dilemişti, hatırlamıyordu. Ama o uzak dağın üzerinde olursam yıldızları daha iyi sayarım dediğini hatırlıyordu. Oysa ne kadar yükseğe çıkarsan çık onlar hep uzaktaydı, ellerini uzattığında tutacak kadar yakın görünseler de çocukluk kadar uzaktılar.

Dağın öbür yüzüne geçtiklerinde meşe ormanları başlıyordu. Ağaçlardan kuru dallar kırarak, kar üstünde ateş yaktılar. Öbeklendikleri ateşin etrafında alevleri seyre daldılar. Ateş yandıkça kar yavaş yavaş eridi, dibe doğru çöktü, yere doğru. Az sonra ateşten çok uzaktaydılar. Ateşte ellerini ısıtmak, güneşe el açmak gibiydi. Derin kar kuyularında ateşten geriye bir karaltı kaldığında yeniden yürümeye başladılar. Metrelerce kar olsa da, elbet altından yer görünecekti, toprakta olmanın güveniydi bu. Onları bekleyen bir sıcaklık yoktu. Gittikleri her yerde sıcak yuvalarını kuracaklardı. Bazen o sıcaklığı kuramadan uzun zamanlar geçecekti.

Cemre havaya düştüğünde başladı savaş.

Bir de kalplere düşen cemre vardır. Zamanın bir yerinde, ömrünün en genç anında gitmeye cesaret edenlerin kalplerine düşen kor ateş. Delirmek belki, geldikleri anın çıldırtıcılığından kaçış. Dayanılmaz olduğunda tüm olup bitenler çıkıp gitmek, özlemden çıldırmaktı belki. Özlemektir; evlerin sırt sırta verdiği uzaklaştıkça yakınlaşan köyleri, uzunca izler bırakan süpürgelerle temizlenmiş sokakları, tütün sarısının bulaştığı parmakları, göğün yıldızlarla sarmalandığı gecelerde masal anlatıcısı yaşlıların sözleriyle bilinmeyen zamanları gezmeyi, koca gövdeli ağaçlara dokunan dudakları, güneşe dönük tahta kapılara bir itişte açılacak şekilde atılan küçük düğümleri, sararan ekinlerin imece usulü harmanlandığı toprakları, tozlara bulanmış halleriyle çayını paylaşan insanları, elekte savrulan buğdayın ekmeğe dönüşen bereketini, doğanın her parçasının insan gibi can görüldüğü zamanları, göçmen kuşların ardında çığlık çığlığa kalan çocukları... Baştan başa bahara kesmiş bir ülkeydi özledikleri.

Cemre havaya düştüğünde başladı savaş.

Ormandaki meşe ağaçları ne kadar sık ve uzundu. En sevdikleri orman. Kahkahalarının güzel kuş ötüşlerine karıştığı derin ormanda, o geceki kadar acı çekmemişlerdi. Çığlık çığlığa bir gece çağırmıştı onları. O zorlu günün gecesinde ne olacaktı, hiçbiri bilmiyordu. Endişeliydiler. Yürekleri göğüslerini çoktan aşmış, ağaç gövdelerinde atıyordu. Tepelerde yanan ışıklar sadece tuzaktı, gitmeliydiler. O tuzakları aşmalıydılar gecede. Yol çok uzundu. Kışın son günleriydi, ancak dağlar hâlâ kar içindeydi. Gözyaşları geceye akıyordu, yağmur damlaları saçlarından bedenlerine. Sırıslıklamdılar ama soğuğu hissedecek bedenleri yoktu. Soğumuştular bedenleri.

Uzak bir yolları vardı ama Warşin yürüyemezdi. Yaralıydı, adım atamayacak kadar yaralı.

Warşin, kara gözleri ve saçlarıyla al al yanakları gecenin tek rengine bürünmüştü.

Sesi ağlamaklıydı. Belki ağlamıştı sessizce.

Gecenin karanlığını yırtarak yanına sokulanlar, anlamı olmadığını bile bile "Warşin nasılsın?" diye soruyorlardı. Ama uzun cümleler kuracak kadar güçleri yoktu.

O ise her tanıdığı sestten yardım istercesine cevaplıyordu:

"Yaralıyım, çok acıyor çok çok." 'Çok' sözcüğünü vurgulayışı acısının derinliğini anlatıyordu. Sanki bu sözü ne kadar tekrarlarsa daha fazla hissedilecekti yarasının ağırlığı.

"Su verin. Suuuu... Su istiyorum" diye inliyordu, giderek cılızlaşan sesiyle.

Boşalan damarlarını nehir suyuyla doldurmak için belki de.

"Su su su!"

Bazen yalvararak, bazen umutsuzca...

O berrak maddeyi arıyordu damarları boşalan herkes gibi.

Bir kurşun, küçük bir metal parçası sol bacağına saplanıp etinden içeri girdiğinde, damarlarındaki sıvı boşalmaya başlamıştı. Kemikleri dağılmıştı.

Karanlık sükun ediyordu. İçine dağıldıkları ormanı karanlık basınca ağaçların silüetleri kalmıştı geriye. İnsanlar da, karanlık bir silüetten ibaretti artık, elinde silahlarıyla. Ki karanlık onları da yutmuştu.

Beden karanlıktı, yer karanlıktı. Dağılan parçaları da karanlık yutmuştu. O karanlık ki her şeyi yutabilecek güçteydi. Yerin çekimi dahi engelleyemezdi onu. İnsan ise gücün çekimindeydi.

Hatırladı.

Warşin, karanlık içindeydi, inliyordu.

Meşelerin ormanında, yerde yatıyordu. Yüzü karanlığa karışmıştı. Bir tepenin yamacındaydı. Ayağa kalkamıyordu. Omuzlarda taşınarak o yamaca getirilmişti. Bacağı oradan buradan koparılan çaputlarla sıkı sıkıya bağlanmıştı. Hangi renkti bilinmez. Karanlığın karşısında sadece beyaz varolabilirdi. Karanlık lekelerle kaplıydı.

Warşin'in omuzlarına dökülen saçları dağılmıştı. Acı içinde kıvrılırken tek düşündüğü şey bir damla su içmekti.

"Su verin, n'olursunuz biraz su..."

Hiç usanmadan yinelediği tek sözdü bu. Kaç kez dinlediler, kaç kez duydular. Ölüm kapıdaydı, suya çağrılıydı.

Arkadaşları da ısrarla su sözcüğünü duymamazlıktan geliyordu. Su, damarlarından boşalan kanın yerine geçemezdi. Yaralı ne kadar su istese yanındakiler o kadar uzağa kaçıyordu sudan. Sadece ıslak bezle dudaklarını nemlendiriyorlardı.

Warşin, genç ömrü boyunca gördüğü tüm suları düşündü. Nehirleri, içinde boğulma tehlikesi geçirdiği nehri dahi geçirdi aklından. Şimdi içinde olsaydım da ağzıma, burnuma su dolsaydı. Boğulmak umurumda değil. Su hiç insanı öldürür mü? Her yanı su ile kaplı bedenim şimdi boş bir torba gibi.

Şimdi susuzluktan öleceğim. Anlamıyorlar beni, anlamıyorlar.

Bazen acıdan çığlık çığlığa bazen yalvararak su istedi saatler boyunca.

Yaşadıklarını unuttu Warşin. Böyle acıyla kıvrılırken su isteyen kaç kişi görmüştü. Belki unutmadı da unutmak istedi. Bu kez her şeyin tersine işlemesi için yakardı.

Savaşçı grubun komutanı yaklaştı Warşin'e, yanına çöktü.

"Warşin biz gitmek zorundayız. Burası bu kadar kalabalık sayı için çok tehlikeli, etrafımızı sardılar.

Arkadaşları burada bırakamam" dedi.

Yalnızlığını gördü Warşin. İçinden bir ürperti geçti, bir süre sustu.

"Tamam siz gidin, beni burada bırakın" dedi inleyerek.

"Bu gece dayanmalısın, yarın seni almaya geleceğiz. Yanına gerekli ihtiyaçları bırakacağız. Seni sevdiğimizi unutma" dedi bir savaşı.

Saçlarına dokundu, ellerini okşadı belli belirsiz.

Büyük bir meşe ağacının kovuğuna yerleştirdiler. Yağmur damlaları değmesin diye üzerini naylonlarla örttüler. Yanına biraz ekmek, tuz ve şeker bıraktılar. Ardından dizildiler gecenin karanlığına. Onlar gecenin belirsizliğine, Warşin yalnızlığına yolcuysa.

Bir süre arkadaşlarının ayak seslerini dinledi. Sonra ayak seslerinin zihnindeki izlerini takip etti, onlardan ayrılmak istemiyordu. Üşüşen gecenin seslerini bu şekilde susturmak istiyordu. Tüm gün yaşadıklarını düşündü, çarpışmalar çarpışmalar çarpışmalar...

"Warşin ayağa kalkmaaaa" diye bağırmıştı biri. Farkedebildiğinde çok geç olmuştu.

Geriye gitti, zorlu ve sevinçli zamanlar geçti. Daha geriye gitti, hiçbir yere sığamadığı ilk güne, köyüne, kardeşleriyle oyunlarına, mutlu çocukluğuna. Çok sevdiği annesini düşündü, son kez onun sıcak gövdesine yaslanabilmeyi istedi. Çıktığı ömrün merdivenlerini tek tek indi, durakladı, indi durakladı, indi durakladı. Gecenin sesleri silikleşti. Tanık oldukları ömrün karşısında sessizliklerine çekildiler.

Gece bitmek bilmiyordu. Uyuyamıyordu. Dalıp dalıp uyanıyordu. Uyandığı bazı anlarda günlerce uyuduğunu sanıyordu. Gecenin neden hâlâ bitmediğine şaşırıyordu.

Bulunduğu yamacın altından akan küçük derenin sesini dinledi, suyu özledi. Annesi bahara az kaldığında cemreden söz ederdi. Onun dediğine göre bugünlerde cemre düşecek suya, sular ısınacak. Belki bugün de düşmüştür. Yarına kadar dayanabilir miyim, yarına kadar dayanabilirsem su ısınacak, dişlerimi sıplatmadan içerim doya doya. Yarın sabaha kadar beklemeliyim.

Yeryüzü nihayet aydınlanmaya başladığında suyun sesini daha güçlü duydu. Cemre düşmüştü suya, ısınmış olmalıydı, artık gidip içebilirdi. Kendini zorlayarak ağaç kovuğundan çıktı. Ayağını hiç kıpırdatamıyordu, ardından geçmişin tüm ağırlıklarını sürüklüyor gibiydi. Sağlam birinin dört adımda gideceği mesafeyi kattettiğinde oldukça yorulmuştu.

"Çok yoruldum. Bu bacağı, ağırlığı koparıp atabilirsem keşke. Daha kolay giderdim" dedi.

Sürünmeye çalıştı, yapamadı. Ağaç kovuğuna dönmek için de takatsizdi. Olduğu yerde kıvrıldı, kıvrıldıkça küçüldü. Karşındaki karlı yamaçlara güneş vurmuştu, yavaş yavaş vadiye iniyordu. Warşin'in bekleyecek vakti yoktu.

Kuru bir meşe yaprağı döne döne üzerine düştü. Onun ağırlığını hissedecek kadar hafiflemişti. Son kez derin bir nefes aldı, yarım kalan hayatı içinde taşıyan son bir nefes. Öylece yumdu gözlerini.

Toprak

Dağların doruklarındaki kara bulutlar dağılmaya başladı, seyrelti, grilik arttı. Tam dorukta gri bir bulut parçalandı, iki parça itti birbirini. Gri parçalar ayrıldıkça alttan bir kat daha bulut çıktı, onlar da bölündü. Ta ki bulutlar beyaz rengine ulaşana dek bölünme sürdü. Son beyaz bulut bölündüğünde mavi gökten bir parça göründü.

"Umut!"

Günler sonra Daran'ın ağzından çıkan tek kelimeydi. Kalp kapakçıkları mavi parçayı içine almak istercesine açıldı.

"Yıkıldığın o yerden seni kaldıracak umut."

Mesafeler, takatsiz kaldığı bitmek bilmeyen yol, umudu da uzaklara götürmüştü. Sadece birazcık ısınmak istiyordu.

Hızını şaşaalı sözcüklerle anlattıkları o küçük metal parçasından daha hızlı olamadığında düşmüştü. Bedeninin sol yanından, sol omuzundan yaralanmıştı. Küçük metal parçası, sanki bedenini daha da acıtmak için kemiğe saplanıp kalmıştı. İncitici varlığını hissediyordu. Çıkarıp atmak istiyordu ama yapamıyordu. Daha önce de benzer acılar yaşamış ve yenik düşmemişti. Bu kez de dayanmak için çabalıyordu.

"Toprak, bir avuç toprak" diyerek inledi Daran. Çok üşüyordu. Sığındığı taş altı ısıtmıyordu bedenini. Baharın ilk günleriydi. Aklına Warşin'in sözleri geldi, "Baharın ilk günlerinde son cemre toprağa düşer. Toprak da ısındı mı korkma, artık kış bitmiştir, yaşam yeniden başlayacaktır."

Etrafta bir çukur arandı, az ötesinde kayanın altında içe doğru bir çöküntü gördü. Takatsiz bedenini oraya doğru sürükledi. Bulduğu kuru dal ile çöküntüyü dibe doğru genişletmeye çalıştı. Çok yavaş ilerliyordu, çukurdan çıkardığı toprağı hemen yanına koyuyordu. Yorulduğunda duruyor ve toprağı sözleriyle yumuşatmak istercesine konuşuyordu.

"Toprak ısıtıcıdır. Ölümün soğukluğunu dindirir."

Cemre düşmüş ve yer çözülmüştü. Son bir damla, son bir aşk sözcüğü toprağı en üretken zamanına ulaştırmıştı. Topraktan neler fışkıracaktı, ak köpüklü sular, türlü yemişler, otlar, çiçekler... Toprak, bağrında yaşayan her canlı için ayrı ayrı ürün verecekti.

Sabahın ilk ışıklarından güneş yeryüzünden çekilene dek bedeninin sığacağı kadar bir çukur kazabilmişti. Koyu karanlık basmadan çukura uzandı, kenara yığıldığı toprağı üzerine atmaya başladı. Önce ayaklarına, sonra gövdesine... Yaralı omuzunun üzerine biraz daha fazla toprak yığıldı. Sadece sağ omuzu ve boynundan yukarısı kalmıştı açıkta. Nefes alışverişisiyle toprak da inip kalkıyordu. Toprağın sıcaklığını hissetmek acısını biraz dindirmişti.

Koyu karanlık bastığında, gecenin sesleri taşlara dokunduğunda ürperdi. Karanlık gölgeler bodur ağaçlardan dolandı, kayalara tırmandı. İlk değildi yalnız kalmışlığı. Ama bu sesler ve gölgelerle başatmenin bir yolunu bulmalıydı. Daha kaç gece yalnız kalacağını, bu kez yaşama gücünün ne kadar dayanacağını bilmiyordu.

"Cemre toprağı düştükten sonra yaşamın zamanıdır. Korkma!" derdi Warşin.

Korktuğı için kendinden utandı. Gecenin karanlığını yırtacak ateş öyledi.

Warşin'i düşündü, ağır yarasıyla başa çıkabilmiş miydi? Kaç gün geçtiğini bilmiyordu. Yanında zamanı gösterecek hiçbir şey yoktu. İlk yaralandığında bir kaç gün yürüyebilmişti, sonra kan kaybından halsiz düşmüş ve arkadaşlarının yardımıyla üşüdüğü taş altına sığınmıştı.

Uzun kar yolculuğundaki son konuşmalarını hatırladı. En çok neyi özlediğini sormuştu.

"Büyük bir ateş yakmak isterdim. Alevleri gecenin karanlığını dağıtacak büyük bir ateş" diye cevaplamıştı.

"Ondan kolay ne, istediğin büyük bir ateş olsun. En kısa zamanda yakarız" demişti Warşin.

Son bir ateş yaktıklarında, karın derinliğinde yitip gitmişti kısa zamanda. Sonrasında ne ateş yakacak ne de dinlenecek vakitleri olmuştu. Kırk kişiydiler yola çıktıklarında, dağlara dağıldılar.

O gece anıları hayallere karıştı. Bir uyudu bir uyandı. Bazen nerede olduğunu anlayamadı, gecenin seslerini unuttu.

Çok yüksekteydi, güneş ilk onun yüzüne vuracaktı. Bunun için şanslıydı. Arkadaşları onu dağın doruğundaki kayaların arasına, en güzel yere bırakmışlardı. Mutlaka geleceklerdi.

Şafak söktüğünde ayak sesleri ve fısıltılarla uyandı. Onu öldürmek isteyenler olabilir miydi diye düşündü. Ayak sesleri birilerinin ona doğru geldiğini belli ediyordu. Neyseki ilk yerinde değildi.

Yakınlaştıkça seslerin sıcaklığı bedenini sardı. Bakışlarının ilk değdiği kişiyi tanıdı.

"Geldiler. İşte geldiler" diye mırıldandı sevinçle. Kımıldadıkça toprak kımıldadı. Seslendi. Gelenler Çevrelerine bakındılar, kimseyi göremediler. Sesin geldiği yöne doğru gittiklerinde ikisi de olduğu yerde kalakaldı.

Daran, sevinçle toprağın altından çıkmaya uğraşıyordu. Onu almaya gelen iki arkadaşı ise şaşkındı.

"Ne bakıyorsunuz hayalet görmüş gibi, yardım etsenize, korkmayın yaşıyorum hâlâ." Yardıma koştular, üzerindeki toprağı silkelediler.

Daran, üzerine doğrulduğunda ayaklarını uzattığı tarafta, kayanın hemen dibinde açan bir öbek mor çiğdemi gördü.

"Son cemre de düştü, bahar geldi artık. Hayat yeniden başlıyor" dedi.

**

Ölümün Hikayesi

O gizemli finalin ıstıraplı farkındalığı olmadan yaşam hakkında hiçbir şey bilemeyiz. Bereket tanrıçasını ölümün ilahiliğiyle özdeşleştiren kültürler bunu biliyordu. Toprak Ana tohumları da ölüleri koruduğu gibi koruyordu ve ölüler, tıpkı toprağa gömülen o taneler gibi yeni bir formda yaşama dönüyorlardı...

Kim ki kendi eyaletini, bölgesini, o küçük yeri, ne kadar yoksul olursa olsun kendi evini sevmez, başkalarına saygı da göstermez, tüm bunlar kutsallıklarını yitirince dünya bir kaosa dönüşür ve varoluş absürdün acı duygusuyla gölgelenir. İşte bu da bugün ölümden böylesine korkulmasının nedenlerinden biridir; ölüm tabuya dönüştü. Ernesto Sabato-Direnış

Beser teyzenin uzun göçü

Size ölümün hikayesini anlatacağım. Benim ülkem de o da tıpkı yaşamak gibiydi. Yeryüzünde insanın zamanı dolduğunda göç ettiğini öğrenmiş, yaşlıların zamanı geldiği için göçüp gittiklerini görmüştük. Ölmek bile değildi, sadece bilmediğimiz bir yerlere göçmüşlerdi. Her ölüm içinde yaşamı taşır, her yaşam da ölümü. Bu yüzden ölüm korkulacak bir şey değildi. Yaşamdan bu denli koparılmamıştı. Yaşamın doğal bir parçasıydı. Uyumak gibi, henüz havsalamızın yetemediği yerden hayatın parçası olmaya devam etmek gibi. Bu yüzden çocukların gözlerinden de saklanmazdı. Yatağında ölümü bekleyen kişinin etrafında toplanırdı sevdikleri, tanıdıkları. Ona sevgilerini gösterirlerdi. Onu rahatlatıp yolculuğuna ferah bir yürekle çıkmasını sağlardı. Yeryüzündeki yaşamını tamamlamış olan da rahatlardı.

Şimdi kirlendi ölüm, kirlletildi. Belki insan yaşamı boyunca bu denli kirlenmemişti. Öylece ansızın kendini ölümün hakimi sanan birileri, diğer insanların canını alıyor. Varlığını yeryüzünden siliyor. Korkunun bir başka adı oldu ölüm. Korkular onun üzerine kuruldu. O da yaşam gibi olabildiğince değersizleştirildi. İnsanlar yaşamlarıyla değil ölümleriyle anılır oldu. Yaşam sönükleşti. Ölmek ve öldürmek üzerine kuruldu. Geri kalan da bunun üzerinden kendini tanımlayanlardı. Oysa bildiğim bir ölüm vardı. Ilık bir yaz başlangıcındaydık. Haziran yağmuru ardından açan güneş toprağı ısıtıyordu. Toprağın bağı tütüyordu.

Beser teyze giderek küçülüyordu yatağında. Az sonra toprağın bağrından çıkan buhara karışacak, göğe doğru çıkacaktı. Yaz yağmuru ile üzerimize yağacaktı, damla damla toprağa karışacaktı. Demek göğe çıkanın sonu topraktı, ne farkedirdi o zaman yerde ya da gökte olmanın. Yer ile gök birdi aslında, onu ayıran bizim kör algımızdı.

Ama kesin olan bir şey varsa yolculuğun toprak ile başlayacağıydı. Toprağın derinliklerine doğru. Huzur için karanlık mı gerekiyordu, ancak bedenın sığabileceğı kadar bir karanlık. Ya da insan ana rahmine en yakın olarak mı görüyordu toprağı. Besleyici, kucaklayıcı, sonsuz huzur... Bu yüzden mi toprağı hep ana bağına benzetmişti. Geldiğı yere en yakın yoldu.

Toprak damlı bir evin üç yanı tahta divanlarla çevrili odasındaydık. Kalan tek duvarında kapı, kapının hemen yanında tahta bir sandığın üzerine dizilmiş, içi yünden renkli yataklar, yorganlar, yastıklar duruyordu. Kapının karşısındaki duvarda küçük bir pencere, çerçeveleri yeşile boyanmış ama yıllar onu da yataktaki Beser teyze gibi solgun bir yüze çevirmişti. Pencerenin içten çıkıntısında gaz lambası, camı yarıya kadar kararmıştı.

Kapı ile pencere gibi biz de Beser teyze ile birbirimize bakıyorduk. Tertemiz çiçekli çarşaf lar içinde yatıyordu. Ev yaşlı beden kokuyordu; bir de kuru elma, armut ve ceviz kokusu...

Beser teyze bir kaç kez derinden nefes aldı. Son nefesi en deriniydi. Bir nefeste yaşamı içine çekmişti, yolculuğunda arkadaşlık edecekti ona. Tüm yaşamı o son nefese sığdırdı sanki. İlk nefesın ardından dökülen gözyaşları, son nefeste huzura kavuşuyordu. İlk ve son nefes arasındaki mesafe ölçülemezdi.

Ne tamamlanan bir şey vardı ne de 'yarım bıraktım' diye hayıflanacak şeyler. Geçip giden yoktu.

Yerden alınan son nefesın ardından başlayan bir yolculuk vardı. Göçmek denirdi ona, işte göçüyor Beser teyze. Göçüyor. Toplandık hepimizi son anında görsün diye.

Duvarın dibindeki yatağından başını çevirdi, hepimize tek tek baktı. Yaşlanmış bir ağaç gibiydi. Beyaz yüzünde sadece huzur vardı, belki...

Annemin eteğine tutunmuştum. Beser teyze, bir asra yakındır yaşadığı toprak damlı evinden göçecekti.

Buharlaşmadı Beser teyze. Son nefesini derinden alınca başı yana düştü. Gözleri açıldı. Boyum onun uzandığı yatağın yüksekliğine denk geliyordu. Başı yana düşünce gözlerimiz buluştu. Annemin dizine dayandım. Gerçekten bana mı bakmıştı, yoksa ben mi öyle sanmıştım.

Beser teyze, ailesinin ve komşularının gözü önünde yolunu tamamladı. Annem ve tüm kadınlar onun için dua etti.

Kalabalık bir şekilde onu, göçenlerin toplandığı yere götürdük. Toprağın içine yerleştirdiler bedenini, üzerini toprakla örttüler. Biz çocuklar dağıtılan helvanın tadı ile meşguldük. Toprağın nasıl yükseldiğinin farkına varamadık.

Bir kaç gün bulutlar toplandı. Ardından yağmur yağdı, hem de çok yağdı. Gördük, biz çocuklar gördük Beser teyze damla damla toprağa düşüyordu yeniden.

Abdalın göçü

Yıkılmış toprak damlı evin tek ayakta kalan duvarına bakıyordu saatlerdir. Bir an konuşuyor sonra dakikalarca susuyordu. "Nedir orada ne var" diye takılmaya kalkışanlara,

"Siz sadece duvar görüyorsunuz. Ben duvarın ardında olan biteni. Buz gibi dünya, soğudu. İnsanların içi buza dönüşüyor. Asıl buz çağı insanın içinde başlayacak" diyordu.

Aniden kalkıp uçar gibi yürüyordu. Bazen yıkık duvarlar boyunca bazen yeşil çayırlardan meşe ormanlarıyla kaplı dağlara... Gördüğü her canlıya, ağaca, taşla, yaprağa selam veriyor, onlarla konuşuyordu.

Bir yerlere yetişmeye çalışan insanlar gibi yemeğini hızla yiyor, suyunu tek dikişte içiyordu. Yaptığı her işte böyleydi, duvarların önünde sakince oturması dışında.

Kaç yıl geçmişti, onun köye dönüp yıkık duvarların önünde saatlerini geçirmesinden bu yana.

Hatırlayan yoktu. Siyah dağın saçlarına, sakallarına aklar düşmüştü.

Çevresindekiler 'deli' dediler.

O ise, "Ben hafifledim, ayaklarımda, kollarımda hiçbir pranga yok. Bakın bakın" deyip ayaklarını kollarını insanlara gösteriyordu. Onlar da dikkatle bakıyorlardı, sonra bir deliyi dinledikleri için kendilerini kınıyorlardı.

"Talebeymiş diyorlar."

"Almışlar içeri sonra böyle delirmiş, gelmiş buraya ne yapsın."

"Ya ya devlete karşı gelmiş, onca büyük devlete karşı gelinir mi, yooo!"

"Akşama kadar duvarlara bakıyor, kağıtlara bi şeyler yazıyor."

"Yazıyor ya, delidir, karışmayın ne yaparsa yapsın."

O topraklarda bir kelimenin sözlükteki anlamı değildi insanları ilgilendiren. Eğer sözcüğü o an yaşanan duruma yakıştırmışlarsa yeterliydi. Hem öğrencilere talebe denirdi hem de dünyanın düzenini değiştirmeye kalkışanlara... 'İçeri' ise başka bir hayat istemeye kalkışanların atıldığı yerd. 'İçeri'de ne olduğunu orayı görenlerden başka kimse tam olarak anlayamamıştı. Anlatıldığında ya çok inanılmaz karşılanıyordu ya da anlatanın sözcükleri yetmiyordu. Suskunluk da böyle başlıyordu. 'İçeri' karanlık bir kuyu, gidildiğinde dönülemeyen. Dönüldüğünde ise kendinden uzaklara, bir başka şekle, bir başka diyara dönüştüren.

Kamber amcanın yanında kimse ona karışamazdı. "O budeladır, karışmayan ona" derdi Kamber amca. Kaldığı odaya uzun ve karanlık koridordan geçilerek girilirdi. Gece boyunca gaz lambasının zayıf ışığı küçük pencereden dışarı sızardı. Hiç uyumaz mıydı, yoksa ışığı mı kapatmazdı, kimse bilmiyordu. Bazen günlerce odasından çıkmazdı, o zaman çevredeki merak eder ama içeri girmeye cesaret edemedikleri için küçük pencereden ona seslenirlerdi.

Ekmek ve sudan da önce tek isteği beyaz kağıttı. Kağıt ne kadar beyaz olsa o kadar büyük bir gülümseme yayılırdı yüzüne. Yazdıklarını saklıyor, kimseye göstermiyordu. Biri, "hele bi bakayım ne yazıyorsun" dediğinde kağıtlarını toplayıp kaçıyordu.

Yaz aylarının birinde üç gün odasından çıkmadı. Dördüncü gün tüm köyü gezerek, hatırı istedi. Büyük küçük, bitki hayvan, gördüğü her canlıya "Hoşça kalın, beni almaya geldiler, ben gidiyorum" dedi.

"Nereye gidiyorsun" sorularını cevapsız bıraktı. Kimse onu ciddiye almadı, "Bu deli yine neyin peşinde" deyip güldüler. Kimi, "Yok yok sana bir şey olmaz sen daha çok yaşarsın" dedi. Sadece kafasını salladı söylenenlere, "Siz bir gölgeyle yaşadınız" dediyse de kimse duymadı. Bir tek Kamber amca anladı belki, sarıldı ona, "Bu kadir bilmez cahillere aldırma sen, yolun açık olsun" dedi.

Karanlık bastıktan sonra yıkık duvarın önüne gitti. Sırtını dayadı duvara, gökteki yıldızlara baktı uzun uzun. Karanlık bir tüneldi gece. Köpekler havlıyor, evlerden tek tük çocuk sesleri geliyordu. Gökyüzündeki en sönük yıldızlara baktı.

"Gittin, beni nerede bıraktın, nasıl bir yerde, bunun farkında mısın. Öfkeli bir toplulukta bıraktın. Öfkesinden çevresini hırpalamaktan yorgun düşmüş bir topluluk değil, öfkesi hep diri, bileniyor. Sanırsın ki, kendimi yitirdim. Oysa yitmek düşünmekten uzaktır. Ben fazlasıyla ayıgım."

"Bir ağaç olsaydım, kuru bir ağaç" diye inledi.

Toprağı avuçladı, ufalan toprak parmaklarının arasından kendine döndü. Boşalan ellerine baktı, kokladı. Kokuyu içine çekti, derine ulaşınca birden bıraktı nefesini.

"İşte böyle ellerimden kayıp gitti zaman, kendine döndü. Ben uzaklaştım."

Ertesi gün onu yıkık duvarın önünde buldular. Soğuyup katılaşmıştı bedeni. Kimse ne olduğunu anlamadı. Bedeninde hiçbir yara yoktu. Kalbi susmuştu. Köyün mezarlığına gömdüler. Köy, neşesini yitirmiş, suskunlaşmıştı.

Ölümünden dört gün sonra iki kişi geldi, karanlık koridordan geçip odasına girdiler. Oda da bir yatak, küçük pencerenin önünde bir masa ve sandalye ile bir kaç öteberisi duruyordu. Yatağın altından siyah bir valiz çıkardılar. İçinde sayfalar dolusu yazı vardı. Duvarların ardında gördüğü her şeyi yazmıştı.

Dağın öfkesi

Ayılardan inlerinden çıkamadığı, kurtların aklıktan gece boyunca uluduğu kış zamanlarıydı. Metrelerce karın kapladığı dağlarda, zirvelerdeki kayalar ve ağaçların gövdesi dışında her yer beyaza bürünmüştü. Savaşçılar, asırlar boyunca nice ordunun karına, fırtınasına dayanamayıp pes ettiği, ya geri dönüp ya da kendini ölüme teslim ettiği zamanı doğuran dağın kuzey zirvelerinde yaşıyordu. Kışın dağlarda yaşamının kendine has kuralları vardı. Dağı tanımayan, onun sesini duymayan, ona hakim olmaya çalışan, onunla dost olmayan orada yaşayamazdı, fırtınasına, seline, karına yenik düşerdi. Kayalarından, toprağından bir parça olduğuna inanınca dağ, insana kendini tanıttırdı, öğretirdi. Savaşçılar da dağın bir parçasıydı.

O kış çok kar yağdı. Kayalarda biriken kar dağda yankılanan her seste vadiye dökülmeye hazırdı. Bu yüzden dağın bağrında yaşayan savaşçılar fısıltıyla konuşmaya başladı. Yumuşak adımlarla yürüdüler dağın bağrındaki sığınaklarında. Kimse onlardan daha fazla tanıyamazdı dağı.

Kışın ayaz bir gününde dağa yabancılar geldi. Uzak kıtalardan gelen avcılardı. Onları dağa çıkaransa patikaları tanıyan dağ ahalisiydi. Şehir insanların doyumsuzluğu onları yeni zevklerin arayışına iterdi. Onların yüreğinde zevklerinin başkalarına vereceği zararı hesaplamak yoktu. Avcıların en büyük zevki de, vurdukları ölü hayvanların başında fotoğraf çektirip, böbürlenerek insanlara göstermekti. Dağa savaşçıların aç kaldığında dahi dokunamadığı keçileri vurmak için çıkmışlardı. Sessizce zirveye ulaştıklarında bir keçi sürüsü açıkta kalan kayaları yalıyordu. Hiç vakit kaybetmeyen avcılar, nişan alarak ateş etti. Sürü kaçışmaya başladı. Hepsinden yüksekte durup keçiler kayaları yalarken çevreyi gözetleyen uzun boynuzlu dağ keçisi yara aldı.

Silahlar patlayınca kayalardaki karlar birikerek vadiye doğru kaymaya başladı. Savaşçılar gümbürdeme seslerini duyduğunda dağın öfkeli olduğunu anladı. Yüksek zirvelerin karı vadiye doğru aktı. Gözlerin ilk gördüğü zirve son gördüğü derinlikti. Kar yamaçlardan gümbürdeyerek aktıkça daha fazla ağırlaştı. Karların altındaki vadiden uzaklara kaçmak zordu. Zirveden kopan çığdan korunmak için dağın kayalarına sığındılar.

Kar, dev bir top misali dağı yerinden oynatarak vadiye ulaştığında, Zamani artık çok derinlerdeydi. Kitap okuduğu sığınağın kapısında kar topları üzerine düştü. Gözleri vadi boyunca yollara döküldü. Sesi derinlerden yükseldi. En yüksek zirvenin karıyla yeniden vadiye doğru aktı.

Dağ sakinleştğinde savaşılar, sığındıkları kaya oyuklarından çıktı. Sığınağın kenarındaki ağaç gövdesine takılan yaralı bedeni gördüler. Sığınağa taşıyıp merminin deldiği gövdesini sardılar. Uzun boynuzlu dağ keçisi inliyor, zorla araladığı gözleriyle etrafını süzüyordu.

Zamani'nin yokluğunu farkettilerinde ellerini birleştirip karı deşmeye başladılar. Birinci kuyudan ses gelmeyince ikinci kuyuyu kazdılar. Birkaç saatten sonra bekledikleri ses karın altından gelince soğuğun yaktığı yüzlerine kan geldi.

Zamani, karın metrelerce altından seslendi.

“Buradayım, kırıdayamıyorum. Üzerimde ne var. Çok üşüyorum.”

Ne olduğunu bile anlayamadan o derinlikte kalakalmıştı. Eller, ona yakınlaşmak için delice karları atmaya devam etti.

“Zamani beni duyuyorsan biraz daha konuş, nerede olduğunu bilelim” dedi biri.

“Buradayım, belim çok ağrıyor” dedi inleyerek.

“Merak etme seni oradan çıkaracağız. Üzerindekileri atıyoruz.”

Bir savaşçı durmaksızın onunla konuştu. Uyumaması gerekiyordu. Karda insanın gözleri kapanırsa bir daha açılmazdı. Ölüm uykusu derlerdi. Önce üşürsün, sonra giderek uyuşursun. Tatlı bir uyku sarar bedenini, göz kapakların ağırlaşır.

Eller deştikçe karı, ses daha derinlere yol alıyordu. Gün geceye evrilinceye, eller sıcaklığını yitirip de morarınca dek devam etti bu tören. Gece koyulaşıp yıldızlar daha fazla parlayınca ses duyulamayacak denli azaldı. Bedenine ulaştıklarında sıcaklığını yitirmek üzereydi. İncitmeden kaldırdılar. Yürekerinin en sıcak yerine taşımaya hazırlandılar. Elden ele taşınan beden sesi kadar tutulamazdı. Öyle hızla akmıştı ki hayata, sesi geride kalmıştı. Kalbi artık gözlerindeydi.

Sığınakta uzattıkları şiltenin üzerinde gözlerini son kez açtı. Uzun boynuzlu dağ keçisi ile göz göze geldi.

“Yetişemedim” dedi usulca. “Alın kalbimi, sizin alnınızda yaşayacak.”

O gözlerini kapadığında savaşçıların kalbi alnılarında atıyor gibiydi. Sanki az önce gözleri yavaş yavaş kapanmıştı. Bir şeyler söylemek ister gibi dudakları aralanmıştı. Zamani'nin sesi giderek yitti. Bir insanın gözleri kapandığında evren kendinden ne yitirir, ne kazanır. O kapanan göz nerede açılır. Hangi kalbin kapakçıkları bu yükü omuzlar. Gözün kapanmasıyla o kapakçıklar da mı kapanır. Yoksa öylece açık mı kalır, her alnın oradan geçebilmesi için.

Kaç evren geçebildi. Evrenin kaç kalbi birden sustu. Sonsuzluk orada mı başlar. Bilcümleyi kendinden başlatıp bitiren insanın ne çok uçuşumu var. Durmadan içlerine doğru derinleşen. Düşüp düşüp geriye bir daha dönemediği.

Zamani göçtü. Avcılar, arkalarında ölü bedenler bırakarak başka kıtalara yol aldı. Uzun boynuzlu dağ keçisi iki ay sonra kayalıkların arasından sürüsüne karıştı.

Kışın karından geriye çağlayanlar kaldı, her oyuktan delice akan sular. Birileri işlenen günahın cezasını çekecekti elbet. Baharın onca güzelliğine bakarken, orada kalplerin delindiğine kim inanırdı. İncelen bir sesin ardından eskidi zaman. Ölemeyenlerin son dehlizinde sırta kadem bastı. Kökünden sökülen ağaçlar anladı, insan belleğinin geçiciliğini. Öylece suskun daha bir yaklaştılar toprağa. Belki bir tek onlar anladı Zamani'nin gözlerinde çözölen varoluşun sırrını. İnsan her ulaşamadığını sır yapardı da, ağaç için de öyle miydi.

Vadi kendini gözlerden gizlemedi. İnsan, acılarını toprağa akıtmak istedikçe, vadi yeniden karlara büründü. Gizlenemedi, örtünemedi çabucak. Bu insana has bir çabukluktu. Bir çift göz ile öylece kalakaldı. Vadinin gözleri oldu, çok çok ötelere görebilen.

Teslim ol

“Teslim ol, etrafın sarıldı” diye bağırdı askerlerin komutanı. Bir daha çağrı yaptıktan sonra etrafındaki silahlı askerlere baktı. Etrafını sardıkları adamların araslarında birkaç metre vardı. Görebiliyorlardı, elbiselerini yeterince sulayan kanı toprağa sızıyordu.

Etrafı sarılan savaşçı Delil, tüm bedenini saklayamadığı bir taşta dayamıştı sırtını. Çevresinde tomurcuklanan küçük meşe fidanları vardı. Baharın gelmek üzere olduğunu düşündü. Geceleri sessizlik çöktüğünde tomurcukların patlayarak açılışını duymuştu.

Kendi kanına bulanmış ellerine baktı. Sadece elleri mi her yanı kan içindeydi. Bedeninden akan kan dayandığı taşı kırmızıya boyamıştı. En son düştüğü anı hatırlıyordu. Son mermi göğsüne saplandığında ayakta duramamıştı. Silahı bir tarafa kendisi bir tarafa düşmüştü. Birlikte çatıştığı arkadaşlarından kimse kalmış mıydı, bilmiyordu. Bu taşa ulaşana dek sürünmüştü. Üzerine oturduğu nemli toprak da kan olmuştu.

Silahında hiç mermi kalmadı. Son mermilerini tek tek sıktı. Askerlerin komutanı teslim ol çağrılarını her seferinde küfürle bitiriyordu.

“O... çocuğu, hepinizin an... s...”

Komutan da biliyordu etrafını sardıkları Delil’in silahında mermi kalmadığını, öyle olsa kullanırdı. Ama yanına yaklaşımdan çekiniyorlardı.

Delil, bayılmamak için kendiyle savaşıyordu. Bedeni uyuşuyor, başı, sırtını dayadığı taşa doğru düşüyordu. Gözleri kapanmak üzereyken bir şey aklına gelmiş gibi yeniden kendini toparlıyordu. Bedenini biraz daha dikleştirip çevresini kolluyordu.

Etrafındakilerin kırk-elli kişi olduklarını tahmin ediyordu. Daha fazla uzaklaşacak takati de yoktu. Komutan yeniden askerlere bağırdı.

“Gidin oğlum, o... ç.’nun mermisi kalmadı.”

Askerler yaklaşmak için hareketlenince, savaşı, “Yaklaşmayın bombayı patlatırım” diye bağırdı.

Ağızından bomba piminin çekilme sesi çıktı. Bir adım atmış olan askerler talimat almışçasına hemen durdu.

Yüzü kan ve baruttan kirlenmiş olan savaşçının gözleri parladı, hatta kendi kendine güldü. Gülme sesi onlara gitmesin diye ağzını kapattı. Dudaklarına bulaşan kanın tadını aldı. Elinde tuttuğunun bomba değil de taş olduğunu bilselerdi üzerine üşüşeceklerini biliyordu. Son bombasını bir saat önce kullanmıştı.

Son dakikalarını bir oyuna dönüştürmek hoşuna gitmişti. Hatta bu fikir onun bayılmasına da engel olmuştu. Bu oyun onun için yeni bir şey değildi. Arkadaşlarının ne zaman canı sıkılsa, “Hadi bize birilerinin taklidini yap” derlerdi. Bazen taklit yapar, bazen de doğaçlama tek kişilik oyunlar oynardı. Komutan, askerlerin ilerlemesi için bir daha bağırdı.

“Komutan hiçbir şey elimde yoksa sen önden gelsene, niye geride duruyorsun. Seni görebiliyorum” dedi savaşı.

Askerlerin komutanı küfürle cevap verdi.

“Ağızından çıkan küfürler kadarsın komutan” dedi savaşı. Daha fazla dayanamayacağını biliyordu. Belki karanlık çökene dek gelemelerse tek başına ölme fırsatını yakalayabilirdi. Son düşündüğü buydu.

İki helikopter sürekli ormanın üzerinde dönüyordu.

Bir anlık sessizlikten faydalanarak çok sayıda asker etrafını sardıkları savaşçının üzerine atıldı. Baygın bedenini sürükleyerek götürdüler. Savaşı, kendini ölüme teslim etti ama ölmedi. Askerlerin komutanı, ayıldıktan sonra onu konuşturmak için uğraştı.

“Söyle kaç kişisiniz? Amacınız nedir? Hangi eylemleri planlıyorsunuz?”

“Sayımızı ben de bilmiyorum, çoğuz. Bi benim gibi tek, bi binlerce” dedi esir alınan savaşı.

Komutan konuşmaya başladığını düşünerek, “Hah şöyle yola gel, senden istediklerimizi yaparsan biz de bir iyilik düşünürüz” dedi.

Esir alınan savaşı devam etti, “Amacımızı biliyorsunuz, bu dağı siz işgalcilerden temizlemek, ülke...” Sözüünü tamamlamasına izin vermediler, dört bir yandan dövmeye başladılar.

“Alın şunu, b planına geçiyoruz” dedi askerlerin komutanı.

Bir helikopter döne döne düzlüğe indi. Esir alınan savaşıyı sürükleyip helikopterin içine attılar.

Askerlerin komutanı ile iki asker de bindi. Helikopter yeniden havalandı.

Askerlerin komutanı sordu.

“Eğer bizimle işbirliği yaparsan seni hastaneye yetiştiririz. İyileşirsin, yeniden hayata başlarsın.”

“Benim hastanelik bir durumum yok. Sadece yolum bitti.”

Helikopterin kapısını açtılar. İki asker, esir alınan savaşıyı kollarından tutarak kapının yanına sürükledi. Savaşı ne yapacaklarını biliyordu.

“Son kez soruyorum, bizimle işbirliği yapacak mısınız?” diye sordu askerlerin komutanı. Yüzünü boşluğa çevirdi. Askerler, esir alınan savaşçıyı biraz daha ittiler. Yüzüne keskin rüzgar vurdu. Uzun yıllar adımladığı ormanlar, dağlar aşağıdaydı.

“Komutan sana önemli bir şey söylemek istiyorum. Beni geri çekin” dedi korkmuş görünerek. Komutan askerlere işaret etti, geri çektiler.

“Biraz yaklaşır mısın, bu askerler duymasın.”

Komutan başını birazcık ona doğru yaklaştırdı, savaşçı, yaralı halinden beklenmeyecek bir atiklikle üzerine atıldı. Sıkıca tuttu kollarından. Helikopterin kapısı hâlâ açıktı. Diğer askerler, kollarından tuttukları savaşçıyı bırakarak komutanı kurtarmaya çalıştı. Boğuşmaca başladı.

Savaşçı kapıya doğru kaydı, komutanı da kendisiyle sürükledi. Askerler komutanın bacaklarına yapıştı, tutmakta zorlandılar. Savaşçı helikopterin kapısından boşluğa sarkmış, komutanın kollarından sıkıca tutmuş çekmeye çalışıyordu. Askerler komutanın bacaklarına asıldı. Esir alınan savaşçı daha güçlü asıldı, komutanın gövdesinin yarısı da boşlukta idi.

Savaşçı gülümseyerek, “Uçmaya hazır mısınız komutan. Öbür tarafta görüşürüz” diye bağırdı, sesinin duyulması için.

Askerler rüzgarla başa çıkamadılar. Ya onlar da gidecekti ya da bırakacaklardı. Bıraktılar.

Ve birbirine kenetli iki beden boşluğa savruldu.

Boşluğa savrulan savaşçı, meşe ormanına doğru düşüyordu. Artık karanlık çöküyordu, tek başına ölebilirdi. Omuzundan tuttuğu askerlerin komutanını bıraktı.

Dağ başlarında hâlâ kar vardı. Meşe ormanının üzerinden uçuyordu. Tomurcuklar ardısıra patlıyordu, çıt çıt çıt... Arkadaşları tomurcukların patlama sesiyle dolan ormanın ortasındaki patikaya dizilmiş, onun adını anarak yürüyorlardı.

**

Ağaçların Ağdı

*"Kalbimde bir kuş uçuyor
konacağı bir yer arıyor
o sen misin uzakta gördüğüm
gövdende bana yer var mı
ey güzel ağaç!"*

Zamana yenildik. İnebileceğimiz hiçbir durak kalmadı. Son süratle gidiyoruz, yaptıklarımızla çizdiğimiziz o yere. Kabuk değiştiriyor zaman. Kendine çekiliyor nehirler.

Kalın gövdesinden epeyce yaşı olduğu anlaşılan bir çınar ağacının altından insanın tükettiği dünyaya bakıyorum. Karıncalar her zamanki hızlarıyla ağacın gövdesinde düz sıralar halinde gidip geliyor. İnsan hızıyla karıncanın hızı arasında yaşatan bir fark var.

İnsan kendinden ne kadar uzağa gidebilir. Bu mümkün mü? Kendini köklerinden söken tek ağaç.

Kalbini bedeninden söküp alan tek canlı. Yeni dünyası, onu kendinden uzağa götürüyor.

"Kalbi yerinden sökülmüş bir bedensin, yaşamıyorsun. İki sanrı arasında bir gerçeği arıyorsun."

Neredesin? Yoksun. Şehirlerin dokunamamanın adı gibi. Göz ucuyla dokunuyorsun ağaçlara, bulabildiği her toprak parçasında başını yeryüzüne uzatmış çiçeklere, ilerleyişine yetişemeyen kuşlara...

Her şey soğuyor. Yeni bir dünyanın kapıları doğanın üzerine kapanıyor. Yalnız insan, büyük bir yalnızlıkla geçiyor yeni dünyasının kapılarından. Geri dönüşü namümkün yolun farkında olmadan. Orada istemedikleriyle karşılaşmamak için, içine dönmekten ölürcesine korkuyor.

Tedirgin.

Yitirdiği zamanın bahçesinde sarı çiçekler mavi göğe değişiyordu.

Koştı. Ezildi çiçekler...

O zaman acılarını duyamazdı artık. Çoktan canlı dünyanın eşiklerini atlamıştı.

Duymadı.

Ağaçlar söküldü toprağından. O eşsiz dünyanın gerçek sahipleri söküldü yerinden. İnsan kalbinin yengiler uğruna bedeninden sökülmesi gibi.

Gelincik tarlasında öten kuş sayıkladı. Düş sandı olan biteni.

Konacak ağaç bulamadığında bir gelincik yaprağına doğru uçtu. Henüz konamadan yaprak düşüverdi toprağı.

Ufka dek uzanan gelincik tarlasına baktı.

Bir yaprağı toprağı düşen gelincik boynunu büktü.

"Seni taşıyacak gücüm olmadığı için bağışla" dedi usulca.

Yumuşacıktı sesi. Eksilen her yaprak ile daha da kırılganlaşıyordu. Sesi de hassas yapraklarına benziyordu.

Kuş kanat çırpı.

"Güçsüz olan sen değilsin. Sen hep kendinsin, sadece kendin, üzölme" diyerek, uçtu. Beyaz bir tüy kanadının altından döne döne indi. Gelinciğın tam ortasında duruverdi.

Kuş, konacağı ağacı aramaya gitti. Sis içindeki ormana doğru. O uçtukça orman sisin içinde yitti, daha da uzaklaştı.

Ağaçların ağıdı çoktan yakıldı. Henüz dünyadan huzur içinde göç etme imkanı varken, ağıtlarını yakıp da gittiler. Sesleri hâlâ dolanıyor yeryüzünde.

Bildiler.

Bedeninden sökül en her ağaç içindi ağıtları, kayasından sökül en her taş, gökyüzüne ulaşmadan kuruyan her damla için.

Ağaçlar, hayatın kökleri...

Dağın rüzgarını kulaklara fısıldayan kavak ağacı ağladı.

O büyük orman sis içinde, ağaçlar belirsizleşiyor. Sis yayılıyor. Kalbin titrekliliğ i, sisin içinde kendini arayan varlığ a dönüşüyor. Koyu siyaha dönen tabaka bazı duraklarda inceliyor, beyazdan saydamlığ a doğru.

Baharın ilk güneş iyle yıkıntıların ardından çiçeklenen badem ağacı gülümsüyor. Kıştan kalan yıkımı hafifletmek için sağ kalan dallarıyla çiçekleniyor.

Hayat, ormanı saran sis tabakasının ardında. Sevinçleri sis yutuyor. Kayıp gidiyor orman.

Alıç ağaçları, ufka dek uzanan sis içindeki kara ormanları neş elendirirdi. Ormanın kahkahaları küçük beyaz çiçekleriyle... Mavi gökyüzüne ne de yakış ırlardı.

Pembe çiçeklerle yüklü kiraz ağacı toprağı döndü yüzünü. İnsanın öfkesi yakıcıydı. Öfkesi gözlerini kör ettiğ inden bu yana hemcinslerini kalplerinden, dalları özlerinden kırıyorlardı.

Kuşun hâlâ konacağı bir ağacı yoktu. O zamanları düşündü. Taşlarla insanın, toprakla kuşların aynı parçadan kabul görüldüğü o cenneti.

Kuşun kanadı kırıldığında toprağ ın merhem olduğı, insanın bir yanı sızlasa taşların sıcaklığıyla sızıyı dindirdiğ i o zamanları...

İçinde bir şeylerin kırıldığını duydu, kanatlarının hız ı düştü. Çöle benzeyen yerdeki taşı gördü. Üzerine konduğ unda taş yumuşadı.

Taş ın yalnızlığına dokundu kuş.

"Sen konacak bir ağaç bulamadın, benim dağ ım söküldü yerinden, parçalandı. Bak o koca dağ dan geriye bir ben kaldım."

Kuş, yeniden kanatlanmak istedi, kalbi durana dek kanat çırp mak için takati kalmamış tı. Boynu büküldü. Taş biraz daha yumuşadı.

Kuş, taş ın içine doğru çekileceğini, bir an sonra yok olacağını sandı.

Anladı taş.

"Gitme, bu çöl beni de yutana dek yanımda kal. Belki yutulacağ ım derinlikte bir parça toprak vardır ya da bir kaya parças ı..." Aniden katılaşt ı, sustu.

"Ne kadar hızlı oldu her şey, benim kanatlar ım artık yetişmiyor insana. Bu hız ın onu yutacağından habersiz" dedi kuş.

Taş giderek kuma gömölüyordu. Sessizliğini bozdu."Uç, gittiğ in her yerde benim hikayemi de anlat."

Rüzgar esti, kum hareketlendi, taş yutuluyordu. Kanatlarını tüm gücüyle çırpı kuş, kum ayaklarına değmişken havalandı. Artık dağdan geriye koca bir çöl kalmıştı.

Bir kuş uçu yüreğinden, nereye konacağını bilemeden. Konacağı o ülke çok uzaktı artık, zamanın çok ötesinde.

Bir taş koptu kayasından, ulaşacağı bir yer yoktu, kumların derinliklerinde kaderine yol alıyordu.

Giden her şey için. Esen rüzgar, yağın yağmur için, dağılıyor nebulanın belleği.

Kuş uçu. Uzakta beliren karaltıyı bir sanrı diye savuşturmaya çalıştı. Ama yakınlaştıkça bunun bir sanrı olmadığını anladı.

Yorgun düşmüş kanatlarını daha hızlı çırpımaya başladı, sesinin en yüksek perdesinden öttü.

Evet bu bir ağaçtı. Hem de büyük bir ağaç. Kalın gövdesi, uzun dalları olan bir meşe ağacı. Önce ağacın etrafında uçu.

"Geldin mi, seni bekliyordum kuş. Gövdemde yerin hazır" dedi ağaç.

Kuş, sevinç içinde öterek, bir daha uçu ağacın etrafında, yayılan dallarına hayran kaldı. Sonunda konacağı ağacı bulmuştu. Hafifçe ağacın dalına kondu. Artık rahatça dinlenebilirdi. İncecik ayaklarıyla dalı sarınca, ağaçtan bir sürü kuş havalandı. Şaşırdı kuş.

Ağaç, "Yalnız değilsin artık. Kuşlar dallarıma kondukça ben daha çok yaşayacağım" diyerek, uzaklara dağılmış damarlarını gösterdi. "Bak, her damarımdan bir ağaç yeşeriyor, çoğalıyorum. Zamanla bir ormana dönüşeceğim."

Ağacın damarları üzerinde yeni filizler yeşermişti. Sevindi kuş, kanat çırparak diğer kuşlarla birlikte uçmaya başladı.

Taşların Belleği

Bak duyuyor musun, kayalar sökülüyor yerinden. Uzun zaman, çok uzun zamandır orada duran kayaları, büyük bir gürültüyle parça parça kopardılar. Koca dağ çöktü. Yere değen her parça un ufak oldu. Kuşun ayakları altında kuma karıştı son parçası.

O adımladığımız dağ ansızın parçalandı. Her dağın bir kalbi var derler. O kalp sustuğunda dağ yerinde duramaz, yıkılır. İnsan da öyledir, her parçasına bir çare vardır da, kalbi sustuğunda ölür. O sevdiğimiz dağ öldü.

Dünyanın bir başka kıtasında Kızılderili kabilesinin son savaşçısı Geronimo, "Ancak kayalar yaşar sonsuza kadar, sadece dağlar yaşar sonsuza kadar" demişti. Sevmiştim bu sözü, çok sevmiştim. En azından o çok sevdiğimiz dağlar yaşayacaktı. Bilemezdi, çok eski zamanlardı, insan bu denli değişmemişti.

Kemere Kunk! Sonsuzluğa mühürlenmiş kayalar! Ölümsüzlüğün vadisiydi!

Kocaman kayalarıyla bir dağ gibiydi. Dağın arasında kayalardan sızan buz gibi suyu, yorgunluğumuzu alıp götürürdü. Geniş gövdeli meşelerinin gölgesinde dinlenirdik. O yıkılmaz dediğimiz kayalar, bir anda söküldü bağrından. Betondan kutucuklarını yapmak için taşlarını parça parça böldüler, taşıdılar. Yüzlerini kapattılar, tümünden görünmez kıldılar. Köklerini sildiler.

O taşlardan akan yaşları göremezlerdi. Başlarını koyacakları bir ev değildi amaçları. Daha çok paraydı. Orada bedeni deşilmiş bir ceset duruyor. Feri sönmüş bir yer. Üzerinde hiçbir şey yeşermiyor.

Damarlarından kanı çekilmiş, beti benzi solmuş bir ceset. Artık kanın akacağı damarları yok.

İnsan, içinde ancak bir toz zerresi olabildiği kayalara tahammül edemedi. Oysa bilemedi, ne yaparsa yapsın koca evrende küçük bir yerde yaşıyor. Kayaları yerinden koparmak, paramparça etmek, insanın küçüklüğünü, bu hissi ortadan kaldırmayacak. Onun yalnızlığı bir kara delik misali büyüyecek içten içe.

Bu kayaların hikayesidir. Hâlâ bitmedi. Sürüyor.

Kayalar, dağlar ve su, asla ulaşamayacağımız huzuru anımsatıyor. İnsanın çoktan yitirdiği o duyguyu. İnsanın yarattığı gürültülerden uzakta, o kayalardan akan suyun sesini dinliyorum. Yarım ay, ufuktaki sislerin arasından günü seyrediyor. Hafiften, incitmeden taşlara çarpan suyun sesi ve yaşamı anlatan kalbin sesi. İçimizdeki sonsuz su ırmağına benziyor. Bedeni dolanan kırmızı nehirler. Birbiriyle uyumlu, sonsuzluk.

Toprak ve su! Kayalar ve su!

Beden ve kan! Biri olmasa diğeri de olmaz. Nihayetinde bedenin toprakla, suyun kan ile buluşması. Nehirler parçalanıyor, toprak deşiliyor. İnsan, öylesine yalnız ve güvensiz ki! Öylesine hırsla dolu ki... Bu yüzden su gibi akıp gidemiyor. İçindeki su ile akamıyor. Yalnızlığının hıncını alırcasına hırslı, yaralı ve sakat. Kalp kapakçıkları sevgiye kapalı. Su damlası dahi olamamak, sığamamak bitirecek onu. Yalnızlığı sürecek. Taş çözüldü. Ağaç hayata açtı gözlerini. Bu kayaların hikayesidir, sürüyor.

**

Çema'nın Taşları

Zamanı doğuran dağ, yeryüzünün nehirlerini de doğuruyordu. Dağın kuzey kayalıklarından nehirler kaynıyordu. Dağın bağrından yataklar açarak yol verdiği her su, bu nehirlerle karışarak güne ve doğuya akıyordu. Tüm suların buluştuğu Dicle ve Fırat, denize kavuşana dek suladığı her toprağı bereketiyle besliyordu. Nehirler, kıyısında yurt kuran dağlılar kavminin sesini taşıyordu. Asırlardır Dicle nehrinin kıyısında yaşayan bir köyde herkes susmuştu. Analarından doğarken duydukları, ilk kelimelerini söylemeyi öğrendikleri dil yasaklanmıştı. Topluca susmuşlardı. Burada çocuklar isimsizdi, hatta dağlar, sular, kayalar da isimsizdi. Çünkü isimlerini de çalmışlardı. Yerine hiç anlamadıkları bir dilden isimler takmışlardı. Kuzey yurdunda sadece insanlar değil kelimeler de yitmişti. O kelimeler olmadan kimse kendini anlatamıyordu. Acısını, sevincini, şaşkınlığını anlatacak kelimeleri yoktu. Köyde bir kadın onların kenetlenen dillerini açmak, onlara dağın dilini hatırlamaları için kelimeler topluyordu. Beyaz tülbent ile saçlarının yarısını örtüyordu. Üzerinde ise bileklerine dek inen siyah bir elbise vardı. Hüzünlerini elbisesinde, sevinçlerini ise beyaz tülbentinde taşıdığını söylüyordu. Çema, her gün nehirlerin kıyılarında dolaşıyordu. Çalınan kelimeleri buldukça insanların da görünür olacağına inanıyordu. Her bulduğu kelimedenden sonra toprakları işgal edenler ardına düşüyordu. Çema, yine de o dilin sırrını çözmekten hiç vazgeçmiyordu.

Köyden çıkarken ona nehrin kıyısında küçük bir taş otururken rastladım. Sessizce ağlıyordu. Ne olduğunu merak ederek yanına gittim, "Neden ağlıyorsun" diye sordum.

Yüzümdeki şaşkınlığı farketmişti. Yanağından akan gözyaşlarına rağmen gülümsedi.

"Korkma savaşçı, say ki bu benim ağdımdır. Bulduğum her kelimeyi gözyaşlarıma yüklüyorum. Nehire döktüğüm gözyaşlarıyla kelimeler dağılıyor. Nehir, aktığı her yere bu kelimeleri götürüyor.

Gözyaşlarımin sesi var, suyun sesini dinleyenler bu kelimeleri duyacak. Bu dağın dili asla kaybolmaz."

Biraz daha yanıma sokuldu Çema. Vermek istediği bir giz varmışçasına çevresine baktı önce, sonra konuşmasına devam etti.

"Aslında o kelimeler hiçbir yere gitmedi. Onları çalmaları için dağı tümünden kaldırmaları gerek, zamanı yok etmeleri gerek. Kelimeler burada, dağın her kuytulduğunda, rüzgarın getirdiği yaprakta, yağmur damlasında, ağaçların göğze yakın uçlarında, nehirde sürüklenen ağaç dalında, otlara düşen çiğ tanesinde, yaşlı yüzlerin derin çatlaklarında, kuşların kanatlarında, her yerde... Sadece onları göreceğiz. Sen varoldukça onları göreceğiz yüreğim her zaman olacak savaşçı. Sana nehirlerin kaynağından yedi taş vereceğim. Her taş, bir hikayenin ardındaki kelimedir. Yedi gün boyunca her güneş doğduğunda bir taşı çıkar güneşe tut, sana hikayeler anlatacak."

Taşları alıp kalbimin üzerindeki kabukların yanına koydum. Çema, omzumdan öperken tülbentinden gelen nehir kokusu içimi rahatlattı ve yola koyuldum.

Her sabah güneşe tuttuğum taşların anlattığıdır.

I.Gün

Beni aradığın yoldayım

Biri bana ne kadar zamandır yolda olduğumu söyleyebilir mi? Kaç zaman geçti, hiç hatırımda değil. Sanki asırlar geçmiş. Bir anne, aynı çocuğu kaç kez doğurur. Oğlum, genç bir delikanlı olmuşken, onu yeniden doğurmak zorundaydım. Yaşlanmış olmam buna engel değildi. Bu çileli bir doğumdu, başladığım yerde anladım.

O gittiğinden beri hep yalnızım. Hayatımda birçok şeyi unuttum ama onun son günü tüm ayrıntılarıyla hatırımda. Muzip gülüşü, gülerken yüzünün neresinde, kaç çizginin oluştuğu, yürüyüşü, üzerindeki elbiseler, pantolonunun kemerindeki küçük sökük, gömleğinin kollarını katlayışı, mimikleri, sarılırken içime kazıdığı hissi... Onun varlığıyla doluyum her zaman.

Beyaz bir araba geldi karanlığın içinden, oğlumu da alarak yok olup gitti. Yalın ayak koştum ardından. El yordamıyla karanlıklarda o beyaz arabanın ardından çok koştum. Artık eskisi gibi genç değildim, yetişemedim. Onu alıp götürdüler.

Fotoğrafi elimde dolaştım, gördüğüm her insana sordum. Hiç kimse görmemişti. Bazıları görmek istememişti. Yetmedi, ağaca kuşa sordum. Beton duvarlara sordum, ıssız binalara, mezarlıklara sordum. Yoktu.

Fotoğrafi elimde dünyanın şehirlerini, sokaklarını adımladım. Bir şehir yeryüzüne döndü, yeryüzü bir insan bedenine. Yoktu.

Dinlenmek için toprağın bağrına gömüleceği bir bedeni dahi yoktu. Toprağa basmaktan korkar oldum. Bastığım her yerde oğlumun kemikleri vardır, bir yerlerde toprağa karışmıştır. Onun kemiklerinin, izlerinin karıştığı toprağa basarım diye korkuyordum.

“Ondan başka oğlun yok muydu, bu kadar kendini harap ettin” dediler. Başka oğullarım ve kızlarım vardı. Ama kaybolanla tüm varlığınız da gider. İsterse kırk tane oğlun ve kızın olsun. Biri kayboldu mu anneliğinin sırrı bozulur. Biri eksikse hayat tamamlanmaz, orada düğümlenir. Kayıp olanı bulana dek kalbin seni terkeder, yerini fırtınalar alır.

Kayıp demek her an dönme umudu demektir. Sonsuz bir bekleyiştir. Bu yüzden her şeyi unutup devam edemezsin hayata. Her gün yeniden başlayan bir bekleyiştir.

Evimin kapısını hiç kapatmadım. Olur da ansızın gelir diye, kapım hep açıktır. Onun sevdiği yiyecekler hep hazır. Odasını her gün temizlerim, giysilerini yıkarım. Banyoda traş takımı duruyor, onun için bıraktığım sabun hep kokuyor.

Çay demlediğimde ona da bir bardak doldururum. Belki ansızın gelir de her zamanki gibi karşılıklı çay içeriz. O yine bana takılır, sohbet ederiz saatlerce, üzülüğümü gördüğünde sarılır, sarıldığı anda her şeyi unuturum. Her şeyiyle bu kadar hatırımdayken nasıl kaybolduğunu kabullenebilirim ki! Ben onu ikinci kez doğurmanın yolundayım.

Günler geçti, aylar yıllar geçti. Gelmedi.

Şehirlerin kuytuluklarında aradım. Dağ başlarında, yanmış köylerin küllerinde, terkedilmiş evlerin yıkıntılarında, derelerde aradım.

İssız bozkırlarda, taşla doldurulmuş kuyularda, binaların üzerinde yükseltildiği yeraltı dünyasında aradım.

Yangınlarda aradım, yaptığı zulümlerden kalbini küstürmüş adamların karanlık göz çukurlarında aradım.

Ve sonunda çok yoruludum. En son ulaştığım yerde, çiçek tarlalarının orada başımı bir taşa koydum. Taş da, insanın utançlarının ağırlığından büzüldü, beni incitmemek için yumuşadı. Genzime, gözyaşlarının yakıcı ruhu yerine çiçek kokuları doldu.

Rüzgarın esintisi kadar ses geldi. Ya da içimde duydum. Başımı kaldırdığımda karşımdaydı.

Kaybolduğu gün giydiği elbiselerle bana bakıyordu. Hiçbir şey olmamış haliyle başlangıçtaydık. Her şey olması gerektiği gibiydi.

“Ah oğul, madem böyle sessizce gelecektin, neden beni diyar diyar gezdirdin. Neden beni böyle derbeder ettin” dedim. Yüzünde ne kaygı vardı, ne yalnızlık ne de üzüntü.

“Anne çok yoruldun. Artık dinlenme vaktin geldi” dedi. Elini uzattı. Bir el mesafesi kadar yakınımdaydı.

“Oğlum bu bir düş mü” dedim. “Bakma sen böyle konuştuğuma, yorgunluk, sensizliğin yanında ne ki! Artık seni sağ bulmayı unuttum. Ne zamandır kemiklerini arıyorum. Üzerine çiçek bırakacağım bir mezarın olsun diye soluklanmadım.” Çok şey söylemek istedim. Ah, o an nefesim kesildi. Ağlamamak

için beyaz tülbentimin boncuklu köşesini ağzıma, burnuma bastırdım. O beni iyi tanırdı ya, çok konuşmama gerek kalmadan anladı.

“Bazen düş dediklerimiz yaşadıklarımızdır anne. Her zaman senin beni aradığın yoldaydım. Beni aramasaydın eğer, asla buluşamazdık. Senin arayışındır bizi buluşturan. İnsanı varetliğini ikinci kez kanıtladın. Artık birlikteyiz” dedi. Sakinliği, deli gibi atan kalbimi dinginleştirdi. Uzattığı elini tuttum. Sadece gülümsedi ve tutup kaldırdı beni.

Hâlâ gencecikti, güçlüydü, kaybolduğu yaşıydı. Gözlerindeki ılık hiç sönmemişti. Elleri elimde, kokusunu içime çekince huzur buldum. Yürüdük çiçekli tarlalar boyunca, ılıklar içinde. Dünya ayaklarımızın altındaydı, biz bulutların üzerinde. Tedirgin kalbimden eser kalmadı.

Onun bir gün beni bulacağını biliyordum. İşte geldi.

O zaman anladım ki ben onu bulamamıştım, o beni bulmuştu.

Cumartesi Anneleri’ne saygıyla...

II.Gün

Saliha’nın eteği

Ceylan çıktı yuvasından sıcak bir eylül sabahı, ormanlara doğru koştu. Ardından beyaz, siyah çizgili, kırmızıya çalan tüyleriyle kuzular koşturdu. Pembe eteği savruldu güneşli tepelere. Büyülü gözlerinde yeniden kuruldu dünya, çiçekler boyverdi dağlardan akan suların kıyısı boyunca. Pembe terliklerinin altında toprak zerrecikleri uçuştur neşeyle, parmaklarına dolandı.

Beyaz tülbentli annesi Saliha, ardından baktı. Ceylan, kapıda duran annesine dönerek, “Anne öğle yemeğinde makarna yap olur mu” dedi.

Beyaz tülbentli annesi, Ceylan’ın saçlarının arasından sızan ılıklara baktı gülümseyerek, “Tamam yaparım, çok uzağa gitme” diye cevap verdi.

Ceylan koştu meşe ağaçlarının mekanı dağlara doğru, kuzular da ardından. Çok uzaklaşmadı Ceylan, evlerin görüldüğü bir yamaçta kuzular otlamaya daldı. Ceylan, meşe yapraklarına konan renkli böceklerin, çiçeklere konan kelebeklerin ardından koştu. Kuşların cıvıltısına karıştı gülüşleri. Pembe terlikleri bazen taş takıldı, sendeledi Ceylan, meşe ağaçlarının dallarına tutunarak yeniden doğruldu. Xiraba köyünde her zamanki gibi hayat devam ediyordu. Meşelerle kaplı dağların arasında insan, hayvan ve bitkiler birlikte yaşıyordu; bazen birbirinden beslenerek bazen de birbirinden uzaklaşarak... Dağın yamaçlarında hayvanlarını otlatanlar, ağaçlardan yaprak toplayanlar ve tarlasında çalışanların sesleri, horozların ötüşlerine kuzuların meyleşmelerine ve bağırışlara karışıyordu. Hayattı olan, olduğu gibi yaşanan... Tepelerde beton ve demirden karakollar arasında...

Ceylan, zamanı gölgesiyle hesaplardı. Gölge, iki adım daha kısaldığında kuzularıyla köye dönecekti. Güneş biraz daha yükselince köy, ormanlar, hayatın tüm sesleri ılıkları altında soldu. Gölge bir Ceylan adımı daha kısaldığında tiz bir ılık sesi duyuldu. Sonra yamaçları sarsan bir patlama yaşandı.

Kuzuların her biri başka tarafa kaçıştı. Patlama sesi, köyden, tarlalardan, yamaçlardan duyulduğunda herkes o tarafa doğru koşmaya başladı.

Saliha’nın içine şüphe düştü. Tarlalardan dağlara doğru koşunca başındaki beyaz tülbent dikenlere takılıp düştü. Yamaçta toplanan kalabalığa doğru nefes nefese ilerledi. Köylüler, Saliha’yı görünce kolundan tutup uzaklaştırmaya çalıştılar. Yerdeki otlara tutunarak başını toprağa dayadı. Toprakta karakolun ateşlediği topların gümürtüsü yankılanıyordu hâlâ. Gözleri, bombanın düştüğü yerde halka oluşturan insanların bacakları arasından her biri bir yana savrulmuş pembe terliklere ilişkin kimsenin gücü yetmedi onu tutmaya.

“Ceylanım Ceylanım” diye bağırdı. Meşe dallarından kuş sürüleri havalandı.

Alıp kucağına basmak istedi ama Ceylan’ın bedeni topraklara dağılmıştı. Saliha kalabalığı yararak, toprağa diz çöktü, küçük ayakların dışarıda kaldığı örtüyü kaldırdı. Çocuklarına yemek için topladığı yemişleri, otları doldurduğu eteğini uçlarından kavradı. Açtı eteğini Ceylan’a, onu eteğinde toplamak istedi. Bir parçasını dağdan, bir parçasını çocukluğundan, bir parçasını geleceğinden, bir parçasını yaşanmamış anlardan topladı. Ne yapsa tamamlayamadı yavru Ceylan’ını, hep bir eksik kalıyordu.

Etrafında toplanan suskun komşularına yalvardı, “N’olur siz de arayın, bakın yamaçlara, Ceylan’ımı birleştireyim. Yeniden doğurayım Ceylan’ımı.”

Saliha’nın çiçekli eteğinden kan damladı. Mavi göğse döndü yüzünü, kalbindeki keskin acı kasıklarına kadar indi. Kadınlar kolundan tuttu. Eteğinin uçlarını sıktı. Toprağa döndü yaşlı gözlerini, kanlı ellerindeki zamana sordu: Hangisi gerçektir Ceylan’ı doğurmanın sancısı mı, yitirmenin acısı mı? Dağların göğse yükseldiği yerde umut bitmezdi. İnsan olmasa dağ doğururdu hayatı. Bir yıl sonra Ceylan’ın uzandığı kırlarda koşacak küçük bir Ceylan doğdu.

III. Gün

Meleğin dansı

Üzerine karanlıkların tüm ağırlığıyla çöktüğü bir şehir. Her yer kışın hükmü altında. Yer soğuk, gök soğuk. Şehrin tepesinde her gün genişleyen bir mezarlık, eteğindeki evlere doğru ilerliyor. Ağaçların aralarına serpilmiş mezarlar; toprak tümseklerden, yeni yapıldığı belli olan parlak mermerden mezarlar. Mezarlıkta, başında beyaz tülbentiyle bir kadın oturuyor. Karanlıkta sadece bir top beyazlık görünüyor. Rüzgar esiyor, şakaklarından sarkan tülbentin kenarları salınıyor. Uçlarındaki rengarenk boncuklar parlıyor. Tülbentin uçları kısa aralıklarla kadının yanaklarına değiyor, sonra uzaklaşıyor. Eski zamanlardan kalma bir ayrılık şarkısı söylüyor kadın. Kendi sözlerini de ekliyor.

Karanlıktaki toprak tümseğin başında küçük beyaz bir melek dans ediyor. Yeni kazılmış toprak, hâlâ kokuyor. Mezarlığın karanlığında dans eden beyaz melek, kanatlarını açıyor, nefes alıyor. Kanatlarını kapadığında nefesini toprağa üflüyor. Aynı hareketi birkaç kez yineliyor. Sanırsın ki yüreğinde yanan ateşi toprak tümseğe doğru üflüyor. Buzlanan toprağın çözülme sesi duyuluyor.

Melek konuşuyor.

“Korkma oğlum, yanıdayım, geldim işte. Sakın karanlık diye korkma.”

İssiz bir yer, ıssız bir hayat esen rüzgara kapılıyor. Mezarlıktaki sessizliği, meleğin kanatlarının sesi bozuyor. Beyaz melek, toprak tümseğin başında dans ediyor. Yere yaklaşıyor, toprağı kucaklıyor, göğse yükseliyor.

Melek konuşmaya devam ediyor.

“Üşüdün mü oğlum. Sen daha çok küçüksün, tabii ki üşüyeceksin. Biraz daha üzerini örteyim, dur.”

Melek, yerden avuç avuç toprak alıyor. Yükseltinin üzerine koyuyor, avuçlarıyla hafifçe bastırıyor, okşuyor. Yükseltinin kenarlarına doğru bir örtüyü düzeltir gibi toprağa dokunuyor.

“Ha, böyle daha iyi oldu, değil mi? Hâlâ üşüyor musun. Bak atkın burada, onu da boynuna örteyim.”

Mavi çizgili uzun atkıyı boynundan çıkarıyor. Toprak tümseğin başındaki dikili taşın hemen altına yerleştiriyor. Bir ucunu taşla doluyor ve toprağa kavuşturuyor yeniden. Gülümsüyor Melek.

“Bu gece hiç üşümeyeceksin. Rahat uyu. Karanlıkta, soğukta, yalnızlıkta ben hep yanında olacağım.”

On iki yaşında bir kız çocuğu, mezarın başındaki ağacın gövdesinden çıkıyor. Dans eden meleğe yaklaşıyor. Meleğin kanatlarından yayılan ışık çocuğu belirginleştiriyor. Zayıf bedeni titriyor. Dikili taşla yaslanıyor, soluğunu, birleştirdiği avuçlarına üflüyor. Avuçlarıyla kulaklarını kapatıyor.

“Hadi anne artık eve gidelim. Çok soğuk üşüdüm” diyor.

Meleğin gözünden yaşlar boşanıyor. Hıçkırıklarını içine gömerek ağlıyor melek. Uyuyan oğlunu yalnız bırakmak istemiyor. Sonra hiçbir şey olmamış gibi konuşuyor.

“Üşüdün mü kızım. Tamam abin de uyudu. Hadi gidelim.”

Melek mezarın başından kalkıyor. Kızının titreyen elini tutuyor, karanlıktan ışıklara doğru yürüyorlar.

Melek iki adımda ardına dönüp karanlığa bakıyor. Karanlık onu içine çekiyor. Ardında bıraktığı karanlığı delice özliyor. Dönüp koşmak istiyor Kadriye, orada uyuyan oğlu Bager’in yanına uzanmak. Avucunda sıcak bir el hissediyor. Işıklara dönüyor yüzünü, avucundaki küçük eli öpüyor. Karanlıktaki tepeden harabeye dönmüş evlere doğru yürüyor. Surlar hep olduğu gibi dimdik, çepeçevre sarıyor yıkıntıları. Işıklar yanıyor, zamana yenilmeyenlerin surlarında...

IV. Gün

Çınarın yarısı

Bir kadın, evinin bahçesindeki çınar ağacının yaralarını sarıyordu. Çınar, Hesûnê doğmadan önce bahçeye bir tohum olarak ekilmişti. Babasına göre büyük dedesi ekmişti, annesi ise kayınbabasının kendisine verdiği bilgide ısrar etmişti, çınar ağacının ne zaman ve kimin tarafından oraya ekildiği bilinmiyordu. Hesûnê için önemli olansa ağacın çocukluktan bu yana ona arkadaşlık etmesiydi. İlk oyunlarını onun gölgesinde oynamış, babasının dalına kurduğu salıncakta salınmıştı. Büyümüş, evlenmiş, çocukları olmuştu ama sonunda evde çınar ağacıyla birlikte yalnız kalmışlardı.

O kış işgal edilmiş surların arasında büyük bir savaş yaşandı. Hesûnê evinden üç ay ayrı kaldı. Baharda geri döndüğünde hayatındaki en iyi arkadaşını yaralar içinde buldu. Yarıyı yıkılmış, duvarlarında sayısız mermi izi olan evine bakmadı bile. İlk baktığı çınar ağacıydı. Tomurcuklanmaya başlayan ağacın gövdesinde derin bir yara vardı, iki dalı da kırılmıştı. Kış boyunca işgal altında kalan surlarda yara almayan hiçbir şey kalmamıştı.

Hesûnê'nin ilk işi arkadaşının yaralarını sarmak oldu. Hiç kullanmadığı beyaz bir çarşafı uzun şeritler halinde kesti. Avludaki küçük bahçede yeri kazıp el değmeyen toprağı bir kaba koydu. İçine çeşitli yağlar ve bitkiler koyup kardı. Merhemi avludaki yaşlı arkadaşının yaralarına sürdü. Beyaz şeritlerle yarayı sararken, acımasın diye ona hikayeler anlatmaya başladı.

Senin kadar yaşamadım. Senin dinlediğin hikayelerin binde birini bilmem. Sana bu çetin geçen kışta gördüklerinden bir hikaye anlatacağım. Şehrin birinde genç bir kadın ile erkek birbirini sevmiş ve evlenmeye karar vermişler. Adam, savaş başlayacak. Sen Dicle nehrinin öbür yakasına git, beni bekle, bahara seni almaya geleceğim, demiş. Kadın demiş ki, biliyorum bu kış çok çetin geçecek. Burası doğduğumuz yer, sevdiklerimiz burada. Duydum ki batı ülkesinin istilacıları kış savaşına hazırlanıyorlarmış. Birlikte kalacağız. Baharı görürsek nehrin kıyısındaki hoş kokulu çiçekler arasında görkemli bir düğün yapacağız.

Böylece ikisi de şehirde kalmış. İstilacılar çok kalabalık gelmişler, şehirlilerin hiç görmediği kadar çok silahları varmış. Şehrin insanları taşlarla, sopalarla karşı koymuş. Çok az kişide silah varmış. Yine de baş edememişler şehirdekilerle, gökte uçan demirden silahlarını getirmişler, günlerce bomba yağdırmışlar. Şehrin evleri yıkılmış, yaralılar ve silahsız olanlar, sağlam kalan bodrumlara sığınmış. Kadın yaralanınca adam onu da yeraltına taşımış. Kadın demiş ki, sen buradan çıkmalısın. Adam, nasıl bunu söylersin. Seni bıraksam dahi, çocukluğumu, anılarımı, burada geçen her anımın yüreğimdeki hissini nasıl bırakabilirim ki! Birçoklarıyla birlikte bodrumda kalmışlar. İstilacılar farkettilerinde, ellerinizi kaldırın, elbiselerinizi çıkarın ve teslim olun, demişler. Bodrumdakiler birbirine daha sıkı sarılmış ve demişler ki, biz topraklarımızda hep onurlu yaşadık. Asla sizin önünüzde diz çökmeyeceğiz. İstilacılar ateş toplarını fırlatmışlar. Tutuşmuş sağlam kalan duvarlar, yıkıntılar ve insanlar...

Hesûnê hikayeyi bitirmeden ağacın gövdesinden bir kabuk çatladı. Burun delikleri sızladı Hesûnê'nin ama arkadaşı daha fazla üzülmesin diye ara verdi.

Ah yaralı çınarım. Sanırlar ki ağacın, taşın canı yok, acımazlar. Nasıl acıdığını bir ben bilirim. Acıları anlatmaya yetecek kelimelerimiz yok henüz. Tanık olan dilsizdirler sanırsız da, onların dilini bilmediğimiz ya da sağır olduğumuz aklımıza gelmez dedi, Hesûnê. Beyaz tülbentini çınarın dalına doladı ve hikayeye kaldığı yerden devam etti.

Her çağda yaşadıklarımız hikayemiz oldu. Herkesin bedeninden bir parça buldular da adamla kadına dair hiçbir şey yoktu. Hiç kimse bu iki aşığı görmediğini söylemiş. Direnişçilerden bazıları, biz gördük, şurada bizimle birlikte savaştılar, demiş. Bazıları da, istilacılara karşı savaşanların arasında öyle kimseler yoktu. O zaman bize isimlerini söyleyin, diye ısrar etmişler. Kimsecikler bu iki aşığın ismini de hatırlayamamış. On dört yaşlarında bir çocuk, ben gördüm ikisini, nasıl da korkusuzdular. Ateşli toplar atılana dek birlikte savaştılar. Ay yüzlü bir kadındı, gecenin karasına benzer saçları vardı. Adam kendini kurtarabilirdi ama kadını bırakmadı.

Ah bu da çocuğun hayal gücü, demiş birileri.

O zaman kalabalığın içinden savaştan çıktığı her halinden belli, elbiseleri yırtılmış, çamur içinde bir kadın çıkmış.

Onlar ezelden beri sizinle yaşıyor. Kaç yüzyıldır onlar için yas tutup karalar giyersiniz. Destanları dilden dile dolandır. Siz hâlâ inanıp inanmamak da tereddüt ediyorsunuz. Onlar yokmuş gibi davranıyorsunuz. Bu kadar mı uzaklaştınız kendi köklerinizden. Onlar hep içimizdeydi, demiş.

O an herkes utanmış söylediklerinden, yıkıntılar arasındaki Mem û Zîn türbesine dönmüşler yüzlerini... Yıkılan ve yakılan şehrin aşıkları her zaman oldukları yerde, sonsuzluğa bakıyorlarmış. Tomurcukları patlayıp dalları yeşil, taze kokulu yapraklarla dolan dek, Hesûnê hikayeler anlatarak çınar ağacının yaralarını sarmaya devam etti.

V.Gün

Seni alnımda taşıyacak kadar sevdim

Mediya, Nisêbîn şehrindeki bahar savaşları bittikten sonra evine döndü. Tank ve top ateşleriyle yıkılan mahalledeki evini zar zor tanıdı. Evinin yerinde sadece toprağa çökmüş beton ve demir yığını duruyordu. Yıkıntıların üzerine de ay yıldızlı bayrak asılmıştı. Dualara sarıldığı o bahar çok ağlamıştı, artık dökecek gözyaşı kalmadı diye düşünmüştü. Ama yıkıntılar içindeki evi görünce yaşlar kendiliğinden gözünden boşanıverdi. Ağlarken güldü Mediya, iyi ki gözyaşlarım tükenmemiş diyerek güldü. İnsanın göz pınarları da kurursa yeryüzünün bunca acısıyla nasıl başa çıkardı. Gözyaşlarını, insan ruhunu ayakta tutan pınarlar olarak görürdü. Bu yüzden acı yaşamasa da insan sevincinden de olsa ağlardı ya!

Mediya, yıkıntıların arasında umutsuzca dolaşırken, “Neredesin kızım, neredesin” diye sordu. Cevap verecek kimsenin olmadığını bildiği halde bir daha sordu. Gözlerini kapayıp alnına dokundu. Parmaklarını üzerinde gezdirdiği yıldızın kanatları, zamanın açtığı çizgilere karışmıştı. İlk çocuğu ve kızı doğduğunda kendi sütü ve çıranın isini kararak iğne ile alnına yıldız çizdirmişti. Alnında taşıdığı kızının ismini de Sterk koymuştu. Bebek büyüyüp de ona yıldız sorduğunda “Bu sensin” demişti. Sonra gökyüzündeki en parlak yıldız göstererek “Bak bir eşin de orada. Alnımı göremediğinde gökyüzüne bak” demişti.

Yerdeki yıldızını arıyordu Mediya. Gözyaşlarını silmedi, tek tek dolaştığı yıkıntıların üzerine aksın istedi. Yıkıntılardan kalkan kül parçacıkları beyaz tülbentine dolandı.

Baharda şehre saldırı başladığında mahalledeki gençler toplanarak, evlerini savunmaya karar vermişti. Kadınlar, çocuklar ve yaşlılar çıkarılmıştı. Mediya, kızını da çıkması için ikna etmeye çalışmıştı. Sterk, “Anne burası bizim evimiz, çocukluğumuz. Burayı savunamazsam dünyada bize başka yurt yok” demişti. Şehrin savunmasına katılmıştı.

Savaş bittiğinden beri yıkıntılarda kızı Sterk’ten bir iz arıyordu. Yaşayıp yaşamadığını dahi bilmiyordu. İçinden bir şey onu yıkıntılara çekiyordu. Yeni başlayan uzun yaz günlerini yıkılmış evinin önünde anılarıyla geçiriyordu.

Bir günü daha akşama ulaştırmıştı. Eli alnında mırıldanarak geri dönüş yoluna koyulduğunda belli belirsiz bir ses duydu. Durup dinledi, çevresine bakındı çıt yoktu. Tekrar yürümeye başlayınca sesi yeniden duydu.

“Annee Annee! Buradayım.”

Sesin nereden geldiğini anlamaya çalıştı. Acaba çocukları buraya geldiğini duyunca arkasından mı gelmişlerdi. Ama görünürde kimsecikler yoktu.

“Anne evimizdeyim, beni görmüyor musun?” diye sordu aynı ses.

Mediya bir an delirdiğini düşündü. Karşısında moloz yığınına dönmüş binadan başka bir şey yoktu. Ama ses tanıdıktı, aradığı kızına aitti.

“Neredesin kızım, neredesin? Ah, bir bilsem neredesin, ardından her yere gelirim” diye seslendi.

Yeniden evine döndü, etrafında dolaştı. Birkaç beton parçasını kaldırdı. Daha fazlasına gücü yetmedi. Birkaç gün sonra kepçe ve kamyonlar getirildi. Mahallenin yıkıntıları kaldırılmaya başlandı. Mediya, evlerin eşyalarının karıştığı beton, demir yığınlarını kaldıranların yanbaşıda günlerce bekledi. Mahallede yıkılan evlerden geriye kalanlar kamyonlara yüklenip götürüldü. Ama Sterk’e dair bir iz bulunamadı.

Mediya, hâlâ kızının orada olduğunda ısrar ediyordu. Her gün usanmadan verimsiz topraklara dönüşen mahalleye gitmeye devam etti. Bir ay sonra yıkılan evlerin yerine yeni binaların yapılması için çalışma başlatılınca da oradaydı. İş makineleri evinin yerini kazınca çürümüş elbise ve battaniye parçaları görüldü. Mediya bağırarak makinenin önüne koştu. Elleriyle toprağı atarken, “Kızım burada kızım burada” diyordu.

Yüzü gözü toprağa bulanmış Mediya'yı zorla kaldırdılar. Toprağı biraz kazdıklarında battaniye parçalarının içinden sarkan saç topağı görüldü. Sterk, evini savunurken yaşamını yitirmişti. Etrafları sarılı olduğu için de onu doğduğu evin altına gömmüşlerdi.

Mediya, kızının saçlarını alnına bastırdı. Alnındaki yeşil yıldızın kanatları Sterk'in saçlarını sarmaladı. Gün geceye taşındı, yıldızlar doldurdu şehrin göğünü. Mediya'nın alnı parladı, yüzünü lacivert göğe döndü, "Benim kalbim alnımda atıyor. Seni alnımda taşıyacak kadar sevdim" dedi. O anda dünyanın ufkuna doğru bir yıldız kaydı.

VI.Gün Cemile

Tufandan insanla birlikte cümle mahlukatı kurtaran dağın eteğinde kurulmuştu şehir. Yitik ülkenin kalbinde. Şehirde uzun bir savaş başlamıştı. Öyle ki başlangıcı unutulmuştu, sonunu gören yoktu. Savaşta ölmek yaşamın doğal bir parçası olmuştu.

Şehirde yaşayan mavi yazmalı kadın, savaş bitsin diye dua ediyordu. Gündüz ve gece, ağlayarak, yüzünü dağa dönüp yakarıyordu.

O dua ederken, küçük kızını vurdular. Uzun saçlı kızın son sözü "Ahh anne" oldu, düştü. Avlu kızıla boyandı. Ağladı mavi yazmalı kadın, yer sarsıldı. Ağladı, dağa ulaştı hıçkırıkları. Ağladı, buza kesti yer. Kızının cansız bedenini içeri taşıdı, duvarları tavus kuşu halılarıyla kaplı odaya.

Kana bulanmış saçlarını taradı, özenerek ördü. Okşadı, kokladı. Onu yıkayacak suyu yoktu. Sadece başındaki mavi yazmayı ıslatarak yüzünü sildi. ıııdı yüz.

Yanına uzandı, kucakladı soğuk bedeni. Yüzünü, saçlarına gömdü, kokladı. Onunla birlikte sonsuz uykuya dalmaktı tek isteğı.

Pencereden görünen karlı dağa baktı, başı dumanlıydı. Tufandan bu yana dimdik duran Cûdî dağı, karanlıkla birlikte çöküyordu, silikleşiyordu. Eteklerinde büyümüştü o dağın. Yeşil tepeler, renk renk çiçekler ve kokular, buz gibi çeşmeler, serin yayla rüzgarı ve yetinmeyi bilenlerin yurdu neredeydi. Oradan koparıldıkları günü hatırladı, dumanlı gök ve is kokusu sarmıştı her yanı.

Şehir uzaktı; insandan, doğadan, ışıktan ve zamandan uzaktı. Yetinmeyi bilmezdi, hep daha fazlasını isterdi.

"Yer yarılısaydı bu şehir ile birlikte gömülseydik o karanlığa. Kızımı öldürenlerin yüreğı kadar kara değildir yerin altı değildir" dedi mavi yazmalı kadın.

Birinci gece, kızının bedenine sarılarak uyudu. Düşlerinde kızını dağın başına taşıdı. "Onu kurtar" diye yakardı, "Onu kurtar. Sen değil misin cümle mahlukatı kurtaran. İşte tam da o geminin yerindeyiz. Kızım dünyayı görmedi daha, senin ayağına getirdim, kurtar bu canı. Ya da benim de canımı al." İkinci gece, ağıt zamanıydı. Çözüldü kalbi, mavi yazmalı kadının. Gömülemeyen, toprağı özleyen her beden için söyledi.

*"Ah ah nerede insanlar nerede
nerede kaybettik içimizde sızlayan damarı
kimsesizliğin acısını ne dindirir
bak ölülerimiz toprağa hasret bir karanlıkta..."*

O ağıt yakarken, kızının sırtından kökler uzadı toprağa doğru. Kalbi çözölmüştü bir kere, saklı kalmış tüm kelimelerini ağıda dönüştürüyordu.

*"Bir bulut olsaydım ateşi söndürmeye yağardım
Nehir olsaydım yönümü ateşe vereydim
Şu karşı ki dağa derdimi anlataydım
Fırtınasından isteyeydim kötölöklere karşı
Toprağından merhem acıları iyileştirmeye..."*

Üçüncü gece gözleri şişti. Bedeninde takat kalmayınca uyuyakaldı. Küçük kızın bedeni kımıldadı. Her yanından filizler uzadı, toprağı aradı. Sırtından kökler çıktı, betonu delip toprağa kavuştu. Kökler toprağa kavuşunca filizler uzadı, tavandan göğe uzandı.

Uyandığında kızının bedeninin durduğu yerde bir ağaç gövdesi yükseliyordu. Gömülemeyen her beden bir ağaca dönüşüp, köklerini toprağa salıyordu. Şehirlerin betonu ne ki, kökler her şeyi delebilecek güçteydi. Sabah olduğundan şehir ağaçlarla doldu. Mavi yazmalı kadın, "Bu toprağa dönemeyen bedenlerin hikayesidir, iyi dinleyin. Ölülerini hatırlayın. Yaşamak için ölümleri hatırlayın" dedi. Yüzünü karlı dağa döndü. Eteklerindeki kar erimeye başlamıştı. Kar sularıyla beslenen nehrin sesi daha güçlü geliyordu. "Küçük Cemile'm yeşerdi. Dağa bakın, bahar geliyor. Uzun bir kıştı ya, ama bahar geliyor. Bu ağaçların hepsi yeşerecek. Hatırlayın!"

VII.Gün

Son gözyaşı damlası

Kadim Silopiya şehrinde zaman su ile başladı. Mor tülbentli kadın, yeni bir çağa adım atarken vurulduğunda başlangıç yazıldı. Yurdunu savunanlar ile al bayraklı yıkıcılar arasında başlayan kış savaşı zamanında. "Üşüyorum. Çok susadım" dedi mor tülbentli kadın. Bu bir başlangıç mıydı, son mu... Birkaç damla su olsaydı yeniden başlayabilirdi. Su, zamanın hafızasıdır, derler. Yaşanan her şey, orada birikir. İnsan bir damla sudur, bir damla suyun içindedir aradığımız her şey. Mor tülbentli kadın, düştüğü sokakta o su damlasını aradı. Yüreğinin en derin noktasına ulaştı. Yeryüzünün tüm ağırlıklarından arınmış saf başlangıcı gördü. Suyu, düştüğü sokakta ona ulaşmaya çalışan sevdiklerinden değil sudan istedi. Suda başlayan hayat, toprak, güneş ve sevgi ile yolculuğunu tamamlayınca yeniden suya döner. Yeniden suya döndü kadın, suyun sırrına erdi. Siyah fistanında tavus kuşunun kanatlarıyla sokağın ortasında yatıyor kadın. Sıyrılan eteğinin altında beyaz altlığı göründü. Kana bulanmıştı. Başını çevirip yüz metre ilerideki kapıya bakarken mor tülbenti kaydı başından. Beyaz saçları ortaya çıktı. Gözlerinden nehirler geçti. Önünde uzanan oviden nehirler akıyor; Dicle ile Hezil suyu birbirine kavuşuyordu. Kadının damarlarından boşalan kan, sokağın taşlarının arasından toprağı buluyordu. "Üşüyorum. Çok susadım" diye inledi. Top sesleri geliyordu her yerden. Yüzü evine dönük, ardında dağlar yükseliyordu. Duvarları kurşunlardan delik deşik olmuş evler ateş içindeydi. Kara dumanlar yükseliyordu göğe. Yanan evleriyle birlikte yanıyordu sokağın insanları. Ah etti, yurdumun göğü yanıyor, daha çok su gerek. Gök susuz, yer susuz, duvarlar, avludaki ağaçlar susuz. Az önce eve ulaşmaya çalışırken binanın tepesindeki keskin nişancı ayağından vurdu mor tülbentli kadını. Kalkmaya çabalarken ikinci kurşunu bacağından aldı. Artık ne kadar çabalasa da kalkamadı. Sürünmeye çalıştı. Bir kurşun daha saplandı bedenine. Yüzünü döndüğü evden onu kurtarmak için çıkanları da vuruyor keskin nişancı. Elindeki silahın üzerinde ay yıldızlı bayrak ile. "Gelmeyin, sakın gelmeyin. Sizi de vuracaklar..." dedi kadın. Sözüünü tamamlayamadı. Mor tülbentli kadının hayatı boyunca döktüğü tüm gözyaşları yağdı düştüğü sokağı. Sadece gökten değil kurşunlanmış duvarlardan, yıkıntılardan da damlalar döküldü. Kadın dökülen her damlayı izledi. En çok gözyaşını, iki küçük çocuğı yıllar önce onu vuranların bombalarıyla parçalanırken dökmüştü. Gözyaşlarının yanaklarından süzülüp yere değmesini dinledi. Derinden nefes aldığı anda son gözyaşı damlası çenesinde asılı kaldı. Yedi saat boyunca orada durdu. Durmak mıydı, yol almak mıydı? Gözyaşlarından bir denize döndü zaman. Kadın, tüm zamanları çenesinde duran gözyaşı damlasında gördü. Yaşam ile ölüm arasında değil yaşamamak ile ölememek arasında bir damla gözyaşı. O damlanın içinden konuşuyor kadın. Uzun süre düşündüğü çok önemli bir şeyi anlamış gibi "Haaa" dedi mor tülbentli kadın. "Demek insanın hayatı boyunca döktüğü gözyaşı bir gün gelir imdadına yetiştirmiş. En susuz kaldığı anda toplanmış. Bak denize döndü sokak. "

Mor tülbentli kadın, yaşamının geçtiği sokakta suyun ortasında. Yedi saat sonra son gözyaşı damlası, Dicle ile Hezil suyunun birleştiği yere düştü. Mor tülbentli kadın nehir olup aktı,  devletın birleştiği sınırı yıkarak ovaya doğru...

Mavi gökyüzünü beklemeye vakit yoktu. Çocukları gözlerinin önünde ölürken, o, çocuklarının gözleri önünde lmeliydi artık.

Belindeki beyaz kuşağı sıktı, son acının üstesinden gelmek istercesine. Mor tülbentini saçlarına dolamak istedi, kolunda g kalmamıştı. Kolunu yüzüne kapattı, kara dumanların yerine mavi gökyüzünü dşledi. Gözyaşı denizinin yerinde yeşerecek baharı görür gibi yanakları gevşedi.

Mor tülbenti boynuna dolanan kadın son kez konuştu.

“ocukları ve toprakları için gözyaşı dökmüş tüm annelerin bedenlerinden bir nehir akacak. O zaman susuzluğumuz geçecek. Ben nehirimi akıttım, çiçekler yeşerecek ovalarda...”

ema’nın verdiği yedinci ve son taşın hikayesi, gömülmek için yedi gün yedi gece sokağın ortasında kalmış Taybet Ana’nındır.

**

Hüseyin’in şiiri

Taşların hikayelerinden sonra günlerce sınırlarda dolandım. Oysa burada sınırları, zamanı doğuran dağın kanatları belirler. Dağ, kanatlarını nereye kadar amışsa kavminin yeri o kadardır. Bir adım dışına çıkmaya kalksalar, dağ eker onları.

Anlatacaklarım yeni başladı. Anlattıka hayalin kuytuluklarında geziniyorum. Hatırlamanın büyüsüyle en dip köşelerini kolaçan ediyorum. Yeryüzünün en güzel tünelinde insanın neler yapabileceğine tanıklık ediyorum. Bu istem ile yapılmış bir tanıklık değil. Yaşadığımız coğrafyada kendini yitirmiş, hırsın dışlisinden kurtulamayan insanın yarattığı bu trajediye zorunlu bir tanıklık. Yolculuğum -tüm bu yangına rağmen- varlığımın saf bilincine doğru. Toprak zerresi ya da bir ağaç misali yaşamak. Zamanın aldaticılığına takılmadan, hayatı hissedebilmektir güzel olan.

İnsan hâlâ toprağa yakinken, “izlemek ateşten yakıcıdır” derdi. Kırılan bir ağaç dalının da acısını ekerdi, duyduğu bir derdin de dermanını arardı. şimdi topraktan daha uzak, demire daha yakın. Demirin gürültüsü varlığın seslerini duyulamaz hale getirdi. Öyle bir koşuşturmaca var ki, artık dinginliğin ne olduğu bilinmiyor. Unutulmaya yüz tutmuş bir sözcük. Demir yle yakıcı ki, izlemenin yakıcılığı kalmadı. Bir izleyici topluluğuna dönüyor insanlık. Gönül gözü açık olabilse insanın izlemeye tahammülü kalmayacak. Karşı durabilmenin hafifliğiyle kendisine dönebilecek. İçinde duran gücün, demirin gücünden kuvvetli olduğunu gördüğünde geçen zamana ah edecek. O gün gelene dek hissedenler daha çok acı çekecek.

Bu dağın etrafında her şey en çok da gece boyunca olup bitti. Geceyi bu denli koyu karanlık yapan yaşananlardı belki de. Gece doğadan bir parça olarak inanılmaz güzellikler taşıyordu içinde. Gecenin şarkısını duyabilmek cesaret gerektirirdi. Rüya demek ki gece. Hayalin uykusuna dalıp yeniden dirilmekti.

Karanlığın içinden yürürken görülen düştü insan, sabah yüzünü göstermeye başladığında, karanlık giderek etkisini yitiriyordu. Doğanın her bir parçası da karanlık siletten varlığa dönüşüyordu. Yıldızlar gerçekliğini yitirip, birer hayale ulaşıyordu. Gece ile aramıza giren saf beyaz ışık arttıkça renkler belirginleşti. Beyaz mı yoksa siyah mı asıl saklayıcı. Gerçek ile aramızdaki örtü hangisi. Karar vermek zor.

Sabahın ilk ışıklarıyla birlikte yol dağın doruğuna doğru tırmandığında toprağı elleriyle kazan yaşlı bir adam ile karşılaştım. Kendiyle ya da birileriyle konuşur gibiydi. Yorulduğunda biraz dinleniyor, sonra yeniden kazmaya başlıyordu. Dizlerinin zerine melmıştı. Bir müddet sonra elleri kanamaya başladı. Kanı toprağa karışınca ürperir gibi kabardı toprak.

Yaşlı adam ağlamaklı, “O burada mı söyle bana, bak ellerim tutmuyor artık” dedi.

Toprak ses verdi:

“Senin ellerin kanadı, ama beni hiç düşündün m? Bunca bedeni taşımak nasıl bir g gerektirir.”

Yaşlı adam sustu. Sesin nereden geldiğini anlamaya çalıştı. Ellerin altında kabarıp duran toprağa baktı. Ne diyebilirdi ki! Bu sözlerin anlamına varacak kadar yol yürümüştü. Bunun için çok düşünmesi gerekmiyordu. Titreyen ellerinden toprak zerrelere döküldü. Yüreğinin derinliklerine uzandı. Gözlerinden dökülen yaşlar toprağı sakınleştirdi o da sakınleştirdi. Birbirlerini anladılar, kokladılar, kucakladılar.

Yaşlı kadınlar ve adamlar için yeryüzü yolculuğunu tamamlamak bir azap gibiydi. Bekliyorlardı. Hiçbir şey düşünmeden, ağırlaşan bedenleriyle zaman da ağırlaşıyordu. Beden ağırlaştıkça onlar hafifliyordu. Yeryüzünden bir parça haline geldiklerinde son görevlerini yapmak üzere yollara düşüyorlardı. Beklemek yeterince işlediğinde tüm bedenlerine, rüyalarına sirayet ettiğinde...

Toprağı, ancak topraktan olan incitmeden kazabilirdi. Topraktan olmasan incinirdi yer. Haykırırdı da acıdan, insan duymazdı. Onu ancak yaşlı bedenler anlardı; aynı yorgunluğu tatmış olanlar, kendinden geçmiş olanlar, hayatın anlamını geç de olsa kavramış olanlar, dinginleşen ruhlar. Bu yüzden ülkenin her dağında onları görebilirdin. Özlem denen o derin uçurumda yitmemek için sevdiklerinden bir parça arıyorlardı. Toprağa dönmeden önce bir parça görmek istiyorlardı. Göremeyince özlem kor ateş gibi yakmakla yetinmiyordu. Onunla ölen sonsuz uykusunu asla rahat uyuyamayacağını düşünürdü. Bu arayışın iki taraf içinde anlamı vardı. Ana kucağında dinlenme arzusu. Ülke ana kucağı gibiydi. Yeryüzünün hangi parçasında yitmiş olursa olsun beden ona kavuşmayı isterdi. Ancak ona ulaştığında dinlenebilirdi, huzur içinde uyuyabilirdi. Beden toprağına ulaşamazsa huzursuz ruh boşlukta kalırdı. Belki bu yüzden yollardaydı yaşlı bedenler. Geçmiş zaman tünellerinde oğullarını ve kızlarını arıyorlardı. Toprağı kazarak tünellerden geriye gidiyorlardı. O ayrılık vaktine. Bu, suskunluğun yolculuğuydu. Suskunluğu başarabilmiş insan, öze de varmıştır. Kaynaktan bakıyordur yeryüzüne. Bir toz zerresine sığabiliyorsa ömür, suskunluk başlamıştır. Suskunluk pınarından içmişti yaşlı adam da. Ak saçları, yüzündeki derin çizgileri, gözlerindeki manayı tamamlıyordu. Onun için kelimelerin ötesindeydi dil. Toprak, ağaç, dağ ile konuşmak şaşılmalı bir şey değildi.

“Şu dağa çıkan patikadan yürü, karşına yarpuzlarla sarılı bir çeşme çıkacak. Orada bir nefes al, suyunu iç. Yoluna dağı dolanan patikadan devam edice bir kayalığa varacaksın. Hüseyin oradadır” dediler. Yaşlı adam için kayalığa ulaşmak bir ömür sürdü. Derlerki bir iki saatlik yol, varmak zor değil. Öyle değil, yanılgı bu!

Varılması imkansız değilse de güç bir yerdi. Her bir adım, ömrün geçilen duraklarıydı. Her adım, yitirilen ülkenin koyaklarına açılan bir kapıydı.

İşte Hüseyin yeni doğmuştu, eve sevinç ve mutluluk getirmişti. Nasıl büyüdü bu bebek? Uykusuz gecelerden kaç ömür çıkar. İlk gülüş, ilk adım, ilk kelime, ilk, ilk... Her anı unutulmaz ilklerle sarılı çocuk büyüdükçe yaşlandı bedenler. Her nefes yüzde açılacak bir çizgiydi. Anne ve babalar yavaş yavaş kendini tüketir, yeryüzüne güzel bir armağan sunmak için.

Doğanın tüm renklerini kanatlarında taşıyan bir kelebek uçu, karşısındaki meşenin dalına kondu. Oradan uçu, sarı bir çiçeğe kondu. Diğer kelebek nerede diye düşündü yaşlı adam. Hüseyin’in şımarık oyunlarını izlediği diğer kelebek...

“İki kelebeğin şımarık oyununu seyrediyorum

Rüzgarın hafif esintisini

Tenimde, saçlarımın arasında hisediyorum.

Ve de yakınımın dinmeyen silah seslerini dinliyorum.

Elimde silah, bir nöbet vakti

Bir film şeridi gibi geçiyor bütün bunlar,

Gözlerimin önünden...”

Yaşlı adam kayalıklı tepeye ulaşana dek Hüseyin’in ömründen adım adım ilerledi. Her adımda bir parçasını bırakmıştı. Parçaları topladıkça kendinden eksildi. Onu doğurup büyüttükleri gibi. Şimdi de sonsuzluğa kavuşturmak için eksiliyordu. Yolun sonuna ulaşana dek yeniden doğan Hüseyin büyüyecek, okuyacak, sevip sevicek, kavga edecek, ömrünün baharında dünyayı değiştirebilmenin ardından savaşa gidecekti. Yaşlı adam ondan haber almak için yeniden uykusuz gecelere düşecek, hayatın bir tekerrürden ibaret olup olmadığını sorup duracaktı. Kaç ömrün acısını, sevincini, kederini ve inancını taşıyacaktı. Bu yolculuğunda, gözyaşları en iyi arkadaşı olacaktı. Kimi zaman güneş ile

birlikte akıp, yüzünün haritasında nehirler yaratacaktı. Kimi zaman da içindeki derin uçurum boyunca sızacaktı. Yol, hayatın bütün duraklarından sessizce geçecekti. Bu, içi dolu bir sessizlikti. Nefes nefese ömürlerle ağzına dek dolmuş olan sessizlik. Hüseyin'in yaşam sevinci ona eşlik edecekti.

*"Toprağın güzel kokusu tütüyor,
Yoldaşımın yanbaşımındaki uykusunu,
Rahat nefesini duyuyorum
Ve geleceği bekliyorum."*

Yaşlı adam, Hüseyin'in ömrünün tüm duraklarını tek tek geçti. Acılarıyla acıdı, sevinçleriyle gülümsedi. Anladı, tüm azabına rağmen özgürlüğün ardından gidenlerin dokunabildiği o anı. Kelebeğin kanadını çırpışında duydu. Diyar diyar uçan mavi kuşun bir tüyünün döne döne inişini gördü. Taşların üstüne düşerken çıkardığı sesi dinledi. İnsanın ömrünce geçemediği eşiklerin biraz üstündeydi. Safi hayat, olduğu gibi.

Güzel delikanlı ismini verdikleri, insan sırtı misali uzanan dağ başına ulaştığında tüm ülke ayaklarının altındaydı. Sınır yoktu, kan yoktu. İnsana dair ağırlıkları alıp götüren bir yelden gayrisi yoktu.

"İşte Hüseyin'dir gördüğün, duyumsadığın" dedi biraz önce duyduğu ses.

Yaşlı adam etrafına dahi bakınmadı. Bilmekten öteydi, hissediyordu.

Hüseyin'di ülke. Kayalardan yarpuz kokularına dek tüm vadideydi. Toprak altında çürümek değilmiş Hüseyin'in hayali. Her bir parçası rüzgar ile savrulsun istemiş. Son anında mavi gökyüzüne bakmış. Bu yüzden maviymiş gözleri. Elleri, kolları, bacakları yeşil ağaç dalları. Sanki dağ Hüseyin'in gövdesine öykünmüştü. Doya doya ülkeyi seyreyledi yaşlı adam. Ardından topladı tüm parçalarını Hüseyin'in, bir yel ile ulaştırdı çocukluğunun yurduna.

"Ölüm yüklü demir kuşların seslerini işitiyorum başımın üzerinde

Ve hemen yanımdaki ağacın bir dalına konmuş

Bir kırlangıcı görüyorum.

Bir tepe ötemde kan kusuyor ağır silahlar.

Nedir bu gördüklerim,

İşittiklerim nedir?

Ne olarak?

Doğadır...

Yani yaşamdır, yani savaştır!"

Nicesi hâlâ yollardadır. Yaşlı bedenler, ansızın yollara düşen kızları ve oğullarının ömrünü tamamlamak için yollardadır.

Ne ki, insan tamamlanmak isteyen bir varlıktır. Çünkü yeryüzünde kavrayışa eriştiğinde gidebileceği yolun ufkunu göremez. Bu kavrayış her kişiye göre değişse de, herkes bir nüve olarak taşır içinde. Kimi vurdumduymazlığa atar kendini, kimi maddi hayatın dibine dek dalar, kimi bu kavrayışa bırakır kendini. Acı çekmeyi kabullenerek, huzursuz ruhuyla. O zaman hep bir eksiği giderme ardına düşer insan. Bazen yolunu değiştirir, yükseğe çıkar, oradan düşer, unutmaya çalışır; unuttur ama içten içe o tamamlanma gayreti içine girer. Başka hayatların ardına düşerken, ölümü göze alırken, en büyük fedalarda bulunurken bunun peşindedir. Ancak bir şey var ki, insanı tüm kötülüklerin kaynağı yapabilir; yolunda giderken, karşılaştığı başkalarının da tamamlanma ardında olduğunu asla anlayamaması... Anladığını sandığı anda dahi talepkar ve ezendir. Anlamak sanıldığı kadar kolay değildir. Kendini sayısız defa öldürmekle ulaşılabilecek denli zorluklarla doludur. Farkında olarak ya da olmayarak tamamlanma hikayelerini kırabilir, eksiltebilir, öldürebilirdi. Zamanın durakları arasında parçalanmış kalpler, tamamlanmayı bekleyen. Bilmezler ki, tamamlanma beklemekle olmaz. Bunu bilip harekete geçebildiklerinde de çoktan yorulmuş bir bedene bürünmüştür ruhları.

İp

Kuzey ile Güney'i haritalarda ayıran ama hiçbir cetvelin kayalarını bölmeye gücü yetemediği zamanı doğuran dağın güney eteklerinde bir çocuk yaşıyor. Her gün köyünden yola çıkıyor. Yürüyor çocuk dağın yaylalarına doğru. Beyaz mantarları düşlüyor. Heliz köklerinde bahar yağmurlarından sonra toprağı yarararak yeryüzüne çıkan beyaz mantarları toplamaya gidiyor. Yeşil heliz köklerinde beyaz mantarlar. Helizin rüzgarda dans eden dallarının altına sığınır beyaz mantarlar. Öbek öbek helizler dağların yamaçlarına, düzlüklerine yayılır. Heliz öbeklerinin gölgesinde topraktan çıkan mantarlar güven verir, onlardan yiyen zehirlenmez. Çocuk bunu bilir, heliz öbeklerinin altında kar gibi bembeyaz mantarlar boy verir. Yağmurdan sonra açan güneşte toprağı yarıp yeryüzüne çıkarlar.

Çocuk, elinde salladığı torbanın içinde sarılmış kalın bir ip taşıyor. Her gün mantarları topladığı torba yıpranmış, delikler açılmış. Neyse ki mantarlar büyük, o deliklerden dökülmeyecek kadar kocaman diye düşünüyor çocuk. Her yırtığı, patlamayı, açılığı düşünmek zorunda.

Bahar yağmurlarının ardından ne zaman güneş çıksa dağa tırmanıyor. Ama çocuk henüz güneş doğmadan yola koyuluyor. Üşüyor biraz, titriyor. Daha hızlı yürümeye başlıyor. Dağın zirvesinde görünen güneşe ulaşmak için küçük adımlarını daha sıklıkla atmaya başlıyor.

Güneş çocuğu görüyor, o da hızlanıyor. Çocuğun o sınıra varmaması için zirveden aşağı inmeye çabılıyor. Cennetin dağında kayalardan süzülüyor. Bazen bir kuytulukta yitiyor. Hızla tırmanıyor tepelikleri, yeniden çocuğu gördüğünde parlıyor. Yayılan ışıktan çocuğun gözü kamaşıyor. Titremesi azalıyor. Çocuk ile güneş kavuşunca birbirine, kucaklaşıyorlar. Güneş ısını, ışığını çocuğun yoksul giysilerinin altındaki cılız bedenine dek ulaştırıyor. Her parçasını ısıtana dek dolanıyor. Çocuk kollarını göğsüne sarıyor, tenini ısıtan güneşi kucaklıyor. Yalnızlığının son bulduğunu hissediyor. Daha sıkı kucaklıyor. Gözlerini kapatıp renk deryasında yüzüyor.

İşte her bahar yağmuru sonrası güneş ile çocuğun birbirine doğru yürüyüşü başlıyor. Çocuk ile güneş arasına doluyor kötülükler. Savaş, bir ülkeyi bölen sınır, o sınır tarlalarına döşenmiş mayınlar, asker kuleleri, tel örgüler, beddualar ve ahlal, hepsi çocuk ile güneşin arasında duruyor.

Bir zamanlar siyah olan pantolonu artık kendi renginde değil. Kendi boyunda ve eninde de değil. Cılız bacaklarına bol geliyor gri pantolon. Naylondan kemer ile zor tutturmuş beline. Yine de kayıyor, hep tutup çekmek zorunda kalıyor çocuk. Tişörtü soluk yeşil, yakası yırtılmış. Biri çekiştirse yırtılacak gibi duruyor, dikişleri ezilmiş, araları açılmış. Siyah saçları pantolonuyla aynı renkte.

Çocuk ve ip!

Mantar ve hayat!

Yoksulluk ve ölüm!

Güneş doğumunu bitirdikten sonra dağın etekleri mantar toplayan insanlarla doluyor. Mayın tarlasında beyaz mantarlar parlıyor. Çocuk aldanıyor ya da karnından gelen gurultunun ardından mantarlara doğru gidiyor, bilerek ve görerek. Mayın tarlasına doğru adım atıyor.

Savaşçılar bağılıyor, çocuk orası mayın tarlası nereye gidiyorsun, dur hemen, sakın oraya gitme. Çocuk bilmeden gidiyor sanıyorlar. Hiç bilmeden, bir an beyaz mantarların çekiciliğine kapıldı diye düşünüyorlar. Oysa çocuk çok gördü o yaşında, her şeyi yaşadı. On üç yaşında kırk yaşını tamamladı. Mayın tarlalarında mantar toplarken, koyunların ardından giderken ayakları, bacakları bedeninden ayrılanları gördü. Parçalarını yitirenler, mayın tarlalarında yaşamaya çalışırken, alışkanlık halini almışken parçasını yitirmek. Çocuk biliyor, herkesin bildiğinden de fazlasını biliyor.

Bir iki beyaz mantarı koyduğu torbayı kaldırıyor, göstermek istiyor bildiğini. Torbayı kaldırıyor, alttaki yırtıktan kalınca bir ipin ucu sarkmış.

“Bir şey olmaz heval, ben ipimi kendimle getirmişim”

Savaşçılar susuyor, savaşçılar utanıyor, çocuk biliyor. Bilerek gidiyor mayın tarlasına. Etraftakilerin yüreği ağzında, hatta ellerine dökülüyor parça parça. Çocuk orada mayın tarlasında beyaz mantarlar ellerinde. Onu görenler gözlerini kapatmak istiyor, o sesi duymamak için avuçlarıyla kulaklarını tıkamak istiyorlar. Ama kendilerine engel olamıyorlar. Bakmak istiyorlar mayın tarlasında mantar toplayan çocuğa. İçlerinde duaya sarılıyorlar, oradan çıkana dek, o çocuk mayın tarlasından çıkana dek istiyorlar ki dursun dünya. Zaman akmasın, öyle sessizce bekliyorlar.

Çocuk görüyor, etrafında durmuş bedenleri, susarak bakan gözleri görüyor. Torbasına yeterince mantar doldurunca geri dönüyor. Gülerek, bir günü kurtarsa her günü kurtarabilir mi, kimse bilmiyor. Hep böyle oluyor işte, bugün bir şey olmadı. Sanıyorlar hiçbir zaman olmaz. Ama oluyor işte.

Çocuk ipiyle mayın tarlasında, ülkesinin dağlarına döşenen mayın tarlasında bir çocuk.

Mayın tarlalarında bacaklar, kollar çürüyor. Şehirlerin yoksul varoşlarında kolsuz, bacaksız bedenler eriyor. Ah bu nasıl dünya diyor, mayın tarlasında çürüyen kolun sahibi. Ve hiçbir şey olmamış gibi yaşamın içine dalıyor, yaşamak değil bu dalmak, nerede son bulursa, ne olursa işte, öylece sonuna dek.

Çocuk mantar dolu torbasını sırtladı, torbanın altından kalın ipin ucu sarkıyor. Öylece yola koyuldu, güneş de onunla birlikte dağlara çekilmeye başladı. Çocuk ovaya indi, güneş zirveye çekildi. Işıktan bir huni oldu dağın zirvesinde, giderek küçüldü. Bir nokta haline geldi ve yok oldu. Ovadaki köyüne doğru yürüyen çocuk, siyah bir nokta oldu. Sonra küçüldü, gri evlerin arasında yok oldu. İp de onunla birlikte yok oldu. Mantarlar da, torba da.

On üç yaşında bir çocuk, ipiyle mayın tarlasında mantar topladı diye dünyada hiçbir şey değişmiyor. Tarla mı yoksa kurulmuş bir ölüm ülkesi mi... Üç ülke, aralarında mayınlardan bir ülke kurmuşlar. Sınırlarla çevrili ülkeler kurmak uğruna cehenneme çevirdikleri dağın eteklerinde, ölümden bir ülke. Sonraki gün yeniden dağa tırmanıyor çocuk. Beyaz mantarlar para ediyor. Güneşle kucaklaştıktan az sonra, savaşçı oraya ayak basmadan az önce, yer patlıyor. Üç devletin arasına kurulan mayın ülkesinde yer sarsılıyor. Tozla duman arasından çocuk düşleri havalanıyor, gülüşleri, beyaz mantar, torba ve ip parçaları, metallere bulanmış nefret... Hiç korkmuyor çocuk, gözlerinden yaşlar akıyor. Ağlamıyor çocuk, inliyor. Biliyor çocuk, bedenine bakmadan torbasını, içinden sarkan ipi arıyor. Sağ yanında ipin uzun kalmış bir parçasını buluyor. Az sürünüyor, sağ yanı sızladığında anlıyor çocuk. İpe ulaştığında güçlükle oturuyor. Diz altından yarısı olmayan bacağını iple bağlıyor. Kan daha fazla akmasın diye ipi sıkıyor. Küçük bir ayak, küçük parmaklar mayın tarlasında duruyor. Yırtık çoraptan çıkan küçük parmaklar, kana bulanmış.

Çocuğu köyüne götürmek için kucaklıyor savaşçılar, çocuk yüzünü dönüyor, orada tarlanın ortasında parçalanmış kanlı ayağına bakıyor. Savaşçıların sırtında dişlerini sıkıyor, ağlamak ayıpsanır bu yurttan. Dayanmalısın, başına gelecek her kötülüğe dayanmalısın, denir.

Dişlerini sıkıyor çocuk, ama gözlerinden sessiz yaşlar akıyor. Gözyaşlarının sesi var mı acaba, diye soruyor çocuk. Sonra konuşmayı hatırlıyor. Dağa söyle, bizi unutmasın. Ne olursa olsun o bizim hayatımızdır, deyiveriyor.

Zamanı doğuran dağın Xakurke vadisinde bir çocuk ayağı çürüyor. On üç yaşında bir çocuk, ipiyle mayın tarlasında mantar toplarken ayağını kaybetti diye dünyada hiçbir şey değişmiyor. Orada, Zagros dağlarının eteklerinde Xakurke tarafında hâlâ mantar toplamaya gidiyorlar. Küçük köylerin birinde, koltuk değnekleriyle bir çocuk, beyaz mantarların bittiği dağa bakıyor.

**

Yaralı Güvercin

Zamanı doğuran dağın Xakurke vadisinden güneyin içlerine doğru yürüdüm. Lolan vadisinden yukarı doğru çıktım, ardı sıra kavisler geçtim. Son kavisin ardında kara kıl çadırların parçalarını savurdu rüzgar. Dağın eteklerine serpiştirilmiş siyah noktalar gibi duran çadırların birinde, küçük bir kız çocuğu şarkı söylüyordu. Her çıkışta biraz daha yükselen bir dağda. Zirveye ulaşma umuduyla çıktıkça karşına başka bir dağ daha dikiliyordu. Tepelerin birbirini kovaladığı, toprak, kum ve kayalardan ibaret bir silsileydi. Yazın sıcağında kavruluyordu. Yamaçları yer yer küçük yeşil halılarla kaplanmıştı. Çadırlar, halıların etrafına öbeklenmişti. Çünkü o halıyı işleyen, dağın bağrından fışkıran buz gibi sulardı. Sıcaklarda, börtü böcek, hayvanlar, insanlar için yaşam kaynağıydı. Çöldeki vahalara benziyordu. Yol kenarında ardıc ağaçları sıralıydı. İlerledikçe bu ardıcılardan minik kuşlar havalanıyordu önümden, üzerimden dolanıyor ve yeniden yuvalarına dönüyorlardı. Toprak renginde, gökyüzü renginde, ardıc ağacının renginde kuşlar. Kimi zaman çoğalıyorlar, sesleri artıyor. Sanki biri diğerine devrediyor

öncülüğü. Yol boyunca benimle ilerliyorlar. Kıl çadırın önündeki çocuğa ulaşmadan onların şarkılarını dinliyorum. Biraz sonra küçük Beritan'a bırakacaklar yüreğimi. Gagalardan dillere dolanacak adımız. Dağ silsilesinin arasından minik ardıç kuşlarıyla uçarcasına ilerliyorum.

Ak bir güvercin de yanıma sıra uçuyordu. Ne zamandan beri benimle olduğunu dahi farkedemedim. Bazı anlar tam karşıma geçip bir taşla konuyor. Tamam bu kez ona yaklaşabileceğim dediğim anda yeniden uçuyor. Yaklaşmamı istemiyor. Haklı da. Biz insanların hayvanlara dokunma isteğiyle, onların sürekli uzak durma hali arasındaki o çizgiye alışamadık bir türlü. Yolun bir durağında güvercinin zorlukla uçtuğunu gördüm. Sanki kanatları onun için ağırlık haline gelmişti. Yardım etmek için bir kaç kez durakladığımda o da uzakta duruyordu. Ardımdan gelen yaralı ya da incinmiş bir kuştı. Ağustos sıcaklığında alımda ter damlaları birikirken, içimde de acının damarları kabarıyordu. Yaralı bir kuş ardındayken yola devam etme gücünü nereden alır insan. Kaç yaralı güvercin bıraktık ardımızda, kendimizden uzak yollara düşerken. Henüz yola düşmemişken çok şey oldu. Ancak bitiş yoktu. Bitti sandığın yenisine ekleniyordu. Yaralı kuşlardan daha fazla ağırdık. Ama aramızda bir fark vardı, biz yola devam ediyorduk, edebiliyorduk. Neyin gücü ya da aymazlığı...

İçimden ölmemesi için dua ediyordum. Eğer ölürse onun yaraları da bana geçecekti. Belki doğanın bir parçası bizim için hâlâ derin bir muamma olan ölümün ardından kendimize ağırdık. İçimizde bıraktığı boşluğa, yalnızlığımıza ve gözlerini bize dönmesinden. Sonrasında biz de şu yaralı güvercin gibi düşüp yeniden kalkacaktık. Uzatılan ellerin aldaticılığına kanmadan yürüyecektik. Küçük kızın şarkı söylediği kara kıl çadır görüldüğünde hâlâ ardımdaydı güvercin.

Beritan çadırın toprağa doğru inen kalın ipini çekiştire çekiştire şarkı söylüyordu. Çadırda kendi boyundan beklenmeyecek büyüklükte yayılmalar yaratıyordu. Sarı saçları omuzuna, alına düşmüştü. Ayaklarına dek inen kırmızı fistanında sarı çiçekler açmıştı da gülüşüne eşlik ediyorlardı. Sol bileğinde annesinin nazara karşı taktığı mavi boncukları taşıyordu. O beni farketmedi, durup şarkısını dinlemek istedim. Aniden sustu ve gözlerini yere dikti. İpi bırakıp eğildi. Toprakta ilerleyen kırmızı bir böceği takip ediyordu. Küçük elini böceğin önüne açıp gelmesini bekliyordu. Ama böcek her seferinde yer değiştirip yoluna devam ediyordu. Neşeli küçük bir ardıç kuşunu andırıyordu. Az önce önüm sıra uçan kuşlardan.

Bir süre kırmızı böcek ile uğraşıp durdu. Böcek kanatlarını açıp yükselmeye başladığında, Beritan da kollarını açtı. Etrafında bir iki kez döndü.

Annesi kara çadırın içinden seslendi:

“Kızım burada mısın, uzağa gitme sakın.”

Beritan'dan belli belirsiz “hııı” sesi çıktı sadece. Gülümsedi küçük kız. Çadırın etrafında dolandı. Bir uğraş arar gibiydi.

Dört yıl önce bu çadırda doğmuştu. Annesine doğumda bir iki çadır ötedeki Werda nine yardım etmişti. Her yaz annesinin sırtında dağlara, yaylaya çıkardı. En çok kuşları severdi Beritan. Onları taklit ederdi. Avucunu açıp beklerdi gelip konmalarını. Onların neden insanlardan kaçtığını anlayamazdı bir türlü.

Karşı dağlarda kendini uçurumlardan atan kadının ismini verdiklerinde Beritan'ın yürekli bir insan olmasını istediler. Dağın eteklerinden geçenler Beritan'ı kucaklayıp, minik avucuna şeker bıraktılar. Yaralı güvercin çadırın üstünde bir kaç kez dolandıktan sonra bedenini yere doğru bıraktı. Hayır düşüş değildi, usulca toprağa değmekti. Güvercin toprağa değer değmez, Beritan'ın tüm dikkati ona yöneldi. Toprağa değdiği an dağ titremişti. Hani insan bazen yüreğinin yerinden çıktığını hisseder ya, öyleydi. Dağın kalbi kuş ile birlikte titremişti. Güneş ise tepeye ulaşmıştı günlük yolculuğunun. Beritan olabildiğince sessiz adımlarla yaklaştı kuşa. Çevresine bakındı. Belki titremeyi düşündü, duyanlar olsa kalkıp gelirlerdi. Eğildi, kıpırtısızdı ufak beyazlık, küçük parmakları ile kuşun kanatlarını okşamaya başladı. Kuş, minik gözlerini çoktan kapamıştı.

Yeniden annesinin sesi geldi:

“Kızııım gel biraz uzan, bu sıcakta güneşin altında öleceksin.”

Cevap alamadığında bir gürültü koptu gökyüzünde. Gök gürledi, lakin ardından yağın yağmur değildi. İncitiyordu, nefesleri kesiyordu. Annesi çadırdan dışarı koştu.

“Anne bak kuşlar büyük...” dedi Beritan, sözünü tamamlayamadı.

Annesi, Beritan'ı kucaklayıp az yukarıdaki kayalıklara doğru koşmaya başladı. Oysa modern dünyada hız tutkunuydu insanlar. Yenme ve yenilme üzerine kurulu bir düzenin varlığından habersizlerdi belki. Madenlerin icadı insan yaşamını çokça ileri taşımıştı da, ilericiiliğin ölçütü neydi diye sorgulanmamıştı. Gökyüzü uçaklarla doldu o anda. Dönüp dönüp bombalarını bıraktılar tek tek. Yere düşen her bomba, toprağın karnını deşiyordu. Öyle sarsıldı ki dağ, her sarsılma bir hıçkırığa dönüştü. Göğsünde yaşayan her canlı için hıçkırdı; sararmış otlar, taşlar, kuşlar, insanlar... Her nefes için incindi dağ. Ağustos sıcaklığında acıdan buz kesti toprak.

Yaralı güvercinin acısı insana, insandan rüzgarda salınan kuru otlara, dağa geçti. Ağırlaştı hayat. Zamanın olmadığı ya da 'modern' bakışla uyummadığı o yerde hıza yenilmişti hayat. Dağ, insan çığlıklarıyla yeniden hıçkırdı. Küçük bir taş parçasının ardına yetişememektir ölüm. İnsan bedeni toprak ile ne kadar karışıp seçilemez hale gelir. Buna, zerreye dönüşmek de denilemezdi. Toprağın her zerresi de, insandan kaçarcasına yeniden kendine dönüşme çabasıdaydı. Bilemezdi, kaçmak yeniden aynı ana dönmektir.

Beritan, kara kıl çadırların ortasında, annesinin kucağındayken, gözleri ilk defa gördüğü büyük kuşlardayken... Onlardan korkmayı bile öğrenemedi.

İnsan bedeninin nehirleri söküldü yatağından. Toprak nehirlerle, insan damarları ile hayat bulurdu. Damarlar söküldü mü yatağından, kaynak kururdu. Göz, bu şaşkınlıkta gördüğüyle kalakalırdı. Peki henüz yatağını yeni bulmuş nehirlerle ne olurdu. Onlar ağaç dalında yeni çıkmış taze bir sürgüye, topraktan boynunu uzatmış incecik bir filize benzerdi. Küçük bir rüzgar dahi incitebilirdi onları. Her bir parçası ölüme yol açan bunca demir yığınının nasıl dayanabilirdi küçük bedenler.

Bu, ağlayanı olmayan bir savaştı. Gözyaşları insanın içindeki uzun labirente akıp gitmişti. Dağın eteğine kümelenmiş kara kıl çadırlarda yaşayan insanlar da dahil çoğu canlı hayatın sonlanışını ya da dönüşümünü göremedi. Savaşın orta yerinde bölündüler. En kötüsü ise geride kalanları bekliyordu. Geride kalmak yoktu. Ölenden daha önce yitmek vardı.

Dört yaşında Beritan, annesinin kucağında, ebediyen...

Her ölüme zorlanmışlığın ardında evrene saçılmış ruhlar oluşur. Dünyada kaybolmak yetmez onlara. Toprağın zerrelere birisi olmak da az gelir, böylece evrenin karanlıklarında bölüne bölüne dağılırlar. Her biri başka yaşantıları da böler. Oysa sanırsınız ki, bizden ne kadar uzak olursa ölüm ve trajedi, o kadar yaşarız. İnsanın en büyük yanılgısıdır bu. Olmayan bir zamanı yaratıp oyalandı. Evrende uzaklık yoktu. Asıl uzaklık ruhuyla arasında yarattığıydı. O uzaklık kapanmadıkça küçük kız Beritan'ın her bir parçası evren boyunca genişleyecek, o demirlerin hızını fazlasıyla aşacaktı.

Kara kıl çadırlardaki sadece kan lekeleri değil, bedenlerden parçalar...

İnsan tarihi boyunca hiçbir savaş sadece ordular arasında yaşanmamıştı. Güç, acı çektirme üzerine kurulduğundan her zaman bunun daha yeni yolları aranırdı. Halbuki yenisi çoktan tükenmişti. O 'en güçlü'lerin deyimiyle en ilkeli ya da en modernini farketmezdi. Sonuç daha çok acı çektirmek ve öldürmektir. Nerede ve nasıl olursa olsun ölümün rengi aynıydı.

Savaş denen trajediye kurallar belirlemenin değeri oldu mu? Savaş yaşandığı her coğrafyada en küçük canlıya dek uzanır. Yerin altında ya da gökyüzünde farketmezdi.

Kara kıl çadırların kümelenildiği dağın buz gibi suları kırmızı, gri aktı. Ölüm kokusu sardı dağı. Uçaklar tüm bombalarını tüketip geri gittiklerinde dağın yamacında inleyişlerin, bağırıışların eşlik ettiği yeryüzü cehennemi kaldı. Toz, toprak içinde saklandıkları kayaların ardından çıktığında sağ kalabilenler -ki onlardan çok uzakta bir kelimeydi bu- birbirine tutunarak patikadan aşağı indiler. Nereye gittiklerini bilmeden sadece yürüyorlardı yaralarıyla. En yakın köye ulaştıklarında köylüler korkuyla karşıladı onları, ölümlerini gömmek için yeniden dönebildiklerinde ise çok zaman geçmişti. Tanıdık bedenleri yeniden birleştirmek çok uzun yıllarını aldı. Bir bedeni birleştirdiklerini düşündükleri anda eksik bir şeyler çıkıyordu. Yinelenen bir ceza gibi ölüm ile yaşam arasındaki o arafta bedenleri birleştirmek için çırpındılar. Dağılan bir beden yeniden tamamlanabilir miydi? Evrenin karanlıklarına dağılmış ruhların bedenlerini birleştirmek zordu da bunu bilemediler.

Yolculuk çoğu zaman içe döner. Yüreğin patikaları boyunca nefes nefese koşarsın. Gözün gördüğü katlanılamaz olduğunda o iç patikaların birinde yığılıp kalırsın. Devam edebilmen için asıl gücü oradan alırsın. Farkında olmasa da insanı hiçbir zaman yalnız bırakmayan yüreğidir.

Güneş dağların ardında kaybolurken, kuşlar dönüyordu gündüz ile akşamın arasındaki alacakaranlıkta. Onca kalabalıklarında birbirine değmeden uçuyorlardı. Pek uçmak denmezdi, divane bir dönmekti. Çırpınmak gibiydi. Güneşin yitmesiyle başlayan bir çırpınma. Yol ilerledikçe sayıları arttı. Karanlıktan az önce simsiyah bir bulutu andıracak kadar çoğaldılar. İncecik sesleri gecenin uzun şarkısı oldu. Gündüz olup biten her şey için, ölenler ve geride kalıp da en önde gidenler için sevginin şarkısı. Gece koyulaştıkça şarkı uzadı. “Heval ben dayanamıyorum, ölüyorum” diyen yaralı kadının sesine karıştı. Karşıdan başka biri, “Dayanacağını biliyorum. Bak gecenin şarkısı başladı, sabaha gidiyoruz” diye yanıtladı.

Küçük Beritan koşarak geldi.

“Heval bu şekerler benim mi” diye sordu, her zamanki neşeli gülümseyişiyle.

Savaşçı küçük avucuna bir şeker bıraktığında geceye dokundu ve bir kapı açıldı.

“Bak çadırımız orada gel sana bir tas su vereyim” dedi Beritan.

Kapı ardına dek açıldığında kuşlardan bir bulut doluştu. Beritan da sevinç çılgınlıklarıyla onlarla birlikte kapıdan geçiyordu.

**

Enfal

Hatırlıyorum; yalınayak dağlara koştuk. Bizi korusa onlar korur dedik. Ama devletlerin kötülüğü sınır tanımadı. Ne dağ kurtulabildi bu kötülükten ne de biz. O günden sonra ekmeğimiz, suyumuz, toprağımız acı doldu. Uzun yıllardır acı, gözümün içinde duran bir kıymık gibi hep incitiyor.

Enfal tanığı ve mağduru Qedife'nin sözleri

Çölün Çılgınları

Zamanı doğuran dağın güney ovalarında, Germiyan'ın küçük bir köyünde ailesiyle birlikte yaşayan Hacer, göğsünün sol tarafında keskin bir acıyla uyandı. Gece boyu süren kanlı bir savaştan kurtulmuş yaralı bir beden kadar yorgundu. Yeniden doğuşunun on beşinci yılındaydı. Kim bilebilirdi ki dağın kuzeyinde yaşamış olan Elî'den elli yıl sonra dağın Güney eteklerinde zaman tekerrür edecekti. Dağın kavmi yeniden yollara dökülecekti. Şikeftlerde yeniden çılgınlıklar kopacak, yine dönüp kendine soracaktı kadınlar, “Neden, ne yaptık ki bunca kötülük bize reva görüldü?”

Dersim'de kaybolan Elî'nin oyun arkadaşı Hacer'in Germiyan'ın bir köyünde belirmesi ile kaybolması bir oldu. Dediler ki, her şey o duanın okunması ile başladı. Neden, dedi Hacer. Neden bir dua bunca yıkıma yol açsın ki! Hepimiz dualardan doğmadık mı, ilk duanın ağızdan çıkmasından bu yana çok zaman geçti.

Bağdat dedikleri diyarda saraydaki tahtında oturan kişi, kutsal kitabın sekizinci suresinin altmış dokuzuncu ayetini okudu. *Fe kulû mimmâ ganimtum halâlen tayyiben vettekullâh(vettekullâhe)-Artık ganimet olarak ele geçirdiklerinizden helâl ve hoş olarak yiyin ve Allah'tan korkun!*

Ve dedi ki: “Adını el-Enfal koyduk. Onlar, Arap ülkesi Irak'ta fazladan yaşayanlardır. Onların camilerindeki ezanı susturun, deyin ki onlar imansızlardır, kökleri olmayan belirsizlerdir, yaşamak onlara haramdır. Gidin, köylerini ve evlerini yıkın başlarına, omuz üstünde baş koymayın. Kadın ve çocuklara dahi acımayın, kökleri yeşermesin bir daha. Bunun için sekiz merhale verdik. Birden sekize dek ulaştığınızda, sefil, ekmeğini dahi yapamayan aciz topluluktan başka bir şey kalmasın.”

Sual ettiler, “Aman dileyenlere, baş eğip iman edenlere ne yapalım?”

Dedi ki, “Baş eğenlere kanmayın. Onlar da baş eğmek yoktur. Kavmine ihanet edip baş eğenler bir gün sana da ihanet eder. Hiç kimseyi affetmeyin. Ellerinizdeki kağıtlarda ne yapacağınız yazıldı. Sorularınız

ve de kuşkularınız olursa bilin ki bu fazlalıklardan kurtulmak için her yol mübahtır. Hiç kuşkusuz siz de payınızı alacaksınız.”

Surenin okunması bitince Hacer’in dili tutuldu.

Önce zamanı doğuran dağın güney etekleri ‘yasak bölge’ ilan edildi. Sarayda oturan kişinin komutanları, muhafızları, özel kuvvetleri, komandoları, pilotları, valileri, memurları ve de fazla görülenlerden yanına aldığı kişiler dağıldılar dağın güney eteklerindeki şehirlere, köylere, mezralara... Uçaklarla bombaladılar, kimyasal silahlar attılar. Öldürebildiklerini öldürdüler. Kalan dağ kavminin insanlarını yaşlarına, cinsiyetlerine göre ayırdılar. Kafileler halinde askeri kamyonlara doldurup, yaptıkları toplama kamplarına götürdüler. Dağdan olabildiğince uzağa... Orada insanların üzerinde her türlü işkenceyi denediler. Geçilmedik utanç duvarı kalmadı. Köyleri yakıp yıktılar, eşyalara ganimet diyerek el koydular. Dağlara kaçabilenler gelip de yerleşmesin diye evlerini, camilerini, okullarını yıktılar, su kaynaklarına beton döktüler. Hayvanlarını öldürdüler, meyve ağaçlarını, bahçeleri ateşe verdiler.

Dersim’de askerlerden kurtulmak için fırsat bulduklarında kendini uçurumlardan atan kadınların yankısı Germiyan’da bedenlerini köprülerden sulara atan kadınlardı. Ne kadar uzun bir yankıydı ki, elli yıl sonra yeniden onlara geri gelmişti.

Ve ölüm kampları kurdular.

Al Salman şehrinin uzaklarında Samawa çölünün ortasında toz bulutlarının içinde kurulan ölüm kampına Nugre Salman dediler. Küçük pencereleri büyük odaları olan çöl renginde bir kaleydi. Orada ölümü bulabilenler şanslı sayılırdı.

On beş yaşındaki Hacer de, Nugre Salman’a bir kadın kafilesiyle götürüldü. Kanlı insan bedenlerinin sere serpe dağıldığı yakılmış köylerden, yollardan geçtiler. Kamyonu tıka basa doldurdıkları için oturacak yer yoktu. Ayakta birbirlerine tutunarak kalabiliyorlardı. Hacer, kasanın bir kıyısında demirlere tutunmuştu. Kırmızı çiçekli mavi elbisesi üzerindeydi. Zorla evden çıkarılmadan önce son anda siyah hırkasını üzerine giyinebilmişti. Kışın son demleri olsa da hava hâlâ soğuktu. Başına sardığı yazma rüzgardan dolayı geriye doğru kaymıştı. Alnına düşen perçemleri bir sağa bir sola salınıyordu. Tenini donduran rüzgarı hissetmemesine sebep, köyün diğer kadınlarıyla birlikte o kamyon kasasına konuldukları ana dek yaşadıklarıydı. Çocuktular ama başlarına geleni anlayacak zamandaydılar.

Kızlardan bazıları ağlıyordu, bazıları da endişeyle nereye götürüleceklerini tahmin etmeye çalışıyordu. Hacer, kamyonu bindirildiğinden beri hiç konuşmamıştı. Kara gözlerini uzak bir yere ya da zamana dikmişti. Aynı şeyleri ikinci defa yaşamanın sabrı mıydı, yoksa Dersim’i unutup gaflete düşen kavmine duyduğu öfke miydi onu suskunluğa iten. Zaman neden kendini Hacer’in hayatında sınıyordu. Tüm ağırlığıyla yüzyılı kaldırmak Hacer’e mi düşmüştü. Gencecik bir omuza mı yüklenmişti bu kadar yük. İsteddiği her şeye sahip olabilen, şatafatlı saraylarda oturan bir adam ondan mı korkuyordu. Bu kadar mı küçülmüştü dünya, ki aynı şeyler gelip onu bulmuştu. Köyünde değilse nerede azıcık soluklanacaktı. Ne sevdikleriyle yaşadığı dağbaşındaki taş ev ne de Germiyan’ın bozkırlarındaki iki gözlü dam da huzur bulabilmişti. Sanki bir kabusun içindeydi, elli yıldır uyanmak istiyordu ama bir türlü uyanamıyordu. Bedenindeki yorgunluk artmıştı. Kendini bıraksa kamyonun kasasına düşüp kalacaktı. Yapamazdı, nedenini bilmiyordu ama ayakta kalmalıydı.

Dağlar geride kaldı, toz bulutlarıyla kaplı çöllere yol alıyorlardı. Hayatın kaynağı dağın eteklerinden kuru bir dünyaya atılmışlardı. Kurumuş kemiklerin renginde artık yaşam emaresi kalmamış kumlar, tepeler... Derlerdi büyükler, tek dünya bu değil, ne dünyalar var, yaşadığınız dünyaya şükredin, derlerdi de inanmazlardı. Varmış işte dünyadan da beter dünyalar varmış. Bir yeşil tanesinin olmadığı kurumuş yerler, işte gözlerinin önünde uzanan tek manzara buydu. Geçmiş bir zamanda toprakların damarlarındaki tüm yaşam öz suyunu, ışığını, besinini çekip almışlardı. Sömürmüşlerdi. Verimliliği, besleyiciliği, sağaltıcılığı kalmayan bir yere dönüştürmüşlerdi. Sanki bu çölü onlar için hazırlamışlardı. Sonra da onları atmışlardı ruhu çekilmiş topraklara. Topraklarda can olsaydı, insan gördüğü zulmü toprağa dönerek sağaltabilirdi.

Saatler sonra kamyon durdu, askerler, silahlarının dipçikleriyle çocukları ite kaka kamptan içeri koydular. Çocuklar, gördükleri karşısında donup kaldı. Askerler, dipçik darbelerini daha da sertleştirdi. Onları büyük ama tıka basa dolu bir salona götürdüler. Tüm insanlar iç içeydi, ancak oturacak kadar yer vardı. Kendilerini, insan eliyle başlatılmış bir tufanın içinde bulmuşlardı: Acıdan inleyenler,

merhamet dileyenler, öfkelerini bileyenler, ağlayanlar, hayatı ağır bir yük gibi sırtında taşıyanlar, “ekmek, su” diye diye son nefesini veren çocuklar, dua eden kadınlar, suskun yaşlılar... Yiyecek desen bir kuru ekmek, su ise kirliydi. Bir parça ekmeğe ulaşmanın sonucunda bedenlerinde korkunç yaralar açılıyordu. Bir de zayıf düşmüş vücutlarına dadanan böceklerle mücadele etmek zorundaydılar. Çölde ölsünler diye bebeğinden seksenine kadar herkesi oraya doldurmuşlardı. Orada hayatın her anını eziyete çevirmişlerdi.

Nugre Salman’dan kaçışın yolu yoktu, günlerce çölde yürümeye kimsenin takati kalmamıştı. Etrafları yüksek duvarlar, silahlı askerlerle sarılmıştı. Korkunç olan silahları değildi, insanlara eziyet etme konusundaki kinleri ve istekleriydi.

Hacer, bu mahşerin içinde bir kenara ilişip oturdu. Dizlerini karnına çekti, bacaklarını kollarıyla sardı. Başını kucağına gömdü. Ne kadar öyle kaldı, uyudu mu, yoksa günler mi geçti. Orada zamanı bilmek zordu, bilsen dahi gün güne eşit değildi ki, zaman olabildiğince ağırdı. Ağlama sesiyle başını kaldırdığında tanımadığı bir kadınla göz göze geldi. Çocuğunu göğsüne bastırmış ağlıyordu. Burada insanların yaşını tahmin etmek zordu. Herkesin bedeni açlıktan daha da küçülmüş, pörsümüştü. Yaşlılar ölüme yaklaşmış, orta zamanındakiler yaşlanmıştı. Gençler, orta yaşına ulaşmıştı. Çocuklar annelerinin kucağında bebek gibi görünüyordu.

“Bu benim ilk çocuğum, babasını bizden ayırdılar, ne oldu bilmiyorum” dedi kadın. Kolları çözüldü, çocuk bacaklarının üzerine düştü. Uyuyor gibiydi. Hacer, elini uzatıp çocuğun boynuna dokundu. İrkildi, geri çekildi. Yeniden eski pozisyonuna döndü.

“Nugre Salman’da olmayan şeyler istedi. Ekmek, su istedi. Bir bıçak bulsam kanımı içirecektim. Tırnaklarımla kanatmaya çalıştım kollarımı, bacaklarımı.”

Ellerini bacaklarının üzerine koyduğu çocuğundan çekti. Hacer’i inandırmak için kollarını sıyırdı, yara içindeydi. Hâlâ belirgin olan diş izleri, kapanmayan delikler, çürükler...

“Gördün mü? Bacaklarım da öyle. Ama çocuğum akıtabildiğim kanı emmedi. Anne ekmek, dedi. Ekmekle kan bir olur mu, aynı kefeye girer mi hiç. Bizi eziyet içinde ölelim diye buraya getirdiler. Çocuğumu gömecek bir avuç toprak yok.”

Hacer’in gözlerinden yaşlar döküldü, yanaklarından yavaş yavaş aktı.

“Şimdi versem çocuğumu, götürüp köpeklere atacaklar. Bir siyah köpek var etrafta dolanıyor, burada ölen kaç bedeni yedi de doymadı.”

Hacer’in gözünden akan yaşlar, boynunda bir yerlerde kuruyup kaldı. Daha fazla ilerleyemedi.

“Dünden beri hiçbir şey yiyip içmedim. Olsa da yemem artık. Beni de çocuğumla birlikte köpeklere atsinlar. Öte dünyada bizi bekleyen ne ola ki, cehennem bize bu dünyada yaşatıldı.”

Hacer, bunların hepsini hatta fazlasını yaşamıştı ya! Dersim’de mağaradaydılar, anneler ağlayan çocuklarını nasıl sustursunlar. Asker onları ararken, nasıl sustursunlar, “ekmek ekmek” diyen çocuklarını. Göğüslerine basarlardı, ömür boyu göstereceği tüm sevgiyi bir anda vermek istercesine basarlardı. Öyle basarlardı ki, artık nefes alamazdı çocuklar. Mağarada yüzlerce insan, annelerin göğsünde cansız çocukları... Ölü çocukların kalpleri, şikeftlerde susan kalabalıkların göğsünde atardı.

Nugre Salman’ı dersin, kadınlar, ölen çocuklarını gömmek için delice yalvarıyorlardı. Cansız bedenlerin başında diz çökmüş, betona koydukları dizlerini dövüyorlardı. Günlerce aç kalmaktan suyu tükenmiş, derisi kemiklere yapışmış, ruhların terkettiği cılız bedenler için bir parça toprak istiyorlardı. Gömülememek, yeniden toprağa dönememek ölmekten de ağır bir cezaydı. Bu cezayı anlatacak kelime yoktu insan dilindi. O kalbi ezip geçen fırtına annelerin içinde yaşanıyordu. Bu kavmin topraksızlığı Nugre Salman çöllerinde başladı. Anneler, çocuklarını gömemediğinde başladı.

Anneler, çocuklarının bu çöllerde yitmesini istemiyorlardı. Başına dikecekleri bir taş istiyorlardı. Bir taş, sevdiklerinin orada olduğunu bilecek. Onlar için sevdiklerini, çocuklarını saklayacak bir dikili taş. İsimleri yazılı olmasa da sadece onların bileceği bir taş olmasını istiyorlardı. Elbet geçecekti bugünler geçip gittiğinde kolayca bulacaklardı o yeri, çocuklarının yerine onları saklayan dikili taşı öpecek, koklayacaklardı. Taşa minnet duyacaklardı. O zaman Kuzey topraklarından Güney topraklarına bilinmezlik ortadan kalkacak, tüm kayıp sevgililere kavuşulacaktı. Dağın eteklerine dağılmış kavmin çocukları için yeni bir çağın başlangıcı olacaktı.

Nugre Salman’ı çocuklarının bedeni üzerine örtecek bir avuç toprağı olmayanların yurtsuzluğu olarak anılsın, diye düşündü Hacer. Birine beddua etmek isteyenler, ey kendini yaratan, bu zalimin yolunu

Nugre Salman’a düşür. Nugre Salman’da yaşananları onların yüreklerine düşür, desinler. Açlıktan bir avuca sığar hale gelen çocukların bedenlerini örtecek bir avuç toprağı bile bizden esirgeyenlerin bedenleri topraksız kalsın. Onlar yarattıkları cehenneme düşsünler.

Her gün birileri ölüyor açlıktan, yokluktan, en çok da kimsesizlikten. Açlıkla başa çıkılabiliirdi.

Susuzlukla başa çıkılabiliirdi. İşkenceyle başa çıkılabiliirdi. Ama başa çıkılması daha zor şeyler vardı.

Parsellenen dünyada kimsesiz kalmak! Tarihin hangi durağına kadar gidileceğı bilinmeyen zaman

boyunca yurt edindiğı toprakta yurtsuz kalmak! Hacer de başa çıkamadı bu kimsesizlik ve

yurtsuzlukla. Canını alması için yaptığı duaları nereye dağıldı ki! Ah evet nasıl unutabiliirdi ki, nesiller

boyu sürececek demişti kayaları yumruklayan kadın. Zaman da ihanet de yineleniyordu. Kardeşliğe

ihanetin bedeli, yeni bir ölüm yolu oluyordu.

Peki yanı başlarında bir cehennem kurulmuşken, bu şehrin insanları nasıl yaşıyordu, nasıl

bakabiliyorlardı birbirlerinin yüzüne. Şehrin sakinlerinden kimse kör olmadı mı? Karşılıksız sorular

soruyordu Hacer.

“Kimse kör olmadı. Çünkü onlar bizi görmemeyi yeğliyor” dedi kucağında çocuğunun cansız bedenini taşıyan kadın.

Konuşmaya mı başlamıştı. Hayır konuşmamıştı, bundan emindi. Ama kadın nasıl onun düşüncelerini

duyabiliirdi. Hacer, bunları düşünürken, bir asker yaklaştı, Arapça küfürler ederek kadının kucakındaki

çocuğı tek bacağından tutarak çekti. Kadın ne kadar tutmak istediye de gücü yetmedi. Asker

bacağından tuttuğı çocuğun bedenini kapıya doğru atıp, “Al bu leşi de at gitsin” dedi. Sonra kadına

tekmelerle vurup geri gitti. Hacer, iyice duvara yapışan kadına uzandı, başındaki yazmayı düzeltti.

Kadın yüzünü ona döndü. Göz kapakları ağırlaşmıştı, zorlanarak açtı gözlerini. Hacer’in ayağına

dokundu.

“Beni merak etme. Yakında çocuğumun yanına gideceğim. Ama sen daha çocuksun, hâlâ inandığın bir allah varsa sana yardımcı olsun. Çünkü benim artık yok” dedi ve yeniden başını duvara dayadı.

Ertesi gün askerler, tüm salonları dolaşarak genç kızları çekip aldılar. En küçüğü 11 en büyüğü de 17

olan kız çocukları avluda topladılar. Hacer’i kolundan tutup çektiklerinde, çocuğı ölen kadın kalan son

gücüyü bacağına sarıldı. Askerler kadını tekmeledi, Hacer’i alıp avludaki kızların arasına koydular.

Hacer’in dili çözüldüğünde tek bir soru sordu.

“Kuzey ne tarafa düşer?”

Biri ona kuzeyi işaret etti. Hacer kuzeye döndü yüzünü, dizlerinin üzerine çöktü. Gözlerini kapatıp

konuştu içinden.

Yurdum sana döndüm yüzümü, kalbimi. Bu çölden kurtulup bir daha sana dönebilir miyim

bilmiyorum. Ruhumu sende bıraktım. Annem, babam, kardeşlerim, köyüm, yurdum... Bilmenizi

isterim ki, Hacer diyecekleri biri artık yok. Kemik, et ve kandan ibaret bir canlıyım. Ama Hacer değilim,

bu bedene yapacakları hiçbir şey ruhumu kirletemeyecek.

Yirmi kız çocuğunu askeri kamyonun kasasına bindirdiler. Artık ağlamıyorlardı. Nugre Salman’da

ağlamayı da unutursun. Bir zaman ağlardın, sonra gözlerinde akacak yaş kalmazdı. Ruhun göç eder.

Safi bir beden olarak kalırdın, kupkuru, kurumuş bir ağaç gibi. Kim bedenine ne yaparsa yapsın acı

duymazdı, can çoktan çıkmıştır. Ruhuyla uzak dağların yolundadır. Hacer de öyle olmuştu. O kızların

arasında özsuğu çekilmiş kuru bir fidan gibi götürüldü.

Kuzeyde Hacer, kavmiyle birlikte batıya sürülüyordu. Güneyde Hacer, çöl şehirlerine elleri ve gözleri

bağı götürülüyordu. Belki tek Hacer vardı. Ruhu doğduğı yere göçerken, prangaya vurulmuş bedeni

çölün şehirlerindeydi. Kim her Hacer kendi kaderini yaşadı diyebilir. Kim bu Hacer farklıydı diyebilir.

Aynı kavimden olduğı kesindi. Kim kuzey ve güney birbirinden uzak diyebilir. Dersim’de kaybolan

Hacer, Nugre Salman’da yeniden kayboldu. Yaşayan tek kardeşi, çok aradı Hacer’i ama hiçbir yerde

bulamadı. Derler ki, Hacer, hâlâ zorla götürüldüğü çölün şehirlerinde dolanmaktadır. Yeniden dönmek

için dağ kavminin zamanını beklemektedir.

Xanimşa’nın Oğulları

Goptapa köyünde Xanimşa, Saddam'ın askerleri geldiğinde çocuklarına öğlen yemeği hazırlıyordu. Çok sevdikleri pirinç ve etli bamya. Üç gözlü evinin avlusundaki ocakta ateş yakmıştı. Bamya pişmişti, pirinci ateşin üzerine koyacaktı. İki kaşık yağı tencereye koydu, eriyince pirinçleri içine attı, kavurduktan sonra kaynamış suyu ekleyecekti. O anda gökyüzünde uçaklar belirdi. Xanimşa, dağdaki peşmergeleri vurmak için geldiklerini düşündü. Bu topraklarda ne zaman bir rahat yüzü göreceğiz, diye mırıldandı. Pirinçler kavruldu, üzerine suyu ekledi. Köyün içine ilk bomba düştü. Ateşin başından kalkıp dışarı fırladı. İkinci bomba biraz daha yakına düştü. Bombanın basıncıyla yere savruldu. Bir an tüm köyde büyük bir felaket kargaşası başladı; ard arda patlayan bombalar, hayvanların seslerine karışan insan çığlıkları, koşuşturmaca...

Bombalardan kurtulabilenler dağlara doğru koşmaya başladı. Kimisi ayakkabısını giymeye bile fırsat bulamamıştı. Xanimşa, düştüğü yerden zorla kalktı. Ateşin üzerindeki tencere aklına geldi. Pirincin ateşi de gürdü, azaltamaya fırsatı olmamıştı. O an bir bomba daha düştü. Xanimşa da koşan kalabalığa katıldı.

“Çocuklarım, çocuklar nerede” diye bağırdı. Dönüp geriye baktı, toz ve dumandan bir şey göremedi. Kalabalıkla sürüklendi, araba yoluna çıktıklarında önleri, asker arabaları tarafından kesildi.

Bir dua ile başlayan katliam, ardında ölümler, yakılmış köyler, işkencede sakatlanmış insanlar, kayıp kadınlar ve çocuklar, ruhları hırpalanmış bir halk bırakıp son bulduğunda Xanimşa, çıkarıldığı ölüm yolculuğundan kurtularak evine döndü. Altı erkek çocuğuyla birlikte Goptapa köyünde yaşama yeniden başladı. Kısa zamanda büyüyen oğullarına bakıp, demek insanı gördükleri büyütürmüş, dedi Xanimşa.

Yüreklerinde yitirdiklerinin acısını taşıyarak evlerini yeniden kurdular. Hiç olmazsa yeniden yaşamı kuracak toprakları vardı. Üzerinde ağaçlar, çiçekler gibi yeşerdikleri toprak. Bedenleri aynı suyla beslenen toprak. Derler ki, insan bedenindeki su, üzerinde doğduğu toprağın suyuyla aynı zerrecikleri taşırmış. İnsan bu yüzden doğduğu toprağa benzemiş, ne kadar incinirse incin yüzünü oraya dönermiş. Bedeni paramparça olsa da, sevdiklerini yitirse de kalbi hep orada atarmış, nereye giderse gitsin döneceği yer doğduğu topraklar olurmuş. Yeter ki bir parça ülke toprağı koklasın yetermiş iyileşmesine. İnsanın yaşamını, doğduğu topraklar belirlerdi.

Avluda bomba parçalarının üzerine düştüğü pilav tenceresi delinmişti. Oğulları, yeni bir tencere, mavi emaye çaydanlık, üzerinde yemek yedikleri bakır sini aldı. Anneleri kendine yeni fistanlar diksin diye rengarenk kumaşlar serdiler önüne.

Xanimşa, bu hayatta en çok oğullarını severdi. Her birini doğurduğu anı hatırlardı. Büyüdükleri zamanın her ayrıntısını, en sevdikleri yemekleri, elbiseleri, neye güleceklerini, neye kızacaklarını, güçlerinin neye yeteceğini... Hepsini tek tek ruhuna dek tanırdı.

Xanimşa'nın oğulları yeniden çalışmaya başladı. Sabahın ışıklarından önce evden çıkıyor, akşam da karanlık çökünce dönüyorlardı.

Xanimşa'nın avludaki ocakta hazırladığı yemekleri hep birlikte yiyorlardı. Eski zamanlardan bahsediyorlardı.

Bir akşam yemek sonrası Xanimşa, “Her şey bitti diyorlar. Artık bir ülkemiz var. Kimse bizi öldüremez. Adamı asmışlar, bize bir şey yapamayacak. Artık karanlıklara saklanmanıza gerek yok” dedi.

Büyük oğlu Kamiran, “Anne hiçbir şey bitmedi. Kavmimiz biraraya gelmedikçe de bitmeyecek. Babam da geri dönmedi. Hâlâ bizi kimse hatırlamıyor. Sen kimseye eve döndüğümüzü söyleme. Bizi çöllere götürüp öldürürler. Sakın kimseye söyleme” dedi, annesinin elini tutarak.

Xanimşa'nın gözleri doldu, bir daha oğullarını kaybedemezdi. O da ölürdü, dayanamazdı bu kedere. Kamiran'ın başını okşadı. Ne kadar büyüye de Kamiran'ı kollarına aldığı ilk anı hatırlıyordu, tattığı o ilk duyguyu da...

“Yok oğlum söylemem merak etme” dedi. “Diyorlar, dağın kuzeyindeki savaş güney eteklerine de sıçramış. Yine kardeşi kardeşe vurdurtuyorlarmış. Günahlarımız artıyor.”

Hayıflandı, elini dizlerine vurdu.

“Başımıza gelenler hep bundandı. İkimizde birlik olsaydık düşmanlarımız bizi kolay kolay yıkamazdı. O zaman saklanmamıza da gerek kalmazdı” dedi küçük oğlu Pawan.

Xanimşa, Enfal'den sonra sevdiklerini yitirmenin azabını derinden yaşamıştı. Ah, ediyordu. İnsan nasıl bir varlıktır ki, yitirmeden sevdiklerinin kıymetini bilmez. Birarada oldukları zamanın hiç bitmeyeceğini

sanır. İnsanın başına ne geliyorsa, hep aldanmışlığından, cehaletinden, diyordu. Oğullarıyla gurur duyuyordu. Benim oğullarım, diyordu. Şu köydeki herkesten daha iyi biliyor gerçeği. Yaşadığını sanan zavallılar!

Xanimşa, gece yarısı olunca altı yün yatağı yan yana açıyordu. Onlar için her baharda yıkayıp güneşe serdiği saf koyun yününden yatak, yorgan, yastık hazırlamıştı. Sabah oğulları evden çıkınca, güneş doğmadan önce yatakları toplayıp duvardaki dolaba dizerdi. İçleri beyaz patiskadan, dışları kırmızı, yeşil, turuncu, mavi saten kumaşlardan kat kat yorganları üzerine koyardı.

O gün komşusu Naze, sabah erken şeker istemek için evlerine gelmişti. Aralık kapıdan Xanimşa'yı yatakları toplarken gördü.

"Pur Xanimşa bu kadar yatağı niye serdin, misafirlerin mi vardı akşam?"

"Yok ne misafiri, yatakları havlandırmak için açtım" dedi Naze'ye hiç bakmadan.

"Bu soğukta ne havalandırması, zaten kimse kullanmıyor."

"Sen ne karşıyorsun benim işime, istediğim zaman yıkarım da havlandırırm da."

"Tamam Pur Xanimşa kızma."

Naze, Xanimşa'nın sesindeki tedirginliği farkederek daha fazla soru sormamıştı. Onun tabağa koyduğu şekeri alıp gitmişti ama kafasında binbir türlü soru belirmişti. Xanimşa yalnız yaşadığı evinde pek misafir ağırlamazdı. Onun yalnız haline üzüldüğü arada misafirliğine gelenler de akşam yatışıya kalmazlardı. Kafasındaki kuşkular dağılmayınca her seferinde bir başka bahaneyle Xanimşa'nın evine gitmeye başladı.

Naze, birkaç komşusuna durumu anlatmıştı. Bir komşusu da, Xanimşa'yı avluda yemek yaparken görmüştü. Tek kişilik yemek değildi, tencereler doluydu.

"Pur Xanimşa misafirlerin mi var, bu kadar çok yemek yapıyorsun" diye sorduğunda yine kızmıştı. Sonrasında köyde içinde acımanın olduğu söylentiler başlamıştı. Xanimşa delirmiş, ölen oğulları için her gece yatak seriyor, yemek yapıyor. Tabii ya kolay değil altı çocuğunu da bir anda yitirdi, tek kızı kaldı o da çok uzakta.

Xanimşa, böyle düşünmelerine, konuşmalarına kırılmadı. Böylesi daha iyi, gerçekten oğullarımın yaşadığını bilseler tehlikeli olur, varsın benim deli olduğumu düşünsünler, dedi. Hatta o günden sonra biraz rahatladı. Akşam oğullarına anlatıp hep birlikte güldüler.

Naze'yi o gün kapısının önünde gördüğünde bal rengi gözlerini, meydan okurcasına ona dikti. Başını bir suçluyla konuşur gibi aşağı yukarı salladı. Sesini yükseltti.

"Hep senin kafanın altından çıkıyor bunlar. Yapacak başka işin yok mu, benimle uğraşıyorsun."

Naze, onu kırmaktan korkuyordu. Söylentilerin önünü açtığı için biraz suçluluk hissetmesine rağmen birilerinin Xanimşa'ya gerçeği söylemesi gerektiğini düşündü.

"Ben ne yaptım Pur Xanimşa, yapma böyle, bizim de çocuklarımız, yakınlarımız öldü. Hâlâ çocukların için yatak seriyorsun, yemek yapıyorsun. Söyle Pur Xanimşa, aç-susuz Arap çöllerinde öldüler diye her gün şu tepedeki mezarlarına su döktüklerin kimlerdir?"

Naze, kendini tutamamış, tüm köyün konuştuğunu bir anda söyleyivermişti. Sorusu, bir hançer gibi Xanimşa'nın kalbine saplanmıştı. Sapladığı gibi geri çekilmiş ne kadar derine gidebileceğine bakıyordu. Xanimşa, kalbine saplanan hançer nefesini kesmişçesine bir an kıpırdamadan durdu. Sonra başını kaldırdı, bedenini dikleştirdi. Hançeri çekip Naze'nin önüne attı.

"Gerçek senin iki dudağının arasında sanırsın değil mi? Gerçeğin ne kadarını biliyorsun ki sen. Hiç kimse bir yere gitmedi. Gitti dediklerimiz yanımızdadır. Görmüyorsanız ben ne edeyim. Sizin görmenizi ben sağlayamam. Herkesin gördüğü kendinedir. Bir de çocuklarımı hâlâ görebildiğim için beni kınıyorsun."

**

Halepçe'nin Yaralı Göğü / Halepçe'nin Ağzı

Her tarafta kuşlar vardı; inleyen, acıdan haykıran kuşlar... Bazılarının gözleri yuvasından çıkmış, bazılarının kanadı, bazılarınınnsa ayakları kırılmıştı. Gökten dolu yağar gibi kuşlar yağmıştı. Hepsi de insanlar gibi inliyor, yardım istiyorlardı...

Halepçe'nin tanığı Elwan'ın konuşmasından/Halepçe-Sonsuz Umut belgeseli

Değirmen taşı

Çöl ile dağın arasına sıkışmış kalabalık şehirlerin yolcusuyum bir süredir. Dağın sırrına erecekken toz bulutlarının altında kalan, çölün bilgisine ulaşacakken dağ rüzgarlarıyla savrulan şehirler, yamaçlar boyunca kurulmuş bakımsız köyler... Yürünmekten yorulmuş topraklar, sarsıcı bir yalnızlığın pençesinde. Bir değirmen taşı gibi öksüz bırakılmışlar, hayatın olabildiğince en uzak kıyısına atılmışlar. O değirmen taşı dönebildiğince varoldu, başkalarının karnını doyurabildiğince. Buğday tarlalarının gölgesinde yükseldi. Taşın öğüttüğü hep uzaklara bölüştürüldü, dibine bir parça ekmek kaldıysa iyiydi. Buğday tarlaları tükenene dek döndü. Sular henüz taşların arasından çağıldıyorken.

Yeşil tarlaların yerini kum tepeleri aldığında, değirmen taşının son öğüttüğü bir dirhem kumdu. Yeşil azaldı, grilik çoğaldı. O vakit son dönüşünü yaptı değirmen taşı, ah çekerek durduğunda çevresinde onu duyacak kimse kalmamıştı. Herkes çoktan şehirlerin izbe sokaklarına, kenar mahallerine dağılmıştı.

Kendisine dokunan son insan eli yaşlı Çoman'ındı. Sevgiyle okşamıştı taşı. O zaman anlamıştı çağın değiştiğini. O zamandan beri toprağa vermişti kendini, artık tahta kaidelerle yükseldiği yerden toprağa inmişti. Yuvası olduğu börtü böcek ile suskunluğunu soluklandırıyordu. Ve başka bir gün yakınında yükselen kara kuyuları gördüğünde, yarısına dek gömüldüğü toprağında terkedildiğini hissetmişti. Deşilen toprağın inlediğini, giderek kurduğunu görmüştü.

Kara kuyular her şeyi yutabilecek denli aç gözlüydü. Onlarda doymak yoktu. Tüketen kelimelerden oluşan bir kafa verilmişti onlara. Nerede durmaları gerektiğini bilmiyorlardı. Yuttukça genişliyordu kuyular. Sadece topraklarca değil, insanlardan daha derinlere. Yarılıyordu yeryüzü.

Yaşlı Çoman'ın eli, son rüyasında değirmen taşındaydı. Taşın enerjisiyle kendisine ulaşan yarılmayı durdurmaya çalışıyordu. Ve taş, Çoman'ın gözlerinden akan yaşlarla hayat buluyordu kısacık anlarda. Çöktü bedenindeki nehirlerle, şalvarındaki yama giderek çoraklaşan toprağa değdi. İnledi, sızladı, ağladı, belki avazı çıktığıncaya haykırdı. Bunun son olmamasını dileyerek, düşüncenin karanlığına düşmeden. Avuçlarını toprağa değdirerek dua etti. Gözlerini gökyüzüne çevirerek yakardı. Mırıldandı, ondan önce burada yaşayanlardan öğrendiği tüm kelimeleri toprağa verdi, göğe saçtı. Altın tanelerinden daha çok, su damlaları kadar değerli. Dudaklarını değirmen taşına değdirdi. Taş bir kez daha inledi, sızladı. Çoman'ın tüm kelimelerini topladı yerden. Topladı, yarıldı. Topladı döküldü. Topladı parçalandı. Toprağa saçıldı her bir kelime ile. Kelimelerce uzadı, genişledi, kısaldı, daraldı, toprak ile bir olana dek. Çoman'ın yamalı dizinin değdiği toprağa karıştı. O zaman anladı yaşlı Çoman, gitmekten başka yapacağı bir şey kalmamıştı.

Gitti Çoman. Yol ömrünce uzadı. Hiç bitmesin istedi. Yol gittiğince gidebilsin, durmak olmasın. Ki durmanın ölüm olduğunu iyi bilirdi.

Çölün tozlu yollarına düştü. Caddelerde yalnız, buruk, özlem içinde suskunların bir üyesiydi artık. Dağ, orman geride kaldı; kalbin neşesiyle birlikte o yabancı, duru huzur da.

Şehirde kızı ve torununun yaşadığı eve yerleşti, duvarın dibinde yatacağı, oturacağı, yemek yiyeceği bir yer yaptılar.

Üşüdü Çoman, çok üşüdü. Çölün sıcak kentlerinde yaz mevsiminde dahi kalın elbiseler giyinmeye başladı.

Şehirlerin tekinsizliği ruhu incitir. Ruh yavaşça uzaklaşır bedenden, nefes alabileceği zamanı aramaya koyulur. Bedenler, duvarların arasına sıkıştıkça nefes alamaz. Şehirler sanrılarla doludur. Sanrının kentleri. Kutulara sığdırılan yaşamlar. Değirmen taşının unutulmaz dengesi, kaotik zamanların yeri.

Betonun insan yaşamına girmesinin ardından çoğaldı makineler. Öyle ki makinelerden insana yürüyecek yer kalmadı.

Öfkelendi Çoman. Her yürüdüğünde insana ayrılmış daracık sokaklarda yer kalmadığını gördü. O günden sonra yumdu gözlerini. Belki gözlerinin ışığını yiten ülkenin kalbinde bıraktı, değirmen taşına dökülen ışık parçalarıydı, kim bilir! Yitti o ışık, yitirdi. Görmek incinmekti onun için. Artık daha fazla uzağı görüyordu. Oysa herkes onun kör olduğunu söyledi.

Arabaların arasında dolanırken gördüm onu. Sima'nın elinden tutmuştu. Bir kutu kızvan sakızı vardı diğer elinde.

Bazen gözlerinden dışarı bir ışık sızıyordu. Işıkla doluydu Çoman. Uzaklardan getirdiği ışık içinden taşıyordu. Bakabilen, Çoman'ın içindeki yitik dünyayı görebilirdi. Ömrünce geçtiği tüm zorlu dönemeleri de. İnsanın yitirdiğinin henüz farkına varamadığı dünyanın kapıları, Çoman'ın gözlerindeydi. Belki şehrin sanrıları ile dolmasın diye kapadı gözlerini.

Çoman, torunu Sima ile kızvan sakızı satıyordu yollarda. Şehrin uzaklarında, olabildiğince dışında. Her sabah Sima ile elele tutuşup gün doğmadan tozlu yollara düşüyorlardı. Yol, onun için yaşayabilmenin bir başka haliydi.

Sima, sabah kalktığında Çoman'a seslenir ve onu uyandırır. Oysa Çoman'ın uyuyup uyumadığı muammaydı. Minderden ibaret yer yatağına uzandığında, onun için gecenin yarısı toprak sıvalı duvarların her biri düşlere açılan kapılardı.

Sabah ona dikkatli bakan gülümsediğini görebilirdi. Sima bunu farkederek ama görmezden gelirdi. İlk kez farkettiğinde "Dede niye gülüyorsun" diye sormuştu.

Gülümsemesi daha da belirginleşen Çoman, "Bir gün sana anlatırım" diye cevaplamıştı, "Zamanı geldiğinde."

Sima da o günden sonra susmuştu. Hatta bunu bir oyun haline getirmişti. Dedesini öyle gördüğünde o da gülümsüyordu. Bu Sima için, bir sırta ortak olmak gibiydi. Tüm bu olanlar Sima'nın annesi için anlaşılmazdı. Babasının can sıkıntısından sakız satmaya gittiğini düşünüyordu. Bir iki kez bundan vazgeçirmeye çalışmıştı:

"Baba bu sıcakta ne işin var yollarda. Bu çocuk da perişan oluyor ardından. Çok şükür yiyecek ekmeğimiz var, yapma böyle şeyler..."

Çoman'ın yüzüne yine bir gülümseme yayılmış, "Merak etme biz iyiyiz" demişti sadece.

Düşlerin kapısı nereye açılır. Hangi dar sokaklardan, kaç zamanda varılır oraya. Yeryüzünün hangi parçasındadır.

Çoman karanlıklarda buldu ışığını. Değirmen taşının toprağa değdiği o yol ayrımında yitirdiğini, karanlığın içinden çekip çıkardı.

Gelen her gece, kalbindeki aşıkla buluşmanın vaktiydi. Gece düşler vadisine açılan bir kapı olup önünde açılıveriyordu.

İnsan uykusunun en derinine daldığı vakit, Çoman, toprak sıvalı damdaki yer yatağından kalkıyordu. Kalbinin rüzgarı yol oluyordu ona. Çünkü kalbin rüzgarı ışığın tozunu taşır başka kalplere, çiçek özlerini yeryüzüne dağıtır gibi.

Ay ışığında gölgesi el verir Çoman'a. Evin arka bahçesinde, ışıkların çölün ufkuna değdiği noktada, kavak ağacının hışırtısına giderdi. Ağacın gövdesi iki bedeni taşıyabilirdi. Yaşlı bedenlerin, ağacın hışırtılarındaki ömürleri tanıyacağını bilirdi. Benzemekti bu. Çoman sırtını ağaca dayar dayamaz duyduğu ayak seslerinden anlardı Mara'nın geldiğini. Mara, yürümekten çok eser gibiydi. Sessiz adımlarla gelir, Çoman'ın yanına oturur, sırtını ağacın gövdesine yaslardı. Kalbin ışığı Mara, Çoman'ın sevinci.

Bu buluşma her gece olurdu. Çok az konuşurlardı. Ay ışığının altında ya da gecenin karanlığında düşlere dalarlardı. Kelimelerden öte bir dil vardı aralarında. Söz inceleyebilir, en dokunaklı yerinden kopabilirdi. Gecenin fısıltılarına karışıp kötülükleri uyandırabilirdi. Beton duvarlara çarpıp kırılabilirdi. Cam gibi parçalanıp caddelere dağılabilirdi. Zaman içinde geçirdikleri anlardan öğrendikleri, onlara sözlerin ötesinde bir dil kazandırmıştı. Toprağın diliydi bu. Sözün ulaşamadığına erişebilirdi, sözün ulaşamadığı gizemli koyaklara, yollara... Aldatıcı mekanlarda suskunluktan dinlenebileceği çayırılar yaratmışlardı.

Çoman ve Mara için gitmek başka bir çehreye bürünmüştü, kendilerini bulamadıkları bir şehirde. Göğün ve ayın diliyle...

"İnsan hep unuttu. Unutarak yaşamak insanın en öldürücü alışkanlığı oldu" dedi Çoman.

Hatırladı dilimlenen zamana aldırmadan. Bir yaş döküldü toprağa. Bulutların ardından çıkan dolunay Mara'nın yüzünü aydınlattı. Gülümsedi Mara. Ormanda erken açan çiçekler gibi yanaklarında kıvrıldı gamzeleri. Başka bir çağın habercisi gibi sustu.

Hatırladı ve söze dönüştü hatırladıkları:

"Bir ağaç kesildi gövdesinden orman ağladı

bir damla çözüldü kendinden deniz ağladı

ama insan

nice insan bölündü de gövdesinden

insan hep unuttu, daha fazlasını istedi

istemek insanın gerçek yıkımı oldu."

Gölgesine yaslanır gibi kentin varoşlarına yaslandı Çoman. Ertesi gün çölün yollarını aşındırdı. Gündüz çölün yollarında, akşamları düşlerin patikalarında yorgun düştü. Sonsuzluğunu gören her şeyin ötesinde aradı. İnsanın ne yaparsa yapsın, nereye kaçarsa kaçsın kalbinden gizlenemeyeceğini anladı. Sima'nın minik elleriyle çocukluğuna dokundu, Mara'nın gözleriyle yeryüzünü dolaştı her günde ve gecede.

Yerden kalkan toz içinde yeryüzünü çöle dönüştüren insanın öfkesine gözyaşı döktü. İnsanın birbirini duymasını engelleyen sesler arasında, araba egzozlarından yayılan şehrin kokusuna aldırmadan.

Çoman, Sima ile hâlâ arabaların arasında yürüyordu. Ellerinde, ağızları serinleten kızvan sakızlarıyla. İnsanın toprak ile temasını kesen arabalar, vurdumduymaz bir çağın çılgınlığıydılar. Ne kadar bağırırsa o kadar çok yükseliyordu motor sesleri. Çölün tozuyla kirlenmiş bir araba önlerinde aniden durduğunda yüzünü arabaya döndü Çoman, gözlerini uzak dağlara. Arabanın içinde elleri toprağın rengini almış bir ihtiyar oturuyordu. Elini selam verircesine arabanın camına dayadı. Çoman, yaslı bir yüreğin tamamlanmamış inleyişini duydu. Kalbinde kayıp bir ömrün hatırasına dokundu. Hafiften bir kaç kez başını salladı. Elini arabaya doğru kaldıracak gibi oldu, hemencecik kapandı parmakları.

"Topraktadır yeryüzünün özü, yeter ki toprağı yitirmeyelim" diye mırıldandı. Bir damla yaş düştü tozlu yola. Araba yeniden hareketlendi. Elleri toprak rengindeki ihtiyar da, Çoman'ın gözlerinden geçerek henüz tamamlanmamış yoluna aktı.

"Zamanı geldi" dedi Çoman.

Elma bahçesi

Dağın doruklarında kıvrılan yollardan yürümeye devam ettim. Dolu dizgin bir bahar gününde. Dağların doruklarına sabahın kızıl ışınları vurmuştu; mor, turuncu ve lacivert renkleriyle ışığı karşılıyordu. Yol beni onlara götürürken dağlar renkten renge bürünüyordu. Yollar uzakta kalan bir hayatın hikayelerini anlatıyordu; yıkılmış bir dağ evi, yarısı toprağa gömülmüş giysi parçaları, yarısı yanmış odun kütükleri, uzun zamandır tütmemiş taş ocaklar...

Dikenli otların bürüdüğü ıssız bir patikaya girdiğimde güneş tepedeydi. Patikadan yükseğe tırmanırken ağaçların uçları görüldü önce. Biraz daha yaklaşıncı elma bahçesiyle karşılaştım. bunun Az sonra da ağaçların arasındaki beyazlıkları farkettim. ıssızlık giderek çoğaldı. Ne patikanın dikenli otları incitiyordu ne de tepemdeki güneş yakıyordu. Orada zamanın dünyada bilinmeyen bir parçası başlamış gibiydi. Kalbin tutulma anı.

Beyaz taşlar tamamıyla görünene dek yürüdüm. Bu suskun beyaz taşlar mı onları anlatıyordu.

Bilemedim. Kahramanlık ile ölüm arasında, ölümsüzlük ile insanlık arasında bir döngüde öylece uyuyorlar mıydı yoksa.

Taşların suskunluğuna elma ağaçlarının gölgesi düşüyor. Taşların üzerinde rengarenk çiçekler, güneşe dönmüş yüzünü. Bir düzlükte ard arda sıralanmış taşlar. Kiminin üzerinde isim yazıyor, kimi yazısız, çırılçıplak. Yeraltı dünyası var ya, toprağın altında karanlıkta. Kişisi yok karanlığın. Herkes birdir orada. Taşlardan öteye kuru bir yamaç uzanıyor, mavi gök ile birleşiyor. Karşıdaysa meşe ağaçlarından bir dağ yükseliyor göğe.

Taşlara taş ekleniyor, hayata hep eksikler kalıyor. Ne zaman başladı bu taşların hikayesi, daha ne kadar sürecek bilen yok.

Ölümsüzlük fani hayatların binlerce yıldır ardından koştuğu bir sanrı. Çelişik bir özlem. Yılana, kurda kuşa kaptırdıklarına inandıklarından bu yana birbirlerini kutsallıklar uğruna yok ederek ulaşmaya çalıştıkları bir sır ölümsüzlük, hep uzaklaşan.

Oysa onlar artık konuşmuyor, hiçbir zaman da konuşmadılar. Son anlarında düşündükleri ölümsüzlük değildi. Hayata dair bir kaç görüntüyü. Ölümsüzlük hayali ile son nefesini veren kaç kişi var, bilen var mı? Tek bildiğimiz son nefesin hep hayata dair görüntülerle dolu olduğu. Gerisi yok. Geride kalanların avuntu hikayesi. Son kez tutulacak o el öylece asılı kaldı boşlukta. Geç kalmış ellerin sahipleri her bir taşın başına çömelmiş. Bir elleri taşta öbür elleri toprakta, öyle dona kalmış gibiydi zaman.

Dağları arşınlayan yaşlı bedenlerin her biri taşlara benziyordu. Giderek taşa dönüşeceklerdi. Belki taş diye gördüğümüz bu bedenlerdi. Bazı anlarda taşları mı yaşlı bedenlere benzetiyorum diye kuşkuyla düşünüyordum.

İşte çölün tozunda arabaların arasında gezinen Çoman da buradaydı. Biraz daha çökmüş gibiydi. Yıpranmış şalvarının yamalı dizleri toprakta, elleriyle tuttuğu başını beyaz taşlardan birine dayamıştı. İsimsiz taşa gözyaşı döküyordu Çoman.

Ne zamandan beri buradaydılar. Daha ne kadar alınları taşlarda öylece kalacaklardı. Hayat onlar için taşlarla örülü bir zaman mıydı. Bedenlerinde taşların soluğuyla uykuyu tadacaklardı. Yıllarca koşmaktan yorulmuş kalpleriyle nihayet huzura ereceklerdi. Çoman'dı mırıldanan:

"Bitti artık bitti, buradayım. Hayatın kıyısında. Elmalar çiçek açıyor, kış bitti."

Elma ağaçlarına baktım, tomurcuklar çiçeğe dönüşmek üzereydi, iyice pembeleşmişlerdi.

Elma kokusunu hatırladı Çoman. Göz kapakları titredi. Hayatını eksilten o kokuyu ve hayatın gerçek anlamını yüklediği değirmen taşını hatırladı. O günden beri uzun yıllardır sadece kokular ve sesler ile yaşıyordu.

Tozlar içindeyken kendisi gibi yaşlı bir bedenin gözyaşlarını duydu o an. Zamanın geldiğini anladı ve yola koyuldu. Kaç zamandır elma ağaçlarının altında isimsiz beyaz taşın başında oturuyordu.

Güneş dağların ardında kaybolmak üzereyken Çoman'ın başını dayadığı beyaz taşa kırmızı çizgiler belirmeye başladı. Çoman birazcık görüyor muydu yoksa his miydi. Yüzünü gökyüzüne dönüp bir şeyler mırıldanmaya başladı. Elleri hâlâ taştaydı, çizgileri okşadı denizin sakin dalgasına benzer elleriyle.

Taştaki kırmızı çizgiler belirginleşince bir isim ortaya çıktı. Yüzü aydınlandı Çoman'ın ve anlaşılır bir yükseklikte o ismi söyledi:

Sima!

İşte Sima'nın hikayesi böyle başladı. Belki son diye bilinen o mezar taşında.

Bir yaz günü eğilip Çoman'ın elini öptüğünde, sol gözünden bir damla yaş aktığında, Sima'nın her şeyi geride bırakmak istediğini biliyordu. Annesi ve kardeşleriyle olamadığı için her zaman acı çekmişti Sima.

Çoman o gün sustu belki. Gözlerinden içeri bir dağ belirdi sadece. Uzak, kaderini yaşayan o dağ bu kadar yakın mıydı diye düşündü. Gitti Sima, uzağa yakına bakmadan. O uzaklaştıkça Çoman içine daha çok yakınlaştı.

Dağdan büyük bir kapı açıldı, Sima ardına bakmadan o kapıdan geçti. Gençliğini çok erken bir zamanda alıp götüren o günü unutmak için koştu dağın içine doğru.

Evine sığındığı büyük kızı Çoman'ı kolundan tutup içeri götürene dek öylece kaldı avludaki duvarın dibinde.

"Baba gitme demedin Sima'ya. Eğer gitme deseydin..." dedi büyük kızı ağlayarak, sözünü tamamlayamadı. Çöktü babasının oturduğu minderin bir kenarına.

Çoman elini tuttu, yavaşça okşadı.

"Sima her şeyi biliyor kızım. Gitmek isteyeniyi tutamazsın. Zorla tutsan, ruhu çıkar gider. Ağlama, o ne yaptığını biliyor. Korkma korkma" dedi, giderek güçsüzleşen sesiyle.

Sima gitti. O uzak dağın kapıları kapandı. Çünkü dağ kendine sığınanı geri çevirmezdi. Kalbini önüne sererdi. Sularını, toprağını, taşını, besinini önüne koyardı. Ne umut edersen onu verirdi dağ, yalnız bırakmazdı.

Sima o günün kalbinde açtığı yarayı dağda sağaltmaya çalıştı. Yalnızlığını, üzerinde uyuduğu kayalar aldı. Saçından bir tutam kesti, bir kaya aralağına bıraktı. Annesi saçlarını taradığında dökülen telleri toplayıp avlu duvarının aralıklarına sıkıştırdı.

"Anne neden saçımı taşların arasına koyuyorsun" diye sormuştu.

Annesi, saçlarını okşayarak, "Güzel kızım! Saçının her teli bu evin duvarlarında kalmalı ki senin bu evden olduğunu bilsin taşlar, seni korusun. Ayakların altına atma saçını, saçın seni anlatır" demişti. Dağın onu tanımasını ve sahiplenmesini istiyordu Sima. Bir türlü dindiremediği kimsesizliğin acısını dindirsin diye.

Güneş doğarken babasını düşündü. Şimdi ablasının evinin avlusunda her zaman oturduğu yerde yüzünü güneşe dönmüş dua ediyordur. Babasının kendisi olmadan çok zorlanacağını biliyordu.

"O beni anlar, aynı acıyı yaşıyoruz. İkimizin de yüreği yaralı. Ama o gözlerini yitirdi. Yitirdi ama yerine dört göz geldi gibi. Hepimizden daha iyi görüyor olup biteni. Neyse ki ablam var. Bir de bebek doğacak. Torunu ona yaşam sevinci verecek, eminim o benim yerimde olsa aynısını yapardı. Belki bir gün görüşürüz. Görüşemezsek sen beni bulursun baba seni çok seviyorum."

Sima, babasıyla yalnız kaldığı o gün, insan kötülüğünün sınırlarının ne kadar uzayabileceğini anladı. Kötülüğün yol açtığı yıkım ne kalplerden ne de topraklardan kolay kolay silinmiyordu. Bir avuca sığdırılmış insan bedenlerinin, öbek öbek ölü çiğdemler misali çukurlara doldurulduğu gün, çocukluğu bitti Sima'nın. O ana kadar yaşadıklarının bir hayalden ibaret olduğunu sandı hep.

Sırtını Hewraman dağlarına dayayan şehirde buğulanacak pencereler kalmadı, patlayan bombalarla döküldü camlar. Zehirli gazın girmediği ev kalmasın diye baharın buğusunu taşıyan tüm camlar, bombaların sesiyle parçalandı. Sima'nın soluğunu üflediği ve üzerine beş taç yapraklı çiçekler çizdiği camlar bir anda tuzla buz oldu.

Halepçe dedikleri o gün, bulut sessizliği. Toprak ile birlikte tüm canlıların nasıl zehirlendiğini, acı çeke çeke toprağa karıştıklarını gördü. Dağların suyunu içerek Halepçe ovalarını sarmalamış rengarenk çiçeklerin, izleyenin ruhunu bedeninden uçurtacak denli güzellik çığırını o çiçeklerin ölümünü izledikten sonra yaşanacak bir şey kalmamış gibiydi hayat. Toprağın altındaki canlılar dahi boğuldu, toprak kurudu. Uyudu kuş, delirdi ağaç; zamanını yitiren rüyalar arasında çoğalan acıydı. Işıktan karanlığa koştular, ne yetişecek gelecek vardı ne de kalacak takat...

Sima ile babası Çoman'ın ciğerlerine çekmedikleri için yaşayabildikleri elma kokusu!

Ah o elma kokusu; çocukların burnunda, göğüs kafeslerinde ölüme dönüşen koku. İnsanlar sokakta yürürken, bir aile evde sofranın etrafında, bir kadın ocağın başında yemek yaparken, bir baba bebeğini kucaklarken, çiçekli fistanlarıyla kadınlar ekmek yaparken, dağınık saçlarıyla çocuklar elele tutuşmuş oynarken...

Ah o elma kokusu; koyunlar meralarda otlarken, köpekler evin önünde ekmek beklerken, tavuklar buğdayı gagalarırken, atlar baharın sarhoş ediciliğinde çiçekli çayırarda koşarken, kuşlar tünedikleri çiçekli badem dallarında ışığa şarkı söylerken, börtü böcek bozkırlarda yiyecek peşindeyken, Halepçe göğünün kartalları kanatlarını rüzgara bırakmışken...

Ah o elma kokusu; ağaçlar çiçek açmışken, çayırardaki çiçekler taç yapraklarını nazlı nazlı sallarken, koyunların çiğnediği çimenlerin kokusu kente yayılırken, dağlar erittiği karların sularıyla ovaları sularken, nar ağaçları çiçeklenmeye hazırlanırken...

O günden sonra Halepçe'de masallar elma kokusuyla başladı. Elma kokusu böyle çekilmez hale geldi.

O günden sonra elma yemediler, yiyemediler. Ne babası ne o...

Neden diye sordu Sima, günlerce, aylarca, yıllarca... Onları neden kimse durduramadı. Neden kentlerini bu denli acımasızca yok ettiler. Olağanüstü güçlerinin olmasını istedi. Görünmez olmayı, gidip o düğmelere basan elleri durdurmayı istedi. O günden sonra hayalleri buna kilitlendi. Elma kokusu ile başlayan bir masalın bitiminde iyilerin kazanacağı bir son aradı. Kurtuluş yolu aradı, gözlerinin önünde ufka dek uzanan çöl vardı. Çocuk yüreği böylece gençliğe verdi elini.

Çok şeyin anlamına ulaştı Sima ama yaraları iyileşmedi, derinlere doğru genişledi. O çayırda çiçekli kente baktığında gördüğü bir tek gündü. Işıklı bir gün, yağmur bulutlarından başka bulutların da olduğunu öğrendiği ve bu bulutların öldürdüğünü anladığı o gün her şey silindi. Ne geçmiş kaldı ne de gelecek. Hayatın hangi menderesleri çizerek ilerlediğine şahitlik yapamadı. Hatıraları hep o günde düğümlendi. Sonsuz bir sessizlik oldu yeryüzü. Yiten parçalardan hatıraların aktığı sessizlik nehri,

güneşte parıldayan, akşam olunca yatağında huzursuzca dönen. Uyku tutmayan elma yalnızlığıyla kapanacak anı aradı kirkikleri. Aradığı her yerde hatıralar vardı.

"Sima, karanlık çöktü yola çıkıyoruz" dedi bir ses. Arkasını döndü çöle, soluk yıldızlar misali o kum okyanusuna dağılan ışıklara. Yola koyuldu Sima. Gecenin koynuna doğru. Artık gecedен ilerleyen dağ savaşçısıydı.

Hayaller tüneline çok yürüdü, çarpışmalar yaşadı. Hayalin kıyısında duramayacak kadar gerçektiler. Hayal ile gerçeğin arasında kalbi ağrıtan ince bir çizgi vardı. Gerçekten yana kaydığında ağrıyan kalbiyle uyanıyordu. Hayal tüneline çıkamamalıydı, o tünelden çıkış ölüm demekti.

Hayalde ölüm, durmadan yinelenen bir uyanıştı. O çarpışmalarda yürüyüşe devam etmenin kuralı haline gelmişti. Hayalden kopmamalıydı. Masal böyle sürebilirdi.

Dağların içlerine yürüyordu. Kayalar yarıyor, yeni yollar belirliyordu.

Ateş yüklü demir uçanların dağlara attığı toplar parçalanıp yok oluyordu. Dağ, göğüs geriyordu onların yerine. Bölündükçe yenileniyordu.

Gerçeğe sıkıca tutunanlar, masalda yaşayanları anlayamazdı. Ki onların sırları hâlâ çözülememişti.

Kimileri, bu sırrı çözmek için yıllarını heba ettiler, geleceklerini, hayatın en güzel anlarını...

Geçen binlerce yıla rağmen çözemediler. Oysa sır dedikleri hep göz önündeydi, açıkta. Saklanmadan ortalık yerde duruyordu. Göremediler.

Göklere, yerin diplerine gizlenmiş olanı aradılar. Yanıldılar. Yanıldıklarının da farkına varamadılar.

Bitiremediler, bitiremeyeceklerdi. Bitirmek için gizi çözmeyi bekliyorlardı. Kayıp bir hazineyi ararcasına ellerindeki tüm imkanları seferber ettiler. Yine de çözemediler.

Hükmetmeyi sevenler, en insan halleriyle -iyilik ve kötülükleriyle, yanılğı ve doğrularıyla- zamanda yol alanları, farkına varanları, toprağı incitmeden yürüyenleri asla anlayamazlardı.

Sima, beyaz taştaki kırmızı çizgilerden ibaret değildi. Hâlâ dağların kalbine doğru yolculuktaydı. Onun kalbini ezen yasaklı sınırlar, ayaklarının altında ezildi.

Sima'nın varoluşu böyle başladı. Ama bir başlangıç var diye son da olacak değil ya! Bu uzun bir hikaye, belki başka bir zamanda yeniden bizi bulacak olan.

Mara'nın gözleri

Çoman'ın her gece ay ışığı altında Mara'nın gözlerinde yürüdüğü yer, Halepçe'nin asırlardır kabuk bağlamayan yarasıdır. Bu şehirde hayat, bir yaranın kanayışıdır. Gece, uykunun harap düşerek ince bir zar ile örttüğü yara, gün ışığıyla yeniden kanamaya başlar. Ekmeğin ardından koşarken sokakları dolduran insanların ardında ince kırmızı sızıntılar kalır: Kadınlar, erkekler, yaşlılar, çocuklar, dahi bebelerin ardında zamanın yarası kanar durur. Yaşamın koşuşturması içinde her şey unutulmuş sanırsın. Unutuldu ve kabuk bağlamış bir yaraya dönüştü sanırsın. Oysa geçip giden bir şey yok. Hatıralar, tüm canlılığıyla her yerdeler. Görülmeyi, dokunulmayı bekliyorlar. Yara ancak görüldüğünde, hatırlandığında, sevgiyle el uzatıldığında kapanır. Görülmedikçe öylece kanar durur. Bu sızıntılar, sadece yaranın oluştuğu şehrin topraklarında, insanların kalmaz. Yeryüzüne dağılır, o şehrin insanları nereye giderse gitsin ardından sürükleyip götürür. Hiç kimse kurtulamayacak bu sızıntılardan, hiç kimse...

Evlerin duvarlarına dokunursan, tarlalar boyunca uzanan çiçek bahçeleri açılır gözünün önünde.

Şînûrwe ile Şîram tepeleri arasındaki çiçek tarlalarında fırtına esiyor hâlâ, kasıp kavuruyor her yanı.

Çiçekler yerlerde, darmadağınık, bükülmüş bedenleri, kanıyorlar.

Dedi Mara, gözlerimde çiçek tarlaları... Yarısı küllenmiş evinin avlusunda her an çiçek tarlalarını hatırlıyor. Çıplak dağların eteğine kurulmuş şehrin yarısı yanmış avlusunda Mara, pepuk silemanka* kuşu misali, kanayan yaranın tam ortasında inliyor.

Gidişinin ardından harap oldu her yer

Bebug silemanka kuşuyum artık

Gece gündüz öterim yıkıntıların üzerinde

Kimsesizdir anneniz, yalnızdır

Ne yapacağını bilemez haldedir

*Yüreği onunla kalmıyor
Bir kervancı misali geziyor bozkırlarda
Ah dükkancı! niye kapatmıyorsun şu dükkanı
Çay ve şekerini kime satacaksın
Yıkıntılardan başka ne kaldı bu diyarda
Ah ben ne bedbahtım
Bir parça ılık için inliyorum*

Ve ölümümü bekliyorum viraneye dönmüş toprağında...

Nasıl bir inleyiş bu? Dağların damarları alev alev yanıyor. Bir şehir değil yanan. Onun sesiyle zamanı doğuran dağ baştan başa yanıyor.

Kah bir ağıt olup dağı dolanıyor, kah inleyiş olup gidenlere yalvarıyor. Mara, avlusunda yarısı tozdan grileşmiş bezin üzerinde oturmuş inliyor. Derin çukurda duran göz bebekleri kıpırtısız, inlerken bedeni öne arkaya gidip geliyor. Küçük beyaz çiçekli lacivert elbisesi, başındaki beyaz tülbent hafif esintiyle salınıyor. Gözlerine dolan yaşları, tülbentinin ucuyla siliyor. Boynuna siyah boncuklar dolanmış. Tülbentinin kenarlarından sarkan beyaz saçları, alnından kıvrılıp kulaklarının ardına dek ulaşıyor. Yüzünde ve ellerinde o günden kalan derin yarıklar yol alıyor.

Newroz'un bir türlü gelmediği o mart sabahında başladı ve bitti her şey.

Halepçe top atışları altında kaldığında Mara gözlerini dünyaya yumdu. Herkes bir şey söylüyordu, kimse nasıl yaşamaya devam edileceğini bilmiyordu. Kimi şehirden çıkıyordu, kimi evlerin altındaki bodrumlara sığınyordu. Taa Halepçe'de başlamıştı bodrumlarda insanların ateşe verilmesi, bunun bir başlangıç olduğunu o zaman kimse bilemezdi. Bir şehir dağıldı o gün, iki devletin savaşında ezildi. Ve dünya görmedi o şehri. Üzerine kimyasal bombalar yağdırılırken, bir ses vermedi kimse. Bu çiçek tarlalarını neden biçiyorsunuz, demedi kimse. Öylece başladı her şey ve devam etti.

Mara, Sera mahallesindeki evinden son çıkan kişiydi. Kızları, oğulları, torunları, kardeşleri, yeğenleri, tüm akrabaları bir bodrumda güvendeydi! Bombalar yağdı durmadan, gün kokuya büründü. Çeşit çeşit meyve kokuları dağıldı Halepçe'nin göğüne. Kim bilirdi böyle güzel kokudan ölüm saçılacak. Kim inanırdı, böylesine mavi bir gökten zehir gelecek. Devletler bilirdi, Irak bilirdi, başındaki diktatör Saddam bilirdi, halka karşı devleti koruyan askerler bilirdi, insanlarına sırtını dönerek devletlerle yanyana duranlar bilirdi. Ama çiçek tarlalarını dolduran hiç kimse bilemezdi. Kimi yollarda soludu güzel kokuyu, kimi bodrumlarda, kimi evinin avlusunda, kimi yemeğin üzerinde, kimi kucağında çocuğuyla, kimi yeryüzünün herhangi bir yerinde işte. Yandılar öylece, etleri parça parça döküldü Halepçe'nin yerine göğüne. Nefessiz kaldılar.

Dedi Mara, kıyameti gördüm. Anlattıkları kıyamet buydu. Tarlalar ve sokaklar ve yollar boyunca uzanmış rengarenk çiçekler. Çünkü kıyametten önce Halepçe çiçek gibiydi. Bu yüzden hep çiçek tarlalarını hatırlıyor Mara. Bakın, siz de görürsünüz, ben görüyorsam, siz de görebilirsiniz o tarlaları. Sanki ölmemişler, topraktan yeşerecekler az sonra. Bahardır, Newroz zamanıdır. Az sonra rengarenk çiçekler yeşerecek Halepçe topraklarında.

Mara, bodruma ulaşamadı. Mara'dan önce kokular ulaştı bodruma, zehir ulaştı. Öylece yığılıp kaldılar üst üste. Dışarıda hiç olmasa çiçek misali tarlalara dağıldılar. Ya dört duvar arasında, bir çiçek tarlası bile olamadılar.

Mara'nın çocukluğunun, kardeşliğinin, anneliğinin, halalığının, nineliğinin hatıraları bodrumların duvarlarında. Ne öncesi vardı ne de sonrası, sadece bodrumun duvarlarına işleyen sessiz çığlıklar vardı.

O gün komşunun tutuşan tüpünü söndürmeye çalışırken eteği yanan kızını düşündü. Kıyısından yanmış etek ile yandığına ah etti. Sanki gök renginde çiçekleriyle yeni bir fistanı olsaydı, bombalar kızına işlemeyecekti. Öyle derinden ah çekti.

Mara, yıkılmış evinden geriye kalan tek oda da yalnız yaşıyor. Halepçe'de koşturmaca sürerken, Mara, avlunun yıkılmış duvarlarına anlatıyor.

Elli insan o sığınaktan çıkamadı bir daha. Yirmi sekizi benim ailemdendi. En azından onlar kurtulur diye içim rahattı. Bu dağları nasıl aştık bilmiyorum, benim gözlerim gitti. Allahım canımı alırsa alır, almazsa ne yapayım, beklemekten başka ne yapayım. Artık göreceğim ne kıyamet kaldı ne de cehennem. Ah şehrimizin insanları, komşularımız, askerlerin önüne düşüp yer gösterdiler. Demediler

kardeşlerimizin elinden tutalım. Hep birlikte aynı ateşte yandık işte, hangi yarımı anlatayım. Ne ülke kaldı ne can, ne ana kaldı ne ocak...

Gözlerinin ferisi sönmüş Mara'yı şehirden götürdüler, dağın öbür yüzüne, güneşin doğduğu Kürdistan'a. Bir hastaneye yatırdılar, iyileşmesini beklediler. Mara o gün gözlerini dünyaya yumdu. Gözlerine zehir dolmuş, dediler. Mara, çok bildiği bir sorunun cevabını verircesine başını salladı. Onca gördüğünden, yaşadığından sonra ölmediyse eğer, gözleri bir daha dünyayı görsün istemedi. Hastane yatağında bir çocuğun ağladığını duydu Mara. Gidip kucağına almak, sevmek istedi. Yatağından inmek isterken ayağı bir şeye takıldı. Çocuğu çağırdı, gelmedi. O kimsesiz kalmış bir çocuktur. Onun da gözlerine zehir doldu, gelemes, dediler. Ah etti, ölümün ihanetini lanetledi. Bu nasıl zamandır, diye inledi. Bu nasıl zamandır, yediden yetmişe bizi böyle kimsesiz bırakan. Bizi kendimizden, yaşamaktan utanır hale getiren. Dizlerine vurdu, başına vurdu, başındaki beyaz örtüyü atıp saçlarını çekti. Öyle yarım yaralı Halepçe'ye geri döndüler. Dediler ki, ne yaşansa da yurttur terkedilmez.

Onunla kalan eşi ve oğlu da çabuk terkettiler yeryüzünü. Zehirden, dediler yine. Nasıl bir zehir bu. Tüm hayatı, canlılığı öldüren, atıldığı yerde asırlar geçse de öldürmeye devam eden bu zehiri neden yarattılar. Neden? Artık Halepçe'de ne oluyorsa zehirden oluyor. Kaç asır geçse de zehirin kokusu geçmeyecek demek.

Şinûrwe tepelerinin altında, ailesinin bir daha yeryüzüne çıkamadığı sığınağın berisinde, tek odası kalmış evinin avlusunda Mara'nın ağzı yükseliyor. Bozulmuş bir yeminin ardında cesetler uzanmış. Dedi Mara, ben yaşlı ve kör bir kadını. Kaldırın o gömülmemiş cesetleri, bozduğunuz yemini yineleyin. Takatsızlık dediğiniz bozduğunuz yeminin boynunuza dolanan utancıdır. Öcümüzü alın zalimden, boynunuzdaki utanç bağına çözün. Kuzeyden güneye yurdunuza dönün yüzünüzü, sefil bir ceset olmaktan kurtarın kalbinizi.

Gam oldu ekmek

Gam oldu su

Bir halka oldu acı

Dolandı boynuma

Ey kömürcü

İşini bırak gel yanıma

Acıdan kararmış içimde kömür çok

İstediğin kadar götür sat...

** Soranî'de Pepuk kuşu anlamına gelir.*

Bazı doğuşlar ölümle başlamış

Halepçe'de bir bodrum, bodrumda birbirine sokulmuş yüzlerce insan, belki iki yüz belki daha fazla, hiç kimse ne kadar ve kim olduklarını saymadı. Bombalardan korunmak için alelacele kendilerini atmışlardı oraya. Dışarıda çığlıklar, böğürerek şehrin üzerine düşen bombaların çıkardığı korkutucu sesler, kaçışmalar, en çok da ah'lar...

İçeride, sessizlik, dudaklarda mırıldanmalar, duvarlara sinmiş ah'ların çıldırtıcı acısı! Biraz daha dayanın, geçecek, diyorlar birbirlerine. Bu bombardıman bitince evlerimize döneceğiz, sabredin. Dönüp dışarıda ah ederek düşen kardeşlerimizi kefenleyip gömeceğiz. Her şey geçecek, başımıza bomba yağdıranlardan öcümüzü alacağız. Biri diyor, kurtulalım da yeniden hayatlarımıza dönelim de öc almak bize göre değil. Yok, diyor diğeri. Öc almayı bilmediğimiz için başımıza bunlar geliyor. Öc illa da öldürerek alınmaz ki!

Sığınağın mazgalı küçük pencerelerinden hiçbir şey görünmüyor. Dışarıda hayatlar bölünüyor. Bir bomba daha patlıyor, hiçbir yer yıkılmıyor ama ah'lar çoğalıyor.

Sığınakta öksürükler başlıyor, nefes alamıyor bazıları. Hava kalmadı, diyorlar. Az pencereye yaklaşın, biraz nefes alın. Nefes almakta zorluk çekenler pencereye doğru götürülüyor. Oracıkta yığılıp kalıyorlar. Çeşit çeşit kokular geliyor. O zaman anlıyorlar. Bu kimyasaldır, ağzınızı, burnunuzu kapatın.

Anne, babalar çocuklarının yüzünü göğüslerine bastırıyor. Bir elleriyle de elbiselerinin kenarlarını siper ederek kendi ağızlarını kapatıyorlar. Birkaç kişi dışarı çıkmaya çalışıyor, kapıda düşüyor. Dışarıda ah'lar, içeride ah demeye fırsatı olmayanlar düşüyorlar. Hep birden mi teker teker mi düştüler, kimse bilmiyor. Omuzlarda, dizlerde, göğüslerde, ayaklarda, kollarda düşmüş başlar. Fotoğraflardaki Halepçe kuruluyor; kadın, çocuk, erkek birbirinin üzerine yığılmış insan topluluklarından kurulan bir şehir o bodrumda doğuyor. Bazı doğuşlar ölümle başlamış. Bir gün sonra gelip kontrol ediyorlar, hiçbirinden ses çıkmıyor. Ölü bedenlerin ortasında annesinin göğsünde bir kız çocuğu ağlıyor. Kurtuldu, mucize, diyorlar. Kimse nasıl kurtulduğunu bilmiyor. Kucaklarına alıp götürüyorlar.

Halepçe'nin ardında yükselen dağların öbür yüzünde bir şehir Sine, şehirde bir hastane. Doktorlar Halepçe'den geriye kalanlara bakıyor. Hepsı kimyasaldan zehirlenmiş. Hastanenin bir odasında dört yaşındaki kız çocuğu bodrumda bulunduğundan beri ağlıyor. Bedeninde yanıklar, içinde zehir. Ne yaşadığını hatırlamıyor. Gözleri zehirlenmiş, görmüyor. Neden görmediğini anlayamıyor. Üç ay sonra babası Ramin ile annesi Şirin, küçük kızı almaya geliyorlar. Küçük kız artık görüyor. Annesi konuşuyor: "Merhaba Perîn, seni almaya geldik."

"Siz kimsiniz" diyor küçük kız.

"Ben senin annen Şirin, bu da baban Ramin. Sen hastalandın, o yüzden buradaydın. Ama şimdi iyileştin seni eve götürmeye geldik."

"O zaman neden hiç beni görmeye gelmediniz. Sizinle gelmeyeceğim" diyor küçük kız. Sırtını dönüyor kadınla erkeğe. Geçmişe dair hiçbir şey hatırlamıyor ki!

"Perînciğim canım, çok hastaydın. Doktorlar seni görmemize izin vermedi. İnanmıyorsan onlara da soralım."

Ramin ile Şirin, doktorlar, hemşireler bir olup dil döküyorlar. Küçük kızı onların anne, babası olduğuna inandırıyorlar. Küçük kız Perîn, ailesiyle gidiyor. Evinde altı kardeşiyle yaşamaya başlıyor. Ailesi, kardeşleri, evi, arkadaşları oluyor.

Awıyer dağlarının eteklerinde Sine şehri, şehirde Perîn'in içinde büyüdüğü ev. Babası Ramin onu çok seviyor. Altıncı yaş gününde güzel oyuncaklar alıyor ona, en çok da küçük buzdolabını seviyor Perîn, oyuncaklarını alıp sokağa koşuyor, arkadaşlarına gösteriyor. Bakın, diyor. Babam bana ne aldı. Öyle güzel bir oyuncak olmadığı için kızıyor arkadaşı Nesrin, o senin gerçek baban değil ki, sen Halepçe çocuğusun, deyiveriyor, omuz silkiyor. Perîn, ağlayarak eve koşuyor. Güzel oyuncak yerde parçalanıyor. Babasına kızıyor, "Bana neden yalan söyledin. Ben sizin kızınız değilim. Ben Halepçe çocuğuyum."

Babası üzülüyor, onu kucağına alıyor, "Hayır kızım kim bunu sana söyledi. Nereden çıktı. Tabii ki sen bizim öz kızımsın."

Nesrin'i çağırıp konuşuyor. Nesrin, eteğini çekiştire çekiştire Perîn'in yanına geliyor. "Ben seni kızdırmak istediğim için öyle söyledim. Sen Halepçe çocuğu değilsin."

Perîn'in içi rahatlamıyor. Bir yanı inanmak isterken bir yanı kuşku içinde kalıyor. Altı yaşında bir kız çocuğu sorularla kalıyor, Sine şehrinin ortasında.

Doğum günlerini sevmediği halde o günlerden kurtulamıyor. Yedi, sekiz, dokuz ve yeni bir doğum günü geliyor. Annesi Şirin, yan oda da oturmuş arkadaşıyla dertleşiyor. Kapının yanından geçerken Perîn, annesi anlatıyor.

"Ya işte böyle, Perîn Halepçe çocuğu. Annesi, babası yoktu. Biz de onu gerçek çocuğumuz gibi bağrımıza bastık."

Akşam babası Ramin işten döndüğünde gözleri yaşlı Perîn, "Gerçeği biliyorum. Ben Halepçe çocuğuyum, sizin çocuğunuz değil."

"Kim söyledi bunu?"

"Annem arkadaşına anlatıyordu. O söyledi."

Ramin, Şirin'i çağırıyor. Perîn'i ortalarına alıyorlar. Ramin, Perîn'in başını göğsüne gömüyor, Şirin elini tutup öpüyor.

"Sen bizim gerçek kızımsın. Ben başka bir şey anlatıyordum, senden bahsetmiyordum inan. Bizim çocuğumuz olmasan bu kadar sevebilir miydik seni."

Per n, inanmak istiyor, bu dinlediği sevgi dolu kalp, elini okşayan eller gerçektir mutlaka. Evi, ailesi, kardeşleri, arkadaşları vardı. Ya Halepçe çocuğuyorsa kimsesiz kalacaktı belki. Per n inandı ya da inanmak istedi ama hayat onun için eskisi gibi olmadı.

Per n on dört yaşına bastığında çok sevdiği babası Ramin, Komünist Parti  yesi olmaktan tutuklanıyor. İdam cezasına  arpıtılıyor. İdam edilmeden önce Per n'i çağırıyor. Şirin, Per n'i alıp cezaevine gidiyor. Per n'i 18 yaşından küçük olduğu için içeri almıyorlar. Annesi Şirin yalnız gidiyor. Ramin, Per n'e bir mektup yazıp gönderiyor.

“Sevgili kızım Per n, seni ve kardeşlerini çok özledim. Sana kim olduğunu söyleyemedim. Bana kızma, çok küçüktün, kırılmanı istemedim. Şimdi idam cezası verdiler bana, yanında olamayacağım. Artık büyüdün, gerçeği bilmek senin hakkın. Sen Halepçe çocuğusun. Sana vasiyetim, git oraya aileni ara. Ama şunu asla unutma, sen benim gerçek kızsımsın. Bu gerçeği hiç kimse değiştiremeyecek. Seni diğer çocuklarım kadar hatta fazla sevdim. Seni çok seviyorum.”

Per n, cezaevi avlusunda kısacık mektubu okuyor. Ağlıyor, gözyaşları elinde tuttuğu mektuba dökülüyor. Cezaevi kapısına koşuyor, babamı görmek istiyorum. N'olursunuz babamı son kez görmeme izin verin, diye dil döküyor. Ama izin vermiyorlar. Şirin, onu götürmeye  alışıyor, Per n ona sarılıp ağlıyor, “N'olur söyle onlara babamın ağzından duymak istiyorum. Halepçe çocuğu olduğumu yüzüme söylesin. Onun ağzından duymak istiyorum. Bana söylesin, kimim.”

Kimim ben, diye bağırıyor cezaevinin avlusunda. Sesi duvarlara çarpıp dağılıyor, belki dünyadan da uzağa, görülemeyen her yere. İnsanın dünyasında duyulamayan her ses, başka alemlere doğru yol alıyordu. Ölümden doğan şehirden geriye kalanlar, kendini arıyordu. Kendini arayanlar çoğaldıkça insan dünyası kendi sonuna doğru yol alıyordu.

Per n, gerçeği mi bilmek istiyor yoksa babası Ramin'in yeniden onu göğsüne bastırıp, sen benim öz kızsımsın, demesini mi bekliyor. Yeniden onun sevgi dolu kalbinin atışlarını dinleyerek teskin mi olmak istiyor. Her ne olursa olsun Per n'in babasını görmesine izin vermiyorlar. Birkaç gün sonra babası Ramin'i idam ediyorlar. Per n, onu son kez görmek, ellerine dokunmak istiyor. Ama İran denen ülkede idam edilenlerin cenazesi ailesine verilmiyor. Kimse bilmiyor nereye gömdüklerini ya da cenazelere ne yaptıklarını. Duyduklarıyla inciniyor Per n. Diyorlar, idam edilenleri suya timsahlara atıyorlar, senin babanın cenazesini de oraya atmışlar. Timsahlar parçalamış anında.

Per n, on dört yaşında tek başına yollara düşüyor. Sadece endişeli gözleriyle birbirine bakan, dudaklarında uzak zamanların mırıldanmaları olan, rengarenk elbiseleriyle betonlar arasında kırılğan bir  i ek tarlasını andıran topluluğu hatırlıyor. Bir  i ek tarlasında mı unutulmuştu, yoksa  i ek tarlası eve mi taşınmıştı. Yıllardır geçmişe dair tek hatırladığı bu kareyi hep bir d ş sanmıştı.

Dört yaşındayken geçirildiği sınırı bu kez yalnız başına geçiyor. Annesinin dilini çok az biliyor. Zorlu bir yolculuk sonrası ulaştığı şehirde, ben Halepçe'nin kayıp çocuğuyum, ailemi arıyorum, diyor. Yardım edip ailesini arıyorlar. Babandır, dedikleri adam dönüp Per n'e bakmıyor. Bağlı olduğu din yabancı bir kadınla konuşmasına izin vermiyor, diyorlar. Ancak kızkardeşleri gelip kızı olduğuna karar verdiğinde konuşabilir. Adamın kızkardeşleri gelip Per n'e bakıyor.  z babası dedikleri adamın kendine yeni bir aile kurmasına kızmıyor, ama onu kucaklayıp, neredeydin, yıllardır seni arıyorum, demiyor ya kırılıyor Per n.

Diıyorlar, senin adın Per n değil Mardin. Dört yaşına kadar bu adı taşıdın, gerçek adın bu. Adını, ailesini kabulleniyor. Sevgiyi bulamadığı, onu doğuran ailesinden uzaklaşıyor. Halepçe'ye gelene dek taşıdığı kuşkular, y n değiştiriyor. Acaba bu da onun öz ailesi değil mi, Sine'de kalan mı öz ailesiydi, gerçek ailesi kimdi?

Yirmi yaşına bastığında evleniyor, dört yaşında kimyasaldan zehirlendin ya çocukların bu yüzden olmuyor, diyorlar. Mardin, Halepçe'nin kayıp çocukları benim  ocuklarımdır, diyor. Zamanını onlar için çalışmaya adıyor.

Zamanı doğuran dağın doğu ile batı eteklerinde gidip geliyor. Dağa çıkıp doğuya bakıyor, onu büyüten babasını düşünüyor. Batıya bakıyor, onu bağrına basmayan öz ailesinin yaşadığı topraklara...

Ben kimim, diye soruyor. Doğusu da benim  lkem batısı da, doğusu da benim ailem batısı da. Niye hâlâ tamamlanamadım, niye hâlâ kim olduğumu bilmiyorum.

Halepçe'nin kayıp çocuğu Per n ya da Mardin. Tamamlanamamak, dönüp dolaşıp aynı yere varmak onun ki: Dört yaşında bir kız çocuğu, Halepçe'de bir evin bodrumunda, yanıklar içindeki bedeni

sızlıyor. Yüzünü göğsüne bastıran o kadının atmayan kalbini dinliyor. Kırmızı laleler içinde siyah-beyaz fotoğraftaki o kadının yüzünü göğsünde saklıyor.

**

Cevizler Vadisinin Şenyer'i

Halepçe'nin külleri arasında uzayan yol, kırılan bahar çiçeklerinin kalbinden geçiyordu. Yürüdüm, olmadığı kadar bir aydınlık ve karanlıkla. Burada her şey insan bedenlerini anımsatıyordu. Ağaçların gövdeleri, sıradağlar, daha güneye uzanan vadiler, nereye baksam ansızın düşmüş insan bedenleri görüyordum. Yeryüzünde yaşayıp yaşamadıklarını henüz bilemediğim insan bedenlerinin toplulukları yollar boyunca uzamıştı. Her yerdeydiler ama yoklardı. Burada insanlar düşmüş de yeryüzü öyle olmuş gibi. Öncesi bir boşlukmuş da, insan bedenleri doldurmuş o boşluğu, düzleştirmiş, yaşama biraz yer açmış gibi. Sonra dağ gerekmiş, biraz daha insan düşmüş, ağaç gerekmiş toprağa dikilmiş insanlar, kayalar ve taşlar gerekmiş biraz daha çok düşmüş insan. Çiçek gerekmiş sonra ormanlar, otlaklar, ardı sıra düşmüş insan gövdeleri, öyle başlamış hayat. Ama boşluğu doldurmak ve bir hayat kurmak için o kadar çok insan bedeni gerekmiş ki, bir tek insan kalmamış o hayatın içinde.

Hem bahardı hem sonbahardı. Çayırıları dolduran çiçekler, belki de kadınların giyindikleri çiçekli basma fistanlardan akıyordu. Yürüdükçe tarlaları, dağları, tepeleri, çayırıları doldurmuş olan insan bedenlerinin hepsi kırıdamaya başladı. Kafasını yerden kaldıracak olanlar oldu, kaldıramayanlar oldu. Bana mı bakıyorlardı, arımda uzanan sarı topraklara dağılmış nefret içindeki kavime mi bakıyorlardı bilmiyorum. Gözlerinin yerinden kuşlar uçuyordu. Hayatı kuran insan gövdelerinin göz çukurlarında da kuşlar yuva kurmuştu. Kırangıçlar, serçeler, pepuk kuşları, kınalı keklikler, kaya güvercinleri, kartallar, tarla kuşları, leylekler, turnalar gökyüzüne doğru uçuyorlardı. Sonra yere inip gövdelerden kopardıkları parçaları yuvalarda bekleyen yavrulara taşıyorlardı.

Kafasını kaldırdı gövdeler, neredeyiz, diye sordular. "Gövdelerimizden kurulan hayatı ne zaman yaşamaya başlayacağız. Daha küllenmedi mi saçlarımız, ki yeniden doğmaya harcamız olsun. Ey yolcu, şu düzlükleri yürü, dağın ardındaki vadiye ulaş. Şenyer orada, onun ceviz ağaçlarını bekliyoruz, hayata yeniden başlamak için ceviz ağaçlarının gövdesini beklediğimizi söyle. Kaç asır geçti, yere düşen cevizler yeşermedi mi, filizlenip dal budak salmadı mı henüz. Yaralarımızın sıcaklığı geçmeden yetişsin."

Ve Halepçe'nin doğu çıkışında derinlere inen bir boşluk vardı. Ne kuyuydu ne de kazılmış bir yer, toprak renginde değildi. Enine bir insan boyundaki boşluk görünmeyen diplere doğru uzanıyordu. Belki boşluk değildi, görünen koyu bir karanlıktı.

İnsan gövdelerinin doldurduğu kent geride kaldı. Geniş düzlükler son bulduğunda zamanı doğuran dağın güneye inen tepelerine tırmanmaya başladım. Birbiri ardına çıktığım tepelerin sonuncusunun zirvesinde ak köpüklü suların aktığı derin vadi görüldü. Dağın taşlarından yapılmış evler vadinin dik yamaçları boyunca yukarı doğru sıralanmıştı. Birinin damı ötekinin avlusuydu.

Vadinin öbür tarafında tam karşımda yükselen tepeler dağlara kavuşuyordu, dağ sıraları sonbahar sisi içinde kayboluyordu. Göreceğim ufuk yoktu, kendimizi avuttuğumuz ufuk yanılsamasından kurtuldum. Tepeden aşağı vadiye indim. Bir ülkeyi, o ülkenin Hewraman dağlarını güney ve doğu diye ayıran ilk sınırın yanıbaşındaki Tewala kasabasına.

İlk taş evin önünde oturan yaşlı kadına Şenyer'i sordum.

"Hangi Şenyer, burada Şenyer çok" dedi.

Geldiğim tarafı göstererek, dedim ki, şu tepelerin ardındaki kentin beklediği Şenyer...

Kasabanın sonunda sadece dalların görüldüğü yeri işaret etti.

"Şenyer Serheng! Şu akan suyu görüyor musun. Ak köpükleri, dağlarda eriyen kar taneleridir. Suyun kıyısındaki ceviz ağaçlarını takip et. Şenyer oradadır, kimseye sorma, ağaçlar sana gösterir yolunu" dedi.

Ak köpüklü suyun kıyısına yamaçlar boyunca sıralanmış ceviz ağaçlarını takip ettim. Vadi giderek yükseliyordu. Evlerin seyrekleştiği yerde duran kalabalığa doğru yürüdüm.

Köyün yaşlıları, sol yamaçta bir ceviz ağacının yanında toplanmışlardı. Neden toplandıklarını, ne konuştuklarını duymak için yakınlaştım. Ne beni gördüler ne de duydular. Tam ortalarında kurumuş bir ceviz ağacının kesilen gövdesi duruyordu.

“Bu o” dedi biri. “Hâlâ cevizin dallarının üzerinde, cambaz gibi incecik bir daldan yükseğe çıkıyor. Şu komşu cevizin dalları olmalı.”

Bir diğeri onayladı, “Hiç kuşkusuz bu Şenyer Serheng! Sanki ceviz toplamıyor da bir yere bakıyor. Elinde Şen (ceviz toplanan çubuk) yok.”

Hepsi yüzünü yukarı döndü. Nereye baktığını bilmek için Şenyer’in çıktığı dala kadar çıkmaları gerekiyordu. Bunu göze alacak kimse yoktu, hepsi yaşlanmıştı.

Ceviz ağacının gövdesindeki resimde ansızın kımıldamalar oldu. Herkes söylediğinden kuşkuya düştü. Resmin gövdeden yükselince yanılsama olmadığı anlaşıldı. Çizgiler gerçeğe dönüştü, herkesin aradığı Şenyer Serheng, bir anda topluluğun arasından yükseldi, eline ince ve uzun bir çubuk aldı. Yan taraftaki cevizin gövdesinden yukarı doğru tırmanmaya başladı. Sanki yıllardır bugünü bekliyorlarmış gibi hayranlıkla Şenyer’i izliyorlardı. Serheng, elindeki Şen’i ile dallara hafiften vuruyor, kabuğundan sıyrılmış cevizler topluluğun üzerine, yanına, suyun içine düşüyorlardı. Yüzleri tebessüm etmeye başladı, hayat o zaman doğal akışına kavuştu. Hepsi yeniden neşeyle vadide koşuşturan, en çok cevizi toplamaya çalışan, cıvıl cıvıl bir çocuk topluluğu oldu, Şenyer’in yere düşürdüğü cevizleri koşarak toplamaya başladılar. Ya masal gerçeğe dönüşmüştü ya da hâlâ çocuktular ve yaşlı Qal’in etrafında oturmuş masal dinliyorlardı. İkisine de itirazları yoktu.

Şenyer, Hewraman’ın derin vadilerinde dinleyerek büyüdükleri efsanelerden çıkıp gelmişti. Hiçbir zaman şüphe etmedikleri efsanelerin bir gün gerçekleşeceğini biliyor gibi davranıyorlardı. Şenyer Serheng, bir mart günü kaybolduğundan beri bekleniyordu. Bu yüzden olsa gerek, hiçbiri şaşırmadı. Ama çoğunluğu onun ceviz efsanesinde yittiğini, yeniden çıkıp geleceğine inandı. Efsaneye göre, ceviz ağaçları nasıl, ne zaman bilinmez ama ömürlerinin bir döneminde gördüklerini, gövdelerine, belki de kalplerinin üzerine resmederlermiş. Tewala vadisinin cevizleri de Şenyer’i gövdelerine resmetmişti. Kuruyan yaşlı cevizi kestiklerinde gövdesinde Şenyer’i görmeleri bundandı.

O ana kadar sessiz duran yaşlı bir kadın konuşmaya başladı. Şenyer’in döktüğü cevizleri toplayan tüm yaşlılar doğruldu ve onu dinledi.

Bir kadın sevdi Şenyer Serheng... O ceviz ağaçları gibi hep göklere uzanan elleriyle ve sınırları delen kederli gözleriyle ve yalnızlığıyla ve toprağa incitmeden dokunan ayaklarıyla buradaydı. Sınırın ötesinde doğdu ama burada ağaçlarla büyüdü. Şenyer olarak doğmuştu, başka iş yaptığını gören olmadı. O ceviz ağaçlarının Şenyer’i, kasabamızın hayaletiydi. Ceviz ağaçları ile varlık kazandı. Şenyer Serheng, bir kadın sevdi. Uzun örüklü siyah saçları olan, gözleri gecenin lacivert göğü gibi yaldız yaldız parıldayan. Her zaman çiçekli pazenden elbiseler giyerdi.

Kadın da onu sevdi. Serheng, bu ağacın üzerindeydi, elinde Şen incitmeden cevizleri toprağa döküyordu. Serheng’in gördüğünü ağaç da gördü, kabuğu patlamış cevizler de gördü, yeşil yapraklar da... Serheng baktıkça hepsi dönüp baktı. Şen elinden düştü, şu ak köpüklü su onu alıp götürdü. Şen olmayınca ne yapsın Şenyer, cevizler öyle dallarında düşeceği günü bekler. Cevizin gövdesi o zaman resmetmiş Serheng’i. Kimler araya girmede ki, sevdiği kadının ailesi Serheng’i istemedi.

Olmaz, dediler. Sen yeryüzünde yaşamıyorsun. Hatta senin bir hayatın yok. Ceviz ağaçları üzerinde yuva mı kurulur. Cevizlerin dallarından indiğin yok, onlar en iyi dostun. Kızımızın hayatını tehlikeye atamayız.

Cevizin dalları arasından her akşam sevdiği kadına baktı Serheng. Ama kadının gördüğü gecenin karanlığıydı. Yine de biliyordu, karanlıkta sadece onun görebileceği bir ışık parıldıyordu, sevginin ışığı! Son gecesinde kuzey göğünde parıldayan yıldıza baktı, sevdiği kadının suretini gördü. Eve baktı, pencereden ışıyan bir yıldız gördü.

Şenyer Serheng, o gecenin ertesinde sevdiği kadına kır çiçeklerini taşıyan bir armağan bulmak için yola koyuldu.

Dediler ki, Halepçe’nin doğu çıkışında bir insan boyundaki o kara boşluk, Şenyer Serheng’indir. Elma kokusunun ölüm getirdiği o gün oradaydı, sevdiği kadın için aldığı çiçekli basması elindeydi, uçaklardan öldürücü gazlar atıldığında Halepçe’den çıkmak üzereydi. Çıkamadı, elindeki çiçekli basma

ile birlikte kayboldu. Onun bedenini gören olmadı, görseler de tanımazlardı. Onu en iyi Hewraman vadilerindeki ceviz ağaçları tanırdı.

Dediler ki, o gün hiç Halepçe'ye gitmedi. Tüm cevizler onu bedenine naksettikten sonra Şenyer Serheng yok oldu. Hepsi bedeninden bir parçayı aldılar gövdelerine. Sevdğine kavuşamaması onu ceviz ağaçlarının gövdelerine düşürdü, orada yok oldu.

Dediler ki, dayanamadı özleme, mayın tarlalarıyla döşenmiş sınırlara vurdu kendini. Orada yıldızlar daha yakın olur insana, biri el uzattı Serheng'e, gecenin karanlığında yitti.

Ceviz ağaçlarının yurdu Hewraman vadilerinde düş ile gerçek birbirine öyle dolanmıştır ki ayırt etmek zordur. Belki de bugünün hikayesi hiç yaşanmadı. Bugünün hikayesini biri hayal etti, gerçeğe hiç dönüşemeyen bir masalın parçasıydı. Belki de yaşanan her şey masala dönüşmeye başlıyordu, henüz doğmamış çocuklar için...

*Şenyer, Hewraman bölgesinde ceviz toplayıcılarına verilen ad. Şen ise cevizleri toplamak için Şenyer'in yardım aldığı uzun çubukların adıdır.

**

Amediye Ovasında Açılan Patikalar

Zeynep, dağın güney eteklerindeki Amediye ovasında yürüyor. Ezeli ve ebedi bir yürüyüş bu. Kulaklarında uzun zamandır taşıdığı bir uğultu. Onun hikayesi bu uğultunundur. Dağlardan ovalara dağılmışların, suskunların, fırtınada tüm izleri kaybedip tarihin sayfalarında yitmişlerin, bedeninde uzak evrenlerin yıldızlarından bir parça taşıyanların boşluğunun, dünya üzerinde yer bulamayıp da kaybolmayı seçenlerin uğultusu.

Zeynep, Kuzey'in Ziver köyünde doğduğunda cırcır böcekleri topraktan çıkıp meşe dallarında ötmeye başlamıştı ya, bu uğultu da o zaman bulmuştu yerini.

"Zeynep Zeynep" diye çağırıyordu biri uğultuların içinden. Dönüp sesin geldiği yere bakarken gördüğü tek şey yangın olmuştu. Doğduğu ve büyüdüğü köy Ziver ateş içindeydi. Evler, çeşit çeşit meyvelerin doldurduğu bahçeleri, elinde tas altında dut topladığı ağaçlar, içindeki börtü böceğiyle ormanlar yanıyordu. Sandılar ki yakılsa her şeyi Ziver diye bir köy artık olmayacaktı. O zamanlar Kuzey'in topraklarında köyler, insanlar, evler yakılarak yok ediliyordu. Yakanlar, yeşil üniformalı askerlerdi. Ama herkes devletin yaktığını söylüyordu. Her yerde onun adı vardı ama kendisini kimse görmemişti. Görünmesini istemediği her şeyi yakıyordu. Oysa yakılmakla yok olmayacak şeyler de vardı.

Zeynep, bir zamanlar Torosların eteğindeki bir kente gitmişti. Gönül vermişti kimyaya. Gecesini gündüzüne katarak laboratuvarında çalışmış ve üniversiteye kadar ulaşmıştı. Merak onu kimyasal maddelerin, elementlerin, bileşiklerin evrenine götürmüştü.

Zeynep, kimya bilimine inanmışken o mart gününde taze ot, yeşil mısır, sarımsak ve meyve kokuları sarmıştı Halepçe'nin göğünü ya... Kuzeyde ateş, güneyde zehir hayatı parçalamıştı.

Laboratuvardaki kara tahtaya zehirin formüllerini yazdı, di-etil di klorür, kükürt ile birleşince hardal gazı olurdu ve bir baba kucağında kundaktaki bebesiyle yığılırdı kapısının önüne.

Renksiz ve kokusuz bir damla sarın ile sofradayken anne, baba ve üç küçük çocuk, baba soğanı yumruğuyla parçalamaya çalışırken, anne elindeki dolu kaşık kucağındaki küçük çocuğun ağzına götürürken, büyük çocuk ağzında lokmasını çiğnerken, ortanca çocuk sofradaki ekmekten bir parça alırken, tepside bulgur, yoğurt, ekmek, her şey zehir içinde, bir aile, sonsuza dek öylece donardı.

Halepçe'nin göğü ve yeri yanarken, sessizlik çökmüştü her yere. Sessizlik bazen kütlesi ve hacmi olan bir ağırlığa dönüşür. Göremezsın ama onun kalbine ve ruhuna çöküşüne tanık olursun. Zeynep, o an sessizliğin inciten tanığıydı. Terketti laboratuvarı, kimyadan simyaya geçişi o zaman başladı.

Sokakları dolandı çaresizce, denize baktı uzun uzun. "Ben neyim, ne yapacağım" diye sordu kendine. Kıyıda Mara'nın tanıklığını yaptığı çiçek tarlalarını gördü. Seyrelediği mavi deniz yeşile boyandı önce, sonra kırmızıya ve yüzeyinde binlerce ölü çiçeğin dalgalandığı bir denize dönüşüverdi.

Zeynep, o günden sonra sadece kalbiyle değil bedeniyle de dağa döndü. O zamanlarda şehrin onlara verdiği yaraları sağaltmak isteyenler yüzünü dağlara dönüyordu. O ana dek yaşananları ardında bırakıp gidiyorlardı. Giderken o kadar hafiflemiş oluyorlardı ki, kimsecikler onları görmüyordu. Bir anda ortadan yok oluyorlardı. Geride kalanların kafasında türlü sorular dolanıyordu; kaçırıldı mı, bir kuytulukta öldürüldü mü, in miydi cin miydi yoksa bir erkeğin ya da bir kadının ardından mı gitti, kötülüklerin eline mi düştü? Bu sorular, dağın rüzgarı giden kişinin sesini şehire ulaştırana kadar sürerdi.

Zeynep, dağın güneyine doğru yola koyulduğunda başlangıcı bilinmeyen savaş sürmekteydi. Zamanı doğuran dağın zirvelerine çıktığında hiç durmadan bağırdı: “Burası cennet! İşte Kürdistan burası, koşun koşun cennet arkadaşlar, koşun cennete koşun! Harika suya, ağaçlara koşun, cennet cennet...” Elbisesi, omuzundaki silahı dışında küçük çantasında, ülkesini ve arkadaşlarını yazdığı defter, annesinin simli lacivert eşarbi, kızkardeşinin verdiği yeşil-beyaz renkli kalem, ayna, siyah yarım parça tarak, tırnak makası, iğne-iplik, ölen teyzesinin yüzüğü, çakmak, anılarının fotoğraflarını taşıyordu. Yastığı çantası, döşeği ise bazen toprak, taş, bazen dikenli bir yerd. Dizleri bazen onu taşımakta zorlansa da ezelden beri yürüyormuş gibi dik duruyordu.

Aylarca süren çatışmalar arasında Zeynep’e çok zor bir görev verildi. Savaşamayan arkadaşlarını güvenli bir yere götürecekti. Gözler endişeliydi. Zeynep, bu görevi başaracak mıydı?

Arkadaşları, “Buradan geçmek çok zor. Nasıl böyle bir görevi almaya cesaret ettin. Neden?” diye sordular.

“Nice pusular geçtik. Ne pahasına olursa olsun bunu da geçeceğiz. Zaten buraya gelmekle cesaret ettik edeceğimize. Önemli olan da bu!” diye cevap verdi Zeynep.

Yola çıkmadan az önce, birkaç yıl önce dağda vurulmuş kardeşi Agir için yazdı defterine: *“Cennet ülkemizi adım adım arşınladığım bu zamanlarda karşılaştığım güzelliğin her anında sen vardın. Rengarenk kelebeklerde, adını bilmediğim yüzlerce ot çeşidinde, şırl şırl akan sulara, köyümüzü hatırlatan yemyeşil alanlarda, her biri başka şekilde kayalık ve uçurumlarda, vadilerde, güneşin batışı ve doğuşunda, yıldızların yol boyunca eşlik eden milyonlarca sayısında, samanyolunda, öten böceklerin seslerinde, kuşlarda, yolumuzu aydınlatan ay ışığında, ellerimizi parçalayan dikenlerin acısında, kuruyan otların çıkardığı seslerde, arkadaşların candan, sıcak karşılamalarında, gece yaktığımız ateşlerin alevlerinde, ateşte pişirip nöbetleşe bardaklarla içtiğimiz sıcak çaylarda, cigerimize çektiğimiz sigara dumanında, ayrılıklarda, görüşmelerde... Ve daha yazmaya kelime bulamadığım yüzlerce güzellikte sen, sizler varsınız.”*

Defteri yeleğinin cebine koydu, çantasını sırtladı. Önce Amediye boğazından geride bıraktığı dağlara baktı. Sonra gece bastırıldığında geçmek zorunda oldukları ovayı uzun uzun inceledi. Yaylaların soğuk rüzgarı, kısa saçlarından alnına dökülen, yüzünde boncuk boncuk olmuş terini soğuttu. Üşüdü Zeynep. Tepeler boyunca çatışma devam ediyordu; son icadlarını kullanıyordu insan. Uçaklar bombalarını kilometrelerce yukarıdan bırakıyor; havanlar ve tanklar, toplarını uzaktan ateşliyordu. Artık insana uzaktan makinelerle öldürmek daha kolay geliyordu.

Top sesleri arasında arkadaşlarıyla birlikte karanlıkta parlayan ince patikadan yola koyuldu. Zeynep, Amediye ovasında yürümeye başlamışken, kurulduğu yüksek tepeden önünde uzanan ovaya ihtişamla bakan Amediye şehrinden leopard tankları ateşlendi, toplar yağdı ovaya. Dağın düşmanlarıyla hareket eden peşmergeler, uğultular içindeki ovaya doğru yürüdüler. Zeynep, düştüğü yerden üzerine gelen silahlı silüetleri gördü. Silahlarını, topların yaraladığı savaşçılara çevirdiler.

Zeynep, o anda olağanca gücüyle silahlı silüetlere doğru bağırdı.

“Durun, yanlış yerdesiniz. Biz düşman değiliz. Yurdumuzu, dağımızı kuşatanlara karşı savaşmaya geldik. Yaptığınız günah, utanç...”

Sözünü tamamlayamadan ateş etmeye başladılar. Kavmine karşı savaşan insan iflah olmazmış diye düşündü. İhanet ruhunu ele geçirdi mi bir daha iyi olmazmış insan, kökünden kopmanın cezasıymış. İhanet, dönüp dolaşıp sonuçta kendi kalbine ulaşırmış.

Ateş edenler, Zeynep’in kadın olduğunu farkettilerinde bağırdılar: “Yakalayın kadındır, yakalayın.”

“Sefiller, siz kardeşlik kavmine karşı suç işlediniz. Beni öldürebilirsiniz ama bu yükü nasıl taşıyacaksınız. İhanet hep daha fazlasını ister, nereye kadar gideceksiniz?”

“Sen kadınsın” dediler. “Ne işin var bu dağlarda, erkeklerle birlikte savaşıyorsun. Sen anlamazsın bu işten. Neden gidip evlenmedin.”

“Düşmanlarımızın, dağın kavmini kadın, erkek, çocuk ayırmadan öldürdüklerini ne çabuk unuttunuz. Dağa yaptığınız ihanetin bedelini hep birlikte ödeyeceğiz. Hep birlikte...”

Çok kan kaybetti Zeynep, kendinden geçmemek için ne kadar uğraştıysa da olmadı. Yarası daha hafif olan ve yürüyebilen bir arkadaşını yanına çağırdı.

“Silahımı al arkadaşlara götür” dedi. “Bu sefillerin elleri değmesin silahıma. Arkadaşlara selam söyle. İnansınlar ki, ölüme değil özgürlüğün savaşına, onun yarışına koşuyorum. Hoşça kalın!”

Zeynep’in Amediye ovasında yürüyüşü o yangın gecesinde başladı. Ölgün ışıklar içindeki Amediye şehri, yüksek tepenin üzerinden karanlık ovaya bakarken, kendi kalbine yenik düşmüş kavmin çocukları suskunluk içinde ateşler içindeki ovayı izlerken, Zeynep sonsuzluğunun başındaydı. Zaman zaman Zeynep’i Amediye ovasında görenler olurmuş. Kaybolan bedeninden kopardığı parçaları durmadan yollara döşermiş. Bu yüzden yokmuş, bu yüzden Zeynep’ten bir parçayı bile bulamamışlar. Dermiş ki, patikadan geçenler yalan ile gerçeği ayırabilsin diye bedenimden kardeşlik köprüsünü yeniden kuruyorum. Patika yüründükçe son bulurmuş. Patikanın son bulduğu yere ulaşan kavmin her insanı gerçeğe ulaşmış. Zeynep, birileri geçtiğinde son bulan patikayı yeniden kurmak için hep Amediye ovasında kalmış. Kalbine yerleşen suskunların, yitmişlerin uğultusu sese dönüşürmüş. Ovanın patikalarını katedenler onun sesini duymuş. Ben ölmedim dermiş Zeynep, Bu benim seçimim. Her kardeşim yalanla gerçeği ayırd edene dek bedenimden yeniden kuracağım patikaları. Kuzeyden güneye ülkemin her yeri, benim için Ziver’den bir parçadır. Artık ülkemin her yerindeyim. Beni ararsanız eğer, ezelden beri güneşin ışıkları altında parlayan Bingöl dağlarından güneye bakın, dağlardan, vadilerden, ovalardan geçen her patikadayım.

** Gurbetelli Ersöz (Zeynep), Türk ordusu ve KDP’nin 8 Ekim 1997’de Güney Kürdistan’a düzenlediği saldırıda yaşamını yitirdi.*

**

Karanlık

Yeraltında karanlık bir hücredeydi. Ellerini yanlara doğru açacak kadar dahi yer yoktu, daracıktı. Tavanı abartılı bir şekilde yüksekti. Hücrede eşya adına sadece üzerine uzanmak için verilen kirli bir battaniye vardı. O daracık yere konulduğundan beri araftaydı; ne yaşıyordu ne ölüydü, ne rüyadaydı ne de uyanıktı. Bazen her anından kuşku duyuyordu.

Nesrin, evine baskın düzenlendiğinde eşiyile birlikte Silemani’deki Kızıl Merkez’e getirildiğini biliyordu. Girenin bir daha çıkamadığı işkence merkezine. Sonrasında gözleri hep kapalıydı ya da karanlık hücredeydi. Bu yeraltı hücresine konulmasının ardından neredeyse bir yıl geçtiğini öğrendiğinde, gizli bir sırta kavuşur gibi sevinmişti. Gardiyanların bir anlık boşluğundan faydalanarak yan hücrelere yeni getirilen biri tarihi söylemişti.

Uzun zamandır yüzler ya da eşyalar görmemişti. O, zifiri karanlığa hapsedilmişti. Sadece sesler vardı. Bazı sesler, ondan bildiklerini anlatmasını istiyordu. Diğer sesler ise sadece bağırtılar ve inlemelerden ibaretti.

Zamanın dışına atılmıştı sanki. Bazen elleriyle bedenine dokunuyordu. Yüzü, gözleri, omuzları, bacakları, ayak tabanları, dokunduğu her yeri acıyordu. Bir süredir ona işkence yapmayı bırakmışlardı ama bedeninde açılan yaralar kapanmıyordu. Herhalde artık konuşmayacağına kanaat getirmişlerdi. Bazı günler tüm hücrelerin kapılarını açıp rastgele dövüyorlardı. O zaman öfkelerinden yer üstünde bir şeyler olduğu anlaşıyordu. Nesrin, zifiri karanlıkta parçaları birleştirerek gerçeğe ulaşmaya çalışıyordu.

Karanlık içinde tek başına bekletilmek işkenceden daha zordu. İşkencede, beklediğinden daha fazla direnmişti. Yakalanmadan önce arkadaşlarıyla işkencede nasıl davranılması üzerine konuşurlardı. Hatta delilik yapıp elektriğe dokunurlardı, dayanabilecekler miydi? Ama gerçek ile karşı karşıya kalınca tüm denemeleri anlamsızlaşmıştı.

İşkencecileri, okuma-yazma bilmediğine inandıramamıştı. Oyun yaptığını düşünmüşlerdi. Okuma-yazma bildiğini kabul etmesi için dahi işkence yapmışlardı.

Günde bir kez birazcık su ve bir parça ekmek veriyorlardı. Suyun kirli , ekmek de bayat ve küflüydü. Ama yaşamak için kendini zorluyordu.

Karanlıkta insan en çok içine dönerdi; hatıralara, yapıp ettiklerine, yanlışlarına, tamamlamadıklarına... Bazen kendi kendine konuşuyordu Nesrin. Cümleleri ‘keşke’ ile başlayıp ‘eğer buradan kurtulursam ’ ile son buluyordu. Ansızın önceden eşine söylediği bir kelime aklına geliyor, hayıflanıyordu. O kelimeden dolayı ne kadar üzülmüş olabileceğini düşünmeye başlıyordu. Yer üstündeki hayatın her anını özlüyordu. En kötüsünü dahi. Yaşadığı anların detaylarında dolanıyordu. İnsanların günlük koşuşturmacası içinde sokaklarda dolaşiyor, bazen ayağı bir çukura düşüyor, temiz havayı doyasıya ciğerlerine çekiyordu. Başka bir gün güvercinlerin uçuşunu izliyor, satıcıların bağirtısına kulak kabartıyor, komşunun merakına gülümsüyor, köşeden çıkan kediye bir parça ekmek veriyordu. Neler aklına gelmiyordu ki! Yerin üstündeki hayattan bir parça daha tatmak için canını bile verebilirdi. Uzun yıllar tadı damağında kalmış an’lar gibiydi hatırladıkları...

Olağan dışı seslerin gelmeye başladığı o gün, Nesrin, bir şeylerin değişebileceğini sezinledi. O karanlık ile cebelleşirken, yeryüzünden patlama sesleri gelmeye başladı. Her patlamada yer sarsılıyordu.

Silahlar seri bir şekilde ateşleniyordu. Yukarı katlarda da koşuşturmaca artmıştı.

İşkencecilerin bağirtıları gelince, Nesrin uzun zamandır beklediği anı düşündü. Belki de zamanı gelmişti. Patlamalar uzadıkça uzadı. Silah sesleri binanın içinde de gelince, bunun bir çatışma olduğundan kuşkusuz kalmadı. Belki de peşmergeler eylem düzenlemişti merkeze.

Yan hücrelerin birinden “Raperin* başladı” diye bağırdı biri.

Gardiyanlar, hemen o hücreye yöneldi. Onlar hücredekini dövdükçe, o, “Raperin raperin” diye bağırmayı sürdürdü. Sesini kesene kadar dövdüler, sonra da hücrenin kapısını kilitleyip koşarak çıktılar.

Nesrin uzun zamandır beklediği o sözcüğü duyunca heyecanlandı. Ama kısacık heyecandan sonra hücrelerin dizili olduğu koridora ıssızlık çöktü. Neler olduğunu soran bir erkek sesi, ıssızlığı bozdu. Her hücreden sorular yükseldi, onları durduracak gardiyanlar ortalıkta yoktu.

Binanın içindeki çatışma uzun sürmedi. Belki birkaç saat sonra silahlar sustu. O anda koridora birilerinin koşarak girdiğini duydu Nesrin.

Elinde silah olan iki peşmerge, “Artık özgürüz” diye bağırdıktan sonra tek tek hücrelerin kapılarını açmaya başladı.

“Güneyin her yerinde diktatöre karşı ayaklanma var. Her yer kurtarıldı. İki gündür burada çatışıyoruz. Artık özgürüz” dedi peşmerge. Hücrelerden çıkan tutsaklar, yaralı bedenleriyle yeryüzüne ulaşmak için koştu.

Peşmerge, Nesrin’in hücresinin anahtarını kırarak, demir kapıyı sonuna kadar açtı. Onun kıpırdamadığını görünce, “Artık özgürsün, hadi çık o pis hücreden” dedi.

Sızlayan bedenini zorlayarak yerinden kalktı. Karanlıkta ellerini öne uzatarak kapıyı buldu, ilerledi. Elleri kapıda duran adamın gövdesine çarpınca durdu.

“Her yer ne kadar karanlık, hiç ışık yok, sizde ışık yok mu” diye sordu Nesrin.

Hücrenin kapısını açan peşmerge, “Gündüz... ışık...” dedi, sesi düştü, cümleyi tamamlayamadı. Koridorun aydınlık olduğunu söylemekten vazgeçti. Nesrin’i elinden tutup dışarı çıkardı. Kızıl Merkez’den kurtulanların sevinç çıkışları her yeri sarmıştı.

Nesrin, yeryüzünün barut kokusuyla dolu havasını içine çekti. Hiçbir şey görmedi. İşkencenin gözlerini ondan aldığını o zaman anladı.

“Benim için yeryüzü de artık karanlık. Ama özgürlüğü duyabiliyorum” diye mırıldandı.

**Raperin, Kürtçe’de ayaklanma anlamına gelir*

**

Shusharri'nin Cinleri

Dukan barajının kıyısındaki Hari köyünde yaşlı bir kadın ansızın öldü. Neden öldüğünü kimse anlayamadı. Zamanı geldiği için öldüğüne dair söylentiler yaygındı. Ama herkesin içinde söyleyemediği bazı nedenler de olabilirdi. Köylüler, korktuğu şeyleri konuşmaktan kaçınıyorlardı. Sanki konuşulsa köyü asla terketmeyen bir uğursuzluk sarardı. Bu yüzden de sessiz kalmayı yeğliyorlardı. Fısıltılar bunun dışındaydı. Onlar köyün toprak damlı evlerinin arasında korkmadan dolanırdı. Belki dediler, onu öldürenler... Şişşş, dedi ihtiyarlar. Herkes sustu.

Komşu köyümüzde yaşlı bir kadın aniden öldü. Onlar zamanın insanları, biz ise zamanın dahi olmadığı andan beri burada Zê nehrinin kıyısında yaşıyoruz. Zê, dağın kayalıklarından doğdu, biz de Zê'nin yatağından. Shusharri Diyarı derler yaşadığımız yere.

Çevre köylerde yaşayan insanlar bizden korkar. En iyi arkadaşlarımız kız çocuklarıdır. Şu karşımızdaki Hari köyünde çocukları bizimle korkuturlar. Adımızı bile anmak istemezler, sadece "Bak şunu yapmazsan gelirler ha" derler.

Zamanın insanları küçük kızları bizimle korkutmaya başladığı an onlarla bu yakınlığımız başladı. Küçük kızlar ürkek gibi görünür ama korkusuzdurlar. Nerede bir korku olsa üzerine gitmeyi severler. Aslında sorun da burada başlar, zamanın insanları, kızların korkusuz değil korku dolu olmasını isterler. Ancak korku dolu olduklarında onları gemleyebileceklerini düşünürler. Neden buna ihtiyaç duyduklarını da anlayabilmiş değiliz. Küçük kızlar avuçlarında hayatın tüm bilgisini taşırlar. O ellerinden alındı mı korkunun esiri olurlar.

Köyün küçük kızları, bu korku duvarını yıkıp yanımıza geldiklerinden beri köyün büyükleri başka korkular yarattılar. Zamanın insanların en iyi yaptığı şey korku duvarları kurmak! Bizimle dost olan bazı büyükler de, içlerinde korkuyla beslenen bir canavar taşıdıklarını söylüyor. Onu alt ederlerse yerine oluşacak boşluğu ne ile dolduracaklarını bilemiyorlar. Boşluk onların korkusu! Bir korku duvarını aştıklarında yenisini kuruyorlar.

Demek ki, dağın önce zamanı sonra onları doğurduğunu bilmiyorlar. Bilselerdi canavardan doğan boşluğa koyacakları onca şeyi görürlerdi.

Az ötemizdeki köyde Kwestan'ın doğuşunu hatırlarız. Doğduğunda her bebek gibi önce ağladı. Annesi, ablası, onu doğuran ebe ağladığı için mutlu oldular. Bu hayatın başlangıcıymış. Ağlamak! Birkaç dakika sonra bebek gülmeye başlayınca hepsi korkup geri çekildi. Yüzleri korku duvarına asılmış gibiydi. Dediler ki, kimseye söylemeyin. Bu kızın içine şey kaçmış, onu çıkarmalıyız. Zamanın insanları gülen bebeklerden korkuyor. Dualar ettiler, kurşun döktüler. O şeyi çıkarabildiler mi bilmiyoruz. Bizim için Kwestan güldüğü için mutlu ve görebilen bir bebektir. İnsan işte! Gülmeyi de yadırgar, ağlamayı da... Aslında kendini de yadırgadığını ölümüne dek bilmez.

Kwestan büyüdükçe biz derinlere indik. Zamanın insanları, bizden kurtulmanın bir yolunu buldu. Zê'nin önüne büyük duvarlar ördüler. Dukan şehrinin kıyısında dağın suları ile beslenen bir canavar yarattılar. İstese bir anda yutabilir çevresinde sıralanmış tüm köyleri. Zê nehri, bir canavarı beslediğini bilmeden aktı. Doymayan canavar genişleyip toprakları yutunca farkettiğinde onu boynundan bağladı. Uzun zamandır nehirle boynu bağlanmış bir canavar ile yaşıyoruz Shusharri Diyarı'nda. Onbir yaş, Kwestan'ın garip şeylerle tanıştığı zamandı. Hiç unutmuyoruz. Her gün küçük ziyaretçilerimizden biri eksildi. Nerede olduğunu merak ettiğimizde sustular. Köye gitmeye o zaman karar verdik.

Kwestan, kahvaltısını yaptıktan sonra dışarı çıktı. Oyun arkadaşlarını tek tek evlerinden aldı.

"Nidaaa Nidaaa! Hadi oynamak için seni bekliyoruz."

Nida'dan ses çıkmadı. Bir yere gitmiş olsa arkadaşlarına haber verirdi. Yeniden çağırmaya başlayınca Nida'nın annesi dışarı çıkıp Kwestan'ı azarladı.

"Ne istiyorsun, Nida rahatsızdır. Gelmeyecek."

"Niye hasta mı oldu?"

“Hadiii çık git başka arkadaşlarınla oyna” dedi elini sallayarak. Kapıyı da sıkı sıkıya kapattı.

Daha fazla ısrar edemeden arkadaşlarının yanına döndü. Bugün Nida’sız oynayacaklardı. Tüm kızlar toplandığında Tuana yanına yaklaşıp kulağına fısıldadı:

“Biliyor musun Nida’ya ne oldu?”

Kwestan’ın yüzünün halini görmek için anında geri çekildi. Tuana’nın en sevdiği oyun, hiçbir şeyi karşıdakini iyice meraklandırmadan söylememesiydi. Belki saklananları bilmenin değerini öğrenmişti. Kwestan hayır anlamında başını salladı.

Tuana yine kulağına eğildi ve o yasaklı kelimeyi söyledi: “Annesini dinlemediği için cinler orasını kesmiş.”

İlkin Kwestan’ın içine korku doldu, sonra şüphe! Tuana, her zamanki gibi bir sırrı taşımanın bilgiçliğiyle, “Yaaa, işte öyle olmuş” dedi her bir kelimeyi uzatarak.

Kwestan, “Ben de dinlemedim ama cin falan gelmedi. Bunların hepsi yalan” dedi, korkuyla karışık bir alayla.

“Belki bundan sonra gelirler” dedi Tuana. Kendi dediği onu da korkuttu. İkisi de şüpheyle çevresine bakındı. Sonra hiçbir şey olmamış gibi yeniden oyunlarına döndüler.

Bir hafta sonra Kwestan her şeyi unutmuş görünüyorken Tuana’nın sokakta olmadığını farketti. Endişeli adımlarla Tuana’nın evine gitti. Avlu kapısını açtığında evden gelen çığlıkları duydu. Avluyu sessiz adımlarla geçti. Evin yarı açık kapısından Tuana’yı gördü. Annesi kucağına oturtmuş, iki kolunu sıkıca tutmuştu. Ayırdıkları bacaklarının her birini de başka kadınlar tutuyordu. Ufak tefek, baş örtüsünün altından sarkan beyaz saçlarıyla bir kadın Tuana’nın bacaklarının arasındaydı. Gözyaşları içindeki Tuana ile göz göze gelince geri kaçtı. Avluda koşarken düştü, yeniden kalkıp koştu kapıya çarptı. Anında alnında küçük bir kan lekesi belirdi. Yarısı suyun altında kalmış olan Shusharri Diyarı’na kadar nefes nefese koştu. Taşların üzerine oturdu. Bacaklarını sımsıkı kapattı, bacaklarından onu ikiye yaracaklarmış gibi kollarıyla yapıştı dizlerine.

“Gördüm onu, yaşlı bir kadındı kızları kesen. Siz değilsiniz, boşuna size kızmışım” dedi, suya dönerek. Sudan ses çıkmadı. İki kuş yıkıntıların üzerinden dolanıp ayaklarını suya değdirerek havalandı. Su halka halka oldu. Halkalar genişleyerek kıyıya ulaştı.

Kwestan, o günden sonra iyice durgunlaştı. Yaşlı kadınları gördüğünde yolunu değiştirdi. Tuana’yı bir daha göremedi. Şehirde amcasının yanına gittiğini söylediler. Son gördüğünde Tuana’nın yüzündeki acıyı aklından silemeyen Kwestan, buna hiç inanmadı.

Bir süre sonra Kwestan gördüklerini içinin kıyılarına itmeye çalışırken sıra ona geldi. Annesi, bugün hemşire sana bakmaya gelecek, dediğinde itmeye çalıştıkları tazelendi.

“Niye ben hasta değilim ki” dedi.

“Hasta olmayasın diye sana bakacak, korkulacak bir şey yok ki” dedi annesi. Kwestan’ın saçlarını okşadı. Annesi bunu sık sık yapmazdı. O anda kapıdan yaşlı bir kadın içeri girince korkusu arttı. Acaba Tuana’yı kesen bu kadın mıydı? Arkadan gördüğü kadının bu olup olmadığını anlamaya çalışırken bir yandan da son günlerde yaptığı hataları düşündü. Annesinin söylediği her işi yapmıştı. Sadece bir kez erkek kardeşi su isteyince, “Kalk kendin al” demişti. Annesi, “kardeşine su ver” deyince kalkıp onu da yapmıştı.

Biraz sonra evli ablası, kucağında çocuğuyla gelince azıcık rahatladı. Ablası ona kötü bir şey yapılmasına izin vermedi. Konuşmalarında da kesmeye dair bir şey yoktu. Kwestan, ablasının minderin üzerine bıraktığı yeğenini kucağına alıp dışarı çıkmaya davranınca annesi onu yanına çağırdı. Kucağına oturtup yine saçlarını okşadı.

“Kwestan can” dedi ona değil de yaşlı kadına bakarak, “Rabia ana, kızların bedeni için zararlı küçük bir deri parçasını kes...” Annesi sözünü tamamlamadan Kwestan kucağından kurtulmaya çalıştı. Ablası yardıma koştu. Öyle bir tutmuşlardı ki kıpırdayamıyordu.

Annesi bu kez daha sert konuşmaya başladı.

“Kwestan, eğer o deriyi kesmezlerse evlenemezsin, çocuk sahibi olamazsın. Hiçbir erkek seni böyle sevmez, senin elinden yemek yemez. Hiç dedikleri gibi de ağrııyor. Hepimizinkini kestiler. Haydi ana sen başla.”

Kwestan gözyaşları içinde küçük bir deri parçasının neden bu kadar soruna yol açtığını anlayamıyordu. Tuana’nın son hali aklına geldi, yüzündeki acı ifadesi, bağırışları... Annesi, önündeki minderin üzerine

oturttu, kollarını sıkıca tuttu. Ablası da ayırdıkları bacaklarından birini çekti. Diğer bacağının üzerinde ise annesinin ayağı vardı.

Direndi, annesi ayağıyla tuttuğu bacağını zaptedemedi. Kwestan, ayağını yaşlı kadının yüzüne doğru savurdu. Kadın yana doğru düşer gibi oldu ama kendini topladı. Annesi yeniden kurtardığı bacağına ayağıyla bastırdı.

Yaşlı kadın, bohçasından paslı neşterini çıkardı. Kwestan'ın eteğini sıyırdılar. Direndi, "Hayırrr bir şey kesmeyeceksin" diye bağırdı.

Yaşlı kadın Kwestan'ın yanağına tokat attı, "Rahat dur küçük şeytan" diye tısladı.

Kwestan, kadının yüzüne tükürdü. Bir süre boğuşmaca devam etti.

"Shusharri'nin cinleri seni almaya gelecek" dedi kadının yüzüne bakarak.

Yaşlı kadının elinden neşter düştü. Göğsünü tuttu. Kwestan'ı bırakıp ona koştular. Ama kadın birkaç dakika içinde yere yığılıp kaldı.

Kwestan yüksek sesle güldü.

"Bundan sonra kim kızları keserse cinler onun canını alacak."

Onlar bizi göremez, biz hep onların arasında dolanırız. Kwestan, bizi çağırmadan önce de, yaşlı kadın öldüğü zaman da oradaydık. Kim bilir kaç küçük kızın ölümüne, sakat kalmasına yol açan kadının kalbi durdu. Kwestan'ın annesi, onun paslı neşterini köyün uzağında dualar ederek toprağa gömdü.

Kwestan, Tuana'nın köyün mezarlığında yattığını uzun yıllar sonra öğrendi.

Biz hâlâ Zê nehrinin naçar beslediği canavarın yanbaşındaki Shusharri Diyarı'nda yaşıyoruz. Zê'nin boynundan bağladığı suyun canavarı dahi diyarımızı yutamaz. Biz bu toprakların, taşın, suyun, ateşin ruhuyuz. Biz sonsuzluk nedir bilmeyiz, zaten onun içinde yaşıyoruz.

**

Pirin Yolu

Zamanı doğuran dağdan Musul ovasına akan tüm sular Dicle'de buluşur. Ovanın Kabar köyünde doğan Seyid Şabakî, en çok da bu buluşmaları severdi. Xazir suyunun büküle büküle Zê'ye ulaşmasını izlerdi saatlerce. Sonra da uzun yollar katederek küçük suları yatağında biriktiren Zê'nin Dicle'ye kavuşmasını...

Seyid, günlerdir yere serili yatağından kalkamadı. Yeleğinin cebinde taşıdığı zincirli cep saati yastığının yanında. Akrep ve yelkovan turlarını atarken, Seyid hatıralarının yolaklarında geziniyor. Bazen bölük börçük hatıralar, bazen huzurlu ya da yarım kalmış.

Bir zamanlar ayaklarının dışına taşıdığı yatağında bir avuç kadar kalmıştı. İnsan bedeni, son vakitlerinde doğduğu ana ulaşmak için mi bu denli küçülür? Seyid de yastığına doğru büzülmüştü. Bakmayı sevdiği uzun beyaz sakalları dağılmış, elmacık kemikleri belirginleşmişti. Sanki yüzünde etekleri ağaçlarla kaplı bir tepelik taşıyordu. Hayatın ona verdiği son nefesleri içine çeker gibi derin derin soluyordu.

Yatağından doğrulamadığı zaman torunlarını yanına çağırırdı.

Seyid'in ardında bırakacağı iki torunu vardı. Artık genç bir kız olan Zeynê ile ondan birkaç yaş küçük Sabek. Oğlu ve gelini kazada öldükten sonra onların hayattaki tek yakını olmuştu. Zeynê ise hayattaki tek dayanağı olarak gördüğü dedesini kaybetmekten hep korkmuştu.

"Korkma kızım, bu korkulacak bir şey değil. Zamanım geldi, bu dünyadan göç ediyorum. Size söylemem gerekenler var" dedi Seyid.

Dedesinin başucunda oturan Zeynê'nin gözleri doldu.

"Öyle deme dede, bizi bırakıp nereye gidiyorsun."

"Zeynê sen artık büyüdün. Kendine de kardeşine de bakabilirsin" dedi Seyid, Zeynê'nin elini tutarak.

"Sana söyleyeceklerimi iyi dinle. Size bırakacağım ne bir hazinem var ne de malım mülküm. Yarın kardeşini de alıp pirimizin türbesini ziyarette gideceksin. Pirimiz sana ne yapacağını söyleyecektir."

"Dede seni bu halde bırakamam. Biraz iyileştiğinde nereye istersen giderim."

Seyid, yastığının altından düğümlemiş bir mendil çıkardı. Zeynê'nin avucuna koydu.

“Her şeyin bir zamanı var bu hayatta, ne erken ne de geç olmalı. Bana bir tas su ve ekmek verecekler var, beni merak etme. Bunun içinde oraya kadar gidebileceğin kadar para var. Mendili de pirimizin altında uyuduğu ağaca bağla. Taşlardan fışkıran Milman çeşmesinden su için. O suyu içenin içine kötülük uğramaz. Bu size son vasiyetimdir.”

Zeynê'nin dedesini bırakmaya niyeti yoktu. Aklında geçerli bir neden bulma telaşı vardı.

“Dede hiç köyün dışına çıkmadım, yolumuzu nasıl bulacağız. Yollar kötü insanlarla dolu. N'olursun bizi gönderme” diyerek, başını dedesinin göğsüne koydu, omuzları sarsıla sarsıla ağladı.

Seyid, Zeynê'nin kara saçlarını okşadı. Burnunun ucunu sızlatan yaşları derinliklerine akıttı.

“Kendini, nereden geldiğini unutma yeter, bu yolunu bulmana yardım eder. Yoluna kim çıkarsa çıksın incitme, hor görme, onlar da bu dünyadan geçmekte. Kimin nasıl yaşadığını, acıdığını bilemezsin. Anlatmak isterlerse dertlerini, kahrılarını, onları dinle! Ama o dertlere neden olan kişilere de kızma. Sen sadece yürü. Gececeğin yerler kavmimizin diyarıdır, aç kalmazsın, hangi kapıyı çalsan seninle yemeğini paylaşırlar, sana yatacak bir yer verirler.”

Akşama yemek sofrasını Seyid'in yatağının yanına kurdular. Seyid'in sırtını minderlere yasladılar. Az önce yaşananlar uzak bir geçmişte kalmış gibi huzurla yemeklerini yediler.

Seyid, son günlerdeki suskunluğunu o gece bozdu. Torunlarına yeniden sevdikleri masalları anlattı. İyi olduğunu mu göstermek istiyordu yoksa biraz iyileşmiş miydi anlayamadılar.

Zeynê, su ısıtıp dedesinin zayıf bedenini yıkadı. Sevdiği beyaz elbiseleri giydirdi. Avurtları çökmüş yanaklarından ve çenesinden sarkan sakallarını sevgiyle taradı.

Ertesi sabah dedelerinin elini öpüp kuzeye doğru yola koyuldular. Elinde dedesinin verdiği ve üç ismin yazıldığı kağıdı tutan Zeynê, araba yoluna çıkana dek dönüp dönüp geriye baktı. Bindikleri arabanın kasasında, köyü gözden kaybolana kadar da gözlerini ayırmadı.

İlk gün çok yol gitmediler. Şêxan köyünde sora sora kalacakları evi buldular. Kapıyı açtıklarında dedesinin adını söyledi. Onları, “Melekê Tawus'un misafirisiniz” deyip içeri buyur ettiler. Zeynê ve kardeşi bir şey istemeden önce su ikram ettiler. Sonra sofrayı kurdular. Yemekten sonra beyaz elbiseli, saçları kınalı bir kadın gelip Zeynê ile Sabek'in yanına oturdu. Sırtını, üzerinde iki tavus kuşunun yeşillikler içinde karşılıklı durduğu, duvarı boydan boya kaplayan halıya dayadı.

“Seyid'in torunları başımız gözümüzün üstüne. Sizi bu yolculuğa gönderdiyse bildiği bir şey vardır. En zor anlarımızda bize kucağını, ocağını açtı. Yaşıyorsak onun sayesinde” dedi. Derin bir iç çektikten sonra başındaki beyaz örtüyü düzeltti.

Birlikte sustular. Sabek, başı ablasının omzunda uyuya kaldı. Zeynê, kılıçlı süvarilerin tavus kuşlarının yaşadığı dağı sardığı bir hikayenin ardından uzaklara gitti. Karşısında oturan kınalı saçlı kadının anlattığı mıydı yoksa bir rüyanın kollarında mıydı, bilemeden sabaha ulaştı.

Zeynê ile kardeşi Sabek, ikinci gün doğuya doğru yola koyuldular. Karox dağlarının eteklerinden geçerek güneye indiler. Silemani şehrinin kuzeyinde küçük bir tepenin eteğindeki tek evin kapısını çaldılar. Açılan kapıdan, “Allahın misafirisiniz” deyip içeri aldılar. Hiç sormadan önce su getirdiler, sonra da sofrayı kurdular. Yemekten sonra fanus ışığıyla aydınlatılan bir odaya geçtiler. Yer yatağında yaşlı bir adam uzanmıştı. İşaret edince yanına çöktüler. Zeynê, yatağında bıraktıkları dedesini düşündü. Adamın çocukları, torunları da gelip oturdu.

Yaşlı adam Zeynê ve kardeşine baktı. Gözleri dolarak karşısında Seyid varmış gibi konuştu.

“Ah Seyid ah, son bir kez görebilseydim seni. Ne benim dizlerim tutuyor artık ne de senin. Sen hep özlenecek bir dünyanın insanı olacaksın.”

Zeynê, fanus ışığında ağladığı görülmesin diye başını eğdi. Yaşlı adam, yanındakileri yeni farketmiş gibi yüzünü onlara dönerek konuşmaya devam etti.

“Çocuklar, Seyid bu diyarların yol göstereni, piridir. Bize de az emeği geçmedi. O kalplerin nurudur. Onun sayesinde kardeşçe yaşayabildik, kendimizi bildik. Onun dostluğu ne inanç farklılığı tanıdı ne de aşiret. Onun gibi birkaç kişi olsaydı, kardeşliğimizi kimse yıkamazdı. Onun adını unutmayın. Bir gün karanlık kalbinize hükmetmeye çalışırsa Seyid'i hatırlayın.”

Yaşlı adam, fanusun ışığı azalana dek Seyid ile olan hatıralarını, yol göstericiliğini, sevgisini, engin bilgeliğini anlattı. Zeynê, kavgalardan yorgun düşmüş bir ömrün ardından koştuktan sonra uykuya yenik düştü.

Üçüncü gün küçük şehirlerden geçerek yeşil çizgilerle bölünmüş çıplak dağlara ulaştılar. Çizgiler uzayıp birbirine kavuşuyordu. Yaklaştıkça yeşil çizgiler kalınlaşıp altında gizlediği köyleri açığa çıkardı. Ağaçların sıklığından evler görünmez olmuştu. Hawar vadisine girdikten sonra araba yolu kesildi, gidecekleri köye kadar yarım saat yürüdüler. Taştan ve topraktan yapılmış küçük bir evin kapısını çaldıklarında, “Pirin misafirisin” diyerek Zeynê ile Sabek’i içeri buyur ettiler. Evde yalnız yaşayan bir çift vardı.

Hiç sormadan önce su getirdiler, sonra da sofrayı kurdular. Sessizlik içinde hep birlikte yemek yediler. Çaylarını içerlerken, Zeynê oraya dek yaşadıklarını anlattı.

“Üç gündür dedemin söylediği hangi kapıyı çaldıysak bizi çok iyi karşıladılar. Dedemin bu kadar sevildiğini bilmiyordum. Neden bizi bu evlere gönderdiğini şimdi anlıyorum.”

“Biz deden Seyid’i tanıdığımızda daha çocuktuk” dedi kadın, eşine baktı. “Seyid, çoğu zaman konuşmadan çok şey anlatır kızım. Bir günde de gideceğiniz yere ulaşırdınız. Yol, onun size söylemek istedikleriydi. Bunu anlayacaksınız.”

Sonra adam konuştu.

“Seyid o farklılıklarla dost olabildiği için çok sevildi. Elini kalbinin üzerine koyar ve derdi ki, isim ne olursa olsun. İnanç buradan geliyorsa sorun yoktur. Ama burada değilse o zaman korkun.”

O gece Zeynê pek uyuyamadı. Yüzlerini zar zor hatırlayabildiği annesiyle babasını, dedesini düşündü. Vadinin derinliklerindeki toprak damlı evde gecenin seslerini dinledi.

Üç gün ve üç geceyi tamamladıklarının ertesinde Hawar vadisinden yola koyuldular. Yüzlerini kuzeye verip bahçelerden yukarı çıktılar. Palanya köyünden sağa sapınca Tewala köyü görüldü. Çıplak dağların arasında yemyeşil bir vahaydı. Köyün ceviz, nar, elma, üzüm, şeftali, armut, alıç ağaçlarıyla kaplı bahçelerinden sonra sarı sınır taşına vardılar. İki devlet arasında bölünmüş topraklardı. Pirin türbesi sınırın öbür yanındaydı. Sınır taşını geçip tellere vardılar. Tellerin ardındaki sınır karakolunda bekleyen askerlerden dördü önlerine geldi. Zeynê ilk konuştukları dilden bir şey anlamadı.

Askerlerden kısa olanı Kürtçe ne istediklerini sorunca konuştu.

“Pirimizin türbesini ziyarete geldik. Şu yukarıdaki köyün girişinde...”

“Pasaportunuz ve izin belgeniz var mı geçmek için?” diye sordu askerlerden biri.

Zeynê yanındaki tek kimliği göstererek, “Sadece bu var” diye cevap verdi.

“Bu olmaz, pasaport ve izin olmadan giremezsiniz. Burası başka bir ülke.”

“Ama biz ülkenize gitmeyeceğiz ki, sadece türbeye gidip geri döneceğiz. Ta Musul’dan buraya geldik.”

Zeynê ne dediyse de askerler geçişlerine izin vermedi. Kardeşinin elini tutarak boynu bükük geri döndü. Bahçelerin arasından uzanan kıvrımlı patikadan inerken, aşağıdan beyaz sakallı bir adam belirdi. Asasına dayanarak yürümesine rağmen dinç görünüyordu. Omuzunda çapraz astığı kilimden bir heybe taşıyordu.

“Selam çocuklar, bu arafta ne arıyorsunuz” diye sordu gülümseyerek.

Zeynê, derdini anlatacak birini bekliyormuş gibi hemen konuşmaya başladı.

“Pirimizin türbesine gitmek için ta Musul’dan geldik. Sınır karakolu izin vermiyor geçelim. Ne yapacağımızı bilmiyoruz. İlla pasaport diyorlar.”

Beyaz sakallı adam “Ben de sizi bekliyordum” diyerek önlerine geçti. Zeynê, bu söze şaşırılmıştı.

Tanımadıkları bir adam neden onları beklesin ki!

Zeynê’nin şaşkınlığını gören yaşlı adam “Merak etmeyin çocuklar, dedeniz Seyid bana haber verdi geleceğinizi. Sonra size anlatırım. Hadi gelin önce türbeye gidelim.”

Sınır karakolunda bekleyen askerlerle beyaz sakallı adam konuştu. Zeynê ile kardeşi onun arkasında sessizce bekledi. En sonunda kapıyı açtılar. Bir asker önlerinde yürüdüler.

Zeynê, göğe uzanan asırlık dardağan ağacını (Dara Tihokê) görünce türbeye geldiklerini anladı.

Dallarına bağlanmış dilek bezleri hafiften sallanıyordu. Sık koyu yeşil yaprakların arasından süzülen güneş ışığı yüzlerine vuruyordu. Ağaç, dedesinin anlattığı kadar heybetliydi.

Pir Şahabettin’in türbesi dardağan ağacının altında etrafı taşlarla çevrili, içini otların бүrүdүğü bir yerdi. Uzun zamandır ziyaret edilmediği bakımsızlığından belliydi. Birkaç adım aşağısında taşların arasından Milman çeşmesi akıyordu. Türbenin karşısında ise Zaver köyünün evleri, sınırdaki dağın eteklerine dağılmıştı.

Zeynê ağacın gövdesini öptü, yapraklarına dokunarak dua etti. Ağacın etrafında döndü. Dedesinin mendilini ağacın dalına kırmızı bir bezin hemen yanına bağladı. Milman çeşmesinden su içip, bizi bu dünyada yalnız bırakma pirim, diye mırıldandı.

Çeşmenin berrak suyundan yeşil bir taş aldı, öpüp avucunun içine koydu. O anda suyun aktığı kaynaktan siyah bir yılan başını çıkardı. Birkaç saniye öylece karşılıklı durdular. Zeynê geri çekilmedi. Dedesi ona siyah yılanın, nerede gördüyse oranın koruyucusu olduğunu söyledi. Siyah yılan sudan çıkarak ağaca doğru süründü. Ağacın gövdesini tırmanırken kayboldu. Zeynê, gözleri yılanın kaybolduğu yerde öylece kaldı.

Beyaz sakallı adam “Hadi kızım gidelim” deyince kendine geldi.

Geldikleri yoldan geri döndüler. Sarı sınır taşını geçip on dakika yürüdükten sonra bir bahçede oturdular. Beyaz sakallı adam heybesinden su, elma, ekmek ve peynir çıkardı. “Çocuklar acıkmışsınızdır. Bir şeyler yiyin, sonra eve gideriz” dedi. Hep birlikte yediler.

Beyaz sakallı adam, elindeki ekmeği ufaltarak ağaçların dalları arasında uçuşan kuşlara attı. Kuşlar dallarından yere indi. Ekmek parçalarını aldıkları gibi geri uçtular. Zeynê ile Sabek, kuşları izledi.

“Çocuklar size anlatmam gereken şeyler var” dedi beyaz sakallı adam, derin bir ah çekti.

Zeynê ile Sabek yüzlerini ona döndü.

“Seyid olmasa buna cesaret edemezdin. Bana kızmayın, bu yaşadıklarımız hâlâ içimde bir yaradır. Bu kasaba eskiden dolup taşardı. Musul’dan Bağdat’tan Şabaklar kafile kafile türbeyi ziyarete gelirlerdi. Babanız, bu ziyaret sırasında kızımı görmüş, birbirini sevmişler. Bize söylemeden de kafilenin içine gizlenip babanla çıkıp gitmiş. Öfkemden ne sordum ne aradım. Öfkem dindiğinde de artık çok geçti, bu dünyadan çok erken göçtüler. Seyid demeyene kadar sizden haberimiz yoktu. Artık siz benim sadece torunlarım değil çocuklarımsınız.”

**

Ağaçların Gövdesinde Yaşayan Kadınlar

Bu, ağaçların ve kadınların hikayesidir. Bildiğimizden daha çok benzerler birbirlerine. Yaşam, ağaçların dalları boyunca ilerler, yeryüzünün kurtarıcısıdır ağaçlar. Onlar yok olursa, yaşam zinciri kopar ve nihayetinde yok olur. Belki bu yüzden ağaçlar ve kadınlar aynı ruhu, ortak bilgiyi taşırlar. Ağaç, ne kadar yeri birarada tutarsa, kadın da o kadar birarada tutar yaşamı. Ağaç olmasa yer, kadın olmasa hayat dağılır. Bazen de kadınların içindeki direnç ağaçlara geçer. Bu topraklar boyunca nice kadının bedeni ağaçlarda yaşar.

Hewraman dağlarının batısındaki bozkırlardan gökyüzüne renkler yükseliyordu. Sonbaharda çiçek, yeşillik yoktu. Bunca renk nereden geliyordu, orada beni bekleyen hikaye neydi. Susuzluktan çatlamış dudaklarımla yürüye yürüye renklerin kaynağı Zendgir köyüne ulaştım. Yakınlaştıkça renkler belirginleşti, her biri daha önce görmediğim şekillere dönüştü. Kerpiçten bir evin avlusunda kilim tezgahı vardı, tezgahın başında siyah saçlı bir kadın. Kırk örüğünde ayrı bir renk. Dediler ki, işte bu renkleri doğuran kadın Zerbânû’dur. Geceleri yemyeşil bir ağacın altında soluklanıyor, gündüzleri, çorak toprakların ortasındaki Zendgir köyünde kilim dokuyordu. Onun kilimleri olmasa, bir kavim ya dağların arasında ya da çölün tozunda yok olup gidecekti. Kilimlerine, kavminin tarihini yazıyordu. Zamanı doğuran dağın gönül gözü açık çocuklarını hatırlatıyor, yaşıtıyordu. Renkler ve iplerle hatırlayan Zerbânû, tüm bozkırı renk denizine dönüştürüyordu. Onun hikayesi, kardeşlik kavminin asırlardır kapanmayan yarasıdır. Hewraman vadilerinden çöllere dek kardeşlik kavminin tarihini kilimlere dokumak, onun hem acısı hem sevincidir. Attığı her ilmek başka bir dünya, başka bir duygudur.

Mavi rengin ağırlıkta olduğu kilimde birbirine karışan bir damla suyu dokuyor. O damlayı ikiye bölerek içenler kardeş olur. O günden sonra son nefeslerine dek yoklukta da varlıkta da birbirlerine omuz verirler. Derler ki, yalnızlık yoktur kardeşlik kavminde, ayrılık henüz çok uzaktır.

Kırmızı tonların ağırlıkta olduğu kilimde ise ölümü anlatıyor Zerbanû. Zendgir köyünde ölüm binbir dönüşün anlamıdır. Bu yüzden kara değildir, ruhun ölmezliğiyle binbir defa döndüğü yerdir. Ölenin ardından ağlanmaz Zendgir’de, dünyanın eziyetlerinden kurtulup hafiflediği için tembur çalınıp, şarkı söylenir.

Zerbanû’nun kilimlerinde kara, inançlarını değiştirmeleri için tüm zamanlar boyunca gördükleri baskıları, uğradıkları katliamları anlatıyordu. Kilimlerine dokuduğu zamanlarla konuşuyordu. “İyi ve affedici olmanın, yalanı sevmemenin, her canlıyla barış içinde yaşamının nesi kötü ki değiştirelim. Yaşamalı güzel olan, zaman tanımadan yaşatılmalı.” Her ilmeğinde bir yaranın sesi vardı. Zerbanû, komşularının ‘günahtır, haramdır’ diyerek yemeklerini yemeşini, sularını içmeşini, kimseyi incitmeyen kavminin ne kadar incitildiğini, yurdundan kovulduğunu anlatıyordu.

Bir kilimde, vurulan ceylanın başında ağlayan Pir Davud’u dokuyor. “Ya Davud” diyor. “Sen ki tüm masumların koruyansın. Kilimleri bitirmem için bana güç ver. Şu çölü hayata döndürmeye çalışıyorum. Kardeşler kavmine yardım et, bir kıyıda da beni hatırla.”

Akşam okuduğu Serencam’ın sırrını, sabah kilimlere dokuyor: Yıldızlar, kelebekler, geyikler, kuşlar, yılanlar, keçiler, uçurumlardan dökülen sular, iç içe geçen geometrik motifler, enine-boyuna açılan labirentlerde dolanan hayaller...

Dokumaya başladığı son kilim yeşil bir ağaçtı. Başlamadan önce sık sık rüyasında o ağacı görürdü. Neredeyse her gün aynı rüyayı görmesine bir anlam veremedi.

Annesine sordu, “Annem, rüyalarımda yeşil bir ağacın altında oturuyorum. Nedendir?”

“İyilik olsun kızım, güzel bir rüyadır. Merak etme. Yeşil ağaç yaşamdır, sonsuzluktur. Bu çölde senin renklerinle nefes alıyorum. Senin hayatın da o işlediğin renkler, ağaçlar gibi huzurlu olsun” diye cevap verdi. Kızını izlemeye devam etti. Renkler, Zerbanû’nun gülüşüne, bakışına, her anına sinmişti. Ona bakmak, kilim dokumasını izlemek annesine huzur veriyordu.

Zerbanû, önce ağacının köklerinin içinde büyüüp genişlediği toprağı dokudu. Üzerine kökleri yerleştirdi. Ağacın gövdesine ulaştığı sırada, hep uzaktan birbirlerine ilgi duydukları komşu köydeki genç ile karşılaştı. İlk defa bu denli yakınlaşmışlardı. Kısacık bir bakış sonrası selamlaşıp yollarına devam ettiler. Bir bakışın bu kadar uzayacağını hiç düşünmemişlerdi.

Sonrasında köyde dedikodular başladı. Babasına “Senin kızın orada burada erkeklerle buluşuyor” dediler. Babası sinirlendi. Zerbanû’yu yanına çağırıp, “Sen ailemize ihanet ettin, leke sürdün. Gizli gizli erkeklerle buluştun” dedi.

“Sevmekle ihanet olur mu baba” diye sordu Zerbanû. “Ben hiçbir zaman erkeklerle buluşmadım. Sadece bir genç ile karşılaştım. Evet, onunla uzun zamandır uzaktan da olsa birbirimize ilgi duyuyoruz. Diğer şeyleri sana diyenler kötü niyetlilerdir. Pir Davud, Pir Razbar aşkına onları dinleme.”

Babası, kızını değil çevresindeki kötü niyetli insanları dinledi. Zerbanû’nun cezasının ölüm olduğunda ısrar ettiler.

Zerbanû ağacın dallarına ulaştı. Dallara yeşil yapraklar, yaprakların üzerine içinde her rengi taşıyan beyaz ışığı döktü. Dallarda, beyaz ışık altında kuşlar ötüyordu. Ağaç, yeşil bir çayırın ortasındaydı, çayırda hayvanlar otliyordu.

Onca rengi doğurmuştu Zerbanû, o renklerde kavmini doğurmuş, geçmişini ve geleceğini kiliminde buluşturmuştu ama babasını kararından döndürememişti.

Ağacın ardında yükselen mavi göğe erişti Zerbanû. Maviilmekleri atarken, aklına bir fikir düştü. Dedi ki, öyle bir şey yapmalıyım ki bir daha bu topraklarda kadınlar sevdiği için öldürülmesin.

“Baba” dedi. “Beni öldüreceksin biliyorum. Ama senden bir şey isteyeceğim. Son bir istek, cesedimi köyün güneyindeki kuru ağacın altına gömün. Eğer yeşerirse bilin ki suçsuzum. Sevmenin suçu olmaz. Ağaç yeşerirse artık kimse kadınlara dokunmayacak bu yurttan. Biz de ölüm yoktur, geri dönüş vardır. Ben de Pir Davud’dan bir ağaç olarak dönmeyi dileyeceğim.”

Zerbanû, en sonunda kilimi tamamladı. Her bakan, köyün yeşillendiğini sanıyordu. Kadınlar ağlıyordu, o gidince Zendgir köyünde renkleri kim doğuracaktı. Kim kavimlerini geleceğe taşıyacaktı, kim kıraç bozkırları yaşanılır kılacaktı. Zerbanû, kavmin hayat ile bağıydı. O giderse bozkırlar gibi insanlar da kuruyup giderdi.

Babası, öldürdü Zerbanû’yu. Hem öldürdü hem de yasını tuttu. Tüm köy, hem Zerbanû’yu öldürdü hem de yasını tuttu. Bedenini kuru ağacın altına gömdüler.

O gün ağlamaktan göz pınarlarında yaş kalmayan annesi, Zerbanû'nun son kilimini evin duvarına astı. Yaşam ile bağını kesti. Günlerce gözlerini kırpmadan kilimi kaplayan ağaca baktı. On dördüncü günde sabahın ilk ışıkları bozkırlara vurmadan, duvarın saydam bir levhaya dönüştüğüne tanık oldu. Ağaç kımıldadı, günler sonra ilk defa gözlerinden yaşlar döküldü. Ağaç duvardan kaydı, kilimi terkederek Hemrîn dağlarına verdi yönünü. Zerbanû'nun annesi de ardından gitti. Ağaç, bozkırdaki kuru ağaca ulaşınca ortadan kayboldu. Annesi, "En sonunda acıdan delirdim" diye düşündü. Oracıkta uykuya daldı. Rüyasında Zerbanû ile konuştu.

"Anne yas tutma artık. Pir Davud dileğimi kabul etti. Bu çöle ağaç olarak geri döndüm. Hadi tüm kadınlara haber ver, bu onların yaşamlarının başlangıcıdır."

Annesi uyandığında gün doğmuştu, başının üstündeki ağaç yeşillenmişti. Köyün tüm kadınlarına haber verdi. Kadın, erkek, çocuk, yaşlı herkes yeşillenen ağacın yanına koştu. Erkeklerin yüzü yerdeydi, kadınların ise gökyüzünde. Ellerini açmış Zerbanû için dua ediyorlardı.

"Bu sizin utancınızdır, bizim ise yaşamımız. Görün, kavmimizde öldürmek yoktur, yaşam dualarımıza ihanet ettiniz, bunun utancını hep taşıyın. Bu sizin cezanızdır" dedi Zerbanû'nun annesi. Kilimin iplerinden geriye kalanları kadınlara dağıttı. Her biri, ağaca ipini bağlayarak dilek tuttu.

Zendgir köyünün Hemrîn dağlarına dek dayanan bozkırlarında yeşil bir ağaç vardır. Kadınların umutsuzlukta, yalnızlıkta, sevinçte, hayalde renkli bezler bağlayarak dilek tuttuğu bir ağaç.

**

Meryem

Dağın kuzeyinde Meryem, birazcık uyumak için karanlığı bekliyordu. Dağın güneyinde Meryem, uzun bekleyişin ardından sonsuz uykuya dalıyordu. Dağın doğusunda Meryem, sesini geri getirecek kuşu bekliyordu. Dağın batısında Meryem, çöldeki kent yeniden yaratılsın diye toprağa dağılmıştı. Neredeydi Meryem? Belki tüm kadınların suretini taşıyordu yüzünde. Belki dört kadını yaşayan, belki bir kadını ölen ve kendini yeniden yaratan. Binlerce yıllık kaderini değiştirmek için çabalıyordu. Yerin her bir miliminde...

Kaç Meryem, insanın karanlık tünellerinde tükenmekteydi. Kaç Meryem, insanlığın karanlık tünellerinde hayatı etinden, kanından ve ruhundan yeniden yaratıyordu. Kurtarılmayı beklemiyordu, herkesin kaderini eline alarak yürümesini istiyordu. Hepsini bu!

Kuzey'de beyaz gece

Kuzeyde, beton kafeste Meryem, ışıkların sönmesini bekliyordu. Hep ışığın yasaklandığını, karanlıklara mahkum olunduğunu bilirdik. Onunki böyle değildi, karanlık yasaklanmıştı. Asla karanlık olmasına izin vermiyorlardı. Işık, beyaz ışık, fazlasıyla beyaz ışık. Başkaları için güzel olan birilerinin cehennemi olabilirdi.

Karanlığı özlüyordu Meryem, yıldızları ve ayı. Öylece uykuya dalabilmeyi istiyordu. Gözleri şişmişti, yıllardır uyuyamıyordu. Uyutulmuyordu. Uyku için karanlık gerekiyordu. Zaten onun uyumaması için ışıkları söndürmüyorlardı. Beyaz ışıktaki hayallerinin dağılmasını, rüyalarını unutmasını istiyorlardı. Buna uykusuzluk cezası diyorlardı. Hayatı vareden ışık, yıllardır onun kabusuydu.

Gözlerini kapatıp karanlığı düşlediğinde ışıkları daha fazla açıyorlardı. Tavan çeşitli şekilde ve dozda ışıklarla doluydu. Beton kafes bembeyazdı, duvarlar zamanla kirlenmiş olsa da çok fazla renk değiştirmemişti.

Kuş ağacını, kafesteki insan toprağını arıyordu. Her yer beton, ayaklarının degeceği bir toprak parçası yok, betondan bir dünya kurdular; toprağa dokunmasın diye ayakları, elleri... Topraksızlıktan ölsün, yok olsun diye. Bir parça uykuya daldığında hemen sabah oluveriyordu.

Uyuyamadı Meryem. Sabah olduğunu da göremedi, öyle söylediler. Belki yalandı söyledikleri, sabahı akşam, akşamı da sabah yaptılar. Ona oyun yapıyorlardı belki, nereden bilecekti.

Göğsü yarıldı, farkına varmanın, özlemin, yokluğun sesiyle. Pencereye doğru baktı, içeriye bir parçacık ışık sızıyordu. Anladı ki gün yeni yeni aydınlanıyordu. Ya bu bir parça ışık da gerçek değilse... Hayır hayır olamazdı.

Her gelen sabah bir öncekinin aynısı olabilir miydi? Daha dün aynı duyguyla uyanmıştı. Değişen ne vardı? Belki çok şey, belki de hayat, sabahın o ışık sızıntısında kalmıştı, bir dejavu gibi durmadan tekrarlanıyordu.

Sadece bu ışık sızıntısı yaşadığının kanıtıydı. Güneş her sabah yeniden doğuyordu. Günler geçiyordu. Günlerle birlikte hayat kendini var ediyordu. Mevsimler değişiyor, doğa döngüsünü sürdürüyordu. O zaman bu tekrar niyeydi?

Gayret etti, doğruldu. Gri yorgana baktı bir süre. Sonra yorganı attı üzerinden. Sıyrılarak bir bacağına açıkta bırakan çizgili pijaması ortaya çıktı. Ağır hareketlerle yatağa çeki düzen verdi. Tuvalete gitti. Lavaboda yüzünü yıkayıp çıktı. Teninde suyu hissetmeyi sevdiği için yüzünü kurulama alışkanlığı yoktu. Çenesinden sular damlıyordu göğsüne.

Henüz kapısı açılmış havalandırmaya çıktı. Her zamanki gibi ilkin mavi gökyüzüne baktı uzun uzun. Ne kadar süredir gökyüzüne baktığını unuttu, mevsimler nasıl değişir, umut nasıl yeşerir yeniden, insan nerede yitirir kendini? Mavi, gri, beyaz ve siyah renklerinden öte ne vardır. Mavide uçuşan kuşları gördüğünde, kalbinin kapakçıkları kanatlanmak ister gibi hızla çarpıyordu. Derin derin nefes alarak, dört tarafı duvarla çevrili avluda yürümeye başladı.

Çarptıkça duvarlara iç denizine çekiliyordu. Yalnızlığının hacmi büyüdükçe genişleyen deniz. Bir yanı duvarlar, bir yanı sarp kayalıklar. Geride solan zaman, ışığın pusunda belirsizleşip yok olan sözler... Koşmak istiyordu ama duvarlara çarpmaktan korkuyordu. Küçük küçük havalandırmada tempolu koşmaktan başı dönüyordu. Az sonra bu kaygı duygusu yitti, mavi göğsüne bakarak ağır ağır yürüdü, hızlandı, bir anda kendini yitirmiş gibi koşmaya başladı. Bir kaç adımda duvar ile yüz yüze geliyor, çarpmamak için ellerini öne doğru uzatıyordu. Öfkesiyle yarışır gibi koştu, döne döne, nefes nefese. Hayatın durağanlığını yıkmak istercesine her bir kasını sonuna kadar zorladı. Yüzü gerildi, çıgıllıklarını içine akıttı, saçları dağıldı, terden sıırıslıslam oldu. Göğsü yırtılsın istiyordu, yırtılsın ki kalbi fırlasın, bu duvarlardan öteye, nereye gidebilirse.

Ayakta duramayacak hale gelince duvara tutunarak dibine oturdu. Başını geriye yasladı, ellerini dizlerinin üzerine koydu. Her günkü gibi hayat gözlerinin önünden akıp gitti. Küçük bir parçasını tutmak istediye de başaramadı. Çocuklar, gençler, yaşlılar, ağaclar, dağlar, yollar, her şey bir noktada durdu. Bıçakla kesilmiş gibi. Ne kadar istese akmadı. Düğümün başladığı yer, işte orada. Ağaran saçlarından o gencecik kadının ellerine bakıyordu. Yirmi yıl önce, henüz dünyaya dair büyük hayalleri varken yerinde duramayan o kadına.

Yıllar geçerken sevdiğin insanların zaman içinde yol alışlarını görememek ne de zordu. Artık yaşamının her anı, hep bir şeyleri hatırlatıyordu. Yediği-içtiği her şeyde, dinlediği şarkılarda, okuduğu kitaplarda geçmişi hatırlıyordu. Gerisi boşluk. Gerisi insan hırslarının bataklığı... Gerisi yeryüzünü durmadan yok eden kutsallıklardan adım atılacak yerin kalmadığı topraklar. Nasıl geldik buraya, diye sordu. Patikalar uzadıkça ebedi suskunluk büyüdü.

Gelen her yıl ile birlikte sevdiği insanın yüzünün nasıl değişimler almış olabileceğini düşündü, gülüşünün yüzünde kaç çizgiye yol açtığını, ayaklarındaki nasırların artıp artmadığını, hâlâ uzun uzun yürümeyi sevip sevmediğini... Hâlâ dağların zirvesinde tenine değen rüzgarları seviyor muydu?

Dört duvar arasında en çok hayale sarılır insan. Ama zaman uzadıkça sınırlar silinir, geriye beklemeyle dolmayacak bir boşluk kalır.

Henüz büyümüşlerdi, yaşları yirmiyi bile bulmamıştı. İşte anlattığı bugündü, yaşadığı dündü. Yeşil bir ırmakta haylazca oynarken bir taş kanatmıştı arkadaşının ayak parmağını, acımişti, elbisesinden bir parça ile sarmıştı. Irmağa inerken toplayıp cebine doldurduğu eriklerden vermişti ellerine, yeşil eriklere ısırık attıkça gülmüştü yüzü. Gözlerinden düşen yaşlar yanaklarında donmuştu. O an görmüştü geleceğini. Çocukluk ile gençliğin birbirine geçtiği o toz duman yıllarda çabucak büyümüşlerdi. Koştukları kırlar, sokaklar, kaçak aşkları, utangaçlıkları geride kalmıştı.

Çöktüğü duvar dibinden kalktı, ağır adımlarla hücreye girdi.

Kalemi eline aldı Meryem, belki de hiçbir zaman yerine ulaşamayacak mektubu yazmaya başladı:

"Geceler yeniden uzamaya başladı. Biliyor musun, yokluk uzun süren beyaz bir gecedir."

Beyaz gecede, kafese kapatılmış bir serçe misali titriyor içim. Bazen öyle savunmasız ve kimsesiz hissediyorum ki kendimi. Gözlerim demir parmaklıklara çarpıyor, gerisin geriye savruluyorum kafesin içine. Ne yapacağını bilemeyen serçe gibi sadece bağırarak, ağlamak geliyor içimden. Ürküyorum insanlardan. Çünkü ne kadar korkunç olabildiklerini biliyorum. Bilmekten de öte yaşıyorum. İçimdeki yeryüzü paramparça şimdi. Hangi sözcük tanımlar onu bilmiyorum. Kalbim, bedenimin her yerinde atıyor, hissediyorum. Hatta ellerimle tutabileceğim gibi maddi gerçeğe dönüşüyor. Sadece göğsümde değil kollarımda, kafamda, bacaklarımda, yüzümün her parçasında, vücudumun her miliminde... Bir yol arıyor sanki. O ruhumun sesi, bu kafesten çıkıp gidebileceği bir yol arıyor. Bu yüzden bedenimde çırpınıp duruyor. Beni bu kafese koyduklarından beri, o da bedenimde kafese konulmuş gibi duyumsuyor. Şu fani bedeni yırtıp uçabilmesini isterdim. Ki şu fani bedenim, yıllardır uzun yıllardır onun özgürlüğü için kendini feda ediyor. Kimi zaman etimin eridiğini dahi hissettim. Özgürlüğün ardından bedenimin tutsaklığı bu ilk değil. Son olmasını diliyorum.

Bir serçe misali kendimi duvarlara çarparak yok etmekten korkuyorum. Aslında korku da değil, bunun olamayacağını bilme korkusu. Serçe bedeninden öyle kurtulabilir, ya ben nasıl kurtulacağım. İnsan bedeni daha büyük bir kafes, ondan kurtulup uçmak öyle kolay olmuyor. Korkum bundan. Serçenin kurtuluşu belli. Asla tutsaklığa gelemes, kendini kafesin duvarlarına çarpa çarpa yok edermiş. Ruhunu özgür bırakmış. Biz insanlar nasıl yapacağız bunu. İşte işin korkunçluğu burada başlıyor, öylece kalıyoruz kafesin içinde. Amaçlar, hayaller, kafesleri aşabilir. Ancak gerçek çok katı, incitici, hasar verici. Bunu bedenimde duyuyorum.

Günler upuzun, geceler daha da uzun kafeste. Zaman uzar uzar. Zamanın kafesteki uzamasını anlatabilecek sözcük yoktur. Zaman, boynuna, bedenine dolanır. Yetmez, kafesinin etrafından dolanır. Nehirlerce uzar, denize, okyanusa ulaşır. Gidecek yer kalmadığında dünyanın etrafında dolanır. Yeryüzünden bir milim dahi görünmediğinde dünyamızı aşar, uzayın boşluklarında gezinir, galaksimizi arşınlar. Alabildiğince uzar ve genişler. Sınırsız bir genişleme ve uzama halindeyken zaman, sen hasara uğrarsın. Bedeninden, kalbinden...

Binbir düşünce adeta sökün eder ardı sıra, durmadan, dinlenmeden. Diken gibi batar gözlerine, alınına... Neden? Sayısız soru kafanda dolanır durur. Nasıl geldim buraya? Ne zaman bitecek? Uzar gider sorular. Hiçbirinin seni başa döndüremeyeceğini bile bile kafan giderek kalabalıklaşır. Geçmişin kesinliği ile geleceğin belirsizliği arasında sıkıştıkça sıkışır. Hiçbirinin bulunduğu ana faydası yoktur, sadece ezer seni. Yine de uzun uzun düşünürsün, hareketsiz, suskun, pozisyon değiştirmeden. Bir günün bitmesini sabırsızlıkla beklersin. Bir günün daha geçişine sevinmeden diğer günün bekleyişi başlar.

İçimdeki yeryüzünde her şey darmadağın. Evler yıkıldı, bağlar söküldü, çiçekler ezildi, fırtınadan arda kalanlar. Yağmur yağıyor, bazen doluya çeviriyor, bazen kara. Yerde su çukurları oluştu, çamur içinde her yer. Yeniden onu nasıl kuracağımı düşünüyorum. Yağmurun altında sırlıklam, üşüyorum, iliklerime dek üşüyorum. Sığınacağım bir yer yok. Şimdi yeniden onarma gücüm de yok. Yağan yağmur ile damarlarımdan akıp gitmiş, çekilmiş gücüm. Az sonra bedenimde boylu boyunca serilecek o çukurlardan birine. Ağzım burnum çamur ile dolacak. Yerdeyim, artık öleceğim derken birden yağmur dinliyor, güneş doğuyor kara bulutların ardından. Biraz ısınınca bedenim, dizlerime dayanarak doğruluyorum.

Yıkıntılar olduğu yerde duruyor. Ama pırlıl pırlıl bir güneş var üzerimde. Beni diriltebilecek mi bu güneş, yeniden yeryüzümü onarabilecek miyim. Tam harekete geçecekken yeniden kara bulutlar toplanıyor. Bu döngü hep devam ediyor. Düşüyorum, kalkıyorum.

Sürekli gözler üzerinde, kendine ait hiçbir anın yok. Duygularının yüzüne yansımaya dikkat etmelisin. Karşında iyi kimseler yok. İçinde ne olup bittiğini yansıtır, üzerine daha fazla gelecekler. Doğal olamazsın, yakalanıp kafese atılan bir av gibisin.

İnsanlık deriz ya, tüm kötülükler tam da oradan çıkıyor. Ne kadar uzaklaştırmaya çalışsak da gerçek bu. Hayvanlara, yaratıklara, devlere, cinlere, ruhlara, kısacası insan dışındaki her şey ile tanımlamaya çalışsak da kötülükleri, bu doğru değil. Hepsi sadece ve sadece insandan çıkıyor. Doğanın felaketlerinin bile estetiği var. Ama insanın...

Her sabah bu beton kafeste uyanmak çıldırtıcı. Uyanmak da denmez ki, uyku yasak bana.

Düşünüyorum da hangi canlı, insan kadar cehennem yaratabilir ki... Yaşadığı güzel dünyada

cehennem yaratmada insan üstüne yok. Dünyayı tel örgü ve sınırlarla çevirdiler, parçaladılar. Sınırlarının içini olabildiğince beton yaptılar, betonu çok seviyor insan. Betondan evler, kafesler, beyinler, ülkeler, duygular.... Her şey betondan. Sınırlarının içindeki herkesten bu betonları sevmesini ve boyun eğmesini istiyorlar. Karşı geleni beton kafeslere atıyorlar, benim gibi. Uykuyu, hayalleri, rüyaları yasaklıyorlar. Artık cehennem varsa eğer ateşten değil betondan olmalı diye düşünüyorum. Toprağı sevmiyorlar, verdiği onca besine, güzelliğe rağmen. Toprak gördükleri yerde üzerini betonluyorlar. Tüm bunlardan uzaklaşacak bir yer arıyorum. Yok! Bu insan cehennemlerinde yaşayamıyorum, bunun için fazlayım. Bu beton kafeste yitip gitsem, yok olsam. Burada her şey tiksindirici, çok yalnızım.

Yerin yüzeyinden her an uçup gidecekmiş gibiyim ama bir o kadar da yere bağlı ayaklarım. Hayalden ibaret bir gökten, gerçeğin ağırlığı ile katılmış yere çarpıldım. Nerede olduğumu unutuyorum bazen, ayırdına varamıyorum. Uçarken kanatların kırılması, koşarken bacakların aniden tutulması gibi. Bazen içimden hiçbir şey yapmak gelmiyor, hayattan çıkmak istiyorum, çıkıp gitmek neresi olursa. Olabildiğince uzağa, yıldızlardan da öteye. Beni götürsün rüzgar, su toprak...

Zamanı ağır bir yük gibi sırtımda hissediyorum. Daracık bir mekanda, yürüyecek, koşacak yer yok. Bir kaç metrelik alanda attığım adımlar daha da ağırlaşıyor. Bir adım attıkça o ağırlığını daha fazla hissettiriyor. Ayaklarımı yerden sürüklüyorum adeta. Beklemek her şeyden kötü, zamana karşı yarışamayız.

Bazen herhangi bir evde uyuduğumu sanıyorum. Sonra demir kapıların sesi nerede olduğumu hatırlatıyor.

Sabırsızım, bu kafesten çıkmak için çırpınıyor kalbim. Suskun geceler uzun. Karanlığın içinde yitmek istiyorum. Bu yoğun beyaz ışığın içinde karanlığı arıyorum. Kimsenin beni göremeyeceği kuytuluklara sokulmak istiyorum, bir av hayvanı gibi. Sesim cılız. Kaçacağım yer yok, kafesin içinde bir köşeye ilişmişim.

Aşılmaz kaleler yaptılar betonlarla. Göğe ve yerin diplerine doğru. Şimdi yerin dibinde bir beton kafesteyim. Gün ışığı yerine insan yaratımı ışıklar. Gün ışığının kafese ulaşmaması için her önlemi almışlar.

Tarih boyunca yenildik, biz özgürlük isteyenler. Çoğunluk hep kötülükten yana suskun kaldı. Biz hep azınlıktık. Her şeye rağmen vazgeçen fazla olmadı.

Hâlâ mavi gökyüzüne bakmaktayım. Birazdan kapılar kapanacak, bir parça mavi de olmayacak. Sadece küçük bir pencereden kara gecenin iniltileri dolacak odaya. Yokluğunun bıraktığı acı ile dizlerimi karnıma dek çekip uykunun kollarına bırakacağım kendimi. Belki ertesi gün bir başka gün doğar hepimiz için."

Mektup henüz sonlanmamışken bir kuş sesi duydu Meryem, inanamadı. Çıt çıkarmadan bir daha dinledi, evet bu kuş sesiydi. Bu beton duvarları aşabilir mi kuş sesleri, diye düşündü. Hâlâ elinin altındaki beyaz mektup kağıdındaki canlılığı hissetti.

"Senin aradığın karanlık başkalarının kabusu olabilir, bunu unutma" dedi bir ses. Ama beton duvarlardan başka bir şey göremedi. Mektuba baktı, aniden yüzüne bir gülümseme yayıldı. Yazdığı her harf canlanıyor, kuşlar kanat çırpıyordu beyaz kağıdın üzerinde.

"Zamanı geldi demek ki. Her gece rüya görüyorum. Hiçbir zaman burada olmadım ki! Gündüz hayalde gece rüyadayım" dedi.

Güney'de Azmar'ın ışığı

Meryem uyandı.

Güneş, eteklerini açtığı kentten önce Azmar'a doğuyor. Kızıl bir ışık vuruyor zirvelerine. Başında şekilden şekile giren bulutlar lacivertten kızıla dönüyor. Azmar dağı aydınlanıyor önce. Eteklerindeki yaşam da Azmar ile aydınlanıyor. Hayat, kente ışık ile yayılıyor. Hayat ışık ile uyanıyor. Işık her yeri ve her şeyi aydınlatıyor. Kızıl bulutlar da rengini yitiriyor, beyaza dönüşüyor. Her şey gerçek rengine kavuşuyor. Işık her şeyden öte hakikatin kendisi.

Sonra yüzlere vuruyor ilk ışıklar. Herkes yüzünü ışığa dönüyor. Saf ışık ile dolmak istiyor herkes; gözlerini, bedenlerini ışık ile doldurmak istercesine başını göğsüne kaldırıyor. Son kez biraz ışık. Gelecek karanlığı aydınlatmak, aydınlanmak için biraz ışık, geceyle başa çıkmak için biraz ışık.

Azmar dağı ışık ile soyunuyor karanlıklarından, çıplaklığından utanmıyor eteğinde topladığı kavim kadar. Sır perdesini yırtmış. Adeta ben buyum diyor. Beğenin ya da beğenmeyin. Hakikatinden ne utanıyor ne de korkuyor. Derin suskunluğuyla anlatıyor yaşadıklarını. Üzerine düşen ışık ile kavisli gölgeler oluşuyor, derinlerine çağırıyor.

Meryem de Azmar'a dönüyor yüzünü, boydan boya ışığa kesiliyor. Işığın bereketi gün boyunca üzerinden eksilmiyor, nereye gitse ne yapsa hayat ellerinden zamana yayılıyor.

En mutlu günü Meryem'in. Bu gece nişanlandı, bahara kapı aralanmışken. Davullar çaldı gece boyunca, kına yakıldı ellere. Mutlulukla uyudu Meryem. Bu günden sonra her sabah Azmar'ın ışığıyla başladı yaşama. Bir ay sonra gördüğü o kötü rüyaya kadar.

Bir dilek ağacının altındaydı nişanlısıyla. Boynunu saran yeşil yazmayı çıkarıp ağaca bağlayacaktı. Ahmad, "Gitmek zorundayım" dedi.

Meryem, nereye gideceğini bilmiyor ama içi içini kemiriyor. Nereye gideceğini sormak istemiyor, sorsa alacağı cevaptan korkuyor. Sanki uzun zamandır onu alacaklardı da, bu günü beklemişlerdi. Ahmad, Azmar'ın eteklerindeki bir tepeli işaret ederek, "Bak kapı orada, yakın, dönmezsem beni çağır" diyor.

Meryem uzanıp yazmayı bağlamak istiyor, nişanlısının gitmemesi için dilek dileyecek.

Bir çığlık kopuyor, döndüğünde Ahmad artık yanında yok, gösterdiği yerde de kara bir delikten başka bir şey görünmüyor.

Ağaca dönüyor, yemyeşil ağaç kupkuru. Bu bahar günü ne oluyordu. Meryem endişeli. Yeryüzü eriyor. Toprak ayaklarının altından kayıyor. Bağlamak istiyor ama sesi çıkmıyor.

Gün doğdu, Meryem uyanamadı bir türlü. Azmar'ın artık kente verecek ışığı yoktu. Beton duvarlar hırsla emiyordu. Gün her sabah yeniden doğsa da, o cılız ışığı biriktirecek takati kalmamıştı. İnsanlar yüzlerini Azmar'a döndükçe, o bulutları tepesine topluyordu. Suskun bir ırmak gibi süzülüyordu eteklerinden. Kentin üzerinden gölgesi uzanırken, o giderek küçülüyordu.

Zaman karanlığına çekilmiş, kirli duvarlar, paslı kilitler her şeyi belirliyordu.

Azmar'ın ışığını yutan karanlık insanları da yutuyordu. Işık tükendikçe hayat çekiliyordu yeryüzünden. Geriye ne kan, ne kemik ne de bir tek saç teli kalıyordu.

Meryem, çığlıkları ışıksız kaldıklarında duydu. Yeraltından geliyordu çığlıklar. Yeraltı sırların mekanı, kötülüklerin sığınağı olmuştu. Yeryüzünden hiçbir sesin ulaşamayacağı bir uzaklıktı. Her şey yeraltında olup bitiyordu.

Meryem'i düşündü, Ahmad. Kaç zaman olmuştu böyle gözleri bağlı, asırlar gibiydi. Görece zaman için otuz kere güneş doğmuştu. Ama görmemişti ki, belki de güneş yüzbinkere doğmuştu, nereden bilebilirdi.

Yeraltında tutulanlar, ne Azmar'ın ışıklı zirvesini görebiliyorlar ne de gözlerine ışık doldurabiliyorlar. Her yer karanlık, koyu karanlıklar içinde kaç zaman geçtiğini bile bilmiyorlar. Belki günler, belki haftalar ya da aylar...

Kentin insanları, Azmar'ın ışığını geri aldıklarında, karanlık Ahmad ile birlikte yüz seksen iki bin kişiyi yutmuştu.

Meryem anladı, artık dönmeyecekti, ellerini tutamayacaktı.

Yüzünü Azmar dağına döndü, küskündü.

"Azmar, ışığın yeraltını aydınlatamadı" diye mırıldandı.

Meryem'in yalnızlığı o kara günlerden sonra hep içe doğru genişledi. Öyle genişledi ki, yalnızlığın bozkırlarını kattetmeye yirmi yıl bile yetmedi. Sonunda yoruldu. Bir gün dilek ağacının altına oturdu, sırtını gövdesine dayadı. Işık içindeki Azmar'ı ve eteklerinde kaynayan kenti izledi bir zaman. Top top beyaz bulutların gölgesi düşmüştü zirvelerine. Güneş giderek yükseliyordu. Kurumuş otların kökünde karınca katarlarına daldı. Ahmad'ın rüyasında çekip giderken işaret ettiği tepeye baktı. Derin bir iç çekti. Yalnızlığın yirmi yılı...

Davullar çalıyordu uzaklarda. Gülümsedi. Göz kapakları giderek ağırlaştı. Zamanın geldiğini düşündü ve derin bir uykuya doğru yol aldı.

Nişan gecesi giydiği elbiseler kaldı geriye.

Doğu'da kayıp ses

Ağladı Meryem!

Birer birer düştü toprağa gözyaşları. Toprağa değen her gözyaşı dağıldı. Kuru toprağı sulamak istercesine yavaş yavaş genişledi. Toprak hemencecik emdi gözyaşlarını, uzun zaman susuz kalmışçasına emdi. Su damlası düştüğü yerde nasıl kucaklıyorsa toprak tanelerini, aynen öyle. Toprak susuz yaşayamazdı. Çoraklaşır, çöle, kuma dönüşür, rüzgarda savrulurdu. Kimsenin görmek istemediği bir cisme dönüverirdi.

Toprak suyu sever, su toprağı kucaklar.

Ya Meryem!

Onun gözyaşlarına kim ses verecekti. Ne kadar gözyaşı dökmesi gerekiyordu. Gözyaşında yeryüzünün suları aktı. Gözyaşlarıyla aktı Meryem. Düz ovalarda menderesler çizerek, kayalıklardan hırçınca dökülerek aktı. Dalgalarla kıyıya vurdu. Kaynak olup dağlardan püskürdü. Aktıkça daha çok gözyaşı döktü. Suların ezgisine kapıldı. Gözyaşlarının da ezgisi olsaydı diye hayıflandı Meryem. Onları sese dönüştürseydi ya da sesinde gözyaşının rengini taşıyabilseydi.

Belki o zaman derdini anlatırdı, dilinin sustuğu yerde.

Gözyaşlarıyla onca dolandı, bilmedi kimsecikler. Derdine bir derman eyledi çorak topraklardan, ovalardan ve dağlardan. Gelmedi, adeta kilitlenmişti yeryüzü. Kilitlenmişti Meryem'e. Belki kilitlenen onun kalbiydi.

"Deli kadın" dediler Meryem'e, "Deli, değer mi hiç şarkı uğruna." Ve daha neler neler dediler. Kadın olduğundan beri, kadınlığını bildiğinden beri yalnızdı.

Bugün son günüydü. Yarın onu almaya geleceklerdi. Gideceği hiçbir yer yoktu. Zaten gitmek de istemiyordu. Nereye kadar kaçacaktı. Onu nereye götüreceklerdi, ne yapacaklardı bilmiyordu.

"Bu cehennem değil de ne" diye mırıldandı, titreyen sesiyle.

Gözlerinin son ışığı Azmar'a vuran Meryem'i hiç bilmeden ağladı. En sevdiği şarkıyı söylemeye başladı:

"İşte bu son ışık sevgilim

perdeleri kapanacak hayatın

belki başka bir dünyada

yeniden yanacak fenerimiz

kır çiçekleri arasında

rüzgar savuracak küllerimizi..."

Sesi bozkırın genişliğine yayıldı. Kimse duymadı Meryem'i. Duyacak kadar yakın olanlar da çoktan uzaklaşmışlardı. Meryem'in içindeki tutku onlara çok uzaktı. Destekleyenleri de artık korktukları için susuyorlardı.

Meryem, o geceyi kabuslar içinde geçirdi. Başını yastığa koyduğu anda zar zor gelen uykunun içinde de sadece kabuslar oluyordu. Aniden uyanıyordu. Kalbi göğsünden çıkacakmış gibi çarpıyordu. Yaşlı annesi de bir iki kez onun sesiyle uyanmış, odasına gelmişti. Kızının bu durumuna çok üzülüyordu ama inadını da anlamıyordu. Meryem'i yaptığı işten vazgeçirmek için çok dil dökmüştü. Boşuna! Bu kaçınıcı götürüşleriydi Meryem'i, artık hatırlamıyordu.

Annesi son kez odaya geldiğinde Meryem yataкта oturuyordu. Getirdiği bir bardak suyu kızına uzatarak, "Kızım yarın geldiklerinde inat etme, bırak bu işi gitsin. Senden önemli mi. Anneni dinle biraz, n'olur. Sana kötü şeyler yapmalarından korkuyorum" dedi gözleri nemli.

Meryem suskundu. Sadece sabahı bekliyordu. Nice geceler geçirmişti böyle azap içinde.

Gün ışımaya başladığında temburunu eline aldı, hafiften vurdu tellerine, ince bir ses odayı doldurdu.

En sevdiği şarkılardan mısra mısra mırıldanmaya başladı; birini bitirince diğerine geçiyordu. Güneş ışığı giderek yükselirken Meryem hâlâ şarkı söylüyordu.

Temburunu özenle yerine koydu. Yatağını, odayı toparlamaya başladı. Ev işlerini her günküden daha hızlı yapıyordu. Annesiyle kahvaltıya oturdular. Çayını yudumlarken gözleri penceredeydi, ağzına tek lokma koyamadı.

Öğlene doğru kırbaçlarıyla sarıklı bir grup adam geldi, kapıya dayandılar. Kapıyı Meryem açtı.

"Meryem sen misin" diye sordu sarıklılardan biri.

Sadece başını evet anlamında salladı Meryem.

Aynı adam, "Bizimle geliyorsun, zorluk çıkarma" dedi.

Meryem, hırkasını aldı, ayakkabılarını ayağına geçirdi. Annesi, kızını götürmemeleri için adamlara yalvarıyordu ama boşunaydı. Meryem'i yaka paça arabaya koyup hızla gittiler.

Annesi kapının eşiğine çöktü. Komşuları yardım edip kaldırına dek öylece kaldı.

Güneş henüz terketmemişken yeryüzünü, Meryem'i geri getirdiler. Arabadan çıkarıp yere fırlattılar.

Yüzü toprağa dönük öylece kaldı Meryem, belki bir an belki yüzlerce yıl. Pek farketmiyordu, onun yaşadığı toprakların kaderi binlerce yıldır bağlanmıştı. Kadınlar yoktu. Başına taktığı siyah örtü parçalanmış, kana bulanmıştı.

Gözleri toprakta zamanını bekledi. Bir kuş gelip saçlarına kondu.

"Bana sesini ödünç verir misin. İki yavrumu aldılar yuvamdan. Onlara en güzel sesi bulup götürene kadar da geri vermeyecekler. Bir kaç bin yıl oldu, o ses için uçuyorum. Sende olduğunu duydum" dedi.

Meryem, "Kuşa bak insan gibi konuşuyor. Yoksa ben artık kuşların dilini mi anlıyorum. Ama bende verecek ses yok ki, aldılar onu" diye düşündü.

Kuş yeniden dillendi, "O sesi sen vermeden kimse alamaz, yanılıyorsun. Hâlâ sende."

Şaşırdı Meryem. "Ben konuşmadım ki, demek düşünceleri okuyor bu kuş. Sen nasıl bir kuşsun. Sesim yok. İnanmıyor musun, ağzıma baksana" dedi iniltille.

Kuş üzülüyordu, "Anladım kim sesini vermek ister ki. Hele en güzel ses ondaysa. Vermek istemiyorsun sesini" dedi üzüntüyle.

Meryem, yoğun bir kan kokusu aldı. Kanat sesi duyduğunda, kuşun gitmesinden korktu. Kuş nasıl hiçbir şey görmüyordu. Konuşabiliyorsa, beni ne hale getirdiklerini de bilebilir.

"Nasıl vereceğim sesimi, ben de isterim yavrularının kurtulmasını. Sesimi nasıl vereceğim sana. Ben artık yaşayamam böyle. Sesimi istiyorsan al ve uç."

Kuş yeniden konuşmaya başladı.

"Bir daha sesini istersen, dağları aşıp yavrularımı alanları bulman lazım. Onlara üç tane güzel şarkı verirsen, sesini geri alabilirsin. Bunu kabul ediyor musun?"

"Evet kabul ediyorum. Peki sesimi nasıl alacaksın. Ses, saç teli değil ki kesip vereyim."

"Sen sadece içten bunu iste. Sesini almama gönül rahatlığıyla izin ver. O zaman alabilirim."

"Al git sesimi, artık ben de yaşanacak hayat kalmadı. Bana toprak kucak açarsa yeter, başka bir şey istemiyorum."

Meryem, son sözünü söyledikten sonra saçında bir esinti hissetti ve ayılmaya başladı. Ağzı kan doluydu, dudaklarının kenarlarından sızıyordu. Elleri, üstü başı kan içindeydi. Kanlı ellerini toprağa sürdü, dudaklarını sildi. Toprak, kan kokusunu silebilir miydi? Başını kaldırdığında, evlerinin saçaklarında serçe kuşları cıvıldaşıyordu. Demek ölmemişti, kuş da rüyaydı. Yaşadığı da rüyaydı, tüm olup bitenler de. O zaman neredeydi.

Annesi, "Kızıııım Meryeem, sana ne yaptılar" diye bağırp ona doğru koştuğunda yaşadığına inanabildi. Komşuları da gelince bir kalabalık koptu. Kollarından tutup içeri taşıdılar Meryem'i.

Dudakları sıkı sıkıya kenetlenmişti, burnundan hızlı hızlı soluyordu sadece. Kadınlar, tek söz etmeden su ısıtıp Meryem'in bedenini yıkadılar. Canı alınmış bir bedendi ellerindeki, biraz sonra beyaz örtülere sarıp gömeceklerdi. Öyle bir ölüm sessizliğine bürünmüştü herkes. Elbiselerini giydirip, yatağına yatırdılar.

Meryem uzaktaydı. Gece olduğunda da dönmedi. Ne uyumaktı ne uyanıklıktı yaşadığı. Ağzı kanlı, gözleri uzakta öylece kalakalmıştı bir arafta.

Gecenin koyuluğunda sesini alan kuşu gördü yeniden. Yavrularıyla birlikte yuvasındaydı. Nasıl olduysa Meryem'i gördü ve konuşmaya başladı.

"Senin sayende binlerce yıl sonra yavrularıma kavuştum. Sen de sesine kavuşacaksın, sana yardım edeceğim. Üzülme!"

Meryem ne düşüneceğini bilmiyordu. Bu nasıl bir rüyaydı. Hangisi gerçek hayat, hangisi rüya. Hiç yaşamadık mı yoksa. Zaman olduğu yerde hâlâ, yıllar hiç geçmedi mi?

"Şimdi yavrularımla bir yolculuğa çıkacağım. Ama merak etme senin için geri döneceğim, sesini geri almak için beni bekle." Kuş bu sözlerinden sonra yavrularıyla birlikte uçmaya başladı. Meryem onların ardından baktı, bir noktaya varana ve kaybolana dek.

Ertesi sabah uyandığında, annesi kahvaltı hazırlıyordu. Kalkıp elini yüzünü yıkadı. Ağzını suyla çalkalayınca kan döküldü toprağa. Annesi kanı görünce endişelendi. Kızının yüzünü tutup çevirdi, aralık ağzında sadece karanlığı gördü. Yaşadığı şaşkınlığı kızına belli etmemeye çalışsa da elleri yanlarına düştü. Olduğu yere çöktü, gözyaşları içinde, "Bu nasıl bir ceza allahım, bu nasıl bir ceza" diye yineleyip durdu.

Meryem annesine bir şeyler söylemeye çalıştı, sesler kelime olup ağzından çıkamadı. Konuşamıyordu, yemek yiyemiyordu. Dişlerinin yeri şişmişti, bir damla su bile değse ağrı yapıyordu, kanama henüz kesilmemişti. Onu boğan hayattan uzaklaşmıştı. O topraklarda bir ezginin dahi büyük bedeli vardı. Meryem, nefes verdiği her bir ezginin bedelini ödüyordu. En sonunda şarkı söyleyemesin diye tüm dişlerini çekmişlerdi.

Kuşu bekliyordu Meryem. Yeniden sesine kavuşmasına yardım edecek kuşu. Evin saçaklarında cıvıldaşan serçe kuşlarına baktı uzun uzun. Serçeler uçtu, evin önündeki ağaca kondu. Rüyasındaki kuş, onlardan biri miydi acaba, diye düşündü. Meryem, hâlâ suskun hayatını bozacak o büyüğü bekliyor.

Batı'da yıldız tozu

Meryem, çöle dayadı kulağını.

Çölün kıyısındaki kentte uzun bir savaş başladı.

Biri, "Savaşın delirticiliği bu" diye fısıldadı.

Meryem:

"Çölü dinlemeliyiz, çölün kalbi bize ne diyecek. Herkes dinledi çölü. Herkes kendine göre yorumladı anlattıklarını. Ama hiç kimse onun söylediğini anlayamadı" dedi.

Toz ile başladı her şey. Sönmüş, parçalanmış ve dağılmış yıldızların her bir parçasında yaratıldı hayat. Yaratılıyor. Bir yaratılış döngüsü bu. Hep sürecek olan.

Tamamlanmaya doğru giden yolu döşeyen tozlar.

Yıldız tozlarıyız, o kadarlık. Hepsisi bu.

Tozun vatani çöldür. Çöl de bu yüzden hayatın, insanın kendini durmadan yarattığı yerdir. Kalıcı izler bırakmak için bunu yapmak zorundadır. Kendini yaratan toz, yeniden yok eder. Fırtınadan arda kalan yine toz tepeleri olur.

Tüm hayat tozun ardındadır. Toz kadarsın çölde. Ki bunu başarabilirsen, bir anlama kavuşur hayatın.

Toz kadar olabilmeyi başarmak. Minik bir toz zerresine sığabilecek kadar her şeyi içinde taşımak.

Yüzyıllar önce demiş ki Sadi, "Gökten yere ışık yağar." Yerden de göklere toz kalkar. Işık toz ile yanıt bulur. Tozu ışık görünür kılar. Toz, ışığın varlığına anlam katar. Hayat böyle olurluğuna kavuşur. Toz hayatın bilgisini, yerin ruhunu taşır.

Tozun bilgisiydi bir şehri kurtaran. Yıkıntıların altında hâlâ kalplerin attığı o şehri. Orada yeni bir dünyayı kuruluyor. Her gün her an devinim içinde. Kimildiyor. Yüzeyinde kıyametlerin koptuğu yerin altındaki kimıldayış kuruyor o yeni dünyayı. Yer altında sessizce kimıldayan, dönüşen, yeşeren ve hazır olduğunda başını gösteren bir filiz misali.

Dağların gözleri boyunca uzanan o çöl kimildiyor. Daha içlerden gelen fırtınaya karşı dönüşüyor.

Kendini durmadan yaratıyor kent.

Bizi yaratan tozdu, o kenti birleştiren de. Yinelenen bir yaratılıştı bu.

Bu kez toz maddesi insandı. İnsan eti, kanı, ruhuydu.

Dönüyor yer, dönüyor dağ, aşıldı zamanın karanlık geçitleri.

Hatalarıyla da olsa bu döngüye katılan her nefes için, atan her kalp için kalmadı geçilecek yer.

Dönüyor yer.

Dönüyor, yaratılış döngüsünü tamamlamaya. Sürecek, noktası olmayan bir döngü bu.

Meryem, yıkılan kentte karanlığa karşı bir savaştaydı. Kuzeyde aranan karanlık burada ölüm demekti.

Karanlığa hapsediyorlardı bedenleri, kentleri, köyleri, sadece karanlığa...

Fırtınaya doğru yürüdü.

"Gitme! Kaybolduğun şehirden söküp aldım seni. O şehri taşıyordun suretinde. Yokluğunu gölgelerle saklamışlardı. Gitme!"

Sustu. Bir karar vermemeliydi. Ya hep birlikte yok olacaklardı ya da kendini feda ederek kurtaracaktı hayatı.

Eksilmek! Yeryüzünden geçen her canlı bir iz bıraktı ardında. Toprağın kabarcıklarında ya da dünyamızın asılı durduğu boş sandığımız sonsuzlukta hepimizi birbirimize bağlayan bir şey var.

"Herkes kendi kaderini çizer ve yaşar. Benimki buydu. Sınırlar arasında çok kırıldım da aldanmadım, yürümeye devam ettim" dedi Meryem. O kent çağırdığında duraksamadan yola çıkmıştı.

Yerini kan ve kemik aldığı anda incindi toz. Çölün içlerinden gelen insan fırtınasıyla başedemediğinde döngü yara aldı. Herkes yıldız tozlarının dağılıpını izledi.

O zaman aşıldı dağ. Pusulanın dört yanından geldiler. Yıkılan kentte buluştular. Çöl alev gibi yakıyordu. Elllerinde atan kalplerinden başka bir şeyleri yoktu. Zaman kırılıyordu annelerin gözlerinde, kalplerden çöle akıyordu.

Çölde kalplerden bir duvar örüldü, o kent için.

Kent kaderine ağladı, bunca genç yüreğin ahi bedeninde yaşayamazdı.

Fırat'ın suyunu taşıyan duvarlarıyla kuma dönüştü kent. Kaynağına döndü, yeniden dönüştürmek için kendini yaratan toza. Genç kalpleri taşıyamadı. İnsan kötülüğünün sınırları yoktu, kent ağlayarak izledi.

Hayatı yaratan toz, içine çekildi. Yerini kanın alması uzun sürmedi.

Öldüler, herkes duydu ve izledi.

Toz, yarattığından utandı. Gizlendi, öyle çekildi ki görünmeyecek kadar saydamlaştı.

İnsan doğanın kaderini de kendine bağlamıştı.

İnsandan bambaşka bir yaratık peydahlanmıştı. Çöl bu kadar mı yaralanmıştı. Kara bir örtü ile kaplanmıştı her şey. Gök karanlık, yer kara, sarı kumlar kara bedenlerle örtünmüştü, mahrem kara kuyulardaydı.

Ağaçların birbirine dolanan damarları göğşe doğru yükselirken başladı savaş. Son savaş dedi kimi, kimi ilk savaşın en şiddetlisi dedi.

Meryem, taşımak zorunda mıydı bunca yükü. Taşıyabilecek miydi? Sırtında, karnında, beyinde ve yüreğinde bunca yükü taşımak onun kaderi miydi?

Neden diye sorduğunda taşlar kopuyordu dağlardan. Eziliyordu yüreği.

"O ülke kalplerde hep bir bütün olarak kaldı, tüm zamanlarda. Parçalanmak yoktu ruhta. Ruh bütündür. Ya tümünden ölür ya da hep kalır. Parçalanmak dünyanın faniliğini kabullenemeyenlerin kafasında varoldu. Parçalanan onlar oldu" dedi Meryem. Yalandan ibaret korku imparatorlukları köpük gibi dağılıyor.

Sonbahar, çöl ve sonsuzluğa açılan kapı... Toprak ve kan ile sokaklar, taş ve moloz yığını sokaklar.

Yaşamak güzel! Sıradan bir günde ya da anda pek farkına varılamayan bu sözü şimdi iliklerine dek hissediyordu. Yaşamak büyü, kelimeden öte hücrelerinde kımıldıyor. Biraz sonra belki yeryüzünden eksilecek. Yaşam devam edecek.

Bir kış günü tozlarla yazdı gönlünden geçenleri, gördüğü her yere...

"Sonsuzluk denizinin kıyısındayım. Güneş çölü rengine boyadı. Güneş en güzel burada sıyrılır yeryüzünden. Az sonra bizi terkedecek. Gitmesin isterdim. Yeniden ölümüne bir savaş başlayacak.

Yeryüzü için bir kayıp olacağım. İnsanların büyük çoğunluğu için olmasa da gözlerimin önünde uzanan kumullar, yapraklarını dökmüş ağaçlar, dağılan her taş için eksileceğim. Biliyorum, yaşatmak uğruna çok öldük, çok eksildik, çok kırıldık. Bunun benimle son olmasını isterdim. Kırılan azalsın diye kendimi feda etmeye giderken, son olmayacağını biliyorum.

Artık zamanı bilmiyorum. Tuttuğum çetele yok. Az önce sonbahardı, kışa döndü mevsim.

Toz içindeyim uzun zamandır. Tozdan şikayetçi değilim. O toz zerresine nelerin sığabileceğini gördüm. Toz zerresi kadar dahi içinde insanca bir şeyler taşımayan bedenleri bildim. Kemik, et ve kan insan olmaya yetmiyor. İnsanın tüm kötülüklerini gördüm, bildim sanırdım. Artık bundan emin değilim. Gördüklerim asla bilmek istemediklerimdi.

Yüzüm, gözüm her yerim toza bulandı. Dudaklarım çatladı. Saçlarımı tarayamadım günlerdir, örüklerim darmadağın. Elbiselerim yırtıldı. En son ne zaman sıcak bir çay içtim, hatırlamıyorum. Ama ben eksilmedim, çoğaldım. Bedenimdeki yıldız tozları dağıldığında topraklara, yaşamaya devam edeceğim."

Meryem'i çağıran geceydi. Ayaz bir gecede parlayan yıldızlara doğru yürüdü. Belki bu son feda olurdu. "Meryem bunu yapmak zorunda değilsin" dedi savaşçı.

Gülümsedi Meryem, "Biliyorum. Bu son karanlık olabilir. Bir parça ışık koparabilirim bu karanlıktan" diye karşılık verdi.

"Bu kadın olmanın bedeli mi yoksa yazgısı mı?"

"Herkes kendi yazgısını yaşar. Benimki de burada son bulacak, yeni başlangıçlar için. Dönüşmek diyorum buna, başka bir zamana ve mekana yolculuk için dönüşmek. Yarın sabahı düşle, ışık parçaları düşecek gözlerinize, benden geriye kalan bu. Beton kafeslerde hayatı düşledim. Beyaz ışığı aşır karanlığa ulaştım. İşte şimdi karanlığı söküp yeniden ışığa ulaşacağım. Yalnız değilim, Azmar dağında bin çiçek olup açacağım. Sesim beni bekliyor, en güzel şarkılarımı söyleyeceğim. Sen sadece hatırla!" Savaşçının gözlerinden yanaklarına aktı gözyaşları, yüzünü çölün karanlığına döndü.

Meryem, sırtlandı tüm eşyalarını ve karanlığa doğru yürümeye devam etti. Az sonra karanlığın çok içlerinde bir ışık topu göründü, giderek büyüdü büyüdü. Işıktan tünel belirdi. Toz içindeki savaşçılar tek tek ışık tüneline geçtiler. Tünelin öbür yanı güneşe kesilmiş sıcak bir bahardı.

Meryem, o kentin sokaklarında, tepelerinde, dağılmış taşlarında, yıkılmış evlerinde, uzaklara doğru yol alarak kenti terkeden insanların ayaklarında taşıyor kıtalara.

Denizin kıyıya vurduğu küçük bedenlerde, şehir duvarlarının yuttuğu insanlarda yeniden ölüyordu

Meryem. Sonra dizlerinin üzerine zar zor doğrularak kente dönüyordu yüzünü. Ayak tabanları parçalanmış, kan içinde yürüyordu o döngüye katılmak için. Ah! Yeniden bir toz zerreciğine dönüşmek için kaç asır geçmek zorunda kalıyordu. Ayaklar, durmadan onu geriye çekiyordu. O, döngüyü tamamlamaya koşuyordu. Hâlâ karanlığa karşı durmadan yinelenen yıkıcı bir savaşta.

Dünyanın neresine taşınsa parçalanarak kente dönüyordu, yazgısına. Bedeninden dağılan her bir toz ile yırttığı karanlıklardan süzülen ışık ile kurduğu kente.

**

Ateşböceğinin Rüyası

Ateşböceği rüyasında kadına dönüştüğünü gördü.

Dağın güneyindeki Silemani ile Dukan şehirleri arasındaki Çemê Rêzan vadisinde gece yıldızlar yere iner, serpilir birbirine kavuşan patikalar boyunca. Yer ile gök birbirine o kadar benzer ki ayırtetmekte zorlanır insanlar. Gök ırmakları vadiye iner, yerin ağaçları göğe çizilir. Bu, Çemê Rêzan vadisinde küçük bir köyde yaşayan genç bir kadının gecesidir. Aşitî'nin ışığı patikalardan damıttığı gecelerin hikayesidir. Uzun zamandır geceler ona ait, gündüzler ise küçük köyde yaşayanların. Geceler varlıktır, gündüzler yokluk.

Aşitî'nin yurdu, gökteki yıldızlar ile yerdeki ateş böcekleri arasındadır. Herkes geceye hiç çabalamadan ulaşır, doğanın bir döngüsüdür. O ise geceleri, tırnaklarıyla söktü gündüzlerden. Işık mı dediniz. Herkes suni ışıklarla aydınlatmaya çalışır geceleri, o tüm ışıkları söndürür. Size gecenin öyküsünü anlatacağım. Gündüze ulaşamamış olanların hikayesini...

Onun için hayat, gece kavuşurdu gerçek anlamına. Herkesin kaçtığı, onun derinliklerine indiği yerdir karanlık. Gündüzün karanlığından kaçtı, gecenin sesine ulaştı.

Çemê Rêzan vadisi, adını Rêzan suyundan alırdı. Suyun kıyısından köylere uzanan patikalar boyunca ateş böcekleri doluyordu. Şehirlerin gürültüsünden kaçmak isteyenler vadide soluklanırdı. Vadinin köylerinde nehrin suyundan bağ, bahçeler kurulurdu. Köylüler, hayvanlarını vadinin otlaklarına

salardı. Çemê Rêzan, dalgın akardı. Vadinin yaşayanlarının ne yaptığına bakmaz. Durup eylenez, geçtiği her yerde çeşit çeşit ağaclar ve bitkiler boy verir, vadiyi yeşile boyar; söğüt ağacları dallarıyla eğilir suyuna, kıyısında kavak ağacları yükselirdi.

Çemê Rêzan vadisinde küçük bir köyde Nene Leylî, dizlerinin dibinde toplanan çocuklara Dirî'nin masalını anlatıyor: Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde, bizimki gibi güzel bir dağ köyünde Dirî adında küçük bir kız yaşarmış. Annesi, babası ve yedi erkek kardeşi onu çok severmiş. Herkes onun uzun boyuna, siyah saçlarına ve parlayan gözlerine bakarmış. Bahar aylarında köyün bahçelerinde tatlı mı tatlı kırmızı dutlar olurmuş. Dirî, bir gün arkadaşlarıyla kırmızı dut toplamaya gitmiş. Dutları doyasıya yemiş, birazını da evde yemek için beyaz elbisesinin eteğine doldurmuş. Lakin eve dönerken canı çektiği için tüm dutları yemiş bitirmiş. Bir de bakmış ki, beyaz eteği kıpkırmızı olmuş. Neyse demiş, eve gidince yıkarım. Eve ulaştığında annesi, Dirî'nin kırmızıya dönmüş eteğine bakıp, dizlerine vurmaya başlamış. Dirî'nin bir şey söylemesine vakit bırakmadan, "Allahım başımıza ne geldi, biri kızımıza el uzatmış" diye ağlamış. Dirî annesinin ah vahlarından bir şey anlamamış. "Dut yedim, kalanları da peşime doldurdum. Eteğim kirlendi, şimdi hemen yıkarım geçer" demiş ama annesi onu dinlemeyecek kadar kendinden geçmiş. Hemen kızını alıp odaya götürmüş. "Ben sana demeden bu odadan çıkmayacaksın" diye de tembihlemiş.

Dünyanın tüm güzelliklerinin vücut bulduğu Çemê Rêzan vadisinin erkekleri, kadınlarla savaş içinde yaşarlardı. Her şey o kadar doğal bir hal almıştı ki, bunun savaş olduğu bile unutulmuştu. Savaş olduğu bilinseydi, belki birileri barış için çabalayabilirdi. Her yanını canlılığın ve bereketin sardığı bir vadiye insan nasıl bu denli kör olabilirdi, diye düşünüyordu Aşitî. Belki hatırlamayı unutmuşlardı.

Böyle bir savaşın içinde neden ona bu ismi koymuşlardı ki!

Vadinin kadınları erkenden büyür ama ömürlerinin sonuna kadar da içlerinde bir çocukla yaşarlardı. Erkek zamanından alabildikleri kısa anlarını da o çocuğu susturmak için harcarlardı. Kadınlara erken yaştan itibaren erkekler için yaşama payesi biçilmişti. Onlara yemek yapar, elbiselerini yıkar, çocuklara ve hayvanlara bakarlardı. Büyüdüklerinde de yine erkeklerin istediği kişilerle evlendirilir, aynı işlere onların yanında devam ederlerdi, onların isteklerini yerine getirirlerdi. Babaları, eşleri, kardeşleri dışında erkeklerle konuşamazlardı. Bazen bir alış-veriş nesnesi olurlardı. Başka bir dünyanın da olabileceği akıllarına dahi gelmezdi. Bu hiçbir yere yazılmayan kurallardan birini bozmanın cezası ölümdü. Vadi kadınlarının tek dostu ise her yeri saran canlılıktı; hayvanlar, bitkiler, ağaclar... Aşitî de kendini bildiği günden beri annesiyle birlikte evin tüm işlerini yapıyordu. Evin hayvanlarına bakmak da onun göreviydi; koyun, keçi, inek, tavuk, kaz, kedi, köpek... Günün çoğunu onlarla geçiriyordu. Sabah hayvanlar otlaklara götürülünce ahırını temizliyor, gübreyi küfeyle tarlaya taşıyordu. Evin önünü süpürüyordu. Hayvanlar otlaklardan getirilince inekleri, koyunları sağıyordu. Sütlerinden peynir, yoğurt, yağ yapıyordu. Zamanın ışıkları sönüp de gecenin sesleri vadiye dolunca ince bedeni biraz dinlenmek için titriyordu. Ancak çoğu zaman elbiseleri gübre koktuğu için içeri bile alınmıyordu. Hayvanları seviyordu ama ahırda yattığı için yaşlıları tarafından alayla karşılanıyordu. Aşitî, karanlıklardan çaldığı zamanla kendine gecelerden yeni bir hayat kurduğunda bu durumu sevmeye başladı.

Nenesi öldüğünden beri yeryüzünde yalnızdı. Aşitî'nin en iyi dostları, geceleri patikaları kaplayan ateş böcekleri olmuştu. Gündüz vadiye, gece ise ateş böceklerinin arasında yaşıyordu. Onlar hayatının mucizeleriydi.

Bir gece herkes uyuduktan sonra her zaman yaptığı gibi ateş böceklerinin yanına gitti. Işıklara dalmışken, suyun kıyısından köye uzanan patikada siluetler belirdi. Yakınlaştıklarında onu görmesinler diye patikanın kenarına gizlendi. Beş siluet ard arda ilerleyip, Aşitî'nin gizlendiği yerden geçtiler. En arkadaki onun yakınında ateş böceklerinin yanına çömeldi. Ateş böceklerinin ışığında gözgöze geldiler. İkisi de korkmadı, sanki uzun zamandır birbirlerini tanıyorlardı da, hatırlamaya çalışıyorlardı. Sessizliği, dudağının alt kıyısında siyah beni olan kadın bozdu.

"Sen kimsin" diye sordu, fısıltıyla.

"Benim adım Aşitî, gündüzleri şu yukarı köyde, geceleri ise bu patikalarda yaşıyorum. Ya sen kimsin?"

“Benim adım da Şilan. Biz dağın savaşılarıyız. Biz de ateş böcekleri gibi geceleri ortaya çıkarız” dedi. O anda öndeki arkadaşları, “Hadi heval Şilan gecikiyoruz” diye seslenince ayağa kalktı. Hiçbir şey olmamış gibi, “Heval burada ne kadar çok ateş böceği var değil mi” diyerek, koşar adım arkadaşlarının ardından gitti.

O günden sonra birkaç defa daha Şilan ile patikada karşılaştı. Hiç konuşmadan birbirlerine gülümseyip, ateş böceklerini izlediler kısacık anlarda.

Aşitî, dağı koruyan savaşıların olduğunu biliyordu ama kadınları ilk defa görmüştü. Gündüzleri onlarla karşılaşmaya cesaret edemediği için hep kaçtı. İşlerini yaparken uzaktan onları hayranlıkla izliyordu. Kadınlar da erkeklerle aynı elbiseleri giyinmişti. Hiç çekinmeden erkeklerle konuşuyorlardı. Kadın, erkek, çocuk, yaşlı herkesle sohbet ediyorlardı. Kendi kadınlarıyla savaş halindeki köyün erkekleri de, kadın savaşıları saygı gösteriyordu. Acaba omuzlarında taşıdıkları silahtan mı korkuyorlardı diye düşündü. Ama köydeki erkeklerin omuzunda da silah vardı. Neydi onları bu denli çekici kılan? Üstelik köyde, onların gençleri dağa kaçırdığıyla ilgili söylentiler de dolaşıyordu. Bir gün Aşitî, her günkü gibi sırtındaki ağır küfeyi tarlaya götürürken patikadan köye gelen savaşıları gördü. O anda hiç düşünmeden yolunu değiştirdi, sırtındaki yükü indirmedi Şilan’ın karşısına dikilerek, “Ben de senin gibi olmak istiyorum” dedi.

Şilan gülümseyince ateş böceklerinin patikasında gördüğü gözleri hatırladı Aşitî. Şilan, onun örük yaptığı saçlarını okşadı.

“Önce sırtındaki yükü boşalt, sonra konuşalım” diye cevap verdi.

O günden sonra Aşitî’nin gündüz yaşamı başladı, ilk defa toprağa bastı. Şilan’dan savaşıların dağdaki yaşamlarını öğrendi. Kadınlarla erkekler birlikte savaşıyor, aynı işleri yapıyorlardı. Birbirlerine kötü söz söylediklerini duymamıştı. Aşitî bir süre vadi ile dağ arasında gidip geldi. Bir yanı onlarla gitmek istiyor, diğer yanıysa yeni kötülükler görmeye hazır değildi. Nenesi Leylî, “bir gün çıkmaz yola girersen nereden gideceğini kalbine sor” demişti. Kalbi, savaşıılardan yana karar verdi.

Şilan, ona dağın zorluklarını anlattı.

Günlerce açlık çekebilirsin, yağmurda ve karda uzun zaman yürümek zorunda kalabilirsin. Sıcak bir yatağın yerine taşların ve toprağın üzerinde yatabilirsin. Biz gördüğün gibiyiz. Hiçbir yerde olmadığımız gibi görünmedik. Ama nihayetinde insanız, bu yolculukta kötülükler de var. Ölüm derseni onu yoldaşımız gibi taşırsın heybemizde. Yine de bu yola hazır mısın?

Aşitî dedi ki: Bolluk içinde yokluğu yaşadım. Kendimi bildim bileli sırtımda yük taşıyım. Yatağım baktığım hayvaların gübresi ve samandır çoğu zaman. Kötülük derseni bunu benden daha iyi kimse bilemez. İnsan yabancıdan gelen kötülüğü anlayabilir ama sevdiklerinden gelen kötülüğün acısı daha fazladır. Ölüm ise belki başka bir yaşama açılan kapıdır, kim bilir!

Kalbinin seçtiği patikadan yüksek dağlara doğru yürümeye başladı. Herkesin zamanı doğuran dağ dediği yere o, ateş böceklerinin dağı dedi.

Vadideki yaşamından sonra dağ yolculuğu Aşitî’ye rüyalar diyarı gibi görünmüştü. Hala korkuyordu, her an bir şey olacak ve tüm bu gördükleri yok olup gidecekti. Savaşıları onu sevdi. Biri, ona okuma-yazmayı öğretmeye başladı. Biri dağları anlattı, biri tarihin duraklarını, bir diğeri sevdiği arkadaşlarını anlattı. Her güne yeni bir adım ile başladı. Hayatında ilk defa ekmek ve yemek yapan erkekler gördü. Son parçasına kadar yiyeceklerini paylaşıyor, birbirlerine bağırmıyorlardı. Ne yapacaklarına hep birlikte karar veriyorlardı. Kadınlar da, erkeklerin karşısında korkmadan konuşuyordu. Dağda gördükleri tüm bildiklerini paramparça etmişti.

Çemê Rêzan vadisinde küçük bir köyde Nene Leylî, dizlerinin dibinde toplanan çocuklara Dirî’nin masalını anlatıyor: Akşam olmuş, Dirî’nin yedi erkek kardeşi ve babası eve gelmiş. Dirî’yi sorduklarında annesi, “O biraz hasta ben yemeğini odaya götürürüm” demiş. Sofrada yemek yerlerken, “Artık havalar güzel, herkes yaylaya gidiyor. Yaylalar da ısınmıştır, her şeyimizi hazırlayalım yarın erkenden yola çıkalım” demiş. Çünkü oğullarının Dirî’nin başına gelenleri duymasını istemiyormuş. Duyarlarsa kızkardeşlerini öldürebilirler diye düşünmüş. Orada kirlenen kızları öldürürlermiş.

Dirî'nin annesi, kızı hiçbir şeyin farkına varmasın diye, sesini küçük bir oyuncağa kaydetmiş. Sabah güneş doğmadan evlerini toplayıp yaylaya doğru yola koyulmuşlar. Oyuncağı da Dirî'nin başucuna bırakmış. Dirî, annesine seslendiğinde, oyuncaktan "Uyu güzel kızım, ruhum" sesi çıkıyormuş. Güneş doğduktan sonra Dirî uyanmış, bakmış ki evde kimsecikler yok. Tüm odaları dolaşp annesini, kardeşlerini çağırmış, kimseyi bulamamış. Ne olduğunu anlamak için kapının önüne çıkmış. Komşuları, anneler yüklenip yaylaya gittiler, seni de burada bıraktılar, demiş. Evde yapayalnız kalan Dirî kapının eşiğine oturup ağlamış.

Aşitî'nin dağın savaşıları ile gittiği kısa zamanda Çemê Rêzan vadisindeki köylerde duyuldu. Erkeklerin gözlerinde öfke kıvılcımları çakarken, kadınlarsa bu ilki başarıya duydukları gizli hayranlıkla suskun kaldı. En çok da aşirette sözü geçen amcası Serdar öfkelenildi. Silahlı adamlarını toplayarak Aşitî'nin evine gitti. Aşitî'nin babasından olup biteni öğrendikten sonra, "O senin namusun. Nasıl gitmesine izin verirsın" diye bağırdı öfkeyle.

"Ben de biliyorum, haberim olsa gitmesine izin verir miyim sanıyorsun" dedi baba, oturduğu minderde iyice küçülmüştü.

"Sen o yabancı savaşıları evine aldığın gün namusunu kaybettin. Onlara yemek verdin, onları dinledin."

"Onlar bizim kardeşlerimiz..."

Serdar, kardeşinin konuşmasını kesti. Elindeki silahın kabzasını sıkarken, yüzü kıpkırmızı kesilmişti.

"Kardeşimiz mi, ne kardeşi. Bu topraklar bizim, onlar da gelmiş topraklarımızda insanlarımızı zorla dağa götürüyorlar. Hem onların sınırın öbür tarafında savaştığı adamlarla bir derdimiz yok. Kuzeyin savaşını buraya taşımalarına izin vermeyeceğiz."

"Kuzeyi güneyi mi var. Biz aynı kavmin çocuklarıyız. Bu sadece Kuzeyin savaşı değil, hala özgür bir toprağımız yok, başımıza getirilenleri ne çabuk unuttun."

"Bırak bunları da kızını nasıl geri getireceksin onu düşün önce."

"Kızımı geri getirmeleri için gidip onlarla konuşacağım."

"Konuşacak mısın? Onlarla konuşma olmaz" dedi. Çevresindeki adamlara dönerek, "Herkes silahını kuşansın, hep birlikte gideceğiz."

"Senin bu işe karışmanı istemiyorum. Benim kızımdır, ben ne yapacağımı biliyorum. Aşireti bu işe karıştırmı."

"Bu sadece senin meselen değil, tüm aşiretin namusudur. Sana bırakırsak sen de onlarla dağa gidersin. Zavallı!"

Aile ve aşiret üyeleri toplanıp silahlarını kuşandılar savaşıların dağına dayandılar. İki yanda yüksek kayalıkların olduğu bir kapıda durdular. Savaşılar geldi.

"Bizim kızımız namusumuzdur, yabancı erkeklerle birarada yaşayamaz, savaşamaz. Ya Aşitî'yi bize verirsiniz ya da biz çatışarak zorla alırsız" diye bağırdı Serdar.

Savaşıların adına konuşan, "Aşitî nasıl yaşayacağını kararını verecek yaştadır. Kendi isteğiyle geldi. Yanımıza geleni geri çevirmeyiz. Biz gönüllüler topluluğuyuz. Zorla kaçırdığımızı söylemen bize hakarettir" diye cevap verdi.

"O zaman kızı evine gönderin. Yanımızda gönüllü gittiğini söylesin. Eğer öyleyse bırakırız."

Savaşı, "Olmaz yeniden evine gönderemeyiz. Zaten kendisi de istemiyor. Siz gelin dağda görün, korumamız altındasınız, size bir şey olmayacak."

Serdar, "Biz bu dağa ancak savaşmak için çıkarız" deyince konuşma kesildi.

Serdar ve çevresindekilerin sözleri güney eteklerindeki şehirlere, köylere dağıldı. Her tarafta Aşitî'nin kaçırdığı anlatıldı.

Dağın savaşıları, güney insanlarına gerçeği göstermek için Aşitî'yi şehre götürmeye karar verdi.

"Kardeşlerimizle savaşmak istemiyoruz. Seninle şehre gideceğiz. Ailenin karşısında kendi isteğinle geldiğini söyledikten sonra geri döneceğiz" dediklerinde Aşitî itiraz etti. Ancak ona uzun uzun olabilecekleri anlattıklarında şehre dönmek istemese de kabul etti.

Dağdan inen patikadan yol aldıklarında son kez dönüp dağların zirvelerine baktı. Yeniden başa döndüğünü hissediyordu. Sanki dağa adımını attığında yer çatlamıştı ve bu çatlak her gün giderek genişliyordu. Kafasında bitmek bilmeyen sorular, endişeler boy verirken adımları onu geriye

çekiyordu. Bir iki kez taşlara takılıp tökezledi, son anda düşmekten kurtuldu. İnsan zamandan geriye gidebilir miydi? Çıktığı patikadan iniyordu. Yoksa bir kabusun içinde miydi, belki az sonra bitecekti. Savaşçılar kötü bir şey olmasına izin vermezdi. Üzerindeki elbiselere baktı, gözlerinde bir ateş böceği parıldadı. Artık onlardan biriydi. Kimse ona el uzatamayacaktı.

Silemani şehrine ulaştıklarında öğlen olmuştu. Aşitî'nin ailesiyle buluşacakları yerin kapısından adım attıkları anda karmaşa koptu. Sadece aile değil Serdar, oğulları ve aşiretinin adamlarıyla silahlanıp gelmişti. Savaşçıların şartıyla silahlar kapının önüne bırakıldı.

Aşitî'nin bir yanında savaşçılar, diğer yanında ailesi ve akrabaları oturdu. Serdar ve oğulları, kimsenin konuşmasına izin vermiyordu. Aşitî'yi ve savaşçıları tehdit ediyorlardı. Artık tek şartları vardı, Aşitî'nin eve dönmesi. Uzun ve uzadıkça kördüğüm halini alan tartışmalardan uzlaşmaya dair bir işaret yoktu. Söz sırası Aşitî'ye geldiğinde, "Kendi isteğimle dağa çıktım. Eve geri dönmek istemiyorum" dedi titreyen sesiyle. Kırılıyordu. Öfkeli bir topluluk arasında kalmak sinirlerini germişti.

Tartışmalar uzadıkça uzadı büyük salonu kaos sardı. Ailesi, Aşitî'nin ne karar verdiğini dinlemek istemiyordu.

Amcasının oğlu, Aşitî ile son bir kez yalnız konuşmak istediğini söyledi. Savaşçılar kabul etmedi. Ama o Aşitî'nin kolundan tutup çekti.

Savaşçılar davranınca, "Aşitî'ye güvenmiyor musunuz? Niye izin vermiyorsunuz, bir iki dakika konuşalım" dedi.

Dışarı çıktılar. Aşitî'nin kolunu bırakmıyordu, o çektikçe daha fazla sıkıyordu.

"Bak sana son uyarımdır. Neler yapabileceğimizi biliyorsun. Geri dönmezsen o dağ yerle bir ederiz."

"Ne istiyorsunuz benden, geri dönmek istemiyorum. Seninle evlenmek istemiyorum."

"İyi, sen savaşçılarla yeni bir savaşın çıkmasını mı istiyorsun. Hadi git, senin yüzünden savaş çıkacak. Sen orada olsan ne değişecek. Benimle evlenmek zorunda değilsin. Sadece bizimle eve gel."

"Yalan söylüyorsun. Gelirsem beni öldüreceklersiniz" diye cevap verince, amcasının oğlu kolunu bırakıp geri çekildi. Kısa suskunluktan sonra sesini yumuşatmaya çalışarak,

"Bunu kim sana söyledi. Namusum üzerine yemin ediyorum, sana kimse bir şey yapmayacak. Bu olay da burada kapanacak" dedi.

Savaşçılar arkalarından gelince yeniden kimsenin birbirini dinlemediği odaya döndüler. Aşitî ürkmüştü. Herkes son sözünü söylemesi için ona bakıyordu.

Son konuşmadan sonra kararsız kalmıştı. Bir savaşa yol açmak istemiyordu. Neredeydi, ne zaman düşmüştü bu derin kuyuya? Zamanına kavuştuğunu sandığı anda her şey silikleşmişti yeniden, önünde kalın ve saydam bir perde vardı. Ellerini uzatıp perdeyi aralamak istiyordu. O zaman perde çeliğe dönüşüyordu. Nasıl bir rüyadaydı. Elleriyle saçlarını çekiştiriyor, yüzünü kapatıyor, derin derin nefes alıyordu. Yüzü solgundu. Saatlerdir süren tartışma onu yormuştu. Başını önüne eğdi.

"Tamam geri dönüyorum" dedi. Sonra yanlış bir şey söylemiş gibi endişeyle etrafına baktı. Ateş böceklerinin patikasında karşılaştığı gözlerde durdu.

"Aşitî iyi düşündün mü? Bu tehditlerin seni etkilemesine izin verme. Gerçekten geri mi dönmek istiyorsun?" diye sordu Şilan.

Aşitî'nin gözlerindeki parlaklığın yerine yerleşen derin karanlığı gördü. Aşitî'nin ruhunun yalnız bıraktığı bedeni cevap verdi.

"Şimdi gideceğim. Söz verdiler bana bir şey yapmayacaklar. Ama ben de size söz veriyorum geri döneceğim." Şilan, Aşitî'nin gözlerine bakarak, inanmadığını anlatır gibi başını iki yana yavaşça salladı. Ancak bu sözleri fırsat bilen Serdar, "Duymadınız mı kız kararını açıkladı. Bunu kabul etmek zorundasınız. Hadi kalkın gidiyoruz" diyerek yerinden kalktı.

Bir an evvel Aşitî'yi alıp gitmek istiyorlardı. Savaşçılar, gitmeye hazırlanan aileyi ikna etmeye çalışıyordu. Ama aile Aşitî'nin ağzından çıkan sözlere dayanarak ayağa kalkmış, dışarı çıkarak silahlarını almıştı bile.

Savaşçılarla vedalaşmasına dahi fırsat tanımadan Aşitî'yi apar topar Piremegrun köyüne götürdüler. Aynı akşam Serdar, aşiretin erkeklerini evinde topladı.

Çemê Rêzan vadisinde küçük bir köyde Nene Leylî, dizlerinin dibinde toplanan çocuklara Dirî'nin masalını anlatıyor: Dirî'nin aklına kapının eşiğinde oturmuş ağlarken bir fikir gelivermiş. Geçen yıl

yaylaya gittikleri yolu hatırlamış. Herhalde acele ettikleri için beni unuttular, ben de yaylaya tek başıma giderim, demiş. Kalkıp hazırlanmış ve yola koyulmuş. Az gitmiş uz gitmiş yaylaya varamadan karanlık çökmüş. Büyük bir ormanın içinde kalakalmış, uyumak için şikeft aramaya koyulmuş. Sonunda yorgunluktan bulunduğu ilk şikefte girmiş. Orası da meğer devin eviymiş. Dev, şikefte girer girmez Dirî'yi yakalamış, "hımm benim için güzel bir akşam yemeği" demiş. Kocaman bir ateş yakmış, şikeft ısınınca dev uykuya dalmış. Dirî de devin uyumasından faydalanarak kaçmış. Yürümüş yürümüş küçük bacakları fazla yol alamamış, yine karanlık çökmüş. Bu sefer de iki dev önüne çıkmış, onu yakalayıp şikeftlerine götürmüşler. Şikeftin önü kemiklerle doluymuş. Dirî çok korkmuş, bunların elinden nasıl kurtulacağım diye düşünmeye başlamış.

Aşitî, iki hafta savaşçıların yanında kalmıştı. Onlar hep başı dik dururdu. En kötü anlarında bile sızlanmazlardı, diye düşündü.

Ailesine neden bunu yapıyorsunuz, diye de sormadı. Sorsa bile bir şeyin değişmeyeceğini yaşadığı hayattan biliyordu. Hayatta kendini bildiğinden beri içinde olduğu ahırdan çıkmıştı, istediği bir şeyi yapmıştı. Tek hayalinin ardından gitmişti. Hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını biliyordu.

Amcası, eski elbiselerinden birini önüne atarak, "al bunu giy, o üstündeki uydurma elbiseleri de çıkar" dediğinde, ağzından tek söz çıkmadı. Amcası odadan çıkıp gitti. Birkaç dakika sonra geri geldiğinde Aşitî olduğu yerde oturuyordu.

"Niye elbiseni giymedin" dedi, yüzündeki küçümseyici ifadeyle.

Aşitî, çevresi söğütlerle kaplı bir göl kadar sakindi. Başını kaldırdı, her zaman sorulara başını eğerek cevap verdiği amcasına baktı.

"Kendimi rahat ettiğim tek elbise bu. Ölümüne dek çıkarmayacağım" dedi, kararlı bir ses tonuyla.

Aşitî'nin ellerini arkadan bağlayıp köydeki caminin önüne götürdüler. Karşıda toprağın çatısı gibi göğe yükselen Piremegrun dağı batan güneşin al ışıklarına bürünmüştü. Doğuya doğru uzanan zirvelerde adını dağa veren Pir'in ateşi yanıyordu. Beyaz bir bulut kümesi ovaya doğru inen tozun içinden güneşe doğru yüzüyordu. Aşitî dağın savaşçılarını düşünüyordu. Son gecesinde yaktıkları ateşin etrafında oturmuşlardı. Sormuşlardı, "Aşitî bize bir şarkı söyler misin?" Aşitî, "Ben şarkı söylemedim hiç ama çok masal bilirim. Nenem bildiği tüm masalları bana anlattı" demişti.

"O zaman bize bir masal anlat" dediklerinde, Aşitî Dirî'nin masalını anlatmaya başladı. Güzel bir vadiden dağlara koştu. Sık ormanlıklarda devlerle savaştı, kılıcını salladı, devler böğürerek yere düştü. Kalbi masalın ardından koştu, ne kadar güçlüyüm, dedi. Artık hiçbir dev beni yenemez. Sonra sustu. Hadi masalın sonunu da anlat, dediler. Dedi ki, masalın sonunu dönünce anlatacağım.

Piremegrun camisinin önünde amcası Serdar, silahını kolları arkadan bağlı Aşitî'ye doğrulttu. Serdar'ın elinde yetmiş beş mermisi olan bir silah.

"Sen aşiretimizin, ailemizin yüz karası. Neyin eksikti de çıkıp gittin, namusumuzu ayaklar altına aldın" diye bağırdı.

Söyle Aşitî, neyin eksikti? Bu erkeklerin dünyasında ahırda yaşadığın için neden mutlu değildin, neden hayvanlar içinde dahi olsa yatacak bir yer bulduğun için memnun değildin? Bak, bu köydeki tüm kadınlar görecektir, senin gibi yapanın sonu ne olur görecektir.

Ağlamadı Aşitî, sızlanmadı. Onu öldürmesinler diye yalvarmadı. Yeniden başladığı yere dönmek değildi isteği, başladığı yolu tamamlamaktı. Piremegrun dağının doruklarından ışıklı patikalar döküldü ovalara. Kürdistan ışıklar içinde, diye sayıkladı Aşitî. İlk attığı adım ile çatlayan yerden ateş böcekleri yükseldi, karanlık perde yırtıldı. Mermiler uzun bedenine değdiğinde kan yerine ateş böcekleri saçıldı etrafa. Gözleri açık yere düştüğünde, son bir söz çıktı dudaklarından "Geldim işte, sözümde durdum." Bir rüyada mıyım? Yoksa burası ateş böceklerinin yurdu mu, diye sordu.

Serdar, yetmiş beş mermili silahının şarjörünü boşaltıncaya dek Aşitî'nin bedenine doğru taradı. On yedi yaşındaki bedende mermi almadık yer kalmadı. Kan fışkırdı arkadaki caminin duvarlarına, toprağa, dağlara, ovaya...

Aşitî'nin kara gözleri, Piremegrun dağının ışıklı patikalarında yol alırken, karanlık Serdar'ın içindeki son ışık zerreciklerini yutuyordu. Çemê Rêzan vadisinde kadınlara karşı süren savaş son sınırına varmıştı. Zor ile gasbeden kişinin kaybedişi daha çok öfkeye, kine yol açardı. Ruhlarının karanlık tünellerini adımlayan iki adama, yaptıkları yetmemişti.

Serdar ve oğlu, Aşitî'nin beline sardığı şütüğü çıkarıp, kanlı saçlarının dolandığı boynuna bağladılar. Mermilerin delikler açtığı şütüğün diğer ucunu da traktörün arkasına bağladılar. Arkalarına bakmadan traktörü yürüdükleri tünelin karanlığına doğru sürdüler. Aşitî parça parça toprağa, köyün yollarına dağıldı. Cami ile mezarlık arasında kandan bir patika açıldı. İnsan bedenlerinin arabaların arkasına bağlanarak çekilmesi, dağın güney eteğinde bir amca, gencecik yeğenini öldürdüğünde başladı. O zaman başladı, dağ kavminin hiç bitmeyen karanlık gecesi.

Çemê Rêzan vadisinde küçük bir köyde Nene Leylî, dizlerinin dibinde toplanan çocuklara Dirî'nin masalını anlatıyor: Dirî düşünce dursun kardeşleri de, onu almak için köye doğru yola koyulmuşlar. Annesi de onu bıraktığına pişman olmuş ağlamış. Oğullarına, "Dikkat edin buralarda dev var" demiş. Kardeşler gündüz yürümüş, gece bir şikefte rastlamışlar. Yavaş yavaş şikefte yaklaşırken bir de ne görsünler. İki dev küçük bir kızı tutmuş, yemeye çalışıyormuş. Küçük kardeş, "Burnuma kızkardeşimizin kokusu geliyor. Devlerin elindeki odur" demiş. Büyüğü de demişki, "Kızkardeşimiz olsa da olmasa da onu kurtaracağız."

Şikeftin içine bir taş atınca dev, "kim var orada" diye bağırmış. Büyük kardeş, "Devler dışarı çıkın, kim olduğumuzu görürsünüz" diye cevap vermiş. Devler dışarı çıkınca kardeşler kılıçlarla onları karşılamış. İki dev de öldürüp kızkardeşleri Dirî'yi kurtarmışlar. Birbirine sarılmışlar. Dirî olup biten her şeyi anlatmış kardeşlerine. Kardeşler, tek tek Dirî'yi öpmüş. Atlarına binmişler, en büyük kardeşi Dirî'yi arkasına almış. Yaylaya yaklaşınca annesi uzaktan gelen atlıları görmüş ve "Burnuma güzel bir koku geliyor. Bu kızımın kokusudur" demiş. O akşam hep birlikte mutlu bir şekilde yemeklerini yemişler. Masal da burada sona ermiş.

Aşitî, hala bilinmeyen bir savaşta silahsız kalmışken, savaşçılar ruhlarını saran çıkmazdan kurtulmaya çalışıyordu. Genç bir kadını koruyamamanın utancını taşıyorlardı sırtlarında. Düşündükleri hiçbir neden hafifletmedi acılarını. En azından dediler, Aşitî'nin bedenini atıldığı çukurdan çıkarıp ona layık bir mezar yapabiliriz, onu dağın savaşçısı gibi uğurlayabiliriz sonsuzluğuna. Kalkıp yola koyuldular. Aşitî'yi atıldığı çukurdan çıkardılar. Kanı elbiselerinin üzerinde kurumuştı. Toprak ile karışan yüzündeki kanı temizlediler. Yeni elbiselerini giydirdiler, saçlarını sevdiği şekilde iki örük yaptılar. Silemani şehrine dek tüm köylerden sırtlarında taşıyarak geçirdiler. Aşitî'yi taşıyanların önünde yürüyen savaşçı Şilan, geçtiği her yerde anlatıyordu.

Dağın kadınlarının zamanı geldi. Onları durduramayacaksınız. Aşitî bizim arkadaşımızdı. Onu vuranları asla unutmayacağız. Bu topraklarda kadınları vuranlar, kadınlara savaş açanlar artık karşılarında bizi bulacak. Nasıl erkekler topraklarını savunmak için savaşıyorlarsa kadınlar da isterlerse bu savaşa katılabilirler. Hiçbir aşiret ve aile bundan sonra gönüllü olarak dağa çıkan kızlarına el uzatamayacak. Kadınlar, yolunuz düşerse eğer Silemani kentine, Seywan tepesindedir Aşitî.

Şilan, her yerde Aşitî'yi anlatırken, Çemê Rêzan vadisinde bir kadın, son rüyasında ateş böceğine dönüştüğünü gördü.

**

Takatini Yitiren Şehirden Kaçış

Awaz, Silemani kentinin yetimhanesinde on kişilik bir odada yaşıyor. Yatağı, pencerenin hemen yanında, gökyüzünü gören bir kıyıda. Her gece yıldızları seyrederek uykuya dalıyor. Bulabildiği her fırsatta bazen gözleri açık bazen kapalı, düşlerin kapısı açılıyor, ayağını kapıdan atınca başka bir dünyayı yaşamaya başlıyor. Her şeyi unutuyor: Kimsesiz bir yurtta yalnız kaldığını, şehrin gri sokaklarında onlardan kaçan ve acıyan insanları, binanın kirli odalarını, aç kalmamak için zorla yedikleri yemekleri, büyüklerin kötülüklerini... Onu inciten, özlediği, öfkelenildiği her şeyi geride bırakıyor. Sadece düşler dünyası var. Güney yurdunun unuttuğu düşler dünyasında istediği her yere gidebiliyor, her şeyi yapabiliyor. Yıldızlar dahi uzak değil. Gittiği dünyalara koca bir şehirde duvarlar

arasında yaşayan öksüzleri anlatıyor. Bu yüzden yetimhanenin büyükleri, onun hayal dünyasında yaşadığını söyleyerek dudak büküyor. Awaz’a da hayalleri bu denli küçümsemeleri ve ondan kaçmaları tuhaf geliyor.

Yetimhaneye ilk getirildiğinde bahçe beton olduğu için bebek yapacak çamur bulamamıştı. O zaman anlayamamıştı nasıl olur da koca bir şehirde çamur bulunmazdı. Oysa ellerinde, oyuncak bebekler yaptığı çamurun izleri duruyordu. Ağaçların kuru dallarını bezlerle birbirine tutuşturup büyük insanlar yapardı. Yetimhane ise avlusunun duvarları yüksek, bahçesi olmayan bir binaydı. Awaz, çamurdan bebeklerini düşlerinde yapmaya devam etti.

Çocukluğunun nerede bittiğini, ne zaman yetişkinliğe adımını attığını anlayamadı. Düşler miydi onu büyüten yoksa yetimhaneye bırakıldığı gün mü... Farkına varmadan ayakları yatağın alt ucundaki demire ulaşmıştı. Kızların içinde en uzunuydu. Omuzlarına dökülen kara saçlarını iki örük yapardı. Yıldızlara çok baktığı için midir kara gözlerinin içinde bir ışık parlardı.

Dağın güneyinde şehirler çoğalırken, köyler azaldı. Awaz, kıyısına kadar dolup taşarak genişleyen şehirlerin takatsizlikten ve düşsüzlükten kırıldığını gördü. Kırılgan yaşamların ve takatsizliğin heyulaları şehirlerden ovaya yayıldı. Şehirlerde yaşayanlar kolunu kaldıramayacak kadar takatsizken, köylerde bir zamanlar herkesi besleyen tarlalar bakımsızlıktan bozkıra dönüştü. Topraktan uzaklaşan eller takatsizleşirdi. Topraktı elleri diri tutan, düşlerine düş katan, düştüğünde yeniden ayağa kaldıran... Topraktan koptu mu insan çorak bozkırlara dönerdi. Toprakta kendini yeniden yaratma gücü vardı, insan eli olmadan da yeşerebilir, yağmur ve güneş görünce bereketli bir ovaya dönüşürdü. Ağaçlar her baharda çiçek açar, yazın meyveye dururdu. Ama insan öyle miydi, bir koptu mu topraktan giderek çürürdü. Kendine dahi faydası olmayan bir yığına dönüşürdü, yaşadığı şehirlerin varoşlarında.

Awaz, ranzasında uzanmış göğsü bakıyorken, “Takatsizlik takatsizlik” diye yineledi içinden. Onun için kötülüklerin, çürümenin başlangıç yeri bu sözdü. Kötülüklerin yayılıp genişlemesi hep takatsizliğe sığınanlar yüzündendi. Hiçbir derde derman olamazlardı, her şeye boyun eğerlerdi. Acaba bulaşıcı mıydı, yoksa neden büyükten küçüğe herkes aynı sözü kullansındı.

Annesi “Takatim kalmadı” dediğinde başına gelenleri hatırlıyordu. Babası Enfal’de ölünce Awaz, küçük erkek kardeşi ve annesi yalnız kalmıştı. Burada kadınlar, babasının evinden çıktı mı bir daha yalnız kalamazdı. Eşleri öldüğünde istemese de evlenmek zorundaydılar. Yalnız kadın, erkekten gelecek kötülüklerin kaynağı olarak görülürdü. Bu yüzden hiçbir kadın yalnız kalmamalıydı, mutlaka bir erkeğin gözetimi altında olmalıydı. Awaz’ın annesi de gelen baskılara daha fazla göğüs gerememişti. Awaz, “Anne birlikte çalışırız, kendimize bakarız. N’olur evlenme, seninle kalmak istiyorum” demişti. Annesi, başını eğmiş, “Artık dayanamıyorum, takatim kalmadı” dedikten sonra başka bir adamla evlenmişti.

Annesinin yalnızlığının bittiği yerde onunki başlamıştı. Yeni gelen adam Awaz’ı kabul etmemişti. Çünkü burada babası ölen kız çocukları, yabancılar tarafından kabul edilmezdi. Kızları alacak başka akrabaları yoksa yetimhaneye bırakılırdı. Erkek kardeşi annesiyle kaldı. Awaz küçük bir çanta ile yetimhaneye götürüldü. On yedi yıllık ömrünün yarısı yetimhanede geçti. Bir daha da kimse onu sormadı. Annesi takatsizliğini aşmış mıydı, yeni hayatı nasıl geçmişti, kardeşi ne kadar büyümüştü, hiç bilemedi. Ömrünün en zorlu anlarını tek başına göğüsledi.

Yetimhaneye bırakıldığı günden beri nefret etmişti o sözcükten. Annesinin yaşadıklarını yaşamak istemiyordu. Tek başına zorluklarla başa çıkmanın gücünü gördü, bu ona çevresinde saygınlık kazandırdı. Küçüklerin koruyucusu oldu yetimhanede.

En sevdiği şeylerden biri de okumaktı. Okul dışında kalan zamanının çoğunu ranzasında kitaplarıyla geçirirdi.

Awaz, anne ve babalarını yitiren ya da anne ve babalarının fazlalık görerek yetimhanelere bıraktığı kızların birlikte yaşayabileceği bir yer düşlerdi. Bahçelerinde toprak ve ağaç olacaktı. İstedikleri kadar çamur ile oynayabilecek, kaygı duymadan elbiselerini kirletebileceklerdi. Büyük olanlar, küçüklere bakacaktı. Büyük bahçelerde meyve ağaçları, sebze ekeceklerdi.

O günlerin birinde şehirde fısıltılar dolanmaya başladı. Aşitî adında genç bir kızın dağın savaşçılarına katıldığı, aşiretinin onu öldürdüğü, kadın savaşçıların da onun bedenini şehire getirip gömdükleri söyleniyordu. Şehirde herkes onlardan bahsediyordu, kınayanlar da vardı övenenler de...

Awaz heyecanlanmıştı. Kimdi bu silahlı kadınlar? Dağlarda yaşadıklarına göre güçleri vardı. Çoklarmış, erkeklerden oluşan ordulara karşı savaşıyorlarmış. Şehirde onları tanıyan birileri vardı mutlaka. Çabaları sonucu onları anlatan bir dergiye ulaşabildi. Dergide az ötesindeki dağlarda kadınların birlikte yaşadığını okudu. İnanamadı, o gece yıldızlara bakamadı. Avludaki lambanın soluk ışığında dergiye okuyup bitirdi. O hayalini kurarken, birileri bunu gerçekleştirmişti. Üstelik bu kadar yakında. O günden sonra Awaz'ın düşlerinde silahlı kadınlar vardı. O kadınlar, kuracağı köyü de koruyabilirdi belki. Her ay aynı dergiye okudu.

On sekizinci yılına yaklaşırken dağa çıkmaya karar verdi. Düşlerini kendisine yakın bulduğu iki arkadaşıyla paylaştı.

“Ben dağa gideceğim kadınların yanına. Bunu kimseye söylemeyin. Benimle gelmek ister misiniz?”

Arkadaşlarından ses çıkmadı. Kaygılı gözlerle ona baktılar.

Dinyar, “Dağda yaşamak çok zor, benim takatim yok” dedi.

Awaz, yeniden o sözü duyduğu için sinirlendi. Gözlerini kapadı, derinden bir nefes aldı sonra sakinleşti. Onlara anlatmalıydı.

“Hepimiz buraya çocukken getirildik. Ama kendimizi büyüttük, kim bize baktı. Buranın yalnızlığına dayanabildiysek her şeye dayanırız.”

“İyi insanlar olduklarını nereden biliyoruz ki...”

“Peki buradaki yaşamımız, insanlar çok mu iyi... Ben daha fazla böyle yaşamak istemiyorum.

Duydunuz işte, Aşitî'nin bedenini nasıl aldıklarını, kimse onlara karşı konuşamamış.”

Arkadaşları hala tedirgindi. Kaldıkları yeri sevmiyorlardı ama gidecekleri yerin bilinmezliği de onları ürkütüyordu. İnsan, tanıdığı kötülöklere daha kolay katlanırdı. Bilmediğinde adım atmakta zorlanırdı.

Awaz, “Ben onlara güveniyorum. Onlar bizim kardeşlerimiz, yabancı değiller. Yarın tatil günü, pazara gitmek için izin isteyeceğim. Siz de sabaha kadar kararınızı verin” diyerek ranzasına çıktı.

Sabah güneşin ışıkları yüzüne vurduğunda uyandı. Elbiselerini giyindi. Yüzünü yıkadı, saçlarını tarayıp ördü. Yemekhanenin tatsız kahvaltısını son kez yaptı.

Binadan çıkarken iki arkadaşı da kapıda onu bekliyordu. Hiç konuşmadılar, binanın az ilerisinde bekleyen taksiye bindiler. İki saat sonra taksiden inerek yüksek kayalıkların arasındaki patikaya adım attılar. Uzun yıllarını yetimhanenin kirli sarı binasında geçiren üç genç kız, Kandil dağına doğru yola koyuldu. Yürüdükleri çok olmamıştı.

Dinyar dedi ki, “Onları nasıl bulacağız.”

“Çok yolumuz kalmadı. Aşitî'nin bedeninden dökülen kan damlalarını takip edeceğiz. Oradan yolumuzu bulacağız. Benim adımlarımın dışına çıkmayın yoksa yolu kaybedersiniz” dedi Awaz.

“Neden bizden önce gidenler yok mu” diye sordu Sonya.

“Kadınların dağa çıkmasını istemeyenler izleri sildi. Aşitî kanıyla açtığı için onunkini silemediler. Belki bizden sonrakiler için daha çok yol açabiliriz” diye cevap verdi Awaz.

**

Boşluktaki Anılar

Güney'in sıcak alazların yükseldiğı ovalarında çift taraflı bir yolun iki tarafına kurulmuş Takiya kasabası. Oraya ulaştığında ne geriye görebilirsin ne de yolun devamını, ne ilerleyebilirsin ne de geri dönebilirsin. Sanki boşlukta asılmış gibi duran kasabadan hiçbir zaman çıkamayacakmışın gibi hissedersin. O arafta zaman hissini kaybedersin.

Yerin tüm suyunu çekerek çöl sıcağına katlanmaya çalışan okalıptüs ağaçları dikilmiş sokak aralarına, çift yönlü caddenin ortasındaki daracık aralıklara...

Yolun kenarında sıralanmış satıcılar; bir kamyonetin kasasında benekli karpuzlar, seyyar arabalarda tatlılar, dumanı tüten kızartılmış etler, kafeste tavuklar, kırlardan toplanmış taze otlar... Dünyanın bir kıyısında kendi haline terkedilmiş topraklarda yaşamaya çalışıyor gibi bir hali var buradaki herkesin.

Hiç kimse bir yere yetişmeye çalışmıyor. Tere ve yağa banmış tozlu giysileriyle satıcıların bağırtıları, arabaların egzoz dumanına karışıyor.

Çimento ile sıvanmış eski evlerden oluşan kirli sokağın kıyısında bir avluda oturuyor Şalo. Eşinin yere serdiği şiltenin üzerinde bağdaş kurmuş. Eşi, yeni doğmuş bebeği sallıyor. Arada avlunun hemen yanındaki mutfağa gidip yemeğe bakıyor.

Annesi, beyaz tülbentinin ucuyla ağzını örtüyor, gözünün ucuyla etrafı süzüyor. Şalo, derin bir nefes çekiyor, göğsü kalkıp iniyor. Ellerinin parmaklarını halka gibi birbirine geçiriyor. Yorgun, işinden yeni döndü. Avlunun üzerindeki gri öğle sonrası göğüne bakıyor.

Çölü gösteriyor, buradan aşağısı Germiyan, sonra dağlara dönüyor, buradan yukarısı da kwestan (zozan-yayla), bizim kasabamız tam arada. Bir yanımızı dağın rüzgarları serinletir, bir yanımızı çölün sıcaklığı kavurur. Aşağısı ya da yukarısı ülkemizdeyiz işte.

Dayanılmaz bir acının pençesinde kıvranırcasına yüzü buruşuyor.

Şimdi hayatımı mı anlatacağım, diye soruyor. Yüzüne geçmişten kalan o acı yerleşiyor. Annesine bakıyor, tahta beşiğinde salınan bebeğine dönüp gülümsüyor. Bebek derin bir uykuya dalmış gibi. Şalo'nun aklına yeni bir şey gelmiş gibi yüzü asılıyor.

Biliyor musun, diye soruyor önce. Benim hayatım bitmeyen bir savaş, kan, barut ve yoksulluğun kokusu geliyor.

Şalo otuz üç yaşında, beyaz tenli mavi gözlü yoksa yeşil mi... Göğse dönse mavi oluyor, yere dönse yeşil. Saçları zamanından önce beyazlayıp dökülmüş. İran-İrak savaşının ortasında doğmuş. Annesinin küçük çocuğu, onunla konuşan herkese ürkerek bakıyor. Savaşlar boyunca bir başına büyüttüğü çocuğunu kolluyor.

Şalo, Güney yurdunun savaşlar tarihi gibi olan hayatını anlatırken başa dönüyor.

Henüz üç yaşında Şalo, (1988) yeni kahvaltının başına oturdular. Yarisına kadar soğuk su katılmış çayını içiyor. Annesinin arasına peynir koyduğu ekmeğini iştahla yiyor. Helikopter dedikleri büyük bir metal kuş geliyor, kanatlarını çok hızlı çırpabiliyor. Köyün üzerinde dönüyor. Sonra çok gürültü geliyor. Herkes bodrumlara girsin, diyorlar. Annesi, Şalo'nun elini tutup kaldırıyor. Şalo çayını bitirmede daha, yarım. Çayım bitmedi, diyor. Annesi çekiştirerek kaldırıp kucağına alıyor, dudak yerinde ekmek kırıntılarının kaldığı bardak sofrada duruyor. Yarım kalan çayına bakıyor. Neden çayını bitirmesine izin vermediklerini anlayamıyor. Çok kızıyor.

O yaşta bellek oluşmaz derler ya, ama Şalo yarım kalan çayının onda yarattığı hissi hatırlıyor. Yeniden çocuklaşıyor, çok zoruma gitti çok, neden çayımı içemiyorum neden, diye düşündüm durdum, diyor. Yeniden öfkeleniyor. Çocuklar gibi dudaklarını büzüyor. Elinde yarısı içilmiş çay bardağını çevirip duruyor. Bir yudum daha içip anlatmaya devam ediyor.

Yollara düşüyorlar, yakılan köylerden geçerek dağlara kaçıyorlar. Şalo, yangınları görünce dünyanın yandığını düşünüyor. Annesinin kucağında katediyor yolları.

Babası traktörüyle insanları kurtarmaya çalışırken ölüyor. Enfal dedikleri o zamanda. Şalo babasını soruyor. Hep gelecek, diyorlar. Ama o gün bir türlü gelmiyor.

Aslında bitti dediklerinde bitmiyor enfal zamanı, ardında yüz seksen iki bin ölü bırakarak.

Bence çok daha fazla, diyor Şalo. Yüz seksen iki bin ve benim babam. O kadar çok köy yakıldı ki yan yana koysan Lübnan kadar olur.

Önüne bakıyor, seyreden saçları hafif esintiyle salınıyor. Elindeki boş bardağı tepsiye koyuyor.

Çünkü diyor, benim babam sayılardan ibaret değil, o benim babam. Elbiseleriyle gömmüşler, vakit olmamış. Benim babam çok yardımsever. Herkese yardım etmekten yorgun düşüyor. O yüzden kaçamıyor işte. Neden babam benimle değil, diye çok düşünürdüm. Elimden tutup şeker alsaydı bana. İstedğim bir şekerdi, büyük şeyler değildi...

Şalo altı yaşında, (1991) Güney yurdunun ayaklanması başlıyor. Kendimizi yöneteceğiz, artık diktatör bize dokunamaz, diyorlar. Şalo, artık savaş olmayacağı için sevinirken yeniden göç yollarına düşüyor, annesinin eteğine tutunarak.

Dağlara doğru koşuyorlar, koruyucu, kucaklayıcı dağlara. Dedesi keskin nişancı tarafından vuruluyor.

Şalo, toprağa uzanmış dedesine bakıyor. Bedeninden kanlar akarak toprağa karışıyor. "Beni bırakın, durmayın, kendinizi kurtarın" diyor dedesi. Ardılarında yaralı bir dede bırakarak dağlara koşuyorlar.

Yürüdük, diyor Şalo. Üç gün üç gece yürüdük. Ama masal sanma bu anlattıklarımı, gerçekten yürüdük. Açtık, susuzduk. Çemê Rêzan'a ulaştık. Orada bir peşmerge kucağına aldı beni uyuttu. Öyle güzel bir uykuydu ki, bir daha öyle uyuyamadım.

Şalo yedi yaşında, (1992) arkadaşlarıyla köyün çöplüğünde oynuyor. Bir insan kafası buluyor arkadaşları, korkmuyorlar. Biliyorlar buralarda çok insan öldü.

Ondan büyük bir çocuk, kafatasını alıp Şalo'nun kucağına veriyor. Şalo nedenini anlayamıyor. Al, bu senin dedenin kafası, diyor çocuk. Sen hatırlamazsın, deden öldüğünde bedenini bulamadılar. Demek buraya atmışlar. Götür eve.

Şalo, kucağında bir insan kafasıyla eve gidiyor. Annesi görünce korkuyor, dizlerini dövüyor. Bu ne kucağına almışsın, götür nereden aldıysan oraya bırak, diyor gözyaşları içinde.

Şalo, anne bu dedemin kafası, diyor. Küçük kollarının sardığı kafatası ile öylece kalakalıyor.

Dedesinin bedeninden ayırdıkları kafasını gizlice gömüyorlar.

Sonra yoksullukla savaş başlıyor. Annesi onlara bakmak için çöllerde çalışıyor. Bir kilo şeker için bir hafta çalışmak gerekirdi, diyor Şalo.

Şalo, on yaşında. (1995) Kuzey'e karşı savaş başlıyor. Kuzey neresi, diye soruyor. Sanıyor ki yaşadığı yerden ibarettir ülke. Sınırları, kopan bağları, araya kanın girdiği kardeşlikleri bilmiyor.

Ne zaman savaş dense, yarım kalan çayını hatırlıyor. Savaşlar başlayınca yarım çaylar sofrada kalır, öylece sahibini bekler. Bazen bir yıl geçer bazen çok uzun zamanlar, çay küflenir sofrada.

Şalo, on bir yaşında, (1996) güneydeki iki partinin savaşı başlıyor. Kaçın, bize benzeyen elbiselerine ve dillerine aldanmayın. Onlar bizi öldürmeye geldi, diyorlar ve çatışma başlıyor.

O günlerde Şalo kuzeniyle tatlı satıyor sokaklarda. Şalo bunun kimin savaşı olduğunu anlamıyor.

Satamadığı tatlı tepsisiyle evine dönüyor. Soruyor; bu savaşta düşman kim, nerede?

Daha önce bizi öldürmeye gelenler farklı bir dil konuşuyorlardı. Ama şimdi gelenler bizimle aynı dili konuşuyorlardı. Kucağında uyuduğum peşmerge gibi giyinmişlerdi. Ama neden bizi öldürmek istiyorlardı. Anlayamıyordum, diye anlatıyor.

Artık anladığını anlatmak için belki, devrim nedir, diye soruyor. Sonra cevabını veriyor, uzaklara dalarak: Kötü yaşam iyileştirilirse devrim olur. Toplum iyi anlamda değiştirilse devrim olur. Öyle değil mi?

Gözlerinin önünde uzanan çorak topraklara bakıyor. Bak bu topraklara, insanın sefaletine bak, devrim bunun neresinde, diyor.

Şalo on yedi yaşında (2003), binlerce kilometre uzaktaki bir ülke 'demokrasi ve özgürlük getirmek için' ülkeyi işgal ediyor. Artık kullanma tarihini dolduran diktatörü asıyor. Bize yaptıklarından dolayı asmadılar ki diktatörü, artık işlerine yaramıyordu, diyor.

Şalo, yirmi dokuz yaşında (2014) çölden gelen kara giysililerin saldırısıyla dünyayı ürperten o savaş başlıyor. Uzun yıllar karanlıklardan beslenerek büyümüş kötülük saçılıyor kadim topraklara; insanlık tarihi boyunca denenmiş tüm zalimliklerle önüne çıkan her canlıya saldırıyor, yakıyor yıkıyor parçalıyor yaralıyor, yok ediyor.

Neyse ki onları durduran iyi insanlarımız vardı, diyor Şalo. Parlayan gözleriyle beşiğinde uyuyan bebeğine bakıyor.

Şalo, otuz dört yaşında dört bir yanında savaş devam ediyor. Çocuk yaşında sordüğünü yineliyor, neden bütün bunları yaşamak zorundayız. Biliyorum aslında, o uzak ülkeler yeraltında ve yer üstünde zenginliklerimizi alıp götürdüler. Bize çorak topraklar bıraktılar, bir de savaşın bir türlü bitmek bilmediği uzun gecelerini... Şimdi anılarım hep savaştan ibaret.

Şalo, dönüp dolaşıp baba sözünde duruyor, babasını hatırlamak istiyor. Her zaman çok çalışmış olan babasını, diktatörün Ebu Gureyp zindanında çığlıkları kalan babasını. Belleğini zorluyor zorluyor ama yine de yüzünü hatırlayamıyor. Belleği çalınmış gibi hissediyor. Terler kulaklarının arkasından damla damla süzülürken, yüzünü dağlarına, dönüp yitirdiklerini arıyor.

Babamla hiç anım yok, diyor. Sanki hiç görmemişim, hiç babam olmamış gibi. Bu benim için çok zor. En sevdiğin kişiye dair anısız olmak...

Eliyle kalbini işaret edip, ama burada derinlerde bir boşluk var, biliyorum orada onun varlığını hissediyorum. Belki de boşluk dediğimiz şey varlık ile doludur. Babama dair tek anım hep içimde duran bu boşluk...

**

Dağın Ağacı

Şenyer'in cevizler vadisine hayat veren tepeleri takip edersen dağın kalbine ulaşırsın, dediklerinden beri yürüyorum. Tepeler dağlara kavuşuyor, sonra vadilere inip sularla akıyor. Kadim zamanların izlerini saklayan vadilerden geçerek başlangıca ulaşıyorum. Anlıyorum ki, başladığım yerdeyim. Dairenin ortasında. Kuzey'den yürüdüm, ateşten örülen patikalardan geçerek yeniden başladığım yere döndüm. Ya da ben kalbin merkezinde durdum, daire döndü ve çağlar boyunca ne yaşanmışsa gördüm. Bu dağda yaşam dönüştür. Yürüdüğünde dönersin, dönüşürsün, başlangıcına ulaşırsın. Düz bir çizgide devam edip ulaşılan bir son yoktur. Hakikat, yaşamın çemberidir.

Bu diyarda yüzünü göğe döndüğünde tek göreceğin şey, yeşil ve mavidir. Onlar benim gerçeğimdir. Aradığım hakikat, yeşil ve mavi arasında ateşten örülmüş yollardadır. Zamanı doğuran dağın güney ucuna doğru uzanan Hewraman dağlarının arasındaki Hawar vadisinden akan Sirwan suyunun kıyısında yüzünü göğe dönersen mavi ve yeşille karşılaşsın. Bulutlardan yüksektedir Hewraman dağları, zirveye çıktığında vadi boyunca oluşan bulut denizini seyre dalarsın. Güneşli günlerde ağaçlardan oluşan yeşil deniz uzanır, kıvrılır.

Hewraman kayalıklarında zaman doğmuştur hissine kapıldım. Zamanın doğduğu yer burası işte, ya da sonsuzluğun yurdu burası olsa gerek. O kayalıklarda uçurumlar doğurdu kardeşlik kavmimizi, o kayalar biziz. Bizim gerçeğimiz kayalardır. Nasıl uzaklaştık bundan.

Önce Hewraman dağları kendini doğurdu, sonra kavmimizi doğurdu. Kendini yaratmak ya da doğurmak burada gerçek anlamına kavuşur ancak. İnsan, bir toz zerreciği gibi kaldığı o vadilerde, dağlarda nasıl yeryüzünün sahibi olduğuna kanaat getirebilir ki, nasıl böbürlenebilir büyüklüğüyle, nasıl her şeye kadir olduğuna inanabilirdi ki! Bunlar beyhude çabalar.

Bu kayalar kişiliğimizi şekillendirdi, bu kayalar bizi biz yaptı. Dağlı olmasaydık eğer insan hırslarına kapılıp çabuk yok olurduk. Bu dağlar sayesinde yaşadık, kendimiz olarak kalabildik, bu dağlar sayesinde biz olduk, biz olarak kaldık. Bu kardeşlik kavminin sırrıdır. Sır dağlardır, kayalardır, göğü doğuran vadilerdir. Bu yüzden dağlarda yaşayan kavmimiz, hiçbir canlıyı öldürecek kadar acizleşmemişti. Şehirlere dağıldıktan sonra kardeşlik kavmimizin sırrını unutanlar, kendilerini de unuttular. Unutmak onların günahıdır, cezasıdır. Kendi hapislerinde son bulacak yaşamları. Oysa sırrı bilenler ve bağlı kalanlar asla ölmezler. Ölüm yoktur bizde, dönmek vardır. Binbir kere dönüşerek yeniden varoluruz.

Yoksa nasıl dayanabildik bunca zulme, nasıl yok olmadık. Yokluktan gelmedik ve yokluğa gitmiyoruz. Vardık, var olduk ve hep var olacağız. Var olmak kavmimizin sonsuzluğudur. Beklenen bir son yok, ülkenin kuzeyinden güneyine, batısından doğuya daire dönüyor, yaşamaya devam ediyoruz.

Dağların göğe yükselen kayalıkların asaletiyle mest olmuşken, onlarla yaşıt gibi duran o kadını gördüm. Onu kayalardan ayırt etmek zordu, onlar gibi ezeli ve ebediydi. Dağların ve kayaların kadınıydı. Selam vermeme fırsat kalmadan düşündüklerimi okumuş gibi konuşmaya başladı.

"Ah savaşçı demek geldin. Hoş geldin yurduna, hoş geldin kardeşlik kavminin kalbine, yeşeren ağacımızın zamanına hoş geldin. Senin yolun da bu sonsuzluğun bir parçasıdır ey savaşçı. Dağ kavminin yaralarından açılan tünelde mi yürüdün, yoksa dağlarda mı. Sen görevini tamamladın. Çağlar değişse de sen hep hatırlanacaksın. Şimdi yaşadım diyebilirsin, acıdan ölümler, bedeninin tozunda yaşlanacağı patikalarda yeniden doğarak.

Kuzey'in kayalarını ve ağaçlarını tanıyan alnını değdir kavmimizin ağacına. Gördüğün, geçirdiğin, yaşadığın tüm acıları iyileştirecek, kalbin dinginleşecek artık. Kavmimizin tüm günah ve ihanetlerinin bedelini de sen yaşadın. Sen geçmiş ve geleceği bir anda buluşturdu ya, artık sen ölüm ile yaşamın ötesindesin."

Aniden sustu dağların kadını. Sükûnet çöktü dağa. O mu konuşmuştu yoksa kayalar mı anlayamadım. Kayalıkların arasında yürümeye başladı. Ben de onun adımlarını takip ettim. Hewraman dağlarında

ilerledik. En yüksek noktaya ulaştığımızda Pav'ın yurdu göründü. Pave, Sirvan suyunun kıyısında, dağların eteklerinde yükseliyordu. Kadın yeniden anlatmaya başladı.

"Bak, gözlerimizin önünde uzanan bu yurt Pav'ın cenneti idi."

İslam orduları geldiğinde Pave mirine dediler ki, 'Gel teslim ol! Şimdiye kadar yaşadığın hayattan dönüp İslam dinini kabul edersen cennete gitme hakkını elde edersin.'

Pav, gönderilen mektubu okudu ve tebessüm etti.

Yazın, dedi. Yazın da anlasınlar, görsünler gerçeği. Bunlar bilmezler mi bu topraklar, hakikatin yurdudur. Pir Şalyar aşkına, senin o bahsettiğin allahı senden binlerce asır önce tanıdım ben. Senin o bahsettiğin cennet ise içinde yaşadığımdır. Topraklara bak, görmüyor musun cenneti. Görmüyorsan körsün, diye yazın.

Yazdılar, gönderdiler İslam ordularının komutanı Abdullah'a. Açtı mektubu okudu, öfkesine öfke eklendi. Yoktu bu topraklarda onlardan başka hakikat. Binlerce yıl neydi ki, şimdi İslam vardı.

Saldırın, dedi. Saldırın ve yakın şehrini Pav'ın başına. Tek canlı kalmasın Pav'ın yurdunda da, görsün hakikat neymiş!

Binlerce silahlı saldırdı Pav'ın yurduna. Pav ki, çevresiyle huzur içinde yaşamayı seçmiş bir gönlü derya insandı. Savaşmaya değil hayatı kurmaya adanmıştı kendini. Hayat ve yaşadıkları cennet için direndiler. İslam orduları, Pave'yi yakıp yıktı. Tek bir canlı kalmayana dek kıyımdan geçirdi ve İslam bayrağını yıkıntıların üzerine koyup gitti.

Yıktı da ne oldu, ne oldu söyle. Pave, kendini küllerinden yeniden yarattı. Yok edebildi mi bu toprakların sırrını, bitirebildi mi Pav'ın oğullarını ve kızlarını. Edemediler, edemezler de, anlamadıkları ne biliyor musun. Çünkü buralar Xawenkar'ın yurdudur. Yaratılış, diriliş, toprağında vardır. Buralarda yaşam hiç son bulmaz. Çünkü öz buradadır, yıkılsa da yeniden yeşerir. Bak kaç bin yıl geçti, kardeşlik kavmi yaşıyor. Sen dağın Kuzey'inden gelmektesin, gördün, bu dağın kuzeyinden güneyine dek kardeşlik kavmi hala yaşıyor. İhaneti de atabilirse bağrından ne kadar yaşayabileceğini kim bilebilir ki! Belki sonsuzluk dediğimiz yere dek.

Kuzey ile güney arasında dağ hep ayırmak istediler. Sınırlar koydular, bombalar döşediler toprağına. Hep çölden, oviden geliyor zalimler. Hiç gördünüz mü zalimlerin dağdan indiklerini. Dağda yaşayan bilir kendi küçüklüğünü, tanır büyük olanı. Kendini içinde yaşadığı dağlardan, kayalardan daha büyük görüp canlılara zulüm yapmanın aymazlığına girmez, sınırlarını bilir.

Ama çölden gelenler bilmez, sanırlar ki bu dünya onların ayaklarının altındadır, ne isterlerse yapabilirler. Herkes onlara tapmalıdır. Çölü dinlemesini bilmezler, dinleyenler anlar bu sırrı. Bu dağ üzerine kavgalar çok oldu, bu dağ çok savaşlar gördü. Bu dağ canlıdır, kim demiş taşlar konuşamaz, taşlar cansızdır. Ah, bu çağın en büyük yanılgısı, insan dışında her şeye cansız, duygusuz, düşüncesiz muamelesi yapmasıdır. Tüm hastalıklar buradan doğdu.

Senin başlangıcın dağın umududur savaşçı. Sadece Kuzey'de değil Güney'de de hep seni bekledik. Şimdiye dek dağın her parçası yaşadığı acıyla kaldı. Bir tek sen hissettin, bir tek sen gördün bizi, sen dinledin dağı, dağın eteklerine dağılmış çocuklarını, kardeşler kavmininin sırrını bir tek sen çözdün. Sen yeniden kardeşler topluluğunu birleştirdin."

Yürümeye devam ettik. Sonunda ilk seslerin dağı Awyer'e ulaştık. Kadın, dağın el değmemiş kayalıklarında dalları göğe doğru yükselen kuru bir ağacın önünde durdu. Kuzey'deki ardıc ağacının gözlerimin önünde küle dönüşmesini görmemiş olsam, onun buraya taşındığına inanabilirdim.

Karşımda duran kuru ağacın her bir dalı, kavisleri ardıc ağacının aynısıydı.

Dağlar kadar yaşamış olan kadın, bana dönüp avucunu açtı. Hiçbir şey sormadan kuzeyden yola çıktığımdan beri göğsümde taşıdığım ardıc ağacının kabuklarını avucuna bıraktım. Kabukların yeri hazırmışçasına ağacın gövdesine yerleştirdi. Yeniden çocukluğumuza dönmüşüz de bir beşikteymiş gibi dağ hafif hafif salınmaya başladı. Ağacın rengi değişti, baharda gövdesine su yürüyen ağaçlar gibi yeşillendi, tomurcuklandı. Gözlerimizin önünde yemyeşil bir ağaca dönüşüverdi.

Yaşlı kadın şaşkınlığımı görünce gülümsedi. İlk ve son kez konuştu. Belki de bu kayalara sinmiş ilk sestti. Dünü ve yarını buluşturan bugünün sesi idi.

"Hangi zamandayız bilmiyorum ama seni bekleyeli birkaç bin yıl oldu. Seni hep bekledim, bazen bir sefil gibi dağları dolanarak, bazen umutla, bazen uçurumdan derin kuyuya düşmek üzereyken, hep bekledim. Beklemekten bir an olsun vazgeçmedim. Şu kuru ağacın yeşereceği günü sabırla bekledim."

Yol boyunca gördüğün ve yaşadığın her dağın öyküsüyle gerçeğin üzerindeki bir örtüyü kaldırdın; inkarı, yalanı, rüyayı, öfkeyi, sevgisizliği, ihaneti, onursuzluğu, yalnızlığı, kötülüğü ve iyiliği gösterdin hepimize. Kaldırdın örtüleri, işte gerçek çırlıçıplak ortada şimdi. O örtüyü kıran, çağın insanının küçümsediği düşlerdi. Takatsizliğe son veren buydu. Altında nice kırılmış ağaç, bastırılmış düş, inkar edilmiş hakikat varsa hepsi yeniden saçılacak dağa. Kuzeyin en ucundaki ardıc ağacının külleri buraya ulaştı.

Ya bu hakikati yüreğin yanarak takip edecektin ya da kaldırdığın örtülerin altında kalacaktın. Sen kendini feda ederek ve kalbini dinleyerek, hakikati takip etmeyi seçtin. Bu yüzden her zaman özgür olacaksın. Ama şunu bil ki dağın tüm yönleri birleşmeden kurtuluş yok.

Başlangıçta duyduğun ses benimdi savaşçı yani senindi. Konuşan bendim, sendin yani. Senin sırrın, gözlerinin önündekini göremeyen kalabalıkta görebilmendi. Her şey o kadar basitti ama bir o kadar da karmaşık. Senin yüzün sonsuzlukta değil savaşçı , işte burada, göğsünde taşıdığın kabuklarda, dokunduğun ağacın gövdesindesin. Yeşerdi ağaç. İzlerin dünya döndükçe burada kalacak. Bu yıldız içine doğru çöküp başka dünyalara yol olduğunda da sen burada olacaksın.

Sonsuzluk sensin artık. Dünyayı da değil evreni birbirine bağlayan hayatı farkettiğinden beri sonsuzluk sensin.

Gözlerinde, senden önce dağılarak yeni dünyaları kuran uzak yıldızların hayatı okunuyorken, başka dünyaların kurulması için kendini parçalamaktasın. Hep hatırlayacaksın, hatırlanacaksın, hatırlandıkça yeniden parçalanacaksın ve yeniden olacaksın. Bunu anladığından beri sakince, olmadığını bildiğin sonuna doğru –aslında sonsuzluğun- gitmektesin, acıyla tutuşarak, bazen taşlandığın için alnında açılan yaralarla ilerlemektesin. Her zaman son dedikleri senin başlangıcın oldu. Ne son vardır ne de başlangıç. Her şey olmaktadır, aldırıışsız var olmaktadır.

Nasıl ki her çağda zamanı doğuran dağın adı Zagros olduysa, senin adın da Kürdistan ülkesinin gerillası olarak kalacak.”